

L 91-5
10

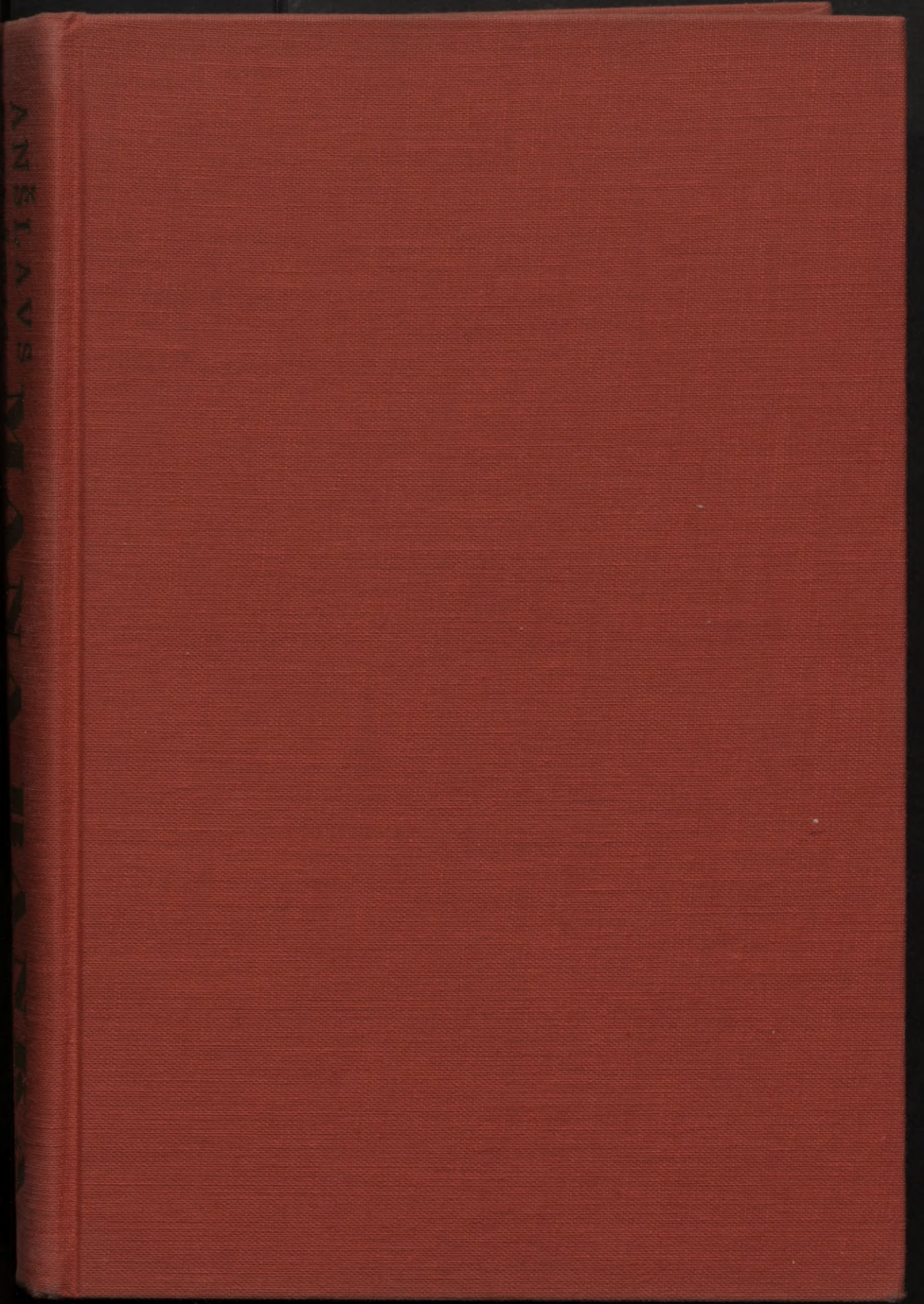
ANŠLAVS EGLĪTIS

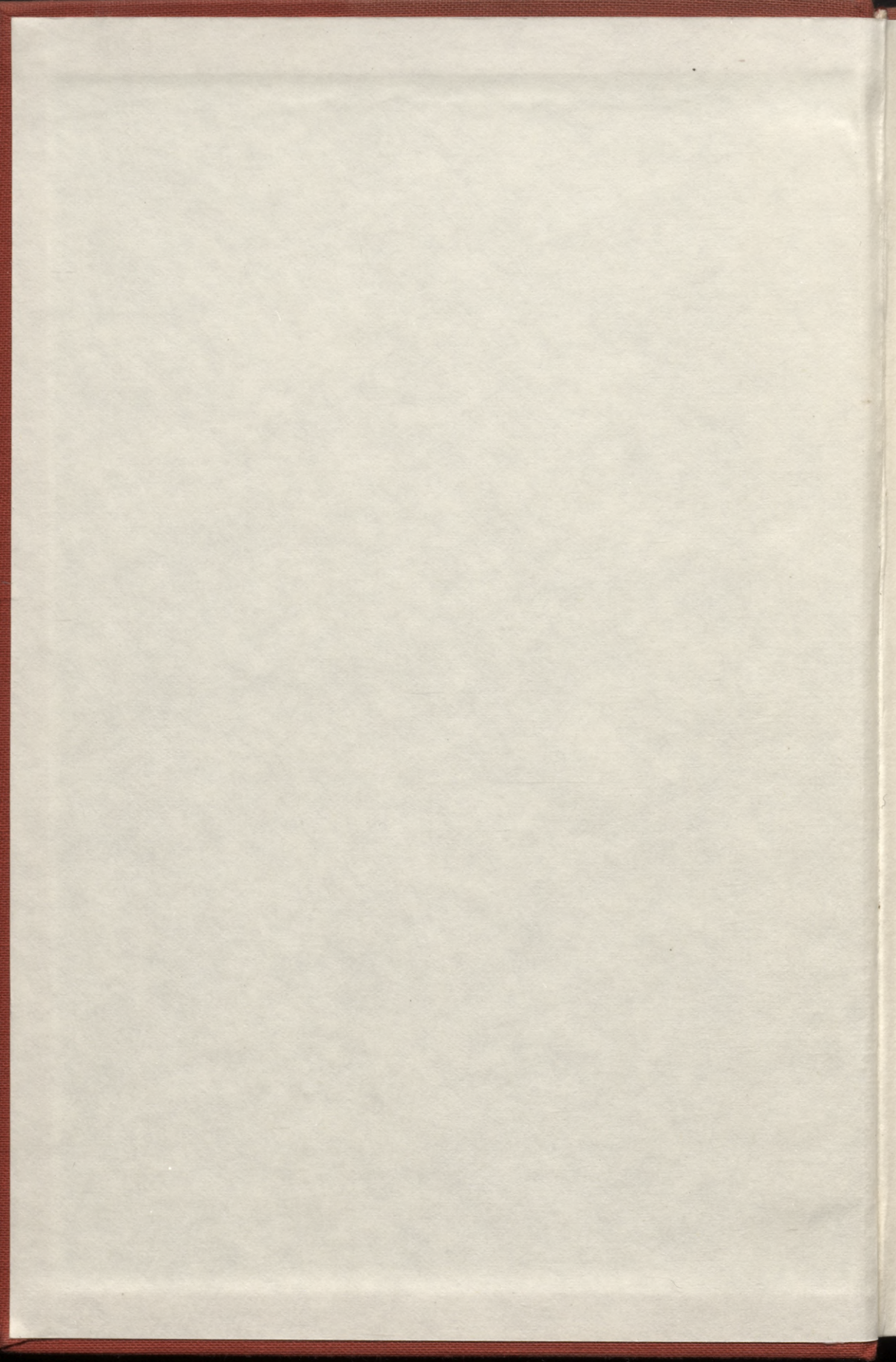

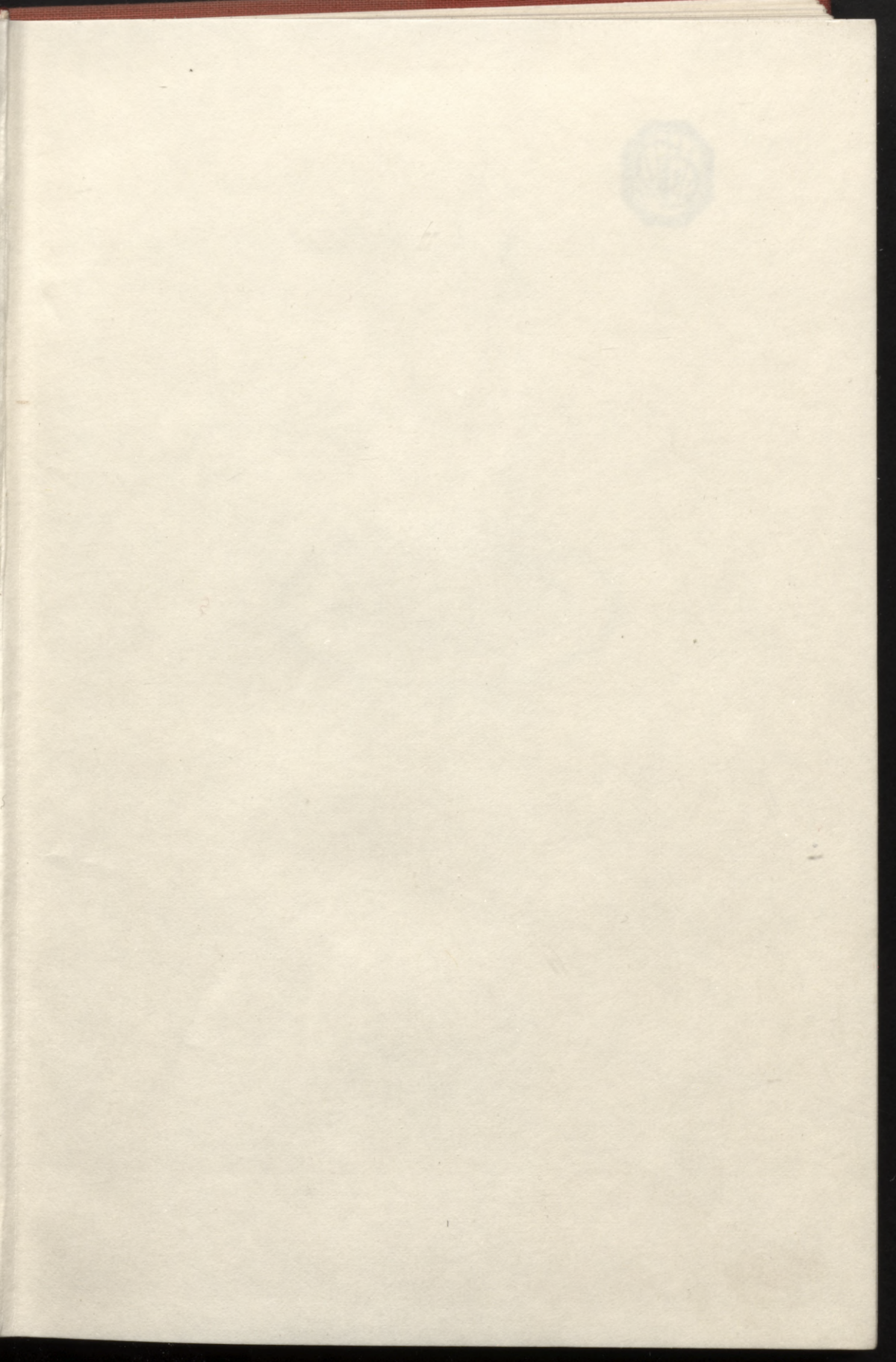
MANA
BANKA

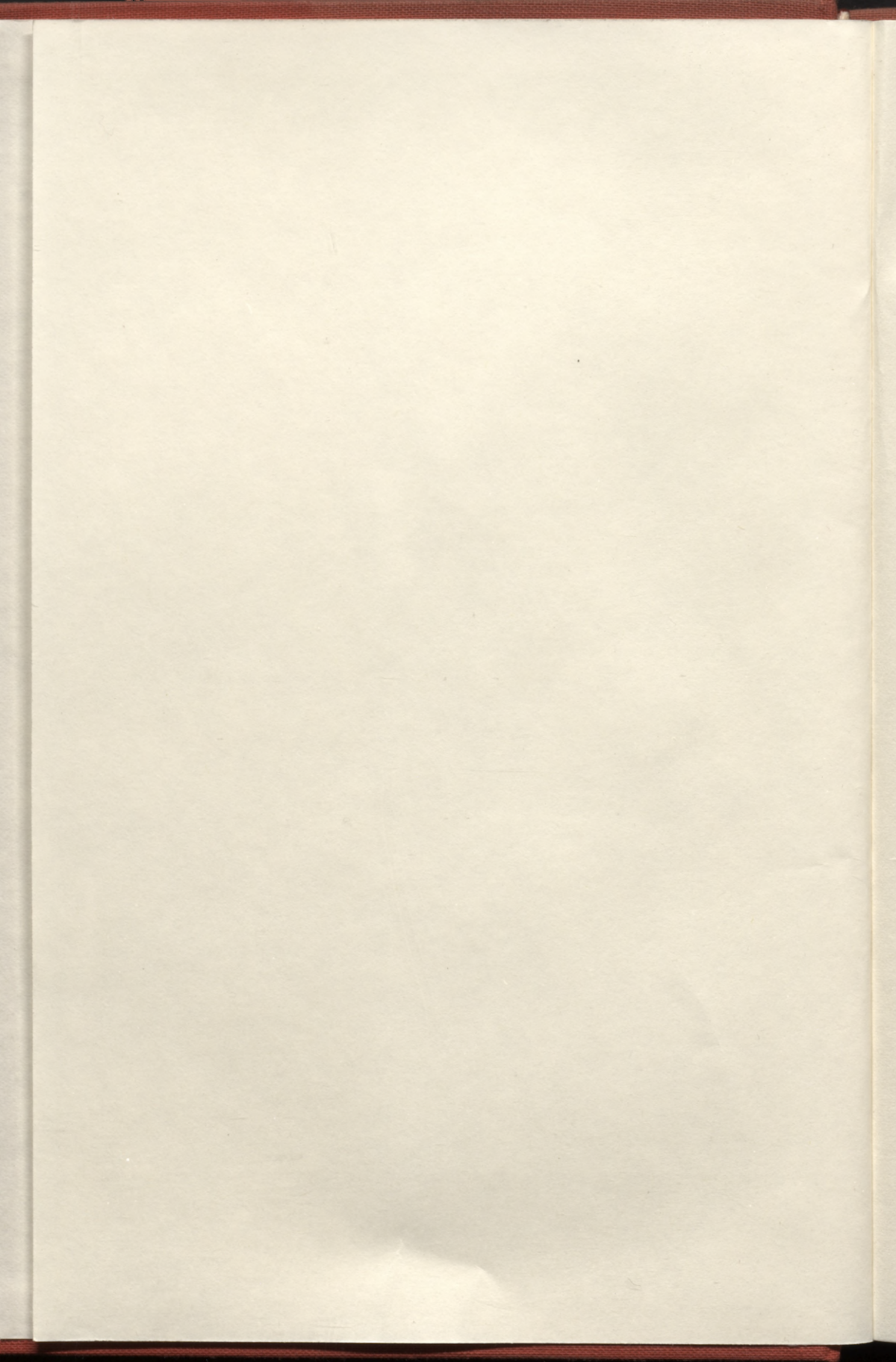

MANA
BANKA

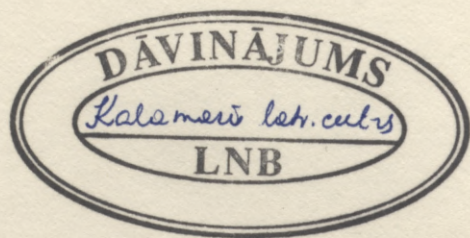

B, L

91-5

10

dūlēt.

810p

Anšlavs Eglītis

MANA BANKA

ANŠLAVA EGLIŠA ZĪMĒJUMI

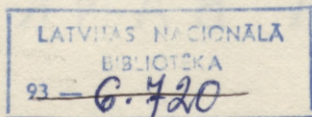
NOVELES UN STĀSTI

GRĀMATU
DRAUGS

1982

16

Vāku zīmējusi VERONIKA JANĒLSINA

0304092515

COPYRIGHT 1982 BY ANŠLAVS EGLĪTIS

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form without permission in writing from the publisher, except by a reviewer who may quote brief passages in a review.

Published by "Grāmatu Draugs", a Division of the Latvian Newspaper "Laiks", 7307 Third Ave., Brooklyn, N.Y. 11209

B9974

Printed in the United States of America

Mana banka

“Ši te ir mana banka. Tur es turu savus ieguldījumus,” lepnī paskaidroja savam viesim mājastēvs, vai pareizāki ratu tēvs, vecu, nobrauktu spēkratu īpašnieks, kas veda savu viesi uz dziesmu svētkiem Pasadenā, pa ceļam pamezdam nelielu līkumu pa plato Vilšaira bulvāri. Bija dziesmu svētku piektā un beidzamā diena, lielā koņu kopkoncerta diena.

Studēdami programmu, abi draugi bija atzinuši kopkoncertu par svarīgāko dziesmu svētku notikumu, ko nekādā ziņā nevarēja laist gaŗām. Pārējie sarīkojumi viņus sevišķi nevilināja, pa daļai tāpēc, ka likās pārāk dārgi nocenoti. Piemēram, divi rakstnieku cēlieni ar vieniem un tiem pašiem lasītājiem maksāja piecus dolarus gabalā!

“Man patīk dzejas un stāstus palasīties savā nodabā,” sacīja ratu īpašnieks. “Tad es varu pašķirstīt uz priekšu un atpakaļ, pār-lasīt, ja ko nesaprotu. Īpaši, ja rakstīts bez pieturas zīmēm un bez lielajiem burtiem. Lasītāji reizēm skandē kā īsti meistari, daži pat piedziedādami. Tomēr laba tiesa no teiktā paskrien gar ausīm. Un gadās arī tādi teicēji, kas pavisam klusu kaut ko nopurpina, nobubina zem deguna, un klausītājs nekā nevar izlobāt.”

“Liekas, ka tie cēlieni nav domāti tik daudz klausīšanai kā skatīšanai — aplūkot, kādi tie mūsu rakstītāji izskatās,” teica viesis.

“Kas tur daudz ko redzēt? Vai nav senāk skatīti? Tagad tikai vecāki kļuvuši. — Gleznu izstāde — divi dolari no deguna!” turpināja ratu tēvs. “Patiesībā par izstādes apmeklēšanu vajadzētu piemaksāt. Īpaši tādiem skatītājiem, kas taisās kādu gleznu pirkt.”

Deju uzvedums savukārt maksāja astoņus dolarus. Plūs vēl divus dolarus piecdesmit par autobusu. Saprotams, viņi varēja doties uz patālo Anaheimu arī ar saviem ratiem, bet automobiļa īpašnieks ieskatīja, ka braukt tik tālu un tik karstā laikā ar piecpadsmit gadus veco Forda Falkonu ir pārāk riskanti. Ja nu paliek ceļā? Bez tam, vai nebija jau senākos svētkos diezgan redzētas visādas dejas — sudmalīņas, diždancis, krusta dancis un vēl daudzi citi danči. Skaisti jau bija, bet izmest desmit ar pus dolara tomēr izskatījās tā kā pēc vieglprātības.

Uz teātra izrādi arī nebija iznācis aiziet. Tieši tajā dienā un — gluži par brīvu — televīzijā rādīja sendienās Rīgā skatītu filmu ar Džoanu Kravfordi un Robertu Tēloru — no studentu dzīves. To nu nevarēja laist gaŗām! Tur slēpās tik daudz labu atmiņu par senajiem laikiem, tā ka brīţam gandrīz vai asaras spiedās acīs. Un vecā labā Kravforde un Roberts Tēlors abi jau aiz zvaigznēm! — Par teātri arī būtu jāatdod astoņi dolari, jo no otrās vai trešās vietas daudz neko nevarēja sadzirdēt, sevišķi ja kaimiņos sēdēja alus dzērāji. Ļaudīm, kas par darba stundu saņēma piecpadsmit un vairāk dolaru, viss tas bija nieks, bet kas pelnīja tikai pāris dolaru stundā, tam bija drusku jāpalauza galva.

Viņi brauca gaŗām ļoti augstai daudztsāvu celtnei, kuŗas varenajā, stiklotajā sienā spoguļojās un šķobījās viss bulvāris.

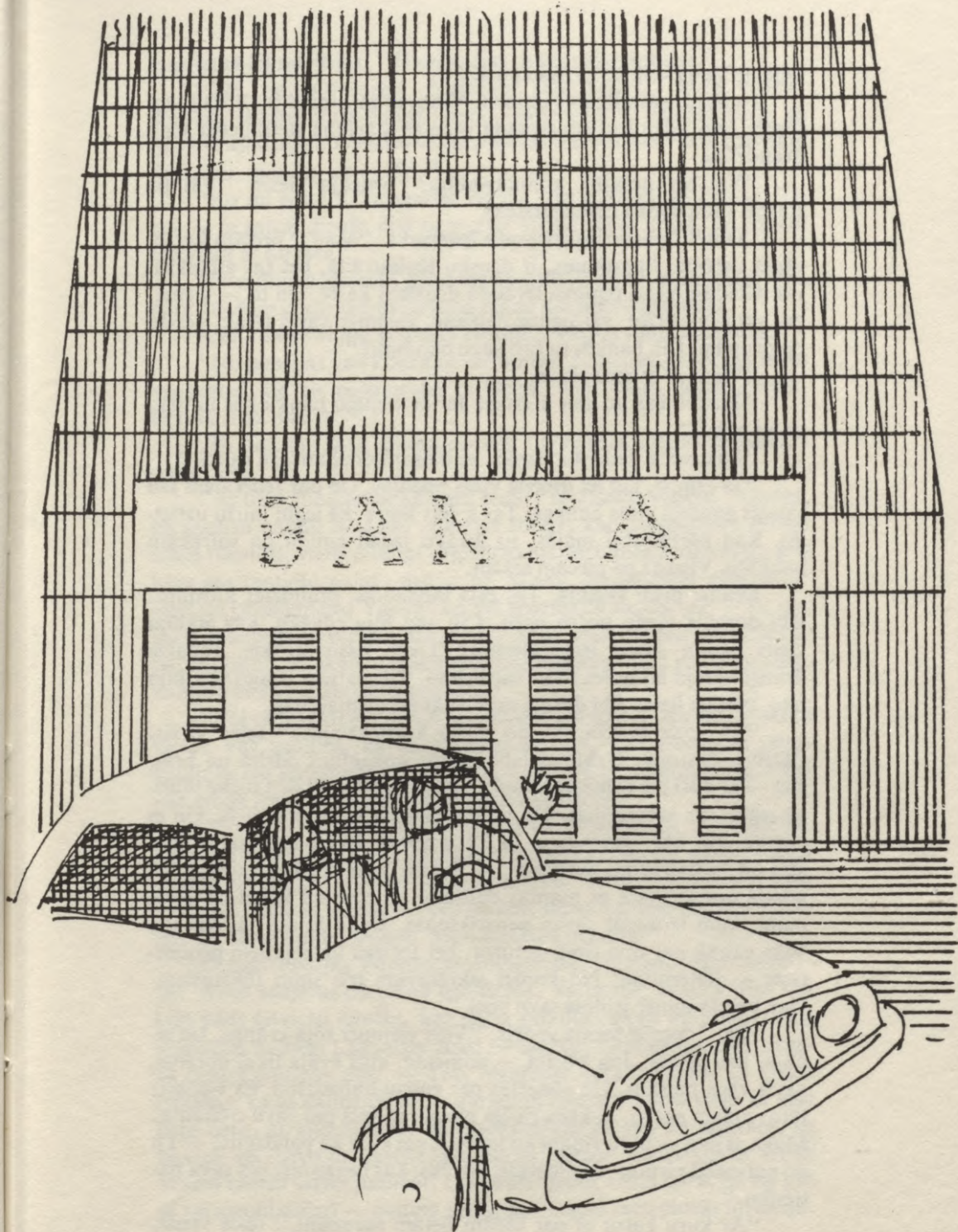
“Šī arī ir mana banka,” paskaidroja ratu tēvs. “Un tā platā māja ar melna marmora priekšu, tur ielas otrā pusē, arī ir mana banka.” Viesis grumboja pieri: kas to bija domājis, ka draugs divdesmit septiņos gados ticis pie tādas turības?! — Viņi abi pazinās jau no agrās jaunības, iebrauca šinī zemē ar vienu kuģi. Ņujorkā iznāca šķirties. Draugs devās uz saulaino Kaliforniju, viņš palika Austrumu krastā. Šī tagad bija pirmā reize, kad viņi atkal satikās — tieši pēc divdesmit septiņiem gadiem! Pa starpām viņi gan bija apmainījušies ar daudzām gaŗām un saturīgām vēstulēm, jo bija taču tik daudz kopīga: abi neprecējušies, abi rīdzinieki no Pārdaugavas, abi no vienas korporācijas, abi republikāņi, abi nebija mēģinājuši pārskoloties un strādāja nekvalificētu darbu, abi sūdzējās par trimdas grūtajiem apstākļiem, un abi bija pavisam nesen pensionējušies.

“Tā tur, pa labi, ar necaurredzamajiem patentlogiem un mozaikas fasādi arī ir mana banka.” Atkal ierunājās ratu īpašnieks. “Un tā, kas tur stūrī mirdz vienos baltmetallos, arī ir mana!”

Viesis kļuva gluži tramīgs. Vienmēr visus šos gadus viņam bija sajūta, ka viņi abi vecie draugi ir pilnīgi vienādi un līdzvērtīgi visās dzīves nozarēs, bet nu piepeši izrādās, ka draugam pieder gandrīz vai viss lepnaiss Vilšaira bulvāris! Un viņš vēl gaudās par svētku sarīkojumu augstajām cenām!

“Tu saki — mana banka! Mana banka! Cik tad tu, sasodīts, esi sakrājis pa šiem gadiem? Es vienmēr uzlūkoju tevi par savu līdzinieku. Pa visiem šiem divdesmit septiņiem gadiem manā noguldījumu grāmatiņā ierakstīti tikai divdesmit septiņi tūkstoši! Nieka tūkstotis par gadu. Bet tas bija viss, ko es spēju atlicināt.”

“Man ir tikai divdesmit seši tūkstoši,” atzinās vedējs. “Bet es turu katru tūkstoti savā bankā. Piesardzības dēļ. Depresijas laikā, trīsdesmitajos gados, bankas bankrotējušas viena pēc otras. Taga-

dējā inflācija velk uz to pašu pusi.”

Nelāgais saspīlējums izslāba. Viesis atkal smaidīja. Tā tad viņi tomēr bija līdzinieki un nekāda mantas starpība netraucēja viņu draudzību.

“Vai tev nesajūk grāmatvedība?” vaicāja viesis. “Vai pa starpu kāda banka nepiemirstas?”

“O nē!” pasmējās spēkratu īpašnieks. “Man ir precīza kartotēkas sistēma. Saprotams, ir drusku jāpiestrādā, bet tas atmaksājas. Glabāju visus papīrus tērauda drošības kastē. Un to — vienalga, vai zemestrīce vai uguns nelaime, vienmēr varēs izrakt veselu no drupām. Cik bankās tu turi savu naudiņu?”

“Vienā,” atteica viesis.

“Traks! Tas nu gan ir risks! Ja ar vienīgo banku kas notiek, tu esi plīks!”

“Tā ir veca federāla banka ar daudz nodaļām visā valstī.”

“Ja grimst, tad iet dibenā visas nodaļas. Un par federālām jau saucas gandrīz visas bankas. Tas ir lēts knifs kā iegūt ļaužu uzticību. Kad pārbrauksi mājās, uz ātrāko izdali naudu pa vairākām bankām. Vismaz pa piecām sešām.”

Draugi brīdi klusēja. Tas bija labdabīgs, draudzīgs klusums. Abi domāja vienu un to pašu. Cik gan bija cilvēku, kas atklāja viens otram savus ietaupījumus? Tikai vissirsnīgākie, tuvākie draugi varēja atļauties tādu vaļsirdību. Tik patiesa draudzība bija reta, vērtīga lieta. Abi draugi saskatījās un sasmaidījās.

“Tu atceries Vili, arī no mūsu korporācijas?” teica viesis. “Dzīvo Bostonā. Uzķūlies labā baltās apkaklītes darbā un krāj. Bet — ar dūri pie krūtīm sīzdams, apgalvo, ka tikai divi nieka simtiņi stāvēt uz grāmatiņas. Un vīram gandrīz vai asaras acīs. Un es nezinu, kur likt savas acis, jo jūtos neērti, ka cilvēks skatās man acīs un sarunā tādas muļķības. — Beigās Vilis šķīrās no sievas. Tā nebija apmierināta ar mantas dalīšanu un dīvainā kārtā izvēlējās mani, kam izraudāt savas nepatikšanas. Čeku kontā jā, tur jau Vilis vairāk par divi simti neturot, bet toties uz lielajiem procentiem — ilgtermiņā! No kopīgi iekrātajiem trīs simti tūkstošiem viņa beigās tomēr izplēsa savu pusi.”

“Jā,” domīgi sacīja vedējs. “Vilis vienmēr bija krājīgs. Un zināja, kas jākrāj. Jau Vācijā — nometnē, viņš krāja tikai dolarus, nevis vācu markas. Un sūdzējās par galīgu nabadzību. Es vienmēr jūtos aplam neērti, ja kāds turīgs paziņa sūdzas par savu trūkumu. Moka sajūta — būtu viņam ko iedevis, vai kaut kā palīdzējis! — Tu esi patiesībā pirmais un vienīgais cilvēks, kas negaužas, bet saka patiesību.”

“Ar kuņu katru es par tādām lietām nerunāju,” teica viesis,

mazliet tā kā satrūcies. “Tikai ar tevi kā tuvāko draugu.”

“Žēl, ka mēs toreiz Ņujorkā izšķīrāmies,” teica vedējs domīgi. “Mums ir tik daudz kopīga gan ieskatos, gan raksturā, ka mums vajadzēja apmesties vienā pilsētā. Varbūt pat vienā dzīvoklī. Būtu ērti, omulīgi un — lēti.”

“Ko nu par to!” atsaucās viesis, “tas būtu taisni lieliski. Tikai — ja mūsu dienās divi neprecēti vīrieši turas kopā, uz viņiem sāk rādīt ar pirkstu.”

“Sasodītie pederasti, sajukusī pasaule!” nopūtās vedējs. “Visparastākā un godīgākā draudzība tagad izskatās aizdomīga.”

Brīdi ratos valdīja skumīgs klusums. Pēdīgi vedējs nopūtās:

“No pensijas vairs nekā nevar nolikt. Jāpietiek ar to, cik ienes procentes, un to pašu noēd inflācija. Klāt vairs nekas nenāk. Drīzāk tikai dilst.”

“Es domāju savu naudu novēlēt Latviešu Kultūras fondam,” teica viesis.

“Ar tiem fondiem ir kā kuņģa reizi,” nogaudās vedējs. “Gadās, ka izkaisa naudu nevietā. Atceries toreiz, kad saziedojam pirmo simts tūkstoši, viens modīgs sabiedriskais darbinieks par varēm griebēja par tautiešu naudu dzīties uz Afriku, iepazīstināt nēģerus ar latviešu problēmām! Vai var ko vēl aplamāku sagudrot? — Es par savu ietaupījumu pirkšu labi skaistu kapa vietu. Esmu jau nolūkojis. Piekalnē, ar skaistu skatu pāri visai pilsētai līdz pat okeanam. Skaidrā laikā var saredzēt pat salas!”

“Vai tādi skati tev daudz ko līdžēs? Un uz cik ilgu laiku būs tā vieta? Var gadīties, ka taisa jaunu lielceļu. Tad izbagarēs tavus kauliņus vai iestampās zem lielceļa, un še tev visi skaistie skati! Vai nav labāk ieguldīt līdzekļus kādā dzīvākā lietā?”

“Šo to arī es ieguldu!” atsaucās ratu īpašnieks. “Es ziedoju. Pavisam nesen noziedoju jaunajam Latviešu centram apaļu simtu! Varēju arī vairāk, bet negribējās izlēkt. Netīkas durties ļaudīm acīs. Tos, kas neziedo nemaz — visi ievēro, tāpat kā lielo summu devjus. Es tuos solīdi paklusu. Man izgāzība nepatīk.”

Draugi tuvojās Pasadenas auditorijai. Naudas raizes aizmiršanās. Abus krājējus pārņēma pacilātība. Varenais, lielais koris! Vai bija kāds latviešu cilvēks, kas spēja pretoties koņa burvībai? Vīru lepnajām balsīm: Lūk, roze zied! — Birzēm rotātais Gaiziņš! Augšā celsies gaismas pils! — Tev, tēvuzeme dārgā! Likās, ka krūtis izplešas, ka tu daudzķāršojies garīgi un miesīgi, kļūsti viens ar visu lielo baru, ar klausītājiem un dziedātājiem un jūti un apzinies, ka latvieši vēl dzīvo un eksistē! Un tomēr, tomēr, vajadzēja iet arī uz visiem citiem sarīkojumiem! Cik jauki pabūt vienā barā, un tie pieci vai astoņi dolari — nudien jāsmejas! Tagad taču plosās inflācija.

Bulīmija

Televīzijas veselības pusstundā augsti mācītu vīru panelis — diētiķi, psihologi un barošanās lietpratēji, tā dēvētie “nutricionisti” — iztirzāja bīstamo sērgu, bulīmiju, kas sevišķi pēdējos gados bija sākusi plosīties Savienotajās Valstīs. Kamēr daudzās citās zemēs ļaudis sūdzējās par dažādu pārtikas vielu pietrūkumu vai, zinātniski izsakoties, deficītu un nereti vienkārši cieta badu, Savienoto Valstu pilsoņus apdraudēja briesmīgā bulīmija — neapvaldāma kāre un dziņa ēst un pārēsties. Šī viltīgā indeve, kā zinošie doktori un profesori vienbalsīgi apliecināja, bija vēl daudz bīstamāka un izplatītāka nekā alkoholisms. Par to katrs varēja pārliecināties uz drūzmainas ielas vai katrā sabiedriskā iestādē — resni cilvēki bija savairojušies tieši neticamā skaitā.

Zinātnieku panelis bija aicinājis uz savu pusstundu vairākas monstrozi resnas — trīs un četršimtmārciņnieces. Apzinādamās savu nelaimi un cerēdamas vismaz garīgi atslogoties, viņas labprāt atbildēja uz panelistu jautājumiem. Tika izteikta arī vēlēšanās nodibināt — līdzīgi Anonīmajiem alkoholiķiem — arī Anonīmo bulīmiķu organizāciju, kur vaļsirdīgā pieredzes un brīdinājumu izmaiņā izmisušie cietēji rastu stiprinājumu un padomu kā cīnīties un varbūt pat pārvarēt kopējo nelaimi — neganto, ļaundabīgo bulīmiju.

Resnākā no panelistēm bija arī visrunīgākā. Neraugoties uz to, ka viņas vaibsti bija dziļi iegrimuši starp vaigu mīkstajiem velteņiem un seja pacelta uz trejdeviņām tuklām pakaklēm, tajā bija vēl samanāmas kādreizējā daiļuma pēdas. Nelaimīgā sievietē vaļsirdīgi atzinās, ka vēl nav sasniegusi pilnus 30 gadus, bet jaunā bulīmija galīgi izpostījusi viņas dzīvi: izārdījusi laulību, profesionālās izredzes un katru cerību uz dzīves laimi. Neapslāpējama ēstdziņa pārvaldot viņas miesu un dvēseli bez atlikuma, un jebkāda sacelšanās pret to esot veltīga. Uzaicināta patēlot savu parasto dienas gaitu, viņa stāstīja, lielām asarām ripojot pāri apaļajiem, taukos spīdošajiem vaigiem:

“Pēc nemierīgas nakts, kad mani māc ļaundabīgi murgi par cepešu un gaļas slāņiem, par garžīgas gliemežu vai bujabeses viras ezeriem, kuņģos šaudās pildītas līdakas un spoguļojas sniegainā putukrējumā grimstoši toršu kalnāji, es pamostos ar tik zvērīgu apetītu, ka man tecīņus vien jāsteidzas pie ledusskapja. Pēc kvarta piena, pāris kārbām biezpiena un jogurta, piekožot pa šķēlei Viskonsinas vai Minsteres siera, es tieku tik tālu, ka varu jau mierīgākā garā doties pie kārtējām brokastīm — duča olu ar attiecīgu vairumu bēkona un desiņu, pie krējumkafijas un atvēsinātas melones. Līdz palaunadzim jārauga kaut kā izvilkties ar pāris plāksnītēm šokolādes, kārbiņu zemesriekstu vai mandeļu stienīšu un pāris bundžīnām tapiokas pudiņa. Totiesu palaunadzī gan nepieciešama saturīgāka maltīte ar kārtīgu bļodu salātu stiprā rokfora siera vai labas olīvu eļļas mērcē, turpinot ar krietnu mēru karsta buljona vai minestrone viras un tad, zināma lieta, ar labu, ne pārāk caurceptu, vēl drusku asiņainu divmārciņu stēku un saldo ēdienu — Vīnes ābolu strūdeli, krējumbiezpiena kūku vai šokolādes riekstu torti. Vislabāk visas trīs un dubultporcijās. Un saldējumu! To es varu ēst katrā laikā, vismaz galonu dienā...”

Sēdēdams ērtajā, mīkstajā zvilnī, Rolfs Paugurs ar tālkontaktu izslēdza televizoru. Pārmērības viņam nepatika. Ar bulīmistiem bija tāpat kā ar pederastiem un homoseksuāļiem: jo vairāk tos daudzinaja un pieprasīja tiem sabiedrības cieņu un likumu labvēlību, jo kuplāk tie vairojās un, gaviļēdami un dažādi ērmodamies, lielos baros maršēja pa ielām. Bulīmisti gan nemarkās, jo vienkārši bija par tukliem un pārāk svīstu, bet vairošies viņi varbūt vēl straujāk. Ja gribēja kādu nebūšanu novērst, tad gudrākais bija par to — klusēt.

Svarīgiem soļiem Rolfs Paugurs aizstarpējās līdz ledusskapim un plaši to atvēra. Bez sevišķas sajūsmas, jāatzīstas. Nekas īpašs tur neglabājās. Tikai necilākie no televīzijā nupat pieminētajiem produktiem — piens, biezpiens, klucītis siera, sviests un maize. Arī maizi Rolfa kundze glabāja ledusskapī, lai tā nesažūst sausa. Sakaltusi baltmaize, pēc viņas domām, garšoja kā salmi. —

Skapja visdziļākajā aizkaktā paslēpies gulēja prāvs līkums dūmu desas. To Paugurs ar patiku pasvārstīja rokā, atzinīgi novērtēdams gan luņķa tumšo bordo krāsu, gan patīkami iesīvo smaržu.

Kafiju Pauguri nelietoja. Retu reizi kundze ietaisīja sev kādu krūzīti. Kafija bija kaitīga, uztrauca sirdi, radīja bezmiegu un kuņģī lieku skābi. Bērniem to nepavisam nevarēja ieteikt. Tāpēc Pauguri lietoja tikai veselīgo pienu.

Paugura kundze cēlās agri. Viņai bija patāls brauciens uz

darba vietu. Bet tas bija labs un ienesīgs bankas darbs, kādu nevarēja vis tik viegli sameklēt, un tālā braukāšana bija vien jāpacieš. Totiesu bērniem skola bija šepat tuvu klāt. Līdz mācību sākumam bija gandrīz stunda, un bērni vēl gulēja. Tā nu nebija īsti pareiza audzināšana. Sen jau vajadzēja viņus modināt un patriekt dārzā, lai izskrienas un iesildās darba un mācību stundām. Sevišķi viedās vecās tautas zināja šādas agrīnas iesildīšanās vērtību. Ķīniešu strādniekiem stingra valdības pavēle lika pirms darba parkos vai rūpnīcu pagalmos kārtīgi izvingrināties, lai tad, pamatīgi iesildījušies, tie spētu godam paveikt gaŗo darba dienu un neraŗotu brāķi.

Tā pārdomādam, Rolfs Paugurs ielēja sev lielu glāzi piena, nošķēlēja mīksto baltmaizi, apzieda to kārtīgi ar sviestu un biezpienu un koda. Vēsā baltmaize ar atvēsināto sviestu siltajā Kalifornijas vasaras rītā garŗoja teicami, it īpaši, ja vēl sāļuma pēc piekoda stingri noŗāvēto desu. Ar baudu gremojot un uzderot pa guldziendam auksta piena, Paugura domas atkal atgriezās pie televīzijā redzētā un dzirdētā. — Bulīmija. Tas bija jauns apzīmējums pēdējai amerikāņu modei. Amerikāņi bija ļaudis, kas modēm pakļāvās viegli un labprāt. Ne pārāk sen lielā cieņā bija badināšanās un slaidā līnija. Rīdama dažādus mērdēķļus, lai samaitātu sev garŗas izjūtu un apetītu, daŗa laba jaunava nobeidza sevi līdz slimībai vai pat nāvei. Nebija ko brīnīties, ja radās ķermeniskas stiprības un braŗuma kustība, un amerikāņi, stiprinādami kājas, sirdis un plauŗas, virtenēm vien skrēja pa putekļainajām ielām, spēcīgi ieelpojot automobiļu izdedŗus, vai drasoja pa nedaudzajiem parkiem, izdangājot un izminot pēdējos mauriņus. Bet tā kā kustība, kaut arī nesvaigajā pilsētu gaisā, tomēr modināja apetītu, pamazām bija attīstījusies — bulīmija.

Tukli ļaudis vairojās acīm redzami. Piemēram, bankā, kur Pauguriem bija konti, Rolfs jau sen bija ievērojis staltu daiļavu skaitļotāju ar tikko manāmu nosliecīti uz tuklumu, kas sievieŗu augumiem bieŗi vien nebūt nekaitē, drīzāk dara tos tikai pievilcīgākus. Bet pāris gadu laikā skaistā kundzene bija piebriedusi līdzīgi Vāgnera operu primadonnām par īsti valķīriski mucīgu, ļumoŗu amazoni. — Bulīmija!

Bet kā bija ar viņu paŗu, ar Rolfu Pauguru? Arī viņŗ nevarēja ŷēloties par apetīta trūkumu un iekoda itin labprāt — tieŗi tāpat kā patlaban. Bet bulīmists viņŗ nekādā ziņā nebija tāpat kā cilvķeks, kas ŷad tad svinamās reizēs iedzeŗ pa glāzei laba vīna, nebūt nebija alkoholiķis. Saprotams, vīna svars ar gadiem bija vairojies. Citādi tas nemaz nevarēja būt, zēnam kļūstot par jaunekli un jauneklim par vīru. Tagad — kā precēts cilvķeks un laimīgs vairāku bērnu tēvs

— saprotamā kārtā viņš bija atkal kļuvis drusku svarīgāks, bet par resnu viņu joprojām nevarēja saukt, Viņš bija varbūt — masīva, tumīga auguma, varbūt ar mazu tieksmi uz korpulenci, bet ne jau tukls vai trekns. Piemērotas drānas viņš gan nevarēja vairs nopirkt parastajos veikalos. Viņam bija jāmeklē “lielo cilvēku” bodes, bet viņš jau arī bija pamatīga auguma — pilnas sešas pēdas un collu! Apkārtmērs? Vēders svērās gan jostai manāmi pāri, bet ne jau nu tā kā dažam labam citam tiešām par resnu dēvējamam cilvēkam. Viņš bija tikai — saturīgs vīrs, nevis kāds diegabikse.

No guļamistabas izkņosījās bērni un, vēl ar miegu kaudamies, vaicāja:

“Papu, vai brokastis gatavas?”

“Sen jau, mīļīši, sen gatavas, sēstieties tikai pie galda!”

Viņš iebēra bļodiņās veselīgās kukurūzas blīgznas, bet kad pacēla piena pudeli, lai blīgznas pārlietu, tā izrādījās tukša. Nudien, pavisam nemanot, tepat pie galda pārdomās kavējoties, piens bija izdzēries! Arī balmaizes puskukulītis un desa bija apēdušies.

“Ziniet ko, bērni?” teica Rolfs, cik spēdams jautri, it kā būtu atgadījies labākais joks, “aiziet uz bodi pēc piena vairs nav laika, ja negribat nokavēt mācības. Es pārliēšu blīgznas ar skaidru ūdeni. Tāds ēdiens ir patiesībā visveselīgākais. Augs spēks un muskuļi!”

Bet bērni ūdens blīgznas neēda. Rolfs teica:

“Steidzieties vien labāk uz skolu. Tur jums dod siltu palau-nadzi. Tik ilgi jau spēsit paciesties.”

Bērni arī vairāk netielējās un aizvilkās uz skolu.

— Drusku nelāgi izdevās, — nodomāja Paugurs. — Bērni palika bez brokastīm, bet augošajiem ķermeņiem barības vajadzēja. Tomēr kļūme nebija viņa vaina. Skapī vajadzēja turēt vairāk pārtikas, tā, lai pietiktu visiem. Bet sieva nemīlēja skapi piekraut. Sevišķi pēdējā laikā.

Visādi citādi Rolfs Paugurs par savu skaisto un izdarīgo kundzi varēja liecināt tikai vislabāko. Viņa bija lieliska sieviete, ražena ģimenes kopēja un apgādātāja un pie tam vēl — izcila virēja. Savā laikā kundze bija iekarojusi viņa sirdi tieši ar savu virējas izmaņu. Viņas repertuārs bija plašs. Viņa prata gatavot nevien mūsu dienu ēdmaņu, bet arī veco, labo, leģendāro laiku ēdienus, kuņus Rolfs atcerējās no savas agrās bērnības — cūkas cepeti ar skābiem kāpostiem, Rīgas sīpolklopsi un īsto viltoto zaķi. No saldajiem — bubertu un dzērveņu ķīseli ar vaniļas mērci. Pat tādu sīkumu kā latviskos speķa pīrādziņus ko panaškoties ēdienu starpā, kundze prata cept nesalīdzināmi garžīgus.

Rolfa laulātā draudzene piederēja pie tās jaukās sieviešu pasu-

gas, kas mīlēja pacienāt, bet pašas no sava darījuma iebaudīja tikai pavisam nieku, aizbildinādāmās, ka, pie karstā pavarda darbojoties, satvīkstot seja un ēstgriba noplokot. Tā arī pēc gaļaiem laulības gadiem Paugura kundze nebūt nebija pieņēmusies apaļumā, bet palikusi smuidra kā niedra, tāda pati kā viņu pirmajā pazīšanās gadā. Kas attiecas uz sievu, tad Rolfam Pauguram bija patiesi laimējies.

Kundze bija atstājusi laulenim divdesmit dolaru zīmi, ar ko iepirkt pārtiku pusdienām un nākošās dienas brokastīm. Viņš novāca galdu, aizslēdza namu un soļoja uz tuvāko pārtikas veikalu.

Veikalā Rolfs lietpratīgi iegādājās visu vajadzīgo. Viņš nepirkās pavirši vai steigā, bet rūpīgi izmeklēja tikai vislabāko. Viņš pazina mantas, bet lielāko vērību veltīja gaļai. Rūpīgi un lietpratīgi viņš plašajā cēlgaļas klāstā izraudzījās tieši vislabāko, liesāko un pirmklasīgāko vērša cepeša gabalu. Vērīgi to no visām pusēm aplūkodams, viņš skuma, ka skaistā gaļaskluča cepšana paņems vairākas stundas. Bet — lietai varēja līdzēt. Viņš izsauca miesnieku, lika jo rūpīgi atdalīt katru mazāko tauku drīksniņu un samalt gaļu, laižot to cauri krietni iztīrītai mašīnai divas reizes.

Miesnieks grozīja galvu. Esot gandrīz žēl samalt tik labu gaļu. Kāpēc gan nevarētu to izcept? Bet kad Rolfs savu rīkojumu neat-sauca, viņš tikai noteica:

“Kungs laikam ietur īpašu liesu diētu.”

“Tā varētu sacīt,” atteica Rolfs dzestri un caur miesnīcas vitrīnu vērīgi sekoja miesnieka darbam, lai viss tiktu paveikts, kā pienākas.

Ar dziļu nicināšanu viņš vēroja ļaudis, kas pirka nožēlojamos, jau gatavos maltās gaļas sainīšus. Diez kādi skrimšļi, tauku ļerpatas un plēves tur netika piemaltas klāt!”

Sapērkot visu vajadzīgo, sanāca itin pasmags nesamais. Pauguru ģimenē bija tikai vieni spēkrati, un ar tiem Paugura kundze bija aizbraukusi uz darbu, atstādama vīru kājniekos. Bet arī ja viņiem būtu divas mašīnas, maz vien kas grozītos. Jau vairākus gadus Rolfs atturējās no automobiļa vadīšanas. Tā prasīja lielu piepūli un patiesībā neatmaksājās, jo diezgan bieži viņam gadījās piedauzīties kādai citai mašīnai. Iznāca tikai nepatikšanas un ķīvēšanās ar apdrošināšanas sabiedrībām. — Pusceļā līdz mājām bija neliels parks, un Rolfs apsēdās uz sola mazliet atpūtināt rokas.

Viņš bija nopircis labus sausus saldus cepumus, importētus no Dānijas. Eiropieši tomēr prata labāk cept saldus cepumus nekā amerikāņi, kas tos pārāk sasaldināja vai savircoja. Arī bērniem Eiropas saldumi garšoja labāk. Viņš izņēma sainīti, lai aplūkotu to

tuvāk. Tas liegi smaržoja pēc vaniļas. Vienu ripiņu jau nebija grēks uzmost uz mēles. — Jā, tā bija pareizā, smalkāki nomēritā garža — taisni bērniem pa prātam. — Viņš dzīvi iedomājās, cik jēstri bērneli iegavilēsies, kad viņš, mājās pārnācis, izcels sainīti no tarbas.

Tā saldus cepumus graužot, domas atkal sāka kavēties pie savas laimīgi vadītās dzīves. Rolfs Paugurs mīlēja viesības un labprāt kavējās pie klātiem galdiem. Viņš bija cilvēks, ko patika pacienāt. Viņš prata priecāties par pasniegto ēdienu, to apjūsmot. Mācēja apbrīnot namamāšu vārīšanas un cepšanas mākslu un viņu smalko gaumi ēdienu izvēlē. Un viņš nekad neatteicās no otra devuma un laiņi sniedza šķīvi pretī papildinājumiem.

Pēc dažiem laulības gadiem kundze, mājās pārnākot, dažkārt piezīmēja, ka būtu smalkāk, ja Rolfs ievērotu zināmu mērenību un šad tad atteiktos no papildinājumiem, sevišķi reizēs, kad pārējie galda biedri to darīja. Bet Rolfs atbildēja, un tā bija viņa cieša pārliecība, ka namamātes viņu ieredzēja, cienīja, mīlēja un ielūdza tieši viņa daudzēšanas dēļ. Katra namamāte taču priecājās un lepojās ar to, ka viņas darījumi ciemiņam garžoja. Neparādot ēdieniem pienācīgo godu, viņš riskētu tikai iegūt — ienaidniekus.

Velti kundze mēģināja viņam iestāstīt, ka namamāšu teiciens: “Es dusmošos, ja jūs neēdīsīt,” bija tikai tukša pieklājības fraze.

Redzēdama, ka vīrs strauji pieņemas apmēros un svarā, kundze dažkārt mēģināja ar viņu pārrunāt daudzēšanas ēnas puses un cildināja mērenības tikumu, bet Rolfam arvienu bija laba atbilde pie rokas. Viņš aizrādīja, ka tikai kuplās miesās dzīvo kupls un ražens gars. Viņš atsaucās uz sekmīgo valstsvīru Vinstonu Čerčilu, uz varenajiem dziedoņiem Benjamiņu Džili un Pavaroti, uz mūsu Rūdolfu Bērziņu, vācu slavenību Emīlu Janingu. Brangie ļaudis bija omulīgi, nosvērti, sabiedriski, humora pilni un vispār reāli mērķtiecīgi un konstruktīvi. Ne par velti vārdam “brangs” bija vēl citas nozīmes — labs, vērtīgs, derīgs. Turpretī tievie, kārnīe, liesie, nervozie ļautiņi palaikam bija gatavie ērmi, kā piemēra dēļ, izdilušais Bēdīgā izskata bruņinieks Don Kichots vai melis un tukštenkotājs baronelis Minhauzens. Arī asinskārais francūzis Robespjērs un krievu čekas niknais masu slepkava Dzeržinskis — abi bija izkāmējuši tievi ģilkas, īsti sabiedrības ienaidnieki. Un kāpēc Krievijas revolūcija iebruca tādā purvā? Tāpēc, ka revolūcijas vadoņu vidū nebija neviena omulīga resnīša! Tikai vēlākajos gados uzpeldēja apaļīgais Nikīta Čruščovs, un tieši viņš arī vienīgais nopūlējās destalinizēt un cilvēciskot mežonīgo padomju režīmu, cik nu tas vispār bija iespējams. Par literātiem, rakstniekiem nebija nemaz ko runāt. Kamēr tievie, liesie dzejnieciņi labi ja uzskribelēja kādu

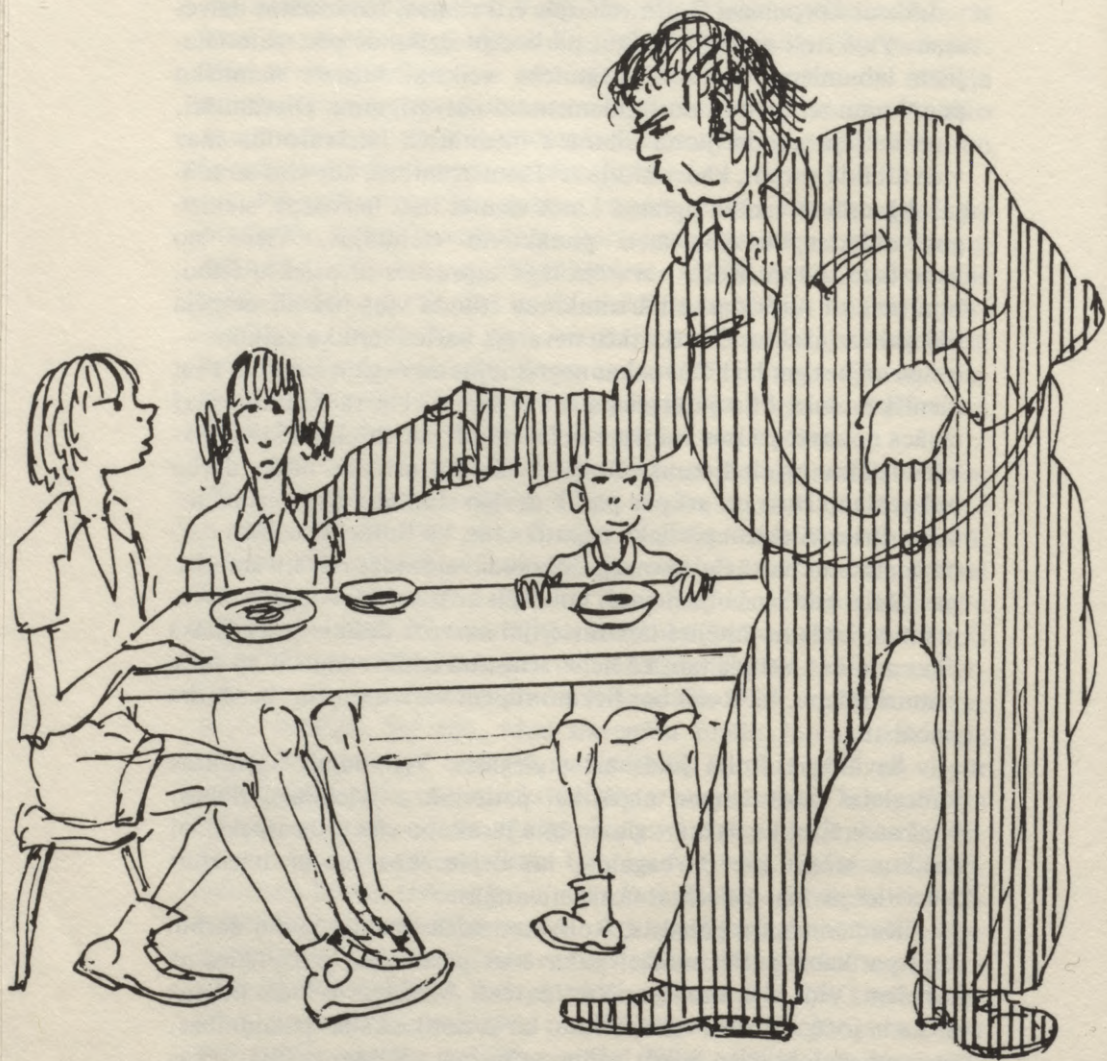
plānu sējumiņu, nodevās dzeršanai vai pat narkotikai un bieži vien beidza mūžu trako mājās, resnie proziķi — kā Honorē de Balzaks vai mūsu pašu Jēkabs Janševskis — rakstīja romānu pēc romāna par godu savai tautai un valodai. Neviens un nemūžam nevarētu iestāstīt Rolfam Pauguram, ka brangums ir ļauns, bet liesums labs!

Līdz ar korpulenci Rolfā veidojās ērti rimtas, izlīdzinātas dzīves ziņa. Viņš tieši nicināja steigu, pārlicīgu dzīšanos pēc materiāliem labumiem, prata ar prātnieka veiksmi kritizēt mantisko panākumu relatīvitāti un fundamentālo nesvarīgumu. Dievam žēl, viņa iekšējā gandarījumā dibinātā meditātīvā līdzsvarotība maz vien atbilda garam, kāds valdīja reklāmu aģentūrā, kur viņš strādāja. Aģentūras vadība aplamā kārtā cienīja tieši nervozos, steidzīgos didīklas, tukšo, ātro panākumu cienītājus. Viens no iemesliem, kāpēc Rolfs nevarēja lāgā saprasties ar priekšniecību, bija tas, ka īsajā darba pārtraukuma stundā viņš nekādi nespēja tikt galā ar azaidu. Cilvēks taču nevarēja barību ierīt kā kalkūns — steigā un bez garžas! Tad nekas negremojās un negāja labumā. Pret dienišķo maizi bija jājūt cieņa un bijāšana. Un tā Rolfam allaž iznāca nokavēt pa pus vai pat veselai stundiņai. Priekšnieki vairākkārt izteica brīdinājumus. Rolfu brīdināja arī par biežo darba nokavēšanu rītos un arī par pārāk devīgo slimības dienu izmantošanu. Priekšniekiem pārlietu nepatika tas, ka Rolfs ņēma līdzī darba ēdamo un pastāvīgi gremoja šokolādi vai saldās riekstu standziņas. Reiz, kad viņš bija nejauši notriepis ar šokolādi svarīgus dokumentus, kāds izkāmējies līdz histerijai nervozs didīkla priekšnieks viņu atlaida! Vēl pie tam kā lielu žēlastību izkārtodams it kā štata samazināšanu, lai Rolfs bez liekām rūpēm varētu saņemt bezdarba pabalstu.

Savā ziņā Rolfs jutās arī atvieglots. Vienmuļais aģentūras kancelejas darbs viņam nepatika, patiesībā — vienkārši riebās. Viņš atcerējās, ka dažkārt viņam bija jāsakopo viss gribasspēks, lai paliktu sēžam pie darbagalda, lai nepieceltos un ar teicienu: Vācieties jūs visi pie velna! neaizietu mājās.

Kamēr ienāca pabalsts, Rolfs nesteidzās meklēt jaunu darbu. Bija patīkami pabūt mājās, pakavēties pārdomās, pakaitēties ar bērniem. Viņš bija omulīgs, iecietīgs tēvs. Allaž iepriecināja bērnus ar kādu jocīgu izteiku vai nostāstu, un ja notika kādas pālaidnības, arvienu viņš bija ar mieru sodus mīkstināt. Viņam nebija nekas pretī piedalīties mājas solī, sataisīt brokastis, iepirkt pārtiku un pie reizes pat izvārīt pusdienas.

Drusku neērtāk viņš sāka justies, kad bezdarba pabalsts izbeidzās. Bet viņš sprieda: ja sievai bija tik teicams un labi atalgoti

darbs, vai bija nozīme arī otram laulības partneram par katru cenu piemocīties kādā necilā amatā? Vai tā nebija tikai lieka, pat kaitīga mantkārtība? Miljonāri viņi tik vai tā nekļūtu, bet labai dienišķai iztikai bagātīgi pietika ar kundzes algu. Vai tā nebija lietderīgāki, ja viens no vecākiem dzīvoja mājās, pieskatīja bērnus, lai tie nezaug par mežoniem un lai iemācās dzimto valodu? — Kundze Rolfa apstākļu novērtējumam tomēr nepievienojās. Darba jautājums tika šad un tad pārrunāts, bet līdz atklātai ķildai viņi nekad nenogāja. Kundze bija atturīga, pat noslēgtas dabas sieviete. Savus ieskatus viņa negrozīja, bet savu viedokli arī varmācīgi neuztiepa. Tieši pēdējā gadā Rolfs nebija no viņas dzirdējis ne viena vienīga pārmetuma. Viņa tiešām bija lieliska sieviete.

Saldie importa cepumi vilka viens otru, un Rolfs attapās no pārdomām tikai tad, kad turziņa izrādījās tukša. Ir zināma lieta, ka iesākot ēst kaut ko saldu, nav viegli apstāties. Rolfs vēl bija franču smalkmaiznīcā nopircis nelielu, mīkstu, apaļu Parīzes speciālreceptes tortīti, atknibināja iesaiņojumu un, tāpat ar pirkstu ieķezdams, sāka to nobaudīt.

Garšoja teicami, bet nebija apēsta vēl ne puse, kad Rolfs attapās, ka tortīte taču domāta bērniem, un sainīti atkal rūpīgi aizvēra. Arī tā ir visiem zināma lieta, ka pārlieks saldums prasās aizkožams ar kaut ko sāļu vai kūpinātu. Arī šo lietu viedie ķīnieši labi zināja un parasti noslēdza savas daudzēdienu maltītes ar kādu sīvumu. Cik labi, ka bija nopirkts stingri nožāvēts, zalpetrīgi garšojošs Kanadas kumpis un patīkami ass, pareizi vecināts Šveices importsiers!

Pēc šādas vieglas uzkodas soļi atkal spērās veicīgāki, un arī pārtikas turza negulās rokā vairs tik smagi. Rolfs laimīgi pārnāca mājās un izkrāva sapirktās mantas uz virtuves galda.

Ar gandarījumu viņš aplūkoja pirmklasīgo malto gaļu. Apoda to, izbaudīdams liego, iesaldeno smaržu un nopriecājās par skaisto mēļi rožaino krāsu. Nudien, bija grēks šo brīnišķo gaļu mest uz pannas brutālai cepšanai. Gudrie austrumnieki, šoreiz gan ne ķīnieši, bet daudzpieriedzējušie mongoļi labprāt baudīja liellopu gaļu svaigu vai — lietojot necilāku vārdu — jēlu. Viņi palika gaļas sloksni zem sedliem, noauļoja kādas simt jūdzes un cēla gaļu laukā mīkstu un sulīgi sajātu mongoļu speciālitātei — tatāru maizītēm!

Rolfs nemaz vairs neatcerējās, kad un kādās viesībās bija pēdējo reizi ēdis tatāru maizītes. Viņš izņēma sāli, melnos piparus, sarkano papriku un jo sīki sasmalcināja mazu sīpoliņu. Nošķēlēja baltmaizi un aplika to ar lietpratīgi savircoto gaļu. — Nudien, nekas negaršoja labāk kā svaiga tatāru maizīte! Cik aplami bija

labu gaļu karsēt, cept vai šmorēt, iznīcinot tajā vitamīnus un veselīgos enzīmus!

Kumoss sekoja kumosam, un kad Rolfs atguvās, no gaļas bija palikusi pāri tikai maza piciņa. To viņš steidzīgi ietina vaska papīrā un noglabāja ledusskapī.

Brīdi Rolfs kavējās maziepriecinošās pārdomās. Aiziet uz veikalu pēc gaļas vēlreiz vairs nebija laika, jo bērniem jau drīz beidzās skola. Bet viņš varēja tiem sataisīt olu kulteni. Galu galā — daudzi diētiķi uzlūkoja gaļu par kaitīgu, sevišķi par reimatisma un kaulu sāpju veicinātāju, bet pret olām bija izteicies tikai retais.

Rolfs atvēra kārbu, izcēla olu un pasvārstīja rokā. Kāds perfekts sanitārs iesaiņojums! Neviens tirgonis vai pārtikas transportētājs neizgudrotu nekā labāka. Bet arī olas tāpat kā laba gaļa nezina vai nebija labāk jābauda zaļas, tas ir, nevārītas un neceptas? Arī visi dzīvnieki olas lietoja tikai jēlas. Tatāru maizītes Rolfam drusku tā kā vēl stāvēja kakla galā. Viņš izurbināja olā divus caurumiņus, atmeta galvu un sūca. Ola ieskrēja mutē kā apaļš un glums šļurpstiens un norijās viegli un garšīgi kā austere. Austeres Rolfam ļoti garšoja, ja vien tās nebūtu tik dārgas, viņš rītu tās dučiem.

Bet kad viņš atgriezās no sanna par austerēm atkal ikdienā, kārbā bija palikušas vairs tikai trīs olas, un tas nu trim bērniem un mīlotai sievai tomēr bija par maz.

Arī olas jau nebija bez vainas. Saskaņā ar visjaunākajiem pētījumiem olu dzeltenums slēpjot sevī bīstamos artēriju aizķepinātājus, cietos taukus — holesterolu. Varēja vaicāt, vai augošiem bērniem tādas olas maz derēja? Vai nebija pareizāki pārsteigt ģimeni ar zemenēm putu krējumā? Tas bija cienasts, ko viņa mīļie mazuļi tiešām dievināja. — Viņš bija pārnesis divas turzas skaistu, lielu, teicami nobriedinātu zemenogu un divas kārbiņas labākās markas saldā krējuma. — Krējums sasiņās un kupli uzputoja apbrīnojami ātri, apliecinot, ka tas ir svaigs un augstākā labuma. Un ja prata pūdercukuru piemērit ne par daudz un ne par maz, ar mazu pieskārienu vaniļas, tad krējums garžoja vienkārši — brīnumaini!

Saprotams, putukrējumu var pareizi izgaržot vienīgi, piekožot ogu, bet ogas garžu iespējams īsteni izjust tikai kopā ar putukrējumu. —

Kad pirmā ogu turza bija izēsta un otrā aizsākta, Rolfam likās, ka nav iemesla pārlietu tikai kauna dēļ vien taupīt. Un tā beigās ko noglabāt ledusskapī bija atlicis tikai puskukulis baltmaizes un pudele ar tomātu biezeni. Taisnība, tā bija vienkārša, tomēr veselīga barība, bet Rolfs nejutās labi. Sirsnīgi noskumis par notikumu gaitu, viņš aizklimta uz savu istabu, rūpīgi aizvēra durvis un ievēlās

mīkstajā vāļā. Viņš jutās noguris, un viss, ko viņš vairs vēlējas, bija — klusums un miers.

Jau pēc īsa brīža Rolfs dzirdēja, ka garāžā ietusnījās automobilis. Tūdaļ arī atskanēja bērnu priecīgās čalas. Tātad kundze, no darba mājās braukdama, bija pietājusies pie skolas un pārvedusi jauno paaudzi.

Drīz vien viņi jau rībinājās pa virtuvi. Klaudzēja atrautas un atkal aizcirstas ledusskapja durvis. Tad Rolfs dzirdēja kundzes balsi:

“Bērni, brauksim, ēdīsim laukā hamburgerus ar piena kraktekli!”

Bērnu balsis priecīgi atsaucās. Ģimene atkal izkņadojās atpakaļ garāžā. Noklaudzēja automobiļa durvis, un tas aizducināja projām pa ielu.

Rūgtums pārņēma Rolfu. Viņi aizbrauca vieni paši un viņu, ģimenes tēvu, neaicināja līdzī, lai gan ļoti labi zināja, ka viņš ir mājās. Un viņam tik ļoti būtu derējis uzēst siltu hamburgeri pa virsu nesildītajai maltītei! Jēlā gaļa un olas dzina augšup netīkamas atraugas, kam cauri jaucās zemeņogu mazliet vemdedzīgais skāņums. Viņš jutās atstāts, aizmirsts un apvainots. Viņam uzmācās nelāgas bažas — it kā draudētu atgadīties kaut kas ļoti nepatīkams, pat ļauns, kas traucētu viņa līdzšinējo iekšīgi tik teicami līdzsvaroto dzīvi un sirdsmieru.

Nekas ļauns gan neatgadījās un arī netaisījās notikt. Ģimene, paēdusi hamburgerus, pārbrauca mājās, un kad viņi ap krēslas stundu visi atkal satikās pie vakariņu galda, kundze likās lauleņa neveiksmi ar pārtikas iegādi aizmirsusi un to nepieminēja ne ar pušplēstu vārdu.

Lai gan nākošajās dienās ģimenes sadzīve ritēja parastajā gaitā, Rolfs — tieši pārmetumu trūkuma dēļ — jutās neērti un nedēļas nogalē nolēma mazliet izklaidēties un pieņemt senu ielūgumu viesoties pie kāda drauga viņa mežakalnu kabīnē un palikt tur arī pa nakti. Kundze neko neiebilda, un sirsnīgi atvadījies no ģimenes, Rolfs aizbrauca.

Kalnu kabīnē viņš pavadīja drauga ģimenē tik jauku nogali, ka, izņemot bagātīgāku pārtiku, nekā labāka nevarēja vēlēties. Vienīgi mājup bija jākratās ar autobusu, jo draugs ar ģimeni palika kabīnē pavadīt visu atvaļinājuma laiku. Brauciens bija aplam neērts un gauss cauri karstajiem Kalifornijas tuksnešiem. Rolfs izkāpa no autobusa iztvīcis, izslāpis un pārguris.

No autobusa pieturas līdz mājām bija vēl jāklīmst labs gabals

kājām. Nosvīdis un pagalam piekāvies viņš beidzot sasniedza savu mitekli, juzdamies kā tukšneša klejonis, kas pēdīgi atgriezies dzimtajā oāzē. Un mežonīgs izsalkums rāva viņam vai visas iekšas laukā.

Pagalms bija tukšs, māja klusa. Bērni diendusā vai kaut kur aizdaudzījušies. Viņš atslēdza durvis un devās taisnā ceļā uz virtuvi. Stūrī, kur stāvēja ledusskapis, viņš izstiepa roku, lai ar slaidu vēzienu atrautu pārtikas glabātuves durvis, bet satvēra tikai gaisu. Ledusskapja stūrī nebija!

Pārsteigts viņš aplaida skatienu telpai. Plānvidū nebija arī parastā virtuves galda un krēslu. Nebija pavarda un trauku mazgājamās mašīnas. Un sienās iebūvētie plaukti stāvēja tukši kā izslaucīti.

Viņš bija iekūlies svešā, tukšā kaimiņu mājā! — Bet no iepļisušā izlietņa pretī rēgojās pierastie apsūbējušie ūdens krāni. Sienu pie loga raibināja pazīstami traipi, un aiz loga pletās nepārprotami viņu pašu piedrazotais pagalms. Viņš bija un nebija mājās!

Viņš izgāja dzīvojamā istabā. Viņu saņēma tukšas sienas ar tumšiem plankumiem tur, kur bija karājušās gleznas un fotografijas. Viņš iegāja guļamistabās. Arī tās bija tukšas. Pat ģimenes svētums — diženā laulības gulta — bija projām. Viņš iegāja vannas istabā. Viens vienīgs labi palietots dvielis karājās pie vannas, un medicīnas skapīša tukšajos plauktos mētājās tikai skujamais daikts, viņa zobu suka un divas tikpat kā izspiestas bārdas krēma un zobu pastas tūbas.

Viņš iegrīlojās savā kabinetā. Tur stāvēja pamests viņa galds, bet mīkstā atzveltna vietā bija nolikts ciets Vīnes krēsls bez parocēm, un ērtās vāļas vietā rēgojās salokāma lāviņa, ko Pauguri turēja mājās gadījumam, ja uzrastos kāds lieks nakšņotājs. Uz lāviņas nomesti gulēja spilvens, palags un sega.

Rolfs noslīga uz cietā krēsla. — Ļaunā nojauta nebija viņu maldinājusi! Bet kas varēja iedomāties, ka viņa pacietīgā, gādīgā, ideālā laulātā draudzene, kas bija pie altāra zvērējusi viņu mīlēt un cienīt, kopt un lutināt, turēties pie viņa bagātībā un postā, veselībā un slimībās, varēja izspēlēt tik cietsirdīgu joku! Un kailais Vīnes krēsls likās viņam divtik ciets.

Rolfs raudzījās pēc vēstules vai paskaidrojuma, bet nekur nemanīja ne mazākās rakstu zīmes. — Vai patiesi kundzes mērs bija tik pilns?! —

Mūsu apgaismotajos laikos, augsti attīstītā kultūras zemē cilvēki, saprotams, nevarēja pazust. Pietika piezvanīt uz sievas darbavietu, viņas kollēgas taču nebūs tādi necilvēki, ka slēps vīram

sievas adresi! — Tālrunis bija gaiteni. Galdiņš bija pievākts, bet aparāts stāvēja uz grīdas. Vismaz to viņa nespēja paņemt līdzi! Blakus gan bija nolikts nesamaksātais rēķins.

Ar piepūli un nosēkdamies Rolfs nolaidās tupus un uz ceļiem. Pirms uzgriest darbavietas numuru, tramīgas iedomas mudināts, viņš piezvanīja bankas informācijas daļai. Jau otro reizi viņa nojauta izrādījās pareiza. Viņa konti — kā čeku, tā ietaupījumu, kas bija uz abu laulāto draugu vārdiem ar abiem piešķirtu pilnīgu rīcības brīvību, bija iztukšoti un slēgti!

Ar krampjainu piepūli Rolfs mēģināja piecelties un atbalstīties pret stenderi, bet sabruka sēdus uz grīdas. Viņš saprata, ka adreses uzzināšana stāvokli negrozīs. Viņš bija izslēgts no ģimenes. — Vismelnākā drūme viņu pārņēma. Tad uzbangoja svēts sašutums: viņš tiesāsies!!

Bet — advokātu pakalpojumi maksāja bezdievīgi dārgi! Šobrīd Rolfa kabatās nebija ne centa. Kundze bija gan gādājusi par nogales ceļa izdevumiem, bet piemirsusi pievienot tēriņa naudu. Un sasodītās Kalifornijas tiesas bija slavenas visā zemē ar to, ka tiesāja tikai — par labu sievietēm!

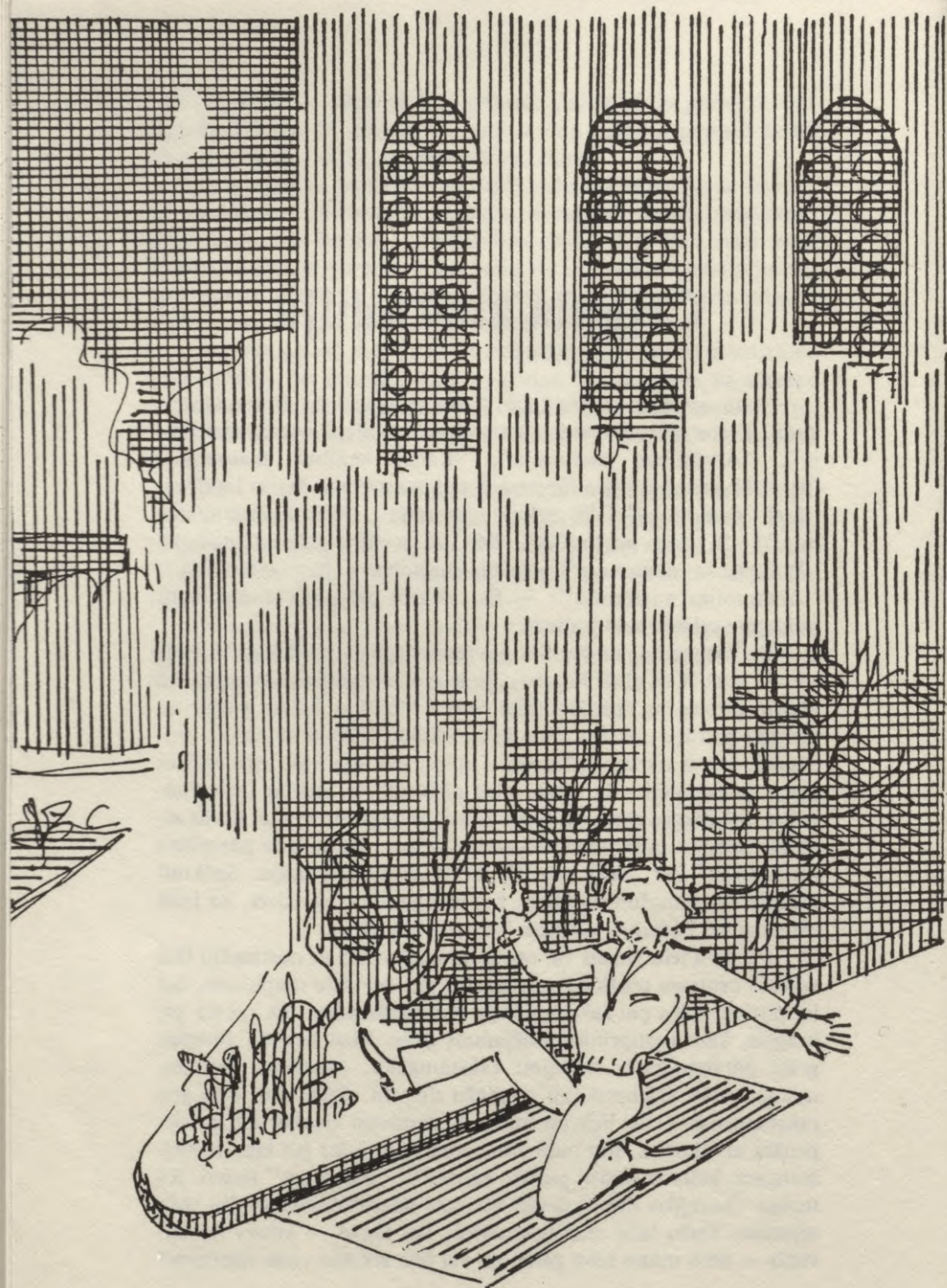
Ja pasaulē bija posta bedres, tad viņš, Rolfs Paugurs, bija iegāzies tieši visdziļākajā. Lūk, kur viņu bija novedusi jaunākā amerikāņu modes indeve — bulīmija!

Ceļgala anatomija

Mani arvienu valdzinājuši stāstu, romānu un filmu nosaukumi, kuŗos ietverts vārds “anatomija”: “Slepavības anatomija”, “Apsēstības anatomija”, “Kādas laulības anatomija” (pareizāk gan autopsija, jo parasti tiek stāstīts par šķirtu laulību), “Melu anatomija”, “Invāzijas anatomija”, “Diktātūras anatomija”, “Kremļa anatomija”. Pētī arī miermīlīgākas tēmas, kā “Prātošanas anatomija”, “Kāda svētdienas rīta anatomija”, “Anatomijas anatomija”. — Es rakstīšu par gluži necilu lietu: sadragāta ceļgala anatomiju.

Pie sasista ceļgala var tikt pavisam viegli — pilnīgi uz līdzenas vietas. Varbūt ne gluži līdzenas, jo iela, kur atrodas mūsmājas, kā pēdējā pieslēdzas apkrūmotajai Santa Monikas kalnu grēdai un diezgan pastāva nolokās lejup līdz Palisādu veikalu un banku centrim. Iela ir tik stāva, ka reiz ciemiņi, kas bija nule iegādājušies lepnu automobili, pie mūsu ielas piebraukuši, nebija iedrošinājušies dzīt dārgos ratus tik stāvā kalnā, atstāja tos lejā un devās atlikušo nepilno puskilometru kalnup kājām. Tā nu bija pārspīlēta piesardzība. Par mani augstāk ir vēl pārdesmit māju. Spēkrati dienišķi ripo augšup un lejup, bet nav gadījies pieredzēt, ka ielas stāvuma dēļ kādam braucējam būtu kas kļūmējies.

Pa savu ielu vienas vai otras vajadzības dēļ es nostaiģāju līdz veikalu centram puslīdz ik dienas. Ne jau degvielu taupīdams, bet lai pavingrinātu pie rakstāmkrāģa nosēdētās kājas. Es rakstu pie krāģīša, kam uzstiprināts rasējamais dēlis. Man nepatīk smagas, grūti pārvietojamas mēbeles: rakstāmgaldi, kumodes, bufetes, monumentāli grāmatkapji ar glāžu durvīm. Rīgā man bija gan rakstāmgalds — īsti liels un smags ar daudzām vienkāršām un slepenām atvilktnēm, pēc paša zīmējuma pasūtīnāts pie laba mēbeļmeistara, klāts ar skaisti pulētu, zaļpelēku “putna acs” finieri. Kā turīgo “Jaunāko Ziņu” devīgi atalgots līdzstrādnieks varēju tādu atļauties. Dažu labu reizi iedomājos, kas tagad — krievs vai latvietis — lieto manu labo galdu un vai būs atklājis visas slēptuves?

Tās bija diezgan āķīgi iekārtotas. Varbūt, ka tajās joprojām vēl glabājas “pretpadomju” manuskripti? Pie stingrākas lietpratīgas kratīšanas tie var novest tagadējo galda īpašnieku “uz pārrunām” čekā. Un varbūt pēc tam — uz kādu “nometnīti”. —

Šis mans dižgalds nu ir senā pagātnē. Bēguļojot no vietas uz vietu, no zemes uz zemi, esmu iecienījis vieglākas mēbeles. Tiesa gan, pēdējo ceturtdaļgadsimtu esmu aizvadījis nupat pieminētajā piekalnē, bet pie smagām mēbelēm nedomāju atgriezties. Mūsu skapji visi iebūvēti sienās, un patīkami, ka pārējās mēbeles viegli pārcilājamas.

Pa savu nokalnīti esmu gājis gan steigdamies, gan kavēdamies: agros rītos, dienas vidū un naktī; saulei spiežot, mēnesim spīdot un lietum gāžot straumēm. Vienu dienu, jau labi krēslā, kad nule bija nolijis viegls pavasara lietiņš, kādi rasinājas, noslēdzot kārtējo lietus periodu, gaiss likās tik dzidrs un smaržīgs, ka pārlieku gribējās pastaigāties. Domāju, noiešu uz veikalu centru. Varbūt, ka pa ceļam iešausies prātā arī kāda vajadzība. Oma bija priecīga, prāts darbojās jestri. Soļoju līganā gaitā, brīžiem mundri palēkdamies, jo bija jau pārāk tumšs, lai mani kāds novērotu. Tā nocilpoju visu nokalni gandrīz līdz pašai apakšai, kur iepretim “kristīgo zinātnieku” templim plūdu noteku ielas malā sedza pāris metrus gaŗi metalla skadriņi, vēl slapji no nesenā lietus.

Parasti es soļoju pa asfaltu, bet šoreiz nezin kādēļ uzkāpu dzelziem. Tikai mazliet paslīdēju un — spēji noklupu uz kreisā ceļa, tūlīt juzdams, ka ir slikti. Cauri biksēm varēju sataustīt asu šķautni — patella — ceļgalkauliņš bija pušu! Kā vēlāk izrādījās, sasists sešās daļās. Kāja vairs nelocījās, nederēja arī vairs atbalstam. Nevarēja teikt, ka sāpētu briesmīgi, bet labāk jau bija, ja kāju nekustināja.

Apsēdos ielas malā un domāju ko darīt? Kā tikt mājās? Vakars. Blīva krēsla. Gaŗām brauca folksvāģītis un palēnināja gaitu. Braucēji — vīrietis un sieviete — aplūkoja mani vērīgi un aizdomīgi. Ielas malā Palisādos neviens nemēdz sēdēt. Arī piedzērušos šeit nekad neredz. Ja es braucējiem pamātu, tie droši vien apstātos un aizvestu mani mājās. Bet grūti būtu ar sāpīgo kāju ieķepuroties mazajos ratiņos. Bija jāpagaida kādi lielāki. Es sēdēju rāms, un rati aizripoja.

Nobrauca lejup Honda un Datsuns. Augšup uzslīja Audi, Porše un Saabs. Amerikāņi ir modes cilvēki. Patlaban pasākts pirkat ārzemju mašīnas, un amerikāņi bez apdomāšanās, modes dēļ, sagrauj savu — amerikāņu autorūpniecību, rada bezdarbu, inflāciju, recesijas, depresijas un krīzes. Lielie sešpēdu amerikāņi ticīgi

žņaudzas un stūķējas iekšā japāņu mazratiņos, kas paredzēti sīkajiem piecpēdu japāņiem. Trauslie sikratiņi viegli apgāžas, pie mazākā trieciena sašķīst un izjūk, braucēji apdauzās un nositas, bet mode paliek mode: amerikānis labāk ņem galu, nekā padodas. Un tā ikviens jeņķis, kas sevi kaut cik ciena, drīkst braukt tikai ārzemju ratos.

Laiks bija pavēls. Labu laiku nebrauca neviens. Sāku jau raižēties, vai patiesi man būs jākrīt par upuri japāņu autorūpniekiem, kad pēdīgi lejup nošalca gaŗš un plats Linkolns. Tam nu es strauji vicinājos pretī.

Rati piestājās. Braucējs izrādījās namsaimnieks no kādas augšējās mājas. Pretēji vidusvalstīm un arī austrumu krastam Kalifornijā nedraudzējas pat ne tiešie kaimiņi, nemaz nerunājot par tālīnākajiem. Kaliforniju veido pārāk raiba un dažāda sabiedrība. Bet pēc izskata tālīnais kaimiņš mani tomēr pazina. Būdams dūšīgs vīrs, viņš mani celtin iecēla platajā, ērtajā aizmugures sēdeklī, aizveda mājās un pat palīdzēja aizlēkt uz vienas kājas līdz namdurvīm.

Sieva saņēma mani ar bargu rājienu:

“Ko tev līdz dauzīties apkārt, rāpties kalnos, ja nevari ne tik kā godīgi noiet līdz bodei un salauz kāju uz līdzenas ielas!”

Varēju jau piebilst, ka iela nebija līdzena, bet slīpa, tak mīļā miera dēļ labāk klusēju.

— Ko darīt? Zvanīju ārstam, labam paziņam, kas mani šad un tad dakterēja. Viņš izrādījās aizbraucis uz savām avokādu plantācijām, kādas latvieši tagad iepērkas pavalsts pašā dienvidu galā. Neatlika nekas cits kā zvanīt tuvākajam amerikāņu dziedniekam, kas dzīvoja blakus ielā un kuŗa pagalmā es varu ieskatīties pāri krūmiem no sava dārza. Ar šo vīru biju jau apsveicinājies kādā rajona sapulcē, kad tika organizēts kaimiņu savstarpējās uzraudzības loks, vēŗšoties pret iespējamām zagļiem un hulīgāniem. Kaut arī cilvēks no blakus ielas, tas likās pa pusei tāds kā paziņa.

Ko viņš man ieteica? To, ko pašam vajadzēja attapties: braukt uz tuvākās slimnīcas ambulanci. Viņš būšot tur jau priekšā. Lēcu un kliboju, balstīdamies uz grābekļa kāta un sievas pleca, atpakaļ uz garāžu — uz mūsu “amerikāņu ratiem”. Sieva aizveda mani uz slimnīcu.

Neskatoties uz vēlo stundu, mani saņēma kā gaidītu ciemiņu. Piebrauca riteņsēdeklī, iestūma ambulancē un noguldīja uz tāda kā galda. Jānod gan bija paraksts un jāŗāda papīri, ka esmu maksātspējīgs. Nemantības gadījumā būtu jāmēro tāls ceļš pāri visai pilsētai uz valsts nabagu hospitāli.

Nebiju vienīgais cietušais šinī skaistajā novakarē. Šepat tuvumā bija svinētas meksikāņu kāzas. Atvesti divi braši ūsaini vīri. Viens sadurts sānos, bet neko bīstami, otrs teicās durdams pats sagriezies, puslīdz atšķēlis sev īkšķi. Tos abus patlaban sašuva un pārsēja. Abi likās naidu aizmirsuši, draudzīgi pārrunāja, kā viss tas noticis. — Pikts tēvs ieveda gadus astoņus vecu puiku ar pārsistu galvu. Mati pieķepējuši asinīm, arī visa apkakle un krekla mugura sarkana. Tēvs rājās — puika esot briesmīgs dauzoņa, jau kuņģi reizi krizdams pārsitot galvu. Puika sēdēja drūms un saviebies, bet neteica ne vārda. Ne sūdzējās, ne vaidēja. Ambulancnieki nesteidzās, ņēma priekšā atnācējus lēnā garā vienu pēc otra, pēc kārtas. Ja gaidītājiem pa tam nopilēja kāds lieks mēriņš asiņu, par to neviens neraizējās.

Man pienāca jauns, smaidīgs ambulancnieks un jautri vaicāja: “Kas vainas?”

“Patella pušu,” es teicu un pavilku biksi, lai parādītu celi, bet viņš uz to pat nepaskatījās. Iestūma mani ar visu galdu turpat blakus rentgena kabūzī un nofotografēja celi uz piecām platēm.

Jau pēc īsa brītiņa viņš iznāca no tumšā kambaņa un priecīgi sauca:

“Jūs uzminējāt! Patella pagalam! (It kā tur varētu kļūdīties!) Nepieciešama operācija!” Viņš būšot mans ārsts.

Teicu, ka esmu ārstu jau sarunājis — tādu un tādu. Tas jauno puisi tā kā aizvainoja, un viņš saīdzis atkāpās. Izrādījās, lai ieliktos slimnīcā, nepieciešams ārsta lēmums. Kam pašam sava ārsta nav, tādu pagādā slimnīca. Par attiecīgu honorāru, saprotams.

Pēc laiciņa klāt arī mans dakteris. Viņš jau paguvis sarunāt chirurģu, pēc vārda spriežot — grieķi. Esot vīrs ar lielu pieredzi. — Droši vien dakterim draugs, — es nodomāju, bet man nebija iemesla apšaubīt viņa izvēli.

Man piestājās balti ģērbti stipri vīri, uzlika uz riteņgalda, stūma pa gaitenīem un celtņiem, uzveda kādā augstākā stāvā un iestūma lielā, tukšā istabā ar vienu vienīgu gultu. — Manu kāju lāpīšot bez kavēšanās jau tūdaļ rīt no rīta.

Būdams taupīgs, es sūdzējos, kāpēc man dota tik liela atsevišķa istaba? Kā ilggadīgam bēglim man pilnīgi pietiek ar gultasvietu kādā koptelpā. Mani apmierināja: istaba esot četrvietīga, tikai acumirkļi slimnieku trūkuma dēļ stāvot tukša.

Ģūlta bijā kūpla un laba. Man deva miega zāles. Es tās paturēju aiz lūpas un vēlāk izspļāvu. Man nepatīk ne miega zāles, nedz nervus mierinātājas tabletes. Šos mērdēkļus, kā liekas, dod visiem slimniekiem pēc kārtas, lai tie turas rāmi, neceļ tračus un velti netramda žēlsirdīgās māsas. Es neko tam līdzīgu netaisījos darīt, un

pēc visām nepatikšanām un nīkšanas pa ambulanci miegs māsās virsū kā mākonis bez kādām zālēm. Otrā rītā, labi izgulējies, taisījos uz operāciju. Domāju, labi aplūkošu, kāda izskatās operāciju telpa un dakteri — ģērbusies gaišzaļos uzsvārcos, aizsietām mutēm un stingrām micēm galvās, lai nebirst mati un blaugznas slimniekiem atgrieztajās vietās. Tas viss bija daudzreiz skatīts filmās un televīzijā. Bet paša pieredze arvienu vērtīgāka. Varbūt veicās pamanīt kādu neievērotu īpatnību un vēlāk ielikt rakstos!

Pienāca anastētiķis apvaicāties, kāda veida aprūpi es vēloties? Operācija neesot nekāda smagā, bet diezgan ilgstoša un midzināšana nepieciešama. — Izvēles iespēja mani pagalam pārsteidza. Līdz šim domāju, ka ārsti nepavisam nerēķinās ar laja slimnieka ieskatiem, bet dara tikai to, ko atrod par labu.

Anastētiķis silti ieteica visjaunāko paņēmienu — iedurt adatu mugurkaula smadzenēs. Tas uz laiku paralizējot un darot nejutīgu ķermeņa apakšdaļu. — Bet jau pats vārds — paralīze — lika man nošermīnāties, nemaz nerunājot par adatu mugurkaulā! Un ko tad, ja kājas paliek paralizētas un jūtīgumu neatgūst? — Tikai ne adatu! — Vecmodīgāks, bet arī labs paņēmiens esot klasiskā iemidzināšana, uzliekot ģīmim masku ar ēteri vai chloroformu. Bet šis veids sauca atmiņā nejaukas filmas, kuņģās noziedznieki, cilvēku laupītāji, notvēra savus upuņus kaut kur aizdurvē vai patrepē, nochloroformēja un tad vilka uz automobili itin kā piedzērušos gaņām iecietīgi smaidošiem policistiem. — Vaicāju, vai meistars nepazīst ērto midzināšanas veidu, kādu lieto zobārsti? Reiz man izraujamam zobam zobārstes knaiblēs sadrupa kronītis, bet pārpalikušo saknes stumpuriņu viņai nekādi neveicās izkacēt. Tiku nosūtīts pie “mutes chirurga”. Tas neko ne vaicādams, ne piedāvādams iedūra man kreisās rokas locītavas iekšpusē vēnā adatu un kaut ko iešļircināja. Es nepaguvu ne apskatīties, kur viņš noliek savu adatu un šļirci, vai nelieto tās atkārtoti, bez dezinficēšanas, kad jau atmodos uzgaidāmajā istabā ar marles kušķi zobos, no spītīgās, sāpīgās saknes laimīgi atbrīvots. Tā man no zoba raušanas bija palikušas vislabākās atmiņas. — Anastētiķis izskatījās tāds kā vīlies, bet bija ar mieru midzināt mani arī uz zobārsta vīzi. —

Drīz vien mani uzlika uz bīdāmlāvas un dzina cauri daudziem gaņiem gaitenīem, jādāmā — tak uz operācijas vietu. Iespējams, ka šorīt kaut kā neuzmanīdamies biju ierijis kādu no iedotajām tabletēm, jo prāts apmetās pavisam miglains. Neatceros, ka man tiktu kaut kas durts vai šļircināts, tikai atmodos vecajā istabā un gultā. Gaņām snāja kopēja. Es uzsaucu viņai, brīnīdamies par savu vārģo, krekstošo balsi:

“Kas par kavēšanos? Kāpēc mani neved uz operāciju?”

Kopēja atsaucās:

“Sēr, jūs operēja šorīt priekšpusdienā,” un aizsteidzās.

Gribēdams saslieties, es ievēroju, ka kreisā kāja no pēdas līdz gūžai ielieta milzīgā ģipša blukī, kas turēja mani pie gultas kā enkurs. Še tev operācijas spektaklis un derīgie novērojumi! Viss paslīdējis gažām tāpat kā pie mutes chirurga. —

Tā diena aizritēja puslīdz kā pa miegam. Tik vien atceros, ka gultai piestājās mans amerikāņu ārsts un teica ar vīzīgu smīniņu:

“Izskatās, ka šoreiz jūs vēl izdzīvosit.”

“Turu jūs pie vārda un reklamēšos mediķu pārvaldē, ja mani neizvilksit,” es atšļupstēju, jo nekāds jociņš, ko viņam atsacīt, nešāvās aizmiglotajā prātā. Tā arī bija pēdējā reize, kad es savu izredzēto ārstu redzēju slimnīcā. Nudien, nebija slikti būt dakterim un par savu mazo darbiņu saņemt algu lielāku nekā mana mēneša pensija.

Otrā dienā jutos jau daudz mundrāks, varēju apskatīties, kā darbojas slimnīca un patrandīt māsas. Nekāda lielā tramdišana gan neiznāca. Apkalpošana bija teicama. Nebiju vēl savu vēlēšanos īstēni izteicis, kad tā jau bija izpildīta. Bet ko gan daudz tāds gulšņa gaudenis var vēlēties? Tas viss māsām jau sen bija zināms.

Māsu un kopēju apgrozījās liels vairums. Pulka vairāk nekā labākai apkalpošanai vajadzīgs. Nebija ko brīnīties, ka diena slimnīcā izmaksāja tik bezdievīgi dārgi.

Sevišķi vērtīga bija kāda naktsmāsa — sīka auguma nēģeriete. Tā laikam bija nesen pieņemta un vēlējās uzstrādāties. Dienā manā istabā apgrozījās tukla paveca meksikāniete. Tā mani aprūpēja jau pārlietu. Piederu pie ļaudīm, kas vislabāk jūtas tad, ja viņiem liek mieru. Meksikāniete vienā laidā cildināja grieķu ārstu, kas bija mani lāpījis. Cik gan tas esot labs kaulu dakteris ar zelta rociņām. Ja viņai pašai kas samisētos ar kauliem, tā ietu tikai un vienīgi pie grieķa un neviena cita. — Vai tiešām mans dakteris bija māsām iemaksājis, lai viņu tik pārlietu cildina? Kāpēc vecā dziedātu tādas slavas dziesmas? Bet tad viņa uzņēma meldiņu par to, cik lieliski, ka man laimējies iegadīties tieši šinī slimnīcā, kur ārsti tik teicami un žēlīgās māsas tik laipnas un izdarīgas! Lai tikai es paskatoties, kāda esot tepat blakām lielā izslavētā Svētā Džona dziednīca, kuŗā palaikam dziedinoties filmu cilvēki, kā Līze Tēlore vai Ričards Burtons. Tur māsas esot slinkas, iedomīgas un pat rupjas! — Gribējās gan iebilst, ka diezin vai izlutinātā Līze ietu slimnīcā ar slinkām un rupjām māsām, bet labāk jau bija nestrīdēties. —

Pēcpusdienā meksikānieti nomainīja amerikāņu māsas: glītas,

vingras balinātas blondīnes. Apmēram tādas, par kužām domā, ka tās iestājušās slimnīcas darbā, lai apprecētu kādu dakteri. Tās ar slimniekiem nekādās plāpās neielaidās un vispār daudz pie gaudēņiem nekavējās, totiesu gaitēnos savā starpā skaļi sasmējās, valodoja un pat iedziedājās, iegavilējās. Viņas laikam bija daudzīnātās aktīvistes un sieviešu tiesību prasītājas, kas, ja nebija dabūjušas dakterus, mazākais laiku pa laikam uzstreikvoja sev augstākas algas. Bet savu darāmo viņas nodarīja, un pret smiekliem man nav ko iebilst. Man labāk patīk jautri ļaudis nekā gaudēni vaidētāji.

Jau trešajā dienā mani sāka apmācīt staigāt ar kruķiem. Arī kruķošanā tāpat kā visos amatos nepieciešamas īpašas iemaņas. Nevar vis iekārties kruķos ļengani kā lupata un tad raudzīt kaut kā kārpīties uz priekšu. Labs kruķotājs, kas pazīst pareizos paņēmienus, iet kā uz atsperēm tā, ka parastais kājnieks nemaz tik viegli netiek līdzī. Kruķi ļauj mest jo platus soļus.

Slimnīca man gribēja par lielu naudu pārdot lepnus, gaumīgi matētus alumīnija kruķus. Viss jau bija sagatavots, pat rēķins uzrakstīts, bet gleznotājs Kazimirs Laurs atnesa man skaisti pulētus koka kruķus, ko bija mantojis no kāda paziņas japāņa, kas arī bija ārstējis salauztu kāju. Kruķošanas skolotāja to ņēma drusku tā kā ļaunā. Kāpēc es neesot jau pie laika teicis, ka man esot kruķi jau pašam? Viņa tik daudz piepūlējusies, pārskrūvēdama kruķus piemēroti manam augumam. Es taisnojos kā mācēdams, bet mēs šķīrāmies gandrīz vai nedraudzīgi.

Trešajā dienā manā istabā ievilka otru gultu, kužā ieguldīja diža auguma paresnu pūsmūžnieku, ko bija sagrābusi pēkšņa caurejas, vemšanas, drudža un augstas temperatūras lēkme. Viņam sadeva iekšā lielu vairumu tablešu, kužas viņš it kārtīgi rija, uzdzerdams pa pusglāzei ūdens.

Otrā rītā viņš izskatījās jau daudz mundrāks. Viņš izrādījās liels runātnieks un tūlīt teica, lai es neraizējoties, viņa vaina neesot lipīga — ne tīfs, ne ļaundabīgā sarkanguļa vai dzeltenā kaite. Šādas lēkmītes viņam jau šad tad atgadījušās. Viņš esot lielās un visā pasaulē slavenās drogu lielfirmas BAYER vietējais pārstāvis, studēts un augsti skolots farmaceits, kas drogu lietās varot pamācīt jebkužu dakteri. Veikals ejot lieliski, jo nekur uz zemeslodes ļaudis nepatērējot tik daudz un dažādu zāļu kā Amerikas Savienotajās Valstīs. Amerikāņi bagātīgi lietojot zāles nevien slimību apkaņošanai, bet vēl vairāk — profilaksei — iespējamo slimību priekšlaicīgai atvairīšanai. Viņam pašam, saprotams, vislabākās zāles pieejamas ja ne gluži par velti, tad ar jo lielu nolaidi. Vajagot arī pazīt nosaukumus. Vienu un to pašu preparātu, tikai savādāk

nodēvētu un citādi iesaiņotu, varot nopirkt trīs un piecas reizes lētāk. Viņš ļoti jūsmoja par intracelulārās bioķīmijas visjaunākajiem atradumiem, piemēram, par dekalcinēto fosfodiasterāzi, kas tik laba pret muskuļu krampjiem un lieliski aktīvizējot visas ķermeņa membrānas. Ja dažam šis preparāts izsaucot nelabdabīgas atraugas, tad tās viegli novēršamas ar pastiprinātām nesen sintezētā koncentrētā kalmodulīna devām. Saprotams, ja iestājoties cikāze, tad gan jau pie laika jāķeroties pie rektālās dializes.

Tā pamācošās sarunās laiks gāja ātri.

Pēcpusdienā drogu meistaram atkal uzmācās tādi kā žņaudzēji. Viņš sūdzējās, ka mutē krājoties dzelzs vai svaigi ģērētas ādas garža. Tā esot zīme, ka kuņģa sula laužoties augšup pa eskofagu, un viņš sāka prāt, ka pārlicīgajai piesardzībai un profilaktiskajai terapijai, ļoti iespējams, piemīt arī zināmas ēnas puses. Viņš dienā lietojot 30-40 dažādas "pilles", tabletes un graudiņus, un viņam brīžam uzmācoties aizdomas, ka tieši profilaktika esot viņu novedusi pašreizējā veselības stāvoklī.

Zāļu mijiedarbe vēl neesot pietiekami izpētīta. Tabletes, ko lietojot pret sirdi, krītot uz aknām. Pilles pret māgu bojājot nieres. Pilieni pret nierēm radot ilgstošu caureju, bet graudiņi pret pūslī maitājot aizkuņģa dziedzeri. Pat vispopulārākais un labdabīgākais medikaments, vecais, labais aspirīns, pārmērīgi lietots, ietaisot kuņģī čūlas. Neesot arī ieteicams katras mazākās iesniņas dziedināt ar masīvām antibiotikas devām un katru galvas sāpīti vai tūlītēju neiemiģšanu — ar miega un nervu tabletēm. Viņam pašam laboties esot jau par vēlu. Bez zālēm viņš vispār necik ilgi vairs nebūtu dzīvs, bet viņa laulātā draudzene vēl varētu laboties, lai gan arī patērējot mēnesī, ja aprēķinātu pilnu cenu, preparātus par diviem simtiem dolaru.

Es atbildēju, ka biedrojos ar vairākiem ārstiem, laipniem un sirsnīgiem cilvēkiem, kas mani bagātīgi apdāvina ar dārgām zālēm un preparātiem, ko viņiem izmēģināšanai par brīvu piesūta drogu rūpnīcas. Es gan neesmu tik fanātisks zāļu pretinieks kā bijusī Izraēlas prezidente Golda Meīra, kas liecināja, ka savā mūžā nav norijusi nevienu tableti vai pilli, mākslīgos vitamīnus ieskaitot, tomēr man piemīt zināma nepatika pret ķīmiskajiem preparātiem. No dāvināto zāļu lietošanas esmu palaikam atturējies. Arī no mākslīgajiem vitamīniem. Reiz sāku lietot skaisti brūni iepilļotus aknu preparātus, bet jau drīz vien apmetās nelaba dūša un uzmācās vēmiens.

Uz manu paskaidrojumu drogu tirgonis atsaucās ar ilgu klusēšanu, varbūt nožēlodams savu pēkšņo vaļsirdību, tik nesaskanīgu

ar viņa veikala interesēm.

Negaidīju nemaz ilgi, un apmeklētāju stundās ieradās drogista kundze — neliela, ducīga, itin mundra sievišķa. Likās, ka profilaktiskā zāļošanās viņu vēl nebūt nebija sagrāvusi. Viņai bija līdzī visādas kārbīņas un dozes, un viņi abi, klusu un omulīgi sabubinādamies, no tām šo to iebaudīja vai pareizāk ierīja. Tā bija laimīga laulība, ko balstīja ne tik daudz pārejošā ķermeniskā mīlestība kā silta draudzība un dziļa kopēja interese par farmakoloģiju.

Kundze bija atnesusi vīram arī dažādus veselības ēdienus — lielu kārbu ar sintetisko proteīnu, skārdeni ar ovomaltīnu, stikleni ar bezcholesterola taukvielu, pudeli darvai līdzīgās rektificētās dzeņamās melases, Baiera patentēto superdekstrozi un fosforizēto tubulīnu, kas tagad sekmīgi konkurējot ar atlētu muskuļu audzētāju iecienīto “Tiģeņa pienu.”

Slimnīcas pārtiku drogists pagalam nopēla. Ēdiens bija bagātīgs un arī dažāds, bet savādā kārtā bez garžas. Gaļa, zivs, pentoki, pat siers un saknes garžoja kaut kā vienādi kā izmērcēta pape. Arī kafija neko neatšķīrās no tējas, kakao no remdena traukūdens. Var jau būt, ka zināmu psiholoģisku spaidu vai lazaretiskas traumas dēļ tas tā tikai izlikās, bet jau vecais Šopenhauers noskaidrojis, ka pasauli mēs nebūt neuztveram tādu, kāda tā ir, bet tikai tādu, kāda mums tā liekas. Bez tam visi ēdieni bija atdzisuši, vēsi. Es domāju, ka tos atdzesēja ar nolūku, lai slimnieki neierītu ko karstu, bet meksikāņu māsa pati paskaidroja, ka ēdmaņa esot jāved tālu ceļu pa gaitenīem un stāviem no virtuves pagrabā. Es pieņēmu šo paskaidrojumu kā lietisku bez iebildumiem, bet mans istabas biedrs rājās un zūdījās vienā laidā.

Ik rītus manā istabā pagrozījās jauns, sīka auguma cilvēks — tāpat bez slimnīcas ķiteļa, ģērbies apbružātā vēja jakā, padeva man labrītu, pārmīja pāris nenozīmīgus vārdus un pierakstīja kaut ko piezīmju blokā. Lai neliktos nerunīgs un nelaiņns, es vienu dienu ieminējos, ka labprāt būtu satīcis to ārstu, grieķi, kas lāpīja manu kāju. Jaunais cilvēks atteica:

“Es esmu jūsu dakteris, grieķis.”

Es galvu vien nogrozīju. Biju iedomājies lielo kaulu meistarū grieķi kā sirmu, svarīgu un bargu vīru, kā Zevu vai mazākais Hefaistu.

Dakteris kļuva drusku runīgāks un pastāstīja, ka manas patellas lielāko lausku paturējis iešūšanai atpakaļ celī, sadiēdzis arī uz šķautnes pārgrieztās stiegras, bet piecus mazos gabaliņus aizmetis. Es taču nebūšot no tiem ļaudīm, kas izlūdzoties savu kaulū kripatas, ietaisot tās zelta vai vismaz sudraba ietvaros un tad valkā-

jot kā piekariņus un brelokus. — Es dakteri nomierināju, ka pēc savu kaulu drupačām nebūt nekāroju un viņš darījis pareizi, tās aizmezdams. Pēc grieķa ieskata manai kājai vajadzēja atgūt 95% no sākotnējās jaudas. Es droši vien nekādu starpību nemanīšot, jo pazaudētie pieci procenti būtu svarīgi tikai atlētiem, futbolistiem, skrējējiem, lēcējiem vai kalnos kāpējiem...

Sieva man bija atnesusi palasīšanai žurnāla "Art in America" jaunākos numurus, un vienu no tiem es turēju rokā. Dakteris paņēma no galdiņa otru burtnīcu, pašķirstīja.

"Tas ir derīgs žurnāls, ko es arī labi pazīstu," viņš teica un pēc brītiņa vaicāja: "Jūs gleznojat?"

"Nē, bet mana sieva krāso."

"Profesionāli?"

"Pusprofesionāli."

Dakteris atkal paklusēja, tad teica kautrīgi:

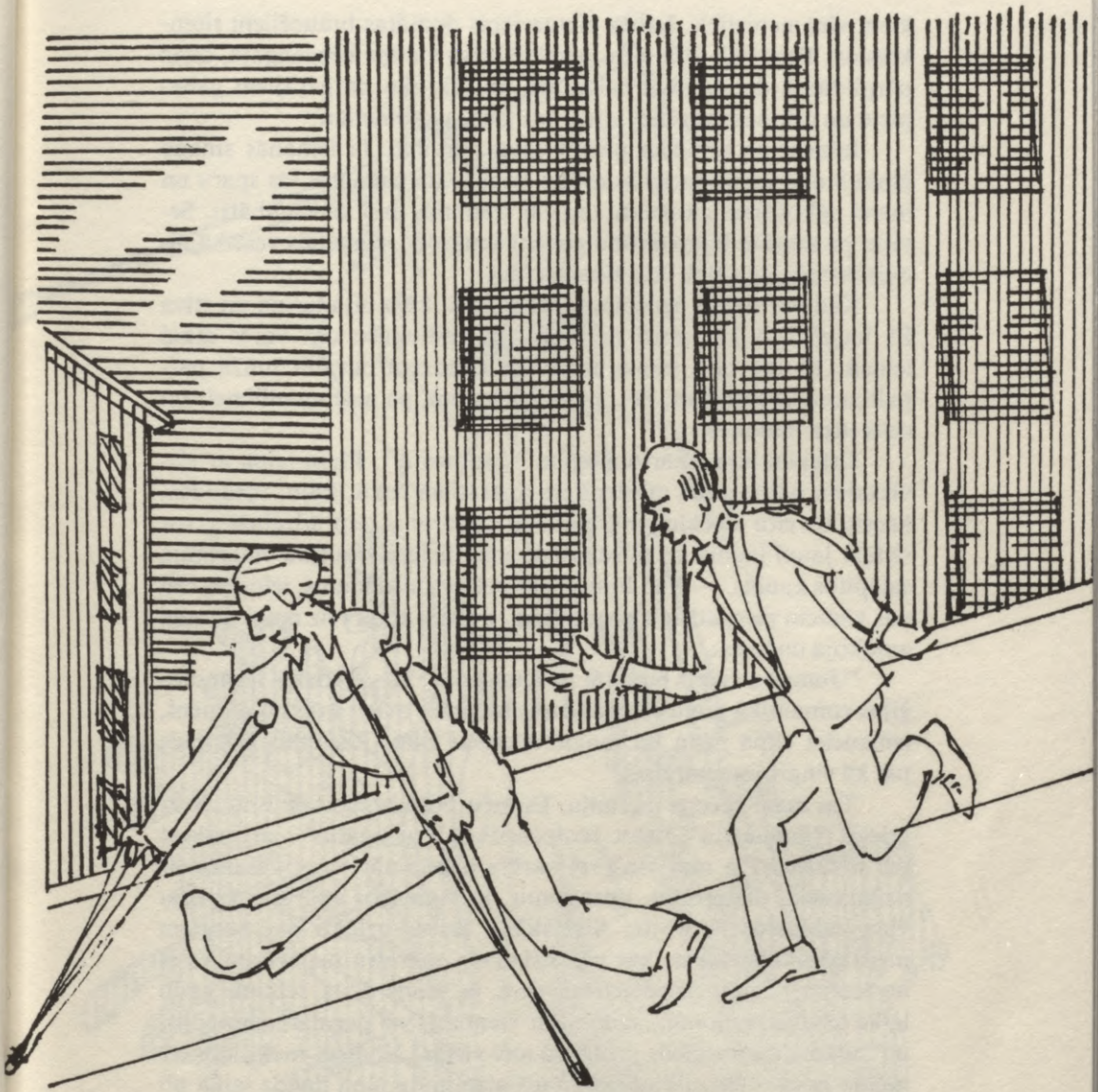
"Es arī krāsoju. Neprofesionāli. Bet pēc gaļām stundām, daroties ar kauliem, gribas padarboties ar pievilcīgākiem veidiem un krāsām."

Redzēdams dakteri labā omā, es ierunājos, vai viņš nevarētu mani atlaist mājās. Es nebiju nekur papildus apdrošinājies, un par dziednīcas priekiem man nācās brangi vien piemaksāt no savas kabatas. Par dārgumu un apdrošināšanos es gan nekā neminēju, bet liekas, ka viņš to saprata arī bez teikšanas. Viņš noskatīja mani vērīgi, mīkli pārdomāja un tad teica, ka patiesībā man būtu derējis vēl dažas dienas vai pat nedēļu pagulēt slimnīcā, bet es liekoties viņam samērā mierīgas dabas cilvēks, kas, mājās atlaists, lieki nedīdīšoties, un viņš mani izrakstīšot.

Tā arī notika. Otrā rītā mani iesēdināja riteņkrēslā, izstūma slimnīcas pagalmā, kur sieva mani gaidīja ar ratiem, lai šķūtētu mājās.

Mājās dzīvojot, man ik nedēļas bija jābrauc atrādīties grieķim viņa privātprakses kabinetā, kas atradās augstā debesskrāpī. Vadīt ratus es vēl nespēju, jo ar ieģipsēto kāju nevarēju darbināt pedāļus. Stīvā kāja bija jātur automobilī iešķērsām. Vēlēdamies pilnā mērā baudīt savas nelaimes priekšrocības, arvien liku vedējai nebraukt pārpildītajā daudzstāvu garāžā, bet apstāties ērtajās vietās, kas rezervētas kropliem pie pašas ieejas.

Kādu dienu man piestājās sargs un noprasīja, vai man esot kropla apliecība? Ļaunu jauzdams, izcēlu no ratiem kruķus, ieģipsēto kāju un, grūti nopūzdamies, pārmezdams šupoju sirmo galvu. Sargs gribēja gan ko teikt, bet atmeta ar roku un aizgāja. Izrādījās, ka kropla statusu un apliecību nav nemaz tik viegli iegūt. Ar kru-

ķiem vien nepietiek. Labās pieturvietas domātas braucējiem riteņkrēslos. Turpmāk bija vien jāmeklē brīva vietīņa bezgalīgajā, allaž pārpildītajā daudzstāvu lielgarāžā un jākruņo pa gaŗajiem gaitenīem un celtnīem augŗup, lejup līdz grieŗa kabinetam.

Ieŗanai ar kruņiem piemīt sava burvība. Ja iemanās smago ģīpŗa bluŗa kāju sparģi sviest uz priekŗu un izmantot tās sparū un īnerci nākoŗajam gaŗsolim, tad var traukties tieŗi neticami ātri. Seviŗķi pa mazliet lejup ieslīpu gaiteni kruņojot, parastais veselkājainais pedestriānis tiek līdzi tikai tecīpus.

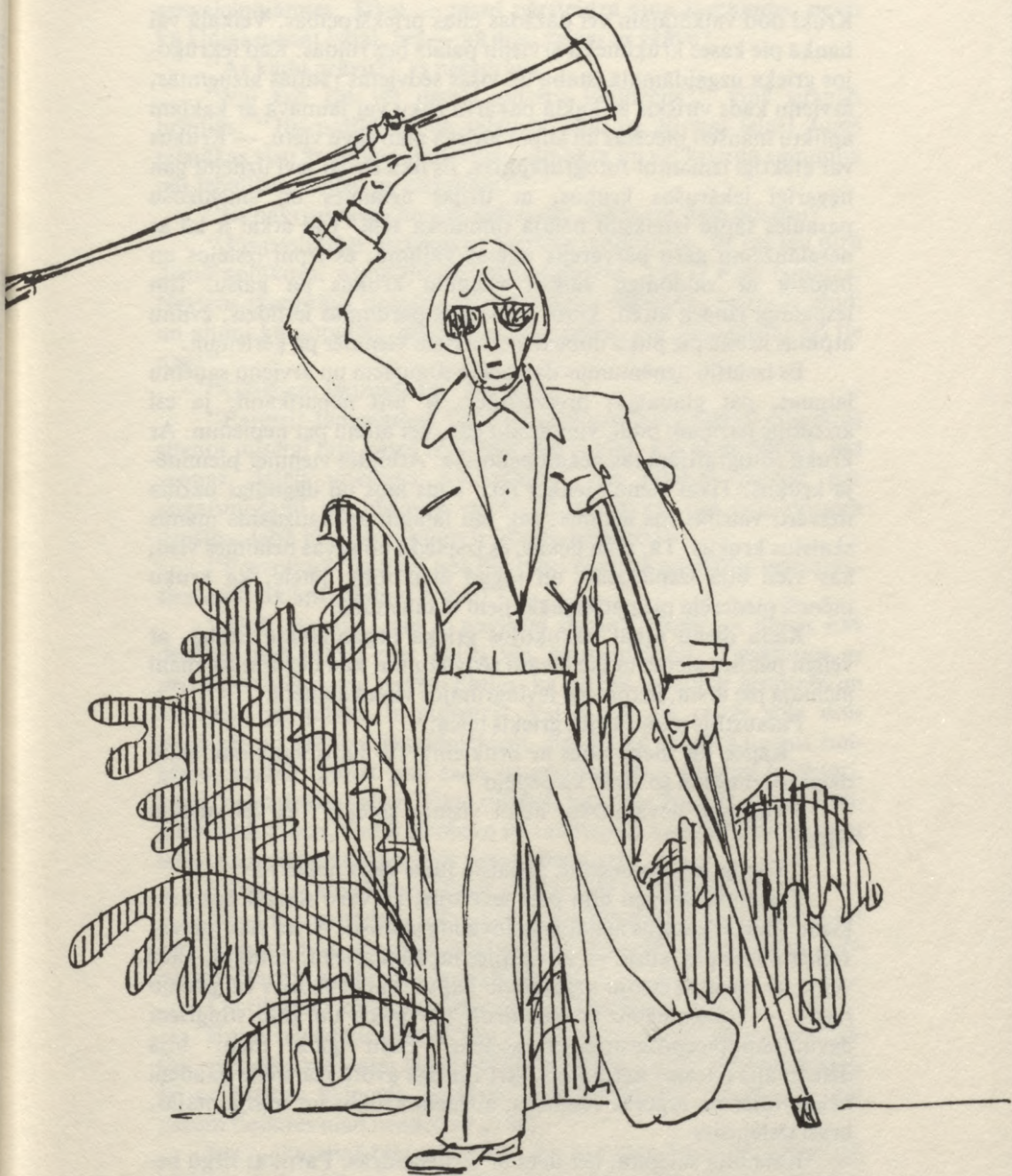
Kad pēc seŗām nedēļām ģīpsi nokala, kāja bija taisna un stīva kā balķēns. Likās gluŗi neticami, ka iestinguŗo celi varēs atkal ielocīt. Es jau biju samierināģies ar izredzēm pavadīt mūŗa pārpalikumu uz kruņiem. Bet, kā par brīnumu, pa mazam milimetram celis sāka padoties.

Grieķim bija iekārtota lepna “ģimnazija”. Plaŗa telpa ar visvisādiem baltmetallā mirdzoŗiem aparātiem roku, kāju, sprandas, krustu un citu locekļu vingrināŗšanai. Aparātos iesprādzēģuŗies, tur sēdēja jauni ļaudis un mirdzoŗām acīm lielā aizrautībā vingrināja salāpītos kaulus. — Kad biju, tāpat mājās gulŗņādams, ielocģjis celi par kādiem piecpadsmī procentiem, grieķis atkal reiz mani domģji aplūkoja un teica:

“Jums nav vērts braukāt uz ģimnaziju. Tā vajadzģga tehnoloģģijas romantikā auguŗai paaudzei. Iesīniet divielī krietnu akmeni, īmauciet cilpā pēdu un raugiet akmeni cilāt. Rezultāts būs tāds pat kā vingrojot aparātos.”

Tas mani spēcģji izbrīnģja. Es taŗu būtu braucis un braucis uz grieŗa “ģimnaziju” lietot terapeutiskos “agregātus” un maksāt par vizģtēm. Pie tam viņŗ vēl varēja papildināt vingrināŗanos ar dziļmasāŗu, diatermģju, ultraskaņu, jo attiecģgos aparātus es biju viņa kabinetos īevērojģis. Amerikāņu ārstus uzlūko par bargiem meistarveikalniekiem, kas par Eskulāpa zvērestu nepavisam vairs neraizēģjas. Esmu dzirdēģjis teicienu: ja jauns ārsts septģņu gadu laikā nekļūst miljonārs, tad viņŗ ir vientiesis vai pagalam nespēģģģgs, un tādam dziedniecģbas profesģjā nav vietas! Nudien, meksikāniete nebija grieķi veltģ cildināģusi! Viņŗ aiztaupģja man daudz laika un liekus pūliņus braukalēt uz “ģimnaziju”, un divielģ iesītais akmens īzrādģģjās tikpat labs kā dārgie, mirdzoŗie aparāti.

Pēc pāris mēneŗiem celis locģģjās jau pavisam brangi, un ar kruņiem biju īemanģģģies skriet gandrģz vai vēja ātrumā. Uz kruņiem cilvēks ģūtas daudz stabilāks nekā uz divām kāģģm. Tam ir vairāk atbalsta punktu, un, tā kā kāģģm vairs nav ģatur viss ķermeņa svārs, tās var bez atlikuma izlietot pastģprinātai tiecei uz priekŗu.

Kruķi dod valkātājam vēl dažādas citas priekšrocības. Veikalā vai bankā pie kases kruķinieku arvienu palaiž bez rindas. Kad iekruķojos grieķa uzgaidāmajā istabā un visas sēdvietas rādījās aizņemtas, arvienu kāds vīrišķis ar kaklā pakārtu roku vai jaunava ar kaklam apliktu manšeti piecēlās un laipni atdeva man savu vietu. — Kruķus var efektīgi izmantot fotografējoties. Es liku sievai sevi uzņemt gan nevarīgi iekārušos kruķos, ar dziļas nelaimes un smeldošu pasaules sāpju izteiksmi bālajā slimnieka sejā. Tad atkal it kā ar nesalaužamu garu pārvarējis miesas vājumu, es lepnī izslējos un beidzot ar valdonīgu vaicājumu ievēroju kruķus pa gaisu. Itin iespaidīgi iznāca attēli, kuņģis es, dziļās pārdomās ieslidzī, zvilnu atpūtas krēslā pie puķu dobēm ar kruķiem vienmēr pa ķērienu.

Es izsūtīju uzņēmumus daudziem draugiem un arvienu saņēmu laipnas, pat glaimīgas pretvēstules. Ir ļoti nepatīkami, ja esi aizsūtījis paziņam bildi, viņš atbild gan, bet attēlu pat nepiemin. Ar kruķu fotografijām tas nekad nenotika. Atbildes vienmēr pieminēja kruķus. Tikai vienu vienīgu reizi kāds labs un ilggadīgs paziņa uzsvērti vairījās tos atzīmēt, tak jau laikam apskauzdams manus skaistos kruķus. Tā, man liekas, es izspiedu no savas nelaimes visu, kas vien bija izspiežams, un tagad atceroties jāteic, ka kruķu mēneši piederēja pie patīkamākajiem manā mūžā.

Kādu dienu atkal iekruķojos grieķa uzgaidāmajā istabā, ar vēlīgu paldies pieņēmu piedāvāto sēdvietu un, kad dežurmāsa mani aicināja pie ārsta, lietpratīgi ievingrinājos viņa kabinetā.

Pataustījis manu kāju, grieķis teica:

“Kāpēc jūs niekojaties ar kruķiem? Tie jums vairs nav vajadzīgi. Atzīmēsim šo vizīti kā pēdējo.”

“Vai man nevajadzētu lietot vismaz spieķi?” es vēl vaicāju vīlies.

“Vienīgi kā ornamentu. Jābalsta jums vairs nekas nav.”

Taisnība, jau sen biju pats ievērojis, ka varu staigāt bez kruķiem, tikai vilcinājos atstāt ērto invalida statusu. Ārsta rīkojumam tomēr nācās paklausīt. — Atvadīties no labā grieķa, domāju, kādā veidā lai tagad šķērsoju uzgaidāmo telpu? Vai kruķoties vēl pēdējo reizi? — Tomēr ņēmu kruķus droši pār plecu un gāju stingriem deviņdesmitpiecprocentīgiem soļiem. Galu galā mani bija dziedinājis teicams lietpratējs. Arī Lurdas avotā izārstētie gaudēni nekautrējās no atgūtās veselības, aizmeta kruķus un soļoja mājās, braši izslējušies.

Kāja bija salāpīta, bet lieta ar to nebeidzās. Pārtikas tirgū ne jauši satiku labo kaimiņu, lielo Linkolna ratu īpašnieku. Sirsnīgi

apsveicinājāmieš. Tikai — mani pārsteidza viņa jautājums, nevis kā klājas manai kājai, bet — kā man veicas ar prāvu?

“Ar kādu prāvu?” es nesapratu.

“Vai tad jūs vēl neesat pilsētu iesūdzējis?” viņš sirsnīgi brīnījās. “Jūs paslīdējāt un salauzāt kāju uz pilsētas ielas! Jums pienākas visu ārstēšanas izdevumu atmaksa un vēl krietna summiņa par izbailēm, sāpēm un ciešanām!”

“Es pakritu savas neuzmanības dēļ. Kāda tur daļa pilsētai?”

“Jūs paslīdējāt, uzkāpis uz metalla skadriņiem. Es tos jau otrā dienā aplūkoju, uzmērtju un nofotografēju. Tās ir īstas lamatas. Neviena ļaunprātis nespētu izdomāt nekā viltīgāka. Stiepi ir gludi un glumi kā nopolēti, sevišķi jau pēc lietus. Un apgaismoti arī tie nav!”

“Gājējiem jāuzmanās,” es teicu.

“Pareizi! Jāuzmanās! Tikai ne gājējiem, bet pilsētai! Gludajos stieņos pilsētai bija katrā ziņā jāiekapā robiņi, kas ja ne pilnīgi, tad vismaz daļēji novērstu paslīdēšanu. Un pilsētai jāgādā par apgaismošanu tik bīstamā vietā. Ja ne savas, tad citu pilsoņu drošības labā jūsu pienākums ir pilsētu iesūdzēt!”

“Prāvoties? To tikai ne! Pie tam: neviens advokāts neuzņemas vadīt tik apšaubāmu prāvu!”

“Tieši otrādi! Lieta ir pavisam droša! Vispār — nekas nav drošāks par prāvu pret valsti vai municipālītāti. Tiesājoties ar privātpersonām, var reizēm likties, ka varbūt aplaupāt atraitnes un bāriņus, bet pilsēta ir monstros! Valsts vēl pie reizes sola mūs pasargāt no ārējiem ienaidniekiem, un jūs kā samērā nesens imigrants varbūt izjūtat pret savu patvēruma zemi zināmu lojālītāti. Labi, neaiztieciat valsti. Tikai pilsētu, kas mūs žņaudz ar pārmērīgiem nodokļiem, visādi ierobežo un tad neprot ne kārtīgi apgaismot ielas, nedz iekapāt skadriņos robus! Sūdziet!”

“Tikai ne advokātus! Tie ir vēl dārgāki nekā ārsti!”

“Es jums pagādāšu likumzini, kas uzņemsies šo lietu par velti! Tas ir, jums būs jāmaksā tikai tad, ja uzvarēsiet. Piecdesmit procentus. Varbūt sešdesmit, ja lieta ieilgtu.”

Lai tiktu no kaimiņa vaļā, es teicu, ka pārdomāšu.

Esmu nosēdējis amerikāņu tiesās divus termiņus kā zvērīnātais, redzējis dažu labu līdzīgu prasību prāvu, un tās man allaž likās kā neļūdības kalngali. Noskatīties jau bija itin interesanti, bet pašam tiesāties man nenāca ne prātā.

Bet — kaimiņš bija iededzies. Es viņu tagad sastapu neparasti bieži tirgū, bankā vai vienkārši uz ielas. Man sāka likties, vai tikai viņš man īpaši neuzglūn? Un katru reizi viņš uzplijās, vai esmu sū-

dzību iesniedzis, un rājās, kāpēc es kavējos. Bija tīrais negals tikt no viņa vaļā. Pēdīgi es labāk nemaz nerādījos ārpus mājas.

Tad viņš sāka man zvanīt pa tālruni.

“Dīvainais cilvēk!” viņš parasti iesāka sarunu. “Kāpēc jūs negribat iebāzt kabatā desmit vai piecpadsmit tūkstošus? Tas ir — tikai par celi. Ja jums izdotos pierādīt, ka psiholoģiskā trauma sagandējusi visu jūsu turpmāko karjēru un mūžu, ka jūs moka neizskaidrojamu baiļu lēkmes, chronisks bezmiegs, ka jums draud schizofrēnija, paranoiņa vai vēl labāk vienkāršs ārprāts, jūs tiktu pie īsti lielas naudas, kas ļautu jums dzīvot kā brīvkungam kaut kur Havajās, Virdžīniju vai Bahamu salās, vai, ja jums tas labāk patiktu, ļautu jums sisties pa Parīzi un Nicu. Jums pavežas ne-ap-veŗa-mas iespējas!.. Slikti, ka esat jau pensionārs, tas drusku ierobežo jūsu prasības. Bet ja jūs tomēr vēl vadītu kādu uzņēmumu, kaut arī nelielu, tad jūsu mērs būtu debesīs aiz mākoņiem — kā pokera spēlē!...”

Lieta nonāca tik tālu, ka arī man brīžiem uzmācās šaubas —. Kāpēc ne? Kāpēc nepamēģināt? Ar advokātu uz pusēm. Varbūt patiešām varēja iesist kādu lieku kapeiku? Mazais kauliņš patella bija iekodis mūsu ietaupījumos pamatīgu robu. — Bet tad atkal man, nūdien, kļuva kauns par tik necienīgām domām, un es vairs negāju arī pie tālruņa.

Kaimiņš atļaidās tikai pēc gada, kad bija notecējis likumīgais noilgums, pēc kuŗa šādas sūdzības vairs nepieņem. Ja mēs tagad kaut kur satiekamies, viņš mani vairs neredz un, aši novērsdamies, veicīgi nosoļo vai nobrauc man gaŗām.

Tikai vēlāk cits kaimiņš man izskaidroja linkolnieša nesavtīgo dedzību. Viņš pats kādreiz tiesājies ar pilsētu, bet prāvu zaudējis. Viņa automobilis šepat mūsu centriņā uzlēcis uz ietves, nolauzis stopzīmi un apgāzis tālruņa būdiņu. Kaimiņš bija sadauzījis savam Linkolnam purnu un pārsitis pieri, ietriekdamies vēja stiklā. Piere sašūta ar septiņiem dūrieniem. Purns salabots par septiņiem simtiem. To visu samaksājusi apdrošināšana, arī par stopzīmi un būdiņu, bet ne par sāpēm, ciešanām un nervu šoku, kas samazinājis kaimiņa darbaspējas uz vairākiem mēnešiem, nodarot smagus veikaliskus zaudējumus. Kaimiņš sūdzējis pilsētu par ievērojamu summu, aizrādīdams uz nepareizi novietoto stopzīmi, nepietiekami augsti pacelto ietvi un pārāk vājo apgaismojumu svarīgajā ceļu krustojumā. Krūms apstādījumos traucējis saskatīt stopzīmi, augstāk pacelta ietve neļautu spēkratiem izlēkt no ielas, bet spožāks apgaismojums būtu ļāvis jau laikus pamanīt briesmas. Un vispār — tālruņa būdiņa uzstādīta nevietā, pārāk tuvu ielai.

Nelietīgi zvērinātie taisnīgo prasību noraidījuši. Bailīgie advokāti ieteikuši lietu nepārsūdzēt. Saniknots un rūgts, kaimiņš zvērējis pilsētai mūžīgu ienaidu un joprojām gaidot izdevību atriebties.

Pēdējā problēma

Saderināties ar slavenu vīru nav viegls uzdevums, bet lieta kļūst īsti sarežģīta, ja pilnus trīs gadus nekas nevirzās tālāk. Ronda Seinte bija ieguldījusi šinī pasākumā daudz pūļu un izdomas, bet paredzamais guvums bija tā vērts. Saverio Konti bija “numero uno” — visvairāk lenktais un kārotais vecpūsis tūrisma, ziemas sporta un alpīnisma kūrviētās Šamonī, Francijā un Kurmajerā, Itālijā — augstākā Eiropas kalna Monblāna ziemeļu un dienvidu pakājēs.

Ronda bija ieskatījusi slaveno alpīnistu jau savos agrīnajos padsmītajos gados. Neatlaidīga un attapīga, viņa izgudroja dažādus veidus kā durties viņam acīs un prata pamazām vien virzīties viņam arvienu tuvāk. Saprātīga mēra sajūta pasargāja viņu no aplamībām. Viņa prata bez uzbāzības, it kā no malas un tālienes iepriecināt Konti ar savu bērnišķīgo, sirsniņīgo apbrīnošanu. Viņa organizēja Konti cienītāju grupas un veiksmīgi darbojās kā enerģiska un jūsmīga apsveicēja katru reizi, kad Konti lepni atgriezās no saviem sekmīgajiem un plaši daudzīnātajiem kāpieniem tālu zemju bīstamajās galotnēs. Ronda vienmēr bija kaut kur tuvumā, vienmēr pie rokas, vienmēr gatava pakalpot. Gluži nemanāmi Konti pie viņas pierada un kādu dienu, atgriezies no Himalajiem, pēkšņi atskārta, ka viņa mazā, spriganā apjūsmotāja gluži negaidot izvērtusies par neparsti pievilcīgu jaunavu. Pārsteigums veicināja satuvināšanos, un drīz vien tika izsludināta viņu saderināšanās.

Viņi bija tiešām izskatīgs pāris. Ļaudis arvienu atskatījās, sastapdamies ar viņiem uz ielas. 34 gadus vecais Saverio nebija sevišķi gaļa auguma, bet vareni plecīgs un atlētisks. Viņa glītā seja, samērā plata un stūrainā, arvienu brūni iedegusi, pauda robustu vīrišķību un vitālītāti. Trūcīgajās jaunības dienās, kad Konti bija tikai vienkāršs kalnu gīds, tūristu pavadonis, viņš nereti modelēja vietējiem veikaliem slēpotāju un alpīnistu tērpus, arī vēl tagad deva savu parakstu veikalniekiem, ieteicot jaunākos sporta ģērbus un sporta piederumus. — Rondas izskatam nebija ne mazākā sakara ar viņas vārdu, kas labi piederas apaļīgām resnītēm. Sasniegusi 21 gadu,

viņa bija slaida, vingra meitene, fiziskās audzināšanas instruktore Šamonī ģimnazijā. Veikla un lietpratīga kāpēja, viņa nereti pavadīja Konti viņa kāpienos Monblāna vai citās Šveices un Francijas galotnēs. Derībām ieilgstot, dažs izgudrs paziņa vai ne visai labvēlīga draudzene šad tad mēģināja izplatīt indīgas baumas un aizdomas par Saverio gausumu un vilcināšanos, bet abu saderināto allaž priecīgā un pašapzinīgā stāja baumas arvienu aplusināja. Konti kavēja nopietni apstākļi.

Trīs pēdējās vasaras viņš bija iesaistīts lielās alpīnistu ekspedīcijās uz Himalajiem un Perū kalniem. Šie kāpieni sagādāja viņam starptautisku populāritāti un arī ievērojamu turību. Ziemās viņš strādāja ar vairākiem literāriem padomniekiem un pārrakstītājiem, lai katru pavasari varētu parādīties jauna, nepacietīgi gaidīta grāmata par spilgti drāmatizētajām Lielā Konti bīstamajām dēkām, cīnoties ap zemeslodes augstākajām kalnu galotnēm. Tiešām, citām lietām viņam vienkārši neatlika laika.

Bet šovasar Saverio Konti atraidīja veselu rindu ielūgumu un aicinājumu un palika mājās vadīt savus slavenos alpīnisma kursus abās pilsētās — Šamonī un Kurmajerā. Pēdīgi viņam atlikās pietiekami laika nokārtot arī aizkavētās personīgās darīšanas. Viņš nopirka dzimtajā Kurmajerā skaistu vasarnīcu ar lielisku skatu uz Monblānu. Viņš bija nolēmis salaulāties ar Rondu, tikko būs beigusies vasaras sezona, un bija jau aptuveni izraudzījis attiecīgo datumu.

Nekad vēl Saverio un Ronda nebija pavadījuši tik daudz laika kopā kā šo vasaru. Saprotams, palikt tikai divatā viņiem izdevās pavisam reti, jo kur vien parādījās Lielais Saverio Konti, viņu ielenca veseli bari ziņkārīgo un apjūsmotāju. Bija izveidojies arī īpašs izlases pulks: labākie, apdāvinātākie kāpēji-amatieři un kāpšanas lietpratēji, kas lielā uzticībā allaž pulcējās ap slaveno kalnu meistarū. Šajā slēgtajā un diezgan snobiskajā grupā svešiniekam bija tikpat kā neiespējami iespieties. Grupa mēdza sapulcēties kādā īpaši izraudzītā, ne pārāk populārā bistro vai hotelī. Grupa apmeklēja izraudzīto vietu nedēļu, divas — tik ilgi, kamēr izplatījās ziņa, kur slēpjas kalnu speciālisti un Lielais Konti. Tad nekavējoties tika sameklēta atkal jauna slepenās pulcēšanās vieta. Šoreiz savu pēdējo vakaru Konti grupa vadīja kabarejā "Pie Vecā Krampona." Nākošajai reizei jau bija jāizraugās kāds cits lokāls.

Tas bija gluži parasts piektdienas vakars, kad "Krampona" lielākajā telpā Saverio Konti prezidēja savu uzticamo apbrīnotāju kuplajā pulkā. Ģērbušies pēdējās modes sporta un pēcsporta tērpos, viņi sēdēja ap lielo, mākslīgi izmūrēto un alpīnisma relikvijām

izpušķoto kamīnu. Kā arvienu, Konti stāstīja par saviem pēdējiem sasniegumiem, iztīrāja tuvākās nākotnes nodomus un atbildēja uz savu cienītāju godbijīgajiem jautājumiem. Kā parasti arī Ronda bija viņam līdz. Ģērbusies košā “apres-ski” tērpā, viņa tieši izstaroja sievietisku pievilcību un šarmu. Saverio patika viņas klātie. Lai varoņa slava būtu pilnīga, tam nepieciešama skaista un uzticīga pavadone.

Mūzika šalkoja un aicināja. Pa starpām tika arī dejots. Tikai Saverio nekad nedejoja. Tas izskatītos necienīgi, ja slavenais kalnu varonis kratītos kopā ar parastajiem ļautiņiem. Bet Saverio nebūt neņēma ļaunā, ja kāds no viņa uzticamo pulka kādu reizīti paaicināja dejot Rondu. Tā kā Šamonī un Kurmaijerā ikviens zināja par viņu saderināšanos un Lielais Konti baudīja dziļu un vispārēju cieņu, tad neviens, izņemot vistuvākos Konti draugus, nedrīkstēja uzlūkot Rondu ilgāk par pussekundi, nemaz nerunājot par aicināšanu dejot vai, pasarg', Dievs, kādas vēl aizdomīgākas laipnības parādīšanu. Šāds izolēts izcilnieces stāvoklis Rondai gan glaimoja, bet arī garlaikoja un pat mazliet kaitināja.

Jau pavēlu vakarā, kad Konti pulks bija labi iesilis omulībā, krogus lielajā telpā ienāca svešinieks. Viņš apsēdās pie bāra, pasūtīnāja puspudeli vietējā vīna un sāka aplūkot telpas un ļaudis. Gadījās, ka Ronda viņu tūdaļ ievēroja. Svešinieks pārļaida izklaidīgu skatienu sēdētājiem pie kamīna, dejojotājiem plānvidū. Tad viņš novēroja grupu ap slaveno Saverio Konti.

— Jauns jūsmotājs, par brangu dzeņamnaudu uzzinājis Konti izlases pulcēšanās vietu, varbūt vientiesīgs tūrists, nolēmis izmēģināt laimi salīgt kādam kāpienam labāko, slavenāko un dārgāko kalnu pavadoni pasaulē, — domāja Ronda. — Kur viņi rodas — šie zaļknābji ar neprātīgo cerību panākt neiespējamo? —

Svešinieks nopētīja slaveno gīdu tikai īsu mirkli, tad viņa skatiens aizklīda pie Rondas un palika pie viņas. Tas nu likās visai neparasti. Cienītāji un jūsmotāji palaikam nespēja atraut acis no Lielā Konti. Tie skatījās un skatījās viņā, iesūkdami sevī katru viņa kustību un vārdu. Neviens nespēja pastāvēt viņam blakus, pat tik pievilcīga meitene kā Ronda ne.

Saverio patlaban iztīrāja savu iemīļotāko tēmu — Monblāna pēdējo problēmu — Frenē Pīlāru vai Jaunavu, kā to dēvēja vecie šamonieši — masīvu sienu Itālijas pusē, kas sniedzās no augstākā sniega lauka līdz pat daudzšķautnainā Monblāna galotnei. Šis bija vienīgais ceļš uz galotni, kas vēl nekad nebija paveikts. Frenē Pīlāru var lieliski aplūkot, braucot ar tauvas tramu no Kurmaijera uz Šamonī — pāri plašajam, noledotajam Monblāna masīvam. Konti

bija izpētījis Pīlāru līdz pēdējai sīkdaļai no visiem iespējamajiem leņķiem. Savu Kurmajera namu viņš bija pārbūvējis, lai varētu redzēt Jaunavas augšējo, stāvāko daļu no savas guļamistabas loga. Pat viņa gulta bija novietota tā, ka pirmā lieta, ko viņš pamodies uzlūkoja, ja vien netraucēja migla, bija varens Frenē Pīlārs.

Konti bija lielisks stāstītājs. Viņa nesteidzīgie paskaidrojumi bija skaidri un loģiski un viņa milzīgās pieredzes dēļ absolūti neapstrīdami. Viņš piecēlās un piegāja pie lielās Monblāna kartes, kas, dzidrā akmentiņu mozaikā veidota, greznoja sienu blakus kamīnam. Piecēlās arī visa Konti grupa, sastājās puslokā ap karti un saspriegtā uzmanībā sekoja meistara stāstam. Uz brīdi Ronda pie sava galdiņa bija atstāta gluži viena. Šajā mirklī Rondai pietājās svešinieks un lūdza viņu deļot.

Šamonī vispār un Konti grupā sevišķi nebija pierasts deļot ar svešiniekiem, un vismazāk tā darīt piederējās Rondai. Francijas provinces meitenes nepavisam neatgādina karstasinīgās, dēkainās parīzietes, kādas mēs tik labi pazīstam no neskaitāmajiem romāniem un filmām. Ronda jau piepūta lūpas, lai pateiktu noteiktu un pat mazliet sašutušu nē, bet svešinieks negaidot pasmaidīja tik labirdīgu, kautrīgu un tomēr arī drusku kaitinošu smaidu, ka par spīti visiem labajiem nodomiem Ronda piecēlās un iznāca plānvidū. Svešinieks pamanīja viņas vilcināšanos un teica:

“Es jūtu, ka esmu uzvedies netaktiski. Es nāku no zemes, kur formālītātes tik stingri neievēro. Es augsti novērtēju jūsu laipnību — nepiemest man manu aplamību. Šī ir mana pirmā diena Šamonī.”

— Kas par vientiesīgu izrunāšanos, — nodomāja Ronda. — Kas darīts, darīts! Kāda jēga muļķīgi taisnoties? —

“Varbūt mēģināsim iepazīties,” turpināja svešinieks. “Mans vārds ir Pauls vai Pols, kā jūs, francūži, sakāt. Pols Dzenis. Es esmu...”

“Tūrists,” teica Ronda diezgan nicīgi.

“Jā, arī tā varētu teikt. Man padomā ir drusku pakāpties kalnos.”

“Tādā gadījumā “Vecais Krampons” ir labākā vieta, kur informēties un sameklēt sev gīdu. Vīrs, lūk tur, pie bāra pults precīzi zina, kuŗš no pavadoņiem ir dabūjams un kad.”

“Man liekas, jūs pazīstat Saverio Konti.”

Šī bija jau otra svešinieka Pola kļūda un šoreiz jau daudz smagāka. Svešinieks bija pievērsies Rondai tikai cerībā iegūt privātu izziņu par Saverio Konti!

“Es esmu viņa saderinātā,” teica Ronda izaicinoši, “un viņš ir

jau aizrunāts trīs gadus uz priekšu.”

“Manā rīcībā ir ļoti maz laika. Tas jāizlieto lietderīgi. Es gribu uzkāpt Frenē Pīlārā.”

Rondas soļi sacirtās:

“Jaunavā?”

“Ja jums labāk patīk lietot šo banālo nosaukumu. Patiesi es brīnos, kāpēc neviens nemēģina kāpt šajā interesantajā sienā?”

“Tam būs savi iemesli.”

“Es Pīlāru labi apskatīju. No trāma lūkojoties, man šī Jaunava nemaz nelikās tik bīstama.”

“Pateicos par deju!” teica Ronda pēkšņi. Viņa nebūt nebija snobs, taču nelgas necieta.

Pols pavadīja Rondu atpakaļ uz viņas vietu. Lielais kalnu meistars, saprotams, bija visu redzējis, lai gan stāvēja ar muguru pret dejas grīdu. Nekas viņam nepalika nepamanīts. Viņa vadoņa acs bija īpaši ievingrināta ievērot visslepenākās paguruma pazīmes, tikai uzmetot paviršu skatienu saviem kāpienu biedriem. Viņš tūdaļ ievēroja sašutuma ēnu Rondas sejā. Saverio Konti bija nosvērtas, pat laipnas dabas cilvēks un nekad nemeklēja ķildas, bet šoreiz labi zināja, ka visi klātesošie ar lielu ziņkāri gaida, ko viņš darīs tagad, svešinieka izprovocēts? Konti bija vecas zemnieku ģimenes atvase, un ciema zēniem piemīt spēcīga īpašuma sajūta attiecībā uz sava ciema meitenēm, un tie arvienu ir gatavi tās aizstāvēt pret svešiniekiem. Saprotams, Saverio piederēja jau pie daudz civilizētākas un apgaismotākas paaudzes un tikai ļoti reti paļāva vaļu savam temperamentam. Bet šīs reizes ļaudis ilgi atcerējās. Viņa klinšu tvērējas rokas un pirksti bija spēcīgi kā tērauda spīles, un viņam piemita negants paradums neuzkrītoši saņemt pretinieka roku itin kā apsveicinoties un tad saspīst to ar tādu spēku, ka nabaga velns vaidēdams noslīga uz ceļiem kā nožēlojama nelaimes čupiņa. Sļepenas pazīmes Rondai norādīja, ka Konti bija noskaities, un viņa klusībā vēlējās, kaut Polam būtu pietiekami saprāta nenākt viņai līdzī pārkāk tālu.

Pie gaŗā galda, kur izvietojās Konti grupa, iestājās gaidpilns klusums. Nekas sevišķs tomēr nenotika. Pols teica ļoti pieklājīgi:

“Sēr, neņemiet ļaunā, ja esmu izdarījis ko aplamu,” un atkal pasmaidīja to pašu patīkamo smaidu, kas bija samulsinājis Rondu. — Tātad tas ir viņa triks! — viņa nodomāja. — Patiesībā — lēts paņēmiens! —

Lai arī lēts, šis paņēmiens rādījās derīgs, jo likās, atbrūņoja arī Lielo Konti, un kad Pols piemetināja: “Man ir briesmīgi daudz par jums stāstīts, un man liekas, esmu izlasījis visas jūsu grāmatas,”

tad cietais saspriegums Konti sejā manāmi izslāba. Nav tādas slave-nības, kas būtu gluži imūna pret glaimiem. Tomēr varēja noprast, ka Konti nebūt nebija apmierināts ar Rondas vieglprātību dejot ar uzbāzīgo svešinieku. Saverio draudze sagaidīja no sava dievekļa noteiktu un priekšzīmīgu rīcību katrā situācijā, vienalga, vai viņš cīnījās par neuzvarētu galotni, vai atpūtās ielejas krogū. Mirkli vilcinājies, viņš pārsteidza saviešus ar miermīlīgu atrisinājumu:

“Piesēstieties,” viņš teica Polam. “Es redzu, ka jūs esat pilnīgs svešinieks Šamonī.”

Pols pateicās un apmetās pie galda stūŗa. Šāds pagrieziena Rondai tomēr nepatika. Tagad viņai likās, ka Pols tiek vaļā no ķezas pārāk viegli, un viņa pavēstīja ar zīmīgu uzsvāru:

“Kungs Dzenis nolēmis uzkāpt Jaunavā!”

Dārdoši smieklī pieskanēja plašo telpu. Kalnu ļaudis lieliski uzjautrinājās. Pēc briesmīgās katastrofas, kas piemeklēja Bonatti un Mazeuda grupas mēģinājumu pieveikt Frenē Pīlāru, kad četri no septiņiem kāpiena dalībniekiem dabūja galu sniegputenī, neviens vairs neiedrošinājās uzņemties cīņu ar Jaunavu. Izveidojās klusa vienošanās atstāt Monblāna pēdējās problēmas atrisināšanu neapstrīdēti labākajam kāpējam Franču, Itālijas un Šveices Alpos — Saverio Konti. Viņš jau kopš gadiem loloja nodomu, uzkāpjot Jaunavā, sniegt modernā alpīnisma izsmalcinātās tehnikas paraugdemonstrējumu. Šī vasara, kad viņš atpūtās dzimtajā ielejā, likās šim pasākumam īsti piemērota. Viņš tomēr nesmējās līdz saviem draugiem, bet asi un vēŗīgi nopētīja Polu.

“Kaut kas jūsu sejā man liekas pazīstams,” viņš teica. “Kāds bija jūsu vārds? Dzenis? Arī tas man šķiet it kā dzirdēts. Jā, kāds ārsts — Bruno Dzenis — piedalījās manā pirmajā Himalaju ekspedīcijā, kad kāpām Kabrū kalnā. Tas bija jaukts šveiciešu un amerikāņu pasākums.”

“Tas bija mans tēvs! Viņš toreiz tieši izmisīgi meklēja nodarbošanos, gatavs pieņemt jebkuŗu piedāvājumu.”

“Kaut vai piedalīties alpīnā ekspedīcijā,” piezīmēja Konti ar vīzīgu ironiju. “Kaut kāda iemesla dēļ mūsu sarunātais alpīno lietu speciālists nevarēja piedalīties braucienā, un steigas dēļ mums vajadzēja apmierināties ar aizstājēju, kam nebija itin nekādas kalnu pieredzes. Bet savu uzdevumu viņš veica gluŗi labi. Jūs pēc izskata tieŗi apbrīnojami atgādināt savu tēvu. Tikai viņš bija daudz smagnējāks. Spēcīgs vīrs. Viņš varēja arī kāpt. Aizstādams tehniku ar spēku.”

“Tēvs uzlūkoja ŗo ekspedīciju par savas dzīves aizraujoŗāko epizodu,” teica Pols ar sajūsmu.

“Viņš uzkāpa galotnē. Pilnīgi neparedzēti,” teica Konti, mirkli pakavējies atmiņās. “Dažkārt kalnos notiek tādas ērmības. Ekspedīcijai neveicās jau no paša sākta gala. Šausmīgs laiks, pastāvīgas sniega vētras. Kūtri, nederīgi nesēji. Slimības. Nometnē visi bija galīgi pārpūlējušies un savārguši. Visi, izņemot mani un mūsu ārstu. Viņš pieteicās pavadīt mani pēdējā mēģinājumā sasniegt galotni. Gadījās, ka tā bija vienīgā saulainā un bezvēja diena visas mūsu ekspedīcijas laikā, un tā mums veicās sasniegt galotni gandrīz kā pa smieklam.”

“Pēc šī kāpiena viņš nekad vairs nespēja aizmirst kalnus,” teica Pols.

“Tas bija jau labu laiciņu atpakaļ,” teica Konti domīgi.

“Divpadsmit gadus.”

“Vai viņš vēl joprojām kāpj?”

“Vairs ne. Muļķīgs negadījums ar spēkratiem laupīja viņam daļu no kustības spējām. Bet pirms tam viņš katru vasaru vedā mani ar brāli uz dažām nedēļām sev līdzī kalnos. Uz Kanadas Rokijiem, uz Britu Kolumbijas kalniem. Uz Alasku. Mēs visi kopā uzkāpām Logana kalnā.”

“Tas ir kaut kas ap 19 000 pēdām,” teica Konti.

“19 850 pēdas, ja minam precīzu skaitli,” teica Pols.

“Diezgan bīstams pasākums boiskautiem,” pavīpsnāja Konti, “ņemot vērā Alaskas piekrastes nepastāvīgo laiku.”

“Mums laimējās.”

“Ko tas nozīmē — laimējās?” vaicāja Konti paskarbi. Viņš dažkārt pat rājās, ja kāds pieminēja laimi. Konti uzlūkoja alpīnistu par eksaktu zinātni. Sekmes nedrīkstēja saistīt ar laimi, un neveiksmes nebija vis nelaime, bet tikai aplams aprēķins vai nepilnīga tehnika.

“Mums laimējās laika ziņā,” teica Pols. “Mums vajadzīgās pāris dienās labāku laiku nemaz nevarēja vēlēt. Katrs kustēties spējīgais varētu uzstaigāt galotnē tik jaukā laikā. Mans tēvs aprakstīja šo brīnišķīgo kāpienu Nacionālās ģeografijas magazīnā.”

Konti pamāja. Viņš pārzināja visu, kas vien tika rakstīts par kalniem. Tomēr viņa pierē starp uzacīm parādījās dziļa vertikāla kroka. Šī tēva un dēla padarīšana viņam nepatika. Tā viņu itin kā atbīdīja — pie tam gluži priekšlaicīgi — pie vecās paaudzes.

Pie galda valdīja klusums. Stāvoklis bija ievērojami mainījies. Logans, saprotams, nebija nekāds pasaules brīnums, tomēr apmēram 4000 pēdas augstāks par Monblānu, un kāpiens tik augstā kalnā piešķīra Polam pietiekamu kvalifikāciju biedroties ar Konti grupu. —

— Bet kāpēc tik liekulīga pazemība: katrs kustēties spējīgais varētu uzstaigāt galotnē tik jaukā laikā! — nodomāja Ronda.

“Kā amerikānis jūs labi runājat franciski,” teica Konti pēc brīža.

“Esmu vairākus gadus studējis Parīzē. Medicīnu,” teica Pols un runāja tikai priecīgi tālāk: “Man liekas, ka mūsu ģimenei piemīt īpaša jaukā laika laime. Pagājušo vasaru es pavadīju atvaļinājumu Cermatā. Manas divas nedēļas bija vienīgās saulainās pa visu gaŗo, slapjo vasaru. Rītā, kad es braucu projām, atkal lija, ka plīkšķēja vien. Bet es paguvu uzkāpt visās paredzētajās galotnēs. Šai vasarai esmu izraudzījies Monblānu. Nākošās divas nedēļas, ļoti iespējams, ir mana pēdējā iespēja pakavēties kalnos. Pēc atvaļinājuma man jāatgriežas Savienotajās Valstīs un jāsāk darboties savā arodā.”

“Jūs runājat kā īsts svētdienas kāpējs,” teica Konti ar iecietīgu smīnu.

“Es tas esmu! Kāpšana man allaž likusies svētdiena. Labākā, laimīgākā atpūta un izklaidēšanās.”

“Un šoreiz jūs gribat atpūsties, kāpdams Frenē Pīlārā?”

“Pīlārs ir Monblāna pēdējā problēma, vai ne?”

Konti klusēja un slepus vērtēdams pētīja Polu. Tas bija septiņus vai astoņus gadus jaunāks par viņu, augumā gaŗāks, bet trauzlāks un vispār nelikās neko spēcīgs. Labu alpīnistu tāpat kā jebkuŗu augstas klases sportistu var viegli sazīmēt, vērojot viņa nesteidzīgās, mērķtiecīgās, allaž ekonomiskās kustības un ērto, pašapzinīgo stāju. Polam nepiemita neviena no šīm raksturīgajām īpašībām. Viņš bija tikai ciešami glīta paskata jauns cilvēks, kādi staigāja apkārt duŗiem. — Tomēr, — nodomāja Konti, — iespējams, ka viņam piemita laba tiesa izturības, ņemot vērā viņa Alaskas kāpienus. Varbūt viņš to bija mantojis no tēva, kas tik teicami pārcieta visas Kabrū ekspedīcijas grūtības. Bet patiesībā Saverio neraizējās tik daudz par Polu kā par Jaunavu. Kā izcils aroda meistars Konti jau sen varēja uzkāpt Jaunavā, bet viņam netikās steigties. Būdams arī sava veida kalnu romantiķis, viņš bija vilcinājies atņemt Monblānam pēdējo problēmu. Cik bēdīgi šķita Šveices Alpi, kuŗos visas klinšu sienu mīklas un noslēpumi bija at-risināti un pārbaudīti jau reižu reizēm. Konti rūgti nožēloja, ka nebija piedzimis pirms kādiem simts gadiem, alpīnisma zelta laikos, kad gandrīz katra galotne un katra siena bija — “jaunavī-ga”. Bet šovakar viņš juta, ka ir kavējies diezgan ilgi. Kādu dienu varēja uzklīst kāds nekautrīgs un iedomīgs zellis, kā, piemēram, šis Pols, likt uz spēles savu nepiedzīvojušo kaklu un tiešām — uzkāpt

Pīlārā! Par spīti visiem aprēķiniem, teknikai un prasmei pastāvēja arī zināmi laimes elementi, piemēram, jaukā laika laime un reizēm arī gluži neizskaidrojamā iesācēja laime. —

“Vai Logans un Cermata galotnes ir viss, uz ko jūs varat atsaukties?” Konti vaicāja gribētā izklaidībā.

“Dievam žēl, tas ir viss,” teica Pols.

“Varbūt kāpdam Loganā jūs esat guvis zināmu pieredzi rīkoties ledū, bet Frenē Pīlārs ir sarežģīta ledus, sniega un kailas klints kombinācija. Jūs neesat sagatavots šādam kāpienam.”

“Salīdzinot ar nedrošo ledu, man šķiet, ar godīgu, stingru klinti ir daudz vieglāk tikt galā.”

Konti zīmīgi nopūtās. Viņa draugi nodūra acis, lai apslēptu smīnus. Ronda labi zināja, kas tagad sekos. Konti nekad nerunāja skarbi ar iesācēju vai galīgu neprašu. Sirsnīga nezināšana un aplamības viņu pat uzjautrināja. Bet meistars necieta un nicināja iedomīgus puslietpratējus. Tomēr viņš runāja vēl itin iecietīgi:

“Un tad ir vēl tāda lieta kā migla. Mākoņi arvienu aizķeras un turas pie Frenē Pīlāra. Sevišķi augšējā daļā. Bet miglā uz Pīlāra jūs esat pazudis. Esmu jau vairākkārt uzkāpis Jaunavā līdz pusei, bet arvienu migla sagausināja kāpienu un nakts tuvošanās spieda mani atkāpties.”

“Daudzi lietpratēji savos rakstos cildina jūsu augsti vērtējamo piesardzību — nekad lieki neriskēt,” teica Pols, un šī bija viņa trešā un vissmagākā kļūda. Atkal mirkli telpā valdīja pilnīgs klusums.

“Tātad savai pēdējai svētdienas atpūtai esat paredzējis mēģinājumu uzkāpt Jaunavā?” vaicāja Konti, atkal nopūzdamies.

“Tā ir, sēr, un es sirsnīgi ceru arī jūs ieinteresēt šinī kāpienā. Ir taču pēdējais laiks pievarēt Pīlāru!”

Konti lēnām piecēlās kājās un atsvieda atpakaļ savus varenos plecus.

“Jums taisnība. Ir pienācis laiks likvidēt Frenē problēmu, un es to darīšu jau visai drīz. Bet es ceru, ka jūs nejutīsities apvainots, ja es izraudzīšu šim kāpienam kādu citu, vairāk pieredzējušu pavadoni. Ar labu nakti, sēr!”

Konti rīcība nevienu nepārsteidza. Šis kalnu gīds nebija salīg-stams. Tieši otrādi, viņš bija tas, kas izvēlējās pavadoņus. Ikviens, kas kaut drusku pazina alpīnismu, zināja, ka tas bija izcils un rets pagodinājums piedalīties Lielā Konti kāpienā. Arī Ronda pieņēma aizvainotas sabiedrības dāmas izskatu un piecēlās gandrīz tikpat valdonīgi kā slavenais kalnu meistars. Rondas pārvērtība Polu ne mazumu pārsteidza. Bet spēja mainīties palaikam piemīt pievilcīgām un attapīgām meitenēm. Rondai varbūt tikai drusku lielākā mērā.

Kad Kontī ar pavadonību lepmi izsoļoja no telpas, par spīti jaunajai sabiedrības dāmas stājai Ronda tomēr pameta skatienu pāri plecām uz Polu, kas stāvēja pie kamīna un noskatījās aizgājējos ar savu savdabīgo, biklo un tomēr arī kaitinošo smaidu. Viņš pavicināja roku, bet Ronda viņa atvadu sveicienu neatņēma.

Tikko Pols atgriezās pie bāra, lai iztukšotu savu puspušdeli vīna, viņam pietājās stiegrains, atsperīgs pusmūža vīrs ar melnu, šaudīgu čigāna skatienu. Pols viņu bija ievērojis jau laikus. Likās, ka viņš labi pazina Konti grupas ļaudis, bet tomēr turējās par sevi. Vīrs plati smaidīja un teica:

“Jā, tāds viņš ir, mūsu Saverio, Monblāna karalis. — Es esmu Fransuā Bressons. Šaubos, vai būsit manu vārdu dzirdējis. Es esmu kāpelējis ārzemēs gandrīz tikpat daudz kā Saverio, bet jūs sameklēsiet manu vārdu tikai ekspedīciju grāmatu pielikumos, kuņos uzskaita visus dalībniekus, izpalīgus, labvēļus un pat vietējos nesējus. Mani palaikam salīgst padarīt melno darbu, sagatavot ceļu slavenībām, pēdējiem triecieniem augšup pretim slavai un gloriņai. Bet tur nu nekā nevar darīt. Pasaule ir tā iekārtota, ka visiem galvgalā vietas nepietiek. Es nesūdzos.”

“Jūs runājat gluži aplami,” teica Pols. “Jūs tiekāt bieži un ar cieņu pieminēts ekspedīciju aprakstos, un tas patiesi ir gods ar jums iepazīties personīgi.”

“Nav vērts spriedelēt par godu un negodu. Tur katram no mums būs savi ieskatī, bet man patīk jūsu stāja. Karalis vai ne, lielais Konti ir pelnījis atgādinājumu, ka viņš tomēr ir tikai cilvēks. Un pie tam tāds, kam nepatīk riskēt.”

“Es biju domājis to kā komplimentu. Saprātīga atturība sevišķi kalnos ir vērtīga īpašība!”

“Pīlnīgi manas domas,” iesmējās Bressons, “un jūs to tik glīti pateicāt: Jūs nekad lieki neriskējat.”

Pols gribēja vēl taisnoties, bet Bressons viņu pārtrauca:

“Jaunava. Saverio iedomājies, ka tā pieder viņam vienīgam. Un neviens pat netaisās pret to iebilst. Bet arī man, maz pieminētajam kāpējam, ir nodoms pieveikt Pīlāru! Esmu domājis par to jau ilgāku laiku, tikai man neveicas sadabūt neviena palīga. Visiem liekas, ka tā būtu sacelšanās pret Monblāna karali! Visu laiku es gaidu uz kādu nejausu svešinieku, apmēram tādu kā jūs. Neļaujiet sevi iebaidīt, lai Saverio runā, ko grib. Pēc kāpiena Loganā jūs droši varat ķerties pie Pīlāra. Ir taisnība, tas nav no vieglajiem, bet nav arī nekāds briesmonis vai spoks. Tā ir tikai — pastāva siena. Nekas vairāk. Kas ir? Mēģināsim to pieveikt?”

“Jūs mani pagalam pārsteidzāt,” teica Pols, ko mulsināja Bressona straujums.

Bressons to uztvēra kā noraidījumu. Viņa melnās acis kļuva gluži šauras, un viņa balsī ieskanējās bažas:

“Es nedomāju, ka jūs esat bagātnieks. Esmu ar mieru atteikties no honorāra. Jums atliktu tikai tiešie izdevumi par ēdienu un šo to no kāpšanas piederumiem. Ko jūs par to sakāt?”

“Tas ir tiešām neparasts piedāvājums. Es to pārdomāšu,” teica Pols.

“Pārdomām nav laika. Es pazīstu Konti. Šoreiz viņš ir nobijies. Viņš rīkosies ātri, lai pasargātu to, ko uzlūko par savu īpašumu. Viņš saož briesmas jau pa gabalu. Šodien ir piektdiena. Pa rītdienu mēs varam saposties. Ko jūs sakāt par svētdienu agri no rīta? Piegājiens ir gaŗš un diezgan nogurdinoŗš un paņems mums dienas lielāko daļu, bet pēc labas nakts atpūtas mēs varam pievākt Jaunavu divās, augstākais trijās dienās un nokāpt atpakaļ lejā trešdien vai vēlākais ceturtdien — pavēstīt labās ziņas un atkorķēt dažu pudeli par godu uzvarai. Ko jūs sakāt par to?”

Bressons runāja nervozi, acīmredzamā saspīlējumā. Rūgtums pret Saverio Konti bija viņā rūdzis jau gadiem ilgi. Polam nepatika Bressona veids arvienu iedzelt un panicināt savu slaveno kolēģu, bet arī viņš pats juta, ka ir tikai divi veidi kā reaģēt uz Konti lepno valdonību — padoties bez noteikumiem, vai arī — sacelties uz visas līnijas. Drīz pēc pusnakts Pols pieņēma Bressona priekšlikumu.

2.

Tauvas trams krietni saīsināja pieeju Frenē Pilāram, tomēr Polam un Bressonam pagāja gandrīz visa svētdiena, šķērsojot Monblāna masīva augšējos sniega un ledus laukus, kamēr viņi sasniedza Melnās Adata, Aguille Noire, pakāji. Šīs samērā nelielās, bet visai stāvās “adatas” aizvējā varēja samērā ērti pārnakšņot, lai tad nākošajā rītā agri uzsāktu kāpienu Jaunavā. Tikko sasnieguši izraudzīto nometnes vietu, tie pēkšņi ieraudzīja četrus nācējus, kas tuvojās Melnajai Adatai no Kurmajera puses. Visi četri nesa smagas mugursomas, tātad gatavojās vairāku dienu ilgam kāpienam. Drīz vien Pols pazina Saverio Konti platos plecus. Viņam blakus soļoja sevišķi gaŗa un spēcīga auguma atlēts.

“Alberto Petroioni,” teica Bressons. “Konti vērtīgākais nodarbinātājs un draugs. Nepieklājīgi bagāts cilvēks un liels kalnu cienītājs. Mēs esam nokavējuŗies, Pol. Mums vajadzēja doties ceļā

jau vakardien agri. Es jau teicu, ka Saverio nekavēsies. Viņam ir deguns kā asinssunim, ja kaut kur jāsaož briesmas. — Tas pa kreisi no viņiem, kas velkas nopakaļus, ir Karlīno, Saverio brālēns. Viņš to nereti izmanto kā nesēju un arī šoreiz pamatīgi apkrāvis. Es jau zinu, Saverio pašam neko nepatīk nēsāt smagumus. Tā mēļi un dzeltenī svītrotā parka, kā liekas, pieder...”

“Rondai!” iesaucās Pols, pagalam pārsteigts.

“Kāpēc gan ne? Viņa nav peļama kāpēja, jau diezgan dīdījusies Saverio līdzī. Šīs kalnu bābiņas ir dūšīgākas, nekā varētu domāt. Dažas šveicietes Himalajos uzrausušās pat līdz divdesmit pieciem tūkstošiem pēdu. Pieci tūkstoši pēdu augstāk nekā Logans! Trauslie meitīši! Neticami! Bet tā ir svēta patiesība.”

“Jādomā, ka Himalaju kalna sāni nebūs bijuši gluži tik stāvi kā Frenē Pīlāram. Ir jau dažādi kalni,” teica Pols.

Vilcinādamās abas grupas tuvojās viena otrai. Visi jutās drusku neērti, kā blēži, pieķerti melos. Bet pienācis uz soļiem divdesmit, Saverio Konti izkļiedza skaļu sveicienu, kas daudzkārtīgi atbalsojās Melnās Adatas klintājos. Viņa sveiciens skanēja itin sirsnīgi: radušos stāvokli vairs nevarēja ne labot, ne grozīt, un Konti bija nolēmis to pieņemt bez naida. Vai galu galā visi alpīnisti nebija brāļi? Vai pīlāri, adatas, šķautnes un smailes nepiederēja tiem, kas spēja tajās uzrausties? —

Viņi apmainījās ar stingriem rokas spiedieniem. Konti stāvēja ar muguru pret Rondu, bet viņš redzēja viņas vīzīgo smaidu atspoguļojamies Pola mazliet apjukušajā sejā. Šis bija mirklis, kad ērnotas aizdomas pirmo reizi kā zibens izšāvās cauri Saverio smadzenēm. Bet šī iedoma likās tik absurda, ka viņš to tūdaļ noraidīja un aizmirsā.

Pols aplūkoja atkal gluži savādāku Rondu. Šoreiz viņa likās stalta amazone, kas nekad nebija valkājusi nekā cita kā vien kāpējas parku, smagos zābakus un mirdzošu ledus kapli cimdotajā rokā. Uz muguras viņai bija pamatīga nasta, nepavisam pa spēkam smalkajai sabiedrības dāmai, kādu Pols viņu atcerējās lepnī aizejam no “Vecā Krampona” kamīna telpas.

Tikko saule nozuda aiz nogāzēm, stindzinošs aukstums nolaidās sniega laukos. Steidzīgi tika uzceltas trīs nelielas teltis tā, ka to vaļējie gali veidoja slēgtu trīsstūri. Laukuma vidū tika novietota sausā spirta skārdene un pāri tai uz diviem akmeņiem tējas katliņš. Kāpēji sasēdās uz saviem guļammaisiem, pa pārim katrā teltī, austrumnieciski salocījuši kājas un sildīdami izstiepuši plaukstas pret uguni.

“Tā tad — Jaunava,” teica Konti. “Es gluži labi zinu,

Fransuā, ka tev šāds pirāta uzbrukums jau sen bija padomā. Bet vai tev neliekas, ka Frenē Pīlārs pieder italiešiem, jo atrodas kalna Itālijas pusē?”

“Monblāns pieder frančiem un italiešiem ar visiem saviem pilāriem, adatām un palīggalotnēm,” teica Bressons un steidzīgi piebilda: “Apvienosimies, Saverio! Es esmu gatavs pieņemt tavu virsvadību.”

Tas, nodomāja Pols, nepavisam vairs neizklausījās pēc Bressona dumpīgās izrunāšanās “Vecajā Kramponā.” Bet — karaļa klātienē kalpiņš zināja savu vietu. —

“Mēs esam trīs italieši,” teica Konti, “Petroioni, Karlīno un es. Divi francūži — Bressons un Ronda un viens ne šis, ne tas — kā džokers kāršu kavā. Bet tā kā viņš prot runāt franciski, mēs varam viņu pieņemt par aizstājēju — pusfrancūzi. Tātad mēs, kā jau pieder, sanākam trīs pret trīs.”

“Šķiet, ka tas ir manas ģimenes locekļu liktenis arvienu būt par aizstājēju kaut kam labākam, kas negadās pie rokas,” teica Pols.

“Palūkosim, kō varam iesākt ar šādu raibu komandu,” turpināja Konti, neievērodams Pola zūdīšanos. “Bija paredzēts, ka Ronda un Karlīno atnāks tikai līdz šai nometnes vietai, pārlaidīs šeit nakti un otrā dienā atgriezīsies mājās. Bet Karlīno ir jau divas reizes uzkāpis kopā ar mani Jaunavā līdz pusei. Viņš ir teicams nesējs un dūšīgs kāpējs, pelnījis, lai es viņu paņemtu līdz ar šoreiz. Vispareizāki būtu,” viņš piebilda, jautri iesmiedamies, “mūsu mazāk piedzīvojušos kāpējus, Rondu un mūsu jauno draugu Polu, rīt no rīta nosūtīt atpakaļ mājās. Bet es jau redzu, ka šis saprātīgais plāns nebūs iedzīvināms.”

“Man nav vajadzīgs pavadonis atceļam pār sniega laukiem, bet šoreiz arī es gribu kāpt Jaunavā,” teica Ronda.

“Tas atkarāsies no laika apstākļiem, mana dārgā,” teica Konti.

Šinī brīdī viņi visi ievēroja, ka nakts ir pilnīgi klusa. Nebija jūtama ne vismazākā vēja pūsma. Patiesi rets gadījums šādā augstumā. Gaiss šķita tik dzidrs un caurspīdīgs, ka zvaigznes noklāja debesis kā mirdzošas zvīņu bruņas, pavisam bez tumšiem laukumiem pa starpām.

“Liekas, ka Pola jaukā laika laime tiešām iedarbojas,” teica Konti. “Šī ir klusākā nakts, kādu es šajos kalnos esmu jebkad piedzīvojis.”

Šī bija arī visjaukākā vakarēšana, kādu Pols bija jebkad piedzīvojis kalnos. Pie mazās spirta ūguntiņas Melnās Adatas ēnā viņš

sēdēja pavisam svešu kāpēju pulciņā un tomēr jutās tur pilnīgi iederīgs. Vai šo sajūtu radīja Saverio Konti? Viņš bija daudzējādā ziņā apbrīnojams cilvēks un, ja vēlējās, spēja kļūt neatvairāmi valdzinošs. Viņš prata radīt ap sevi fascinējošu gaisotni. Tas, ko viņš šajā naktī teica un stāstīja par kalniem un kāpšanu, ne mūžam nebija izlasāms grāmatās. Tās bija izjūtas un pārdomas, ar kādām varēja dalīties tikai ar sirsnīgiem un mīļiem draugiem. Viņa klausītāji drīz vien sāka justies itin kā slepena izlases ordeņa dalībnieki, kas baudīja tikai reti izredzētajiem pieejamas atziņas. Viņiem likās, ka tie zvērējuši pilnīgu uzticību viens otram un slepenību pret pārējo pasauli. Doma par kaut kādu sacensību kļuva pilnīgi neiespējama. Šis bija jūsmīgu kāpēju pulciņš un Saverio Konti tā neapstrīdams un neapstrīdēts vadonis. Vienīgi vienu sīku mirkli Polam pazibēja galvā doma, ka varbūt arī Lielajam Konti laiku pa laikam bija nepieciešami pierādīt citiem un visvairāk pašam sev, ka viņa spējas fascinēt un aizraut sekotājus vēl arvienu darbojas bez vainas.

Bet iespējams arī, ka vakara burvības pamatā bija vienkārši — skaistas meitenes klātie. Pols ievēroja, ka ikviens no vīriešiem jutās gluži savādākās attiecībās ar viņu. Konti turējās kā pilnīgs īpašnieks. Ar iecietīgu, labvēlīgu smaidu viņš atļāva Rondai līdz zināmam mēram arī nepievienoties viņa spriedumiem, jo katram īpašniekam taču patika, ja viņa lutekļi bija jestrī un sprigani. Petroioni, kā Polam likās, izjuta nožēlu, ka Ronda pieder viņa labajam draugam. Citādi viņš varētu piedāvāt tai ērtu un labi atalgotu sekretāres vietu kādā no saviem daudzajiem uzņēmumiem. Varbūt viņš pat piešķirtu savai darbiniecei greznu dzīvokli, bankas kontu, spēkratus un atbrīvotu no dienišķajiem biroja pienākumiem pavisam. — Likās, Ronda to nojauta un pieņēma viņa komplimentus ar uzsvētu vienaldzību. Bressons noraudzījās Rondā, kā pārija vai deklasēts proletārietis skatītos uz krāšņajām kurtizānēm, kas bija pieejamas tikai privileģētai valdošajai šķirai un absolūti neaizsniedzamas viņam. Izņemot — pilnīgu, revolūcionāru pastāvošās iekārtas apsviešanu otrādi. Jā, tad gan uzvarošais dumpinieks prastu priecāties ap sagrābto laupījumu! Klusākais no visiem bija zēns Karlīno. Viņš visu laiku nebilda ne vārda, bet nebija grūti saprast, ka nabaga puisis bija Rondā pagalam samīlējis. Saprotams, ka viņa to zināja. Zēns sēdēja saknupis, galvu plecos ierāvis un stīvi skatījās ugunī. Ronda vairākkārt tincinādama piebikstīja viņam ar kurpes purnu. Katru reizi viņš nolieca galvu vēl zemāk un ne reizes nemēģināja viņu uzlūkot.

Polam pārlieku gribējās Rondai pateikt, ka viņa pilnīgi pār-

pratusi kā viņu, tā visu šo Konti un Jaunavas būšanu. Pagājušajā piektdienā viņš nebūt nebija skaidrībā, vai vispār vēlas satīties un runāt ar Konti. Tā bija Ronda, kas piesaistīja viņa skatienu un interesi. Un tas, ko viņš sarunāja Konti, patiesībā bija sacīts Rondai. Bet, saprotams, nebija jau ne mazākās iespējas viņai to pavēstīt. Un tomēr, reiz viņa uzlūkoja Polu neparasti cieši, noņēma savu galvas segu un ļāva kuplajiem matiem novilnīt pāri pleciem. Tad viņa atmeta galvu un savilka matus kā biezu saišķi pie kriesā vaiga, atkal pilnīgi pārgrozīdama savu izskatu. Vecu vecā viltīgā spēle ar matiem, nodomāja Pols, ko spēlēja meitenes, kuŗām patikās patikt. Un tomēr — šis senais paņēmieni iedarbojās. Ilgu, nejauku brīdi Polu mocīja sīva greizsirdība.

Petroioni laida apkārt pudeli teicama, veca konjaka, ar ko pastiprināt tēju, bet viņi to lietoja piesardzīgi, taupīdamies rīt-dienai.

Tas bija pavisam cits Konti, kas līdz ar mazu gaismīgu iztrieca gulētājus no maisiem. Viņš prata rīkot un steidzināt. Nepilnā pusstundā teltis bija novāktas un sasaiņotas, brokastis uzsildītas un ieturētas un visi gatavi kāpienam. Laiks turējās skaidrs, vējš bija tik tikko manāms. Ikviens izskatījās labi izgulējies, možs un gribīgs.

“Nu, ko tu domā darīt, Ronda?” vaicāja Konti.

“Ja tas ir absolūti nepieciešams, es esmu ar mieru pavadīt Rondu līdz tauvas dzelzceļa stacijai,” izgrūda Pols, sajuzdamies diezgan muļķīgi.

Ronda uzlūkoja viņu itin augstprātīgi un teica Saverio:

“Pienācis pēdējais laiks iedabūt Monblāna pirmuzkāpienu sarakstos arī kādu sievietes vārdu.”

“Manas labākās audzēknes Rondas Konti, dzimušas Seintes, vārdu? Nudien, tas nebūtu nemaz slikti,” teica Konti ar mazliet sapņainu smaidu. “Ja laiks pieturētos labs, to varētu izdarīt. Bet mums taču kāpj līdz jaukā laika nesējs Pols, garantēdams sauli un bezvēju. Lai notiek! Kāpsim visi seši. Mums būs vēl iespēja pārlemt, kad sasniegsim klints plauktu tieši pusceļā uz galotni.”

Konti ātri izkāroja kāpējus pie virves. Pirmais, saprotams, viņš, kā jau daždien vadonis un ceļvedis. Viņam sekoja Bressons kā pirmais palīgs, virves vadītājs un nodrošinātājs. Petroioni, smagākais no kāpējiem, iederējās pret vidu kā trešais. Tālāk sekoja Ronda, Pols un pie virves pēdējā gala — Karlīno, kuŗa uzdevums bija pēc iespējas uzlasīt visus klintī iesistos pitonus.

Kāpiens sākās strauji. Pols ievēroja mazu Itālijas karodziņu plivinoties pie Konti ledus kapļa. Brīdi vēlāk franču karodziņš pa-

rādījās pie Bressona kapļa. Tiešām, šis bija starptautisks itaļu-franču pasākums. Cik žēl, ka viņam nebija nekas tamlīdzīgs ienācis prātā. Viņš varētu pārsteigt kāpējus ar gluži nepazīstamu karo-dziņu, kam balta svītra tumši sarkanā laukā. —

Drīz vien Polam nācās atzīties, ka Konti bija spriedis pareizi, apšaubīdams viņa spējas kāpt klintī. Pārāk bieži Konti atrada un nodemonstrēja pavisam citādus un, saprotams, labākus paņēmienus kā pārvarēt plaisu, zimzu un punu mīklainos režģus, nekā Pols to bija iecerējis, vērtēdams klinti. Konti prata lieliski izmantot sīkākos sienas nelīdzenumus, kur aizkabināt pirkstgalus vai atmetināt pazoles malu, kustēdamies tieši apbrīnojami loģiskā un ekonomiskā veidā. Arī Bressons un Petroioni kāpa ļoti veikli, taču nespēja tuvoties Konti lieliskajam stilam. Likās, ka slavenais meistars kustas bez mazākās piepūles, ritmiski un plūstoši slidēdams augšup, it kā viņu kāds vilktu ar neredzamu virvi.

Arī Rondas kāpšanu bija patīkami vērot. Viņa ticīgi mēģināja atdarināt Konti kustības, tikai mazākos samēros, un dažkārt pievienoja tām no savas puses vēl patīkamu rotaļību. Katrā ziņā viņa bija pamatīgi vingrinājusies klinšu pārvarēšanas mākslā. Sešu dalībnieku saskaņots kāpiens prasa vislielāko uzmanību un koncentrēšanos. Atkal un atkal Pols pieķēra sevi, ka vēro nevis klinti, bet Rondas plecu vai vidukļa locīšanos, viņas gurna vai ceļgala kustības un piemirst uzmanīt virvi, kas allaž bija vai nu jāpievelk, vai jāpalaiž vaļīgāka. Viņš jutās un arī bija vājākais kāpējs un kļūdījās biežāk nekā pārējie. Viņš zināja, ka spēj kāpt daudz veiksmīgāk, un tāpēc jutās sapīcis un īgns. Daudzas reizes viņš sev vaicāja, vai tas bija vispār saprāta darbs sapīties ar Bressonu un iesaistīties šinī ērmotajā kāpienā? —

Katru stundu vai pusotras Konti ļāva kāpējiem brīdi atpūsties un asi visus pārskatīja. Pietika viena ziboša mirkļa, lai Konti pamanītu kāpēja stāvā slepena paguruma zīmes vai īstas pārlicības un cīņas gara trūkumu. Likās tomēr, ka grupas sniegums viņu puslīdz apmierināja un kāpēju forma likās pietiekama. Vienīgi Polam viņš aizrādīja:

“Raugiet piesaistīt uzmanību klintij un virvei. Nesaceriet kāpiena laikā dzejas. Tādām lietām būs laika diezgan, kad sasnieg-sim galotni.”

“Kas liek jums domāt, ka es dzejoju?” vaicāja Pols.

“Tas, ka jūs te smaidāt, te sadrūmstat bez redzama iemesla.”

“Kā jūs to zināt? Jūs ne reizes neatskatījāties.”

“Vadonim ir lieks acu pāris pakausī. Vai jūs to vēl nezināt — pēc vairākiem saviem kāpieniem?”

Viņi sasniedza paredzēto pusceļa plauktu, pakāpās vēl mazliet augstāk un apmetās klinšu dobumā maza glečeriša malā. Šoreiz nedzirdēja ne nostāstu, ne sarunu. Visi kāpēji bija smagi nokausēti un guļamvieta tik slīpa, ka maisus vajadzēja nodrošināt ar virvēm. Katrs kā mācēdams centās iemigt, lai saglabātu spēkus rītdienai.

Nakts bija diezgan vējaina, bet otrdienas rīts atausa atkal dzidr un kluss. Bija pienācis izšķirošā lēmuma brīdis. Grupas vadonim Saverio Konti bija tiesības nosūtīt atpakaļ lejā jebkuŗu kāpēju, kas viņam liktos tālākai kāpšanai par vārgu. Pie rokas bija piedzīvojis gīds, kas pagurušo kāpēju droši nogādātu atkal lejā. Ja šāds rīkojums patiešām liktos pamatots, Bressons paklausītu bez ierunas un kāptu lejā, lai gan atteikties no kāpiena Jaunavā būtu viņam smags trieciens. Bet Saverio nebija vīrs, kas savu vadoņa stāvokli izmantotu nelietīgi: visi kāpēji tika atzīti par pietiekami mundriem, un grupa ar jaunu spar devās augšup.

Konti nodoms bija šinī otrajā dienā sasniegt nelielu ierobu tikai pāris simtu vertikālo pēdu zem galotnes. Tur visi pārnakšnotu un tad, labi atpūtušies, pieveiktu pēdējo, stāvo posmu un sasniegtu samērā lēzeno kupolveida galotnes ziemeļu nogāzi. Tik jaukā laikā kā patlaban nekādi kavēkļi nebija paredzami. Rītdien viņi ieturēs palaunagu galotnes būdā un tad varēs nolemt, vai pārnakšnot turpat augšā vai doties lejā pa ērto taku, kas locījās gar kalna Šamonī puses slaidajām nogāzēm.

Pols uzmeta vēl pēdējo skatienu varenajai Francijas un Itālijas kalnu panorāmai, kas dzirkstīja sniegos līdz pat apvārsnim, palūkojās tieši lejup uz melnā un pelēkā granīta šķautņu, ragu un muguru jūkli dziļi apakšā un tad koncentrēja visas maņas uz sarkanīgajām Frenē Pīlāra klintīm. Siena kļuva arvienu stāvāka, un dzejošanai vai sapņošanai patiesi vairs nevarēja atlicināt ne mirkļa.

Drīz vien Konti sasniedza augstāko punktu, pie kuŗa bija apstājies savos iepriekšējos kāpienos. Tas bija pārkarens, gluds granīta blūķis, ko viņš bija iedēvējis par Pieri. Pagāja laiciņš, iekāms viņš to pārvarēja, lai gan Polam tā likās gluži neiespējama lieta. Bet ar četriem stratēģiskās vietās klintī ietriektiem pitoniem un dažiem veikliem virves manevriem Konti meistariski pieveica gludo posmu, sniegdams saviem sekotājiem izcilu augstākās klinšu kāpšanas mākslas paraugu. Viņš strādāja apbrīnojami pašapzinīgi, bez liekas taustīšanās un mēģināšanās, droši un noteikti, nedarīdams nevienas liekas kustības.

“Saverio,” teica Bressons. “Es atzīstos, ka ciešu no skaudības nāves grēka. Tu neesi vis pirmais starp līdzīgiem, bet patiesi Monblāna karalis!”

Saverio uzvilka uz Pieres Bressonu un tad, pa vienam vien, arī pārējos kāpējus. Nonācis uz gludā klints bluķa, Pols jutās smagi satvīcis un ar bažām manīja, ka viņam sāk uzmākties pagurums. Viņš ievēroja, ka arī Ronda vairs nerotaļājās ar klinti kā citkārt, bet ar to smagi cīnījās. Viņas kustības bija kļuvušas stūrainākas, vīrišķīgākas, un iekāms spert platāku soli, viņa tagad arvienu mirkli pavilcinājās, it kā sakopodama spēkus. Pāris reizes viņa pat paslīdēja un noripināja vairākus akmeņus, no kuŗiem viņam un Karlīno tik tikko laimējās izvairīties.

Atpūtas brīdī viņi stāvēja šā tā atspiedušies ar seju pret klinti un smagi elpoja. Polam likās, ka viņa mugursoma kļuvusi neticami smaga. Lejā starp savām izplestajām kājām viņš redzēja Karlīno, apkrautu ar divām nastām, ar savējo un Petroioni. Zēns bija dūšīgs un plecīgs, tomēr Pols nesaprata, kā gan viņš spēja tikt galā ar tik milzīgu nesamo. Piepeši Polam likās, ka arī dienas gaisma savādi pārmainījusies. Vairs nespīdēja saule, bet acis žilbināja divains blāvums, kas iznīcināja ēnas un darīja ainavu plakanu kā teātra dekorāciju. — Vai viņam būtu uzbrucis vispārējs maņu pagurums, kā tas dažkārt notiek, smagi piepūloties? Spītīgi atvairīdams katru domu par vājumu vai nespēku, viņš dzinās augšup ar kāpinātu sparū un robota neatlaidību, bet viņš ievēroja arī, ka visas grupas gaita kļuvusi daudz lēnāka.

Nākošajā atpūtas brīdī Pols dzirdēja Konti balsi no augšas:

“Karlīno! Met nost vienu no mugursomām!”

Pols palūkojās lejup un redzēja Karlīno spītīgi purinām galvu.

“Jaunava ir to vērtā! Met nost! Es uzņemos atbildību,” sauca Konti, bet Karlīno sargāja savu nesēja godu un neklausīja.

“Ļaujiet man palīdzēt kādu brīdi,” piedāvājās Pols, bet smagumu pārvietošana prasītu laiku, un Konti deva zīmi turpināt kāpienu.

Lūkodamies lejup uz Karlīno, Pols ievēroja, ka sarežģītais klinšu krauju un sniega lauku raksts sienas pakājē bija pazudis baltas, irdenas miglas pārsegā, caur kuŗu spraucās vienīgi Melnās Adatas smaile, kas tagad rēgojās jau dziļi apakšā. Arī Itālija, Aosta ieleja un visa Francija bija pazudusi miglā.

Kāpiens apstājās. Kad Pols un Karlīno sasniedza šauro klints zimzi, uz kuŗas tik tikko pietika vietas visiem sešiem kāpējiem, Konti pacēla roku, norādīdams uz debesīm.

Visa telpa ap galotni tinās palsā dūmakā, bet plašo Šveices kalnu jomu klāja biezs tumšu mākoņu slānis, kas mutuļodams tuvojās Monblānam ar negantu ātrumu.

Nakšņošanai paredzētais klints dobums bija nieka piecdesmit

vertikālās pēdas virs viņiem, bet tā bija tikai lēzena akmens mulda, kas nesniedza nekāda aizsega pret sniega vētru.

“Mums jāpārgrupējas,” runāja Konti mākslotā mierā, kā jau tas piederējās lielam vadonim briesmu brīdī. “Mums nekavējoties jādodas atpakaļ lejup.”

“Lejup?!” iesaucās Pols, pārsteigts līdz sašutumam.

“Jūsu jaukā laika laimei pienākušas beigas,” teica Konti ar neslēptu rūgtumu.

“Jums vajadzēja pamanīt maiņu pie laika, ja tiekat daudzināts par Monblāna karali!” teica Pols.

Konti žokļi sakniebās un vaiga muskulis noraustījās dusmās. To nu Polam nevajadzēja teikt. Taču pārmetums bija pelnīts. Abi gādi, strādādami ar seju pret klinti, bija tik tālu iešūpojušies kāpiena ritmā, ka nebija laikus pamanījuši pārmaiņas gaismā, gaisā un mākoņos. Bet kalnos šādas pārmaiņas notiek neticami strauji.

“Lūk,” kļiedza Konti, durdams ar pirkstu uz mutuļojošo miglas masu, “lejpus pusceļa plauktam no Pīlāra atdalās krauja, kas ved uz patvertni, Gambas būdu. Tā ir mūsu vienīgais glābiņš.”

“Gandrīz septiņi tūkstoši vertikālo pēdu! Negaisā nav iespējams to paveikt,” teica Ronda.

“Tas mums ir jāvar!” uzsvēra Konti.

Polu sagrāba baismas. Tas bija neiespējams attālums putenī un vētrā. Katrā ziņā Rondai tas vairs nebija pa spēkam. Melno mākoņu siena jau mutuļoja gluži tuvu. Pirmās stindzinošās vēja šaltis nosvilpoja gar Pīlāru. — Vai patiesi tās bija beigas? — domāja Pols.

“Augšup!” viņš pēkšņi iekļiedzās. “Mums jākāpj augšup uz galotnes būdu! Tā taču ir daudz tuvāk! Varbūt tikai tūkstoš pēdu!”

“Neiespējami! Vētras spars pieaug ar katru pēdu augšup. Un tur priekšā ir pats stāvākais posms. Šādā laikā to nav iespējams pārvarēt.”

“Cik īsti stāvs ir šis posms? Ko jūs par to zināt? Vēl neviens nav tam piekāpis un to pārbaudījis.”

“Mums jāatkāpjas lejup,” teica Konti cieti. “Tas ir kalnu dzelzs likums. Draudot negaisam, jādodas atpakaļ!”

“Pie velna ar jūsu likumiem!” sauca Pols.

Vējš bija pieņēmis par vētru.

“Netērējiet savu elpu!” sauca Konti. “Mēs ejam lejup!”

“Uz augšu!” kļiedza Pols.

“Labi! Nobalsosim, jūs stulbais zaļknābi,” teica Konti. Tā bija patiesi neparasta piekāpība no vadoņa puses. “Fransuā?” viņš

vaicāja.

“Lejup,” teica Bressons.

“Alberto?”

“Es esmu ar tevi, Saverio.”

“Karlīno?”

Zēns saviebās, paskatījās uz Rondu, uz Konti un teica, nolaidis acis:

“Lejup.”

“Ronda?”

“Augšup! Polam taisnība. Mēs nekad nerasniegsim Gambu.”

“Jūs abi esat traki. Un es biju traks, ņemdams jūs līdzi,” teica Konti. “Bet jūs esat tikai divi pret mums četriem. Mēs ejam lejā! Es vadīšu. Alberto, tu seko man. Karlīno, tu esi trešais, un met pēdīgi savas nastas pie velna! Fransuā, tu kāpsi ceturtais un atbildēsi par Rondu. Pol, jūs paliekat pēdējais pie virves!”

Petroioni nodrošināja virvi, un Konti slaidi nolaidās pilnas trīsdesmit pēdas līdz nelielai zimzei pie klints. Karlīno turēja virvi, un Petroioni sekoja vadonim. Zēns nometa tikai vienu no somām — savējo, spītīgi paturēdams klienta Petroioni nesamo, un arī veikli laidās lejup. Ronda nodrošināja virvi Bressonam, tas, piesardzīgi šļūkdams, sasniedza zimzi un skatījās augšup, gaidīdams Rondu. Pols izvilka nazi, pārgrieza virvi un nometa galu Bressonam.

“Mēs iesim augšup!” viņš sauca, pūlēdamies pārkliegt vētras aurošanu. Mirkli vēlāk viesulis jau triecās pret Pīlāru. Tumšs mākonis apņēma klintis, bet jau nākošajā mirklī viss mirdzēja balts — nopūsts ar smalku, ledainu sniegu. Ronda devās augšup pirmā. Pols, cik spēdams, nodrošināja viņu ar virvi, un pēc īsa brīža viņi jau sasniedza nelielo iedobumu klintī, ko Konti bija paredzējis nakšņošanai.

Neviens viņiem nesekoja. Konti jau bija aizgājis pilnu virves gařumu lejup. Bressonam nebija nekādas iespējas pavēstīt viņam, kas noticis, jo vētras rēkoņā pazuda visskaļākie saucieni. Doties augšup pakaļ Rondai, par kuŗu viņam itin kā bija jāatbild, viņš arī nevarēja, viņam bija jānodrošina Karlīno. Kāpšanas ritmu pie virves nedrīkstēja izjaukt. Un pie tam, ne Bressons, ne Konti un vispār neviens alpīnists nevarēja nemaz iedomāties, ka mūsu dienas Eiropas Alpos varētu notikt tik bezdievīga nelietība — netikvien sacelšanās pret vadoņa autoritāti, bet — virves pārgriešana, kas bija tikpat kā svētuma nozaimošana, jo virve saistīja kāpējus uz dzīvību un nāvi!

No klints iedobes tālāk vadību uzņēmas Pols un vispirms no-

raisīja Rondai mugursomu. Vētras apstākļos tā bija viņai par smagu. Viņš paturēja vienīgi Rondas ledus kapli un piesprādzēja to savai mugursomai. Kaplis varēja noderēt, sasniedzot noledojušo galotnes nogāzi. Viņš apņēma Rondu ap pleciem, lai ieskatītos viņas sejā, un viņa tikko samanāmi pasmaidīja. Vismaz viņa nelikās ne satraukta, ne histeriska, no kā Pols baidījās visvairāk.

Tad ar visu iespējamo koncentrāciju viņš pievērsās klintij, mēģinādams to rekonstruēt savā atmiņā. Viņš bija sienu labi aplūkojis vēl iekāms to aizsedza migla un mākoņi. Viņš atcerējās, ka tieši pret vidu klinti pārdalīja gaŗa, šaura, vertikāla plaisa. Tā nu bija viņa vienīgais pieturas punkts.

Kas nekad nav piedzīvojis vētru kalnos, turoties pie stāvas un atklātas sienas, tas nespēj nemaz iedomāties, ar kādu sparū vējš piespiež kāpēju pie klints, lai tad ar vēl nešpetnāku spēku raudzītu viņu atplēst un aizpūst. Ar visiem spēkiem kāpējam jāieķeras akmens gropās un jāturas pie izciļņiem ar niknāko apņemšanos. Kad siena kļuva arvien stāvāka, sasniedzot bīstamo posmu, no kuŗa brīdināja Saverio, Polam sāka likties, ka gīdam bijusi taisnība un ka viņu vienīgā, kaut arī gluži niecīgā cerība glābties tomēr bija — kāpiens lejup. Vētras spars likās ik brīdi pieaugam, ledainais vējš stindzināja rokas, cietais, sausais sniegs trinās gar seju kā smilšpapīrs. Reizi pa reizei Polam likās, ka tālāk kāpt vairs vienkārši nav iespējams. Taču arvienu vēl izdevās sagrābstīt kādu punu vai plaišņu un pavilkties puspēdu vai pēdu augstāk.

Tad siena piegāzās mazliet slīpāka, un cerība atkal atdzīvojās. Tikai Pols ar baŗām manīja, ka Ronda iesvērās virvē pārāk smagi. Virve nav domāta vilkšanai augšup. Virvi lieto vienīgi nodrošināšanai. Katram kāpējam jūturas pašam uz savām kājām, bet tagad, pretēji visiem kāpšanas likumiem, Polam vajadzēja Rondū vilkšus pārvilkt klints stāvajam posmam. Cik ilgi vēl pietiks spēka, viņš raizējās, smagi elsodams ledainajā vējā.

Vadošā plaisa izbeidzās. Sniega virpuļos un jau pabiezajā vakara krēslā Pols vairs nezināja, kurp viņš īsteni rāpjas.

Gluži negaidot, siena piegāzās krietni slīpāka, apmēram kā seno dienu rijas jumts. Šī tātad bija ērtā, kupolveida galotnes ledus nogāze. Vētras nemitīgajos triecienos tā nebūt nebija ne ērta, nedz arī droša — viscauri noledojusi un nopūsta gluda. Viņiem par abiem bija tikai viens pāris kramponu — “ledus kaŗu”, ko piesprādzēt zābakiem. Pols bija piemirsis paņemt Rondas kramponus no viņas pamestās somas. Viņš piesprādzēja kramponus savai un Rondas labajai kājai, iespieda viņai rokā ledus kapli, un viņi raudzīja gausi rāpties ieslīpi augšup, atspērot bruņoto kāju cietajā

sniegā, tad iecērtot, cik tālu iespējams, sniega kapli ledū, un pamazām vilkties tam klāt. Viņi varēja strādāt tikai, gulēdami uz kreisā sāna, jo citādi vētra viņus nopūstu no gludenās nogāzes. Bez kapļa un krampona kāpējs būtu pazudis. Un ja viens no viņiem paslīdētu un sāktu ripot, tad arī virve vairs neglābtu un tie abi norīpotu lejā — aizlidodami varbūt visas 7000 pēdas.

Nogāze tomēr kļuva arvienu lēzenāka, sniega kārtā biežāka un irdenāka. Pēdīgi viņi iebrida īstās kupenās. Nu viņiem vajadzēja sameklēt būdu galotnes platībā, kas aptvēra vairākus akrus. Sniega šaltis un tumsā nekas nebija saskatāms. Viņi stūmās caur sniegu kā automati. Solis uz priekšu un brīdis atpūtas, smagi elsojot. Atkal solis un atkal elsošana. Pols vairs nejuta ne roku pirkstus, ne kāju pēdas. Patvērums bija jāsameklē drīz, citādi draudēja droša nosalšana.

Negaidot Pols iebruka dziļā kupenā un gandrīz nosmaka, pūlēdamies izkārpīties no sausā, smalkā sniega. Viņš parāva virvi, bet nesaņēma atbildes. Ronda vairs nekustējās. Pols atcerējās kaut kur lasījis, ka galotnes būda esot paslēpta aiz akmeņu grēdas un sniega vaļņa nelielā klajumiņā, un grūdās uz priekšu ar izmisuma sparū, iegrimdams sniegā līdz krūtīm. Pēc dažiem soļiem viņš atsitās pret kaut ko cietu. Tas izrādījās būdas paksis! Gar sienmalu rausdamies, viņš sataustīja durvis, piesēja virvi pie roktuļa un ienira atpakaļ kupenās sameklēt Rondū.

Vētras spars likās sasniedzis savu augstāko pakāpi. Pērkonīga aurošana brāzās ap galotni, un sniega šaltis šņākdamas un svilpdamas sitās sejā kā pātagas, kamēr viņš aiztaustījās gar virvi līdz Rondai. Viņa gulēja, sarāvusies čokurā, kā likās, jau nemaņā. Polam vajadzēja ar pēdējiem spēkiem viņu vilkšus aizvilkt līdz būdai. Kad viņš pēdīgi sabruka pie durvīm, melns sagriezās viņam priekš acīm, un viņš patiesi sabijās, ka tikai nezaudē samaņu arī pats.

Pie visām nelaimēm varēja vēl gadīties, ka būdas pamatīgās durvis bija aizslēgtas, un Pols jūta, ka viņam vairs nepietiks spēka tās atlauzt ar ledus kapli.

Bet durvis nebija aizslēgtas. Pols sagrāba Rondū zem padusēm un ar pēdējo piepūli un krietnu devu sniega iegāzās būdā uz grīdas. Sperdams ar abām kājām, viņš aizcirta durvis un labu laiku gulēja blakus Rondai pilnīgi bez elpas.

Miers būdas iekšienē saņēma viņu ar sava veida šoku. Vētra joprojām rēca un auroja ap būdu. Mazajā lodziņā vaļīgi iestiklotā rūts neganti klabēja un dauzījās, taču likās pavisam savādi vairs nesajust ne vēja nešpetnos grūdienus, ne sniega trīšanos gar seju,

kas tagad Polam sāka spēcīgi kvēlot. Tā bija laba zīme. Seja nebija nosaldēta.

Būdā bija gluži tumšs. Mazliet atelsies, Pols dauzīja savas cimdotās rokas pret grīdu, raudzīdams atdzīvināt sastingušos pirkstus. Pēc kāda laika viņš jau spēja sagrabstīt sērkokņus savas mugursomas ārkabatā un pat uzraut uguntiņu.

Būda bija ļoti maza. Plata guļamlāva balstījās pie sienas. Pretējā stūrī rēgojās atlokāms galds un virs tā pie sienas neliels plaukts. Plauktā varēja saskatīt dažas skārdenes un kārbas. Galda vidū bija pielipināts resnas sveces gals. Tā bija lieta, kuņas vajadzēja visvairāk. Viņš uzslējās kājās un iededzināja sveci.

Viņš uzcēla joprojām nesamanīgo Rondu uz guļamlāvas un bija pārsteigts, cik milzīgu piepūli tas prasīja. Šī sieviete bija tieši velnišķīgi smaga! Viņa elpoja sekli un vienādi, iegrimusi dziļā nemanā. Pols noraisīja noledojušo šalli, ko viņa bija aptinusi sejai, lai pasargātos no vēja, un rūpīgi pārlicinājās, vai viņas deguns un vaigi nav nosaldēti. Viņš neuzticējās saviem joprojām stingajiem pirkstiem, bet aptaustīja aizdomīgās vietas ar lūpām. Nē, nosaldēts nebija nekas. Viņš berza Rondas aukstās rokas tik ilgi, kamēr tajās daudz maz atgriezās dzīvība un līdz ar to iesildīja arī pats savas rokas. Tad viņš novilkā Rondai smagos zābakus un apstrādāja pēdas un kāju pirkstus. Nebija iespējams nesamanīgajai meitenei pavaicāt, vai viņa sajūt un spēj pakustināt savus locekļus, tā neatlikās nekas cits kā berzēt tos drošības dēļ labi ilgi. Viņš sameklēja savā mugursomā liekas zeķes un uzvilka tās Rondai kājās vēl papildus. Kad viņš cīnījās, vilkdams Rondu caur kupenām un ieceldams būdā, tā viņam likās varena sieviete, gandrīz vai milzene, bet tagad uz lāvas viņa šķita trausla un viegla. Viņas pēdas bija mazas, rokas šauras, ar smalkiem kauliem un slaidiem pirkstiem, tā ka bija jāpabrīnās, kā viņa spēja tik veiksmīgi rāpties klintīs. Atrāvis slēdzi visā gaŗumā, viņš atritināja savu guļammaisu un ievēla, ieguldīja tajā Rondu. Uz lāvas noliktas viņš atrada pāris glīti salocītas segas un sarīkoja no zābaku pāŗa un vienas segas viņai ērtu pagalvi.

Nu viņš pēdīgi varēja pastrādāt pie savām paŗa kājām, jo baidījās, ka tās tomēr būs nosaldētas. Viņš strādāja labu stundu, tās berzēdams ar raupju zeķi, jo neticēja tautiskajiem padomiem berzēšanai lietot sniegu. Beidzot, kad pagalam piepūlētās rokas jau sāka slimīgi drebēt, pēdas sāka atdzīvoties un pirksti kustēties.

Bet līdz ko viņš beidza sparīgi darboties, viņš sāka nežēlīgi salt. Būda aizturēja tikai vēju, augstākajā Eiropas kalngalā tomēr valdīja stindzinoŗs aukstums. Viņš mēģināja ietīties atlikušajā segā, bet tā bija krietni lietota, padilusī un nesildīja. Viņu kratīja spēcīgi

drebuļi un pēdīgi sāka nevaldāmi klabēt zobi. Vienīgais glābiņš bija — guļammaiss. Viņš labu laiku vilcinājās, bet tad apņēmīgi atrāva maisa slēdzi, nopūta sveci un iespraucās maisā, pastumdams, paveldams nekustīgo Rondu uz sāniem, piespiezdamies ar krūtīm viņai pie muguras. Viņš vēl pārmeta maisam segu un ilgu laiku mocījās aizvilkt rāvējslēdzi — izlocīdams drebošās un salstošās rokas pavisam neiespējamos līkumos. Kad viņam pēdīgi izdevās aizvilkt slēdzi līdz pat augšai, viņš jutās galīgi piemocījies. Bet lieta bija darīta! Tas bija labs un diezgan dārgs dūnu maiss, un divi cilvēki tajā varēja justies pavisam silti. Nokausējies, bet gandarīts viņš nolaida galvu uz improvizētā spilvena. Pēdīgi, pēdīgi viņš varēja atpūsties. Viņš jutās laimīgs kā debesīs tikai tāpēc vien, ka varēja gulēt nekustēdamies. Cik brīnišķīga lieta bija tāds miera stāvoklis! Viņš pameta acis fosforiscējošajā rokaspuļkstenī. Tas rādīja pirmo stundu. Deviņpadsmit stundas gaŗā, sūrā, grūtā darba diena bija beigusies!

Vētra joprojām plosījās ap būdu, loga rūts grabēja un kratījās, bet brīnumaina miera un atvieglojuma sajūta pārņēma Polu. — Nabaga kāpēji tur lejā uz bezgalīgā Pīlāra! Vai viņi bija aizmocījušies līdz Pierai, līdz pusceļam? Gamba būda bija tik nežēlīgi tālu! Vai viņi vispār varēja sataustīt ceļu tumsā, miglā un negaisā? — Miglā uz Jaunavas jūs esat pazudis! — bija teicis Saverio. Ja viņi visi nekavēdamies būtu kāpuši tikai augšup, tad jau sen, pirms vairākām stundām sēdētu galotnes būdā, īsinātu laiku ar kāpēju stāstiem, smietos par uzvarēto negaisu un laistu apkārt Petroioni labā konjaka pudeli.

Bet no šī laimīgā pussnaudas stāvokļa Pols pēkšņi uztrūkās pāniskās izbailēs, strauji kampdams pēc elpas: Ronda visu laiku nebija pat pakustējusies, un tagad vai nu vētras trokšņa, vai paša satraukuma dēļ viņš nevarēja vairs saklausīt viņas elpu. Viņš sagrāba to pie pleciem:

“Ronda, kas ar jums notiek? Atmostieties! Ronda, Ronda!” viņš sauca, briesmīgu bažu sagrābts. Ar šausmām viņš jūta, ka Rondas augums noraustās spējās konvulsijās. — Vai tās bija pēdējās krampju spazmas pirms galēja sabrukuma un nāves? Bet tad gluži spokainā veidā šī lēkme sāka atgādināt apspiestus smieklus. Ko tas nozīmēja? Šoku? Histeriju? Ārprātu? Un tad viņu galīgi pārsteidza un satrieca Rondas balss — neizprotami mierīga, pat uzjautrināta:

“Vai tas nav traki? Tie esam mēs, kas uzrausāmieš šeit augšā!” viņa teica, uzsvērdama vārdu mēs. “Mēs pievarējam Pīlāru, nevis Saverio Konti!” un viņa nemaz nespēja vairs savaldīt

savus konvulsīvos smiekļus.

“Paldies Dievam!” izdvesa Pols un lieliski atvieglots atļaidās atkal guļus. “Jums nekas nekait. Jūs mani briesmīgi pārbiedējāt, gulēdama visu laiku bez mazākās kustības un nebilstot ne vārda.”

“Man nebija nekā sevišķa ko teikt,” sacīja Ronda. “Es biju pagalam pārgurusi un arī acumirkļi jutos pavisam noveikta. Bet — es manīju, ka esmu labās rokās. Jūs taču esat ārsts, vai ne? Jūs darījāt visu tieši tā, kā vajaga, kā kāpēju apmācības stundā. Tur nebija nekā ko piebilst. Un tā ir ļoti jauka sajūta, ja par tevi kāds tik apzinīgi gādā un rūpējas. Bet kad jūs sākat līst pie manis guļam-maisā, tad gan es nopietni sabijos.”

“Lūdzu, neņemiet ļaunā! Redziet, es visādi izpūlējos iztikt bez maisa, bet bija tik briesmīgi auksts!”

“Neraizējieties!” teica Ronda. “Es saprotu. Šis ir tāds gadījums. Jums nebija citas izejas. Un galu galā — mēs taču tagad skaitāties oficiāli un formāli iepazīstināti, vai ne?”

Pols jūta, ka tiek piezobots, taču saruna viņu lieliski iepriecināja un nomierināja.

“Vai jūs varat brīvi kustināt kāju pirkstus un vai jūsu degungals nejūtas stīvs?”

“Saprotams, ka ne. Jūs taču mani lietpratīgi aprūpējāt.”

“Tad cerēsim labāko. Es nedodu ne plika graša par visiem šiem Frenē Pīlāriem un Jaunavām, ja jums tāpēc būtu jāpazaudē kāds pirksts vai visu mūžu jāstaigā ar sarkanu degunu.”

Ronda brīdi klusēja, tad teica:

“Viņš to man nekad nepiedos.”

“Kuŗš un ko?”

“Saverio. Nepiedos Pīlāru.”

“Kas par blēņām!? Viņš neprātīgi leposies ar jūsu sasniegumu! Ikviens to darītu!”

“Jūs nepazīstat Saverio.”

Viņi atkal klusēja, klausīdamies ērmīgajos trokšņos. Brīžiem viesulis plīkšķēja, it kā varenas zēģeles sistos ap būdu. Tad atkal eksplodēja kā milža pātagas krakšķi, un reizēm šķita, it kā spalgi svilpdams liels motorurbis dzeltos cietajā granītā. Brīžiem, būdai un visam kalnam sadreboties, Polam likās, ka namiņš atrausies no pamatiem un aizlidos līdz ar viesuli. Bet kalnu ļaudis zināja kā būvēt un nodrošināt savas celtnes. Būda izturēja visus brāzienus un pūtienu.

“Ziniet, Pol, jums tomēr piemīt dažas visai patīkamas īpašības,” teica Ronda, ar zināmu piepūli apgriezdamās maisā viņam

pretim. "Es nejokoju."

Viņas mati skāra Pola pieri un vaigu, un tad viņš sajuta viņas lūpas uz savējām — mazliet asas, it kā drusku pietūkušas, tomēr arī maigas un siltas. Galva viņam sagriezās, maiss un visa būda likās šūpojamies. Laikam jau viņš bija pagalam pārpūlējies.

"Jūs taču izglābāt man dzīvību, degunu un pat pirkstus, vai ne? Ar labu nakti!" Viņa pievirzījās tam cieši klāt, iegrozīja pieri dobulī starp viņa plecu un smakru un — aizmiga.

Par spīti nogurumam Pols nespēja gulēt. Viņš klausījās, kā plosās vētra, kā kratās loga rīts un — cik mierīgi elpoja Ronda. Vēl jau viss nebija galā. Vēl bija jānokāpj lejā, Šamonī, kur viņam nāksies atbildēt par smagiem pārkāpumiem: par virves pārgriešanu un nepklausību vadonim. Dažādas apjukuma raizes šaudījās viņam caur galvu. Iespējams, ka Konti bija pēdīgi attapies un arī devies augšup. Varbūt, ka visi četri virves biedri bija apmaldījušies galotnes kupenās, veltīgi meklējot būdu? Polam likās, ka vajadzētu celties un iet viņus sameklēt un parādīt ceļu. Bet kas notiktu, ja viņi paši salūkos būdu un tad atradīs viņu šeit guļam kopā ar Rondu? Durvis jau nebija aizslēgtas. Atslēgas durvīm nemaz nebija. Vajadzēja atrast kādu veidu kā durvis vismaz uz brīdi aizbarikādēt, lai varētu pagūt vismaz izmukt no maisa! Viņš jau gribēja celties un kaut ko darīt, bet nespēja ne saņemt dūšu, nedz arī sakopot pietiekami spēka. Un brīdī, kad raizes un bažas mocīja viņu visnegantāk, viņš — iemiga.

3.

Alpīnisti nereti pārģuļ nakti pa diviem vienā maisā. Siltuma dēļ un arī, lai samazinātu mugursomu svaru, jo kalnos katrai mārciņai ir liela nozīme. Palaikam tad abi gulētāji pamostas uz mata vienā mirklī. Tai pašā brīdī, kad Pols atvēra acis, viņš dzirdēja Rondas miegains balsi:

"Pol."

Viņš bija pārsteigts, ka, pamozdamās tik neparastos apstākļos, Ronda uz vietas aptvēra, kur atrodas un ar ko ir kopā. Viņi gulēja tieši tādā pašā stāvoklī kā iemiegot, vienīgi lielās šaurības dēļ Pola gažās rokas turēja aptvertus Rondas plecus. Bija rīts, bet būda joprojām tumša, jo mazais lodziņš bija aizblīvēts ar sniegu.

"Pol, vētra joprojām nemitas," teica Ronda.

Tagad arī viņš saklausīja vētras aurošanu ārpusē. Negaiss nebija nekā zaudējis no sava spara.

“Pol, vai viņi būs sasnieguši Gambas būdu?”

“Neticu. Tik ātri līdz tai nav iespējams nokāpt pat labā laikā. Viņi sēž, ieslēpušies kādā šķirbā. Vai jūs ļoti raizējaties par viņiem?”

“Es nebaidos par Saverio. Viņam nekad nekas nekļūmējas, un pret aukstumu viņš liekas pilnīgi imūns. Viņš būs sveiks un vesels. Es baidos par pārējiem, sevišķi par Karlīno.”

“Varbūt, ka viņi pārdomāja un sāka kāpt mums pakaļ? Es iziešu palūkoties. Mums ļoti laimējās uzduroties būdai bez liekas meklēšanas.”

“Saverio nekad nekāps šurpu augšā,” teica Ronda.

“Kāpēc?”

“Tāpēc, ka viņš teica, ka jākāpj lejā. Viņš nekad negroza savus lēmumus.”

“Nekad? Arī tad, lai jūs paglābtu no nelaimes, lai jums izpatiktu?”

“Viņš vienkārši nav spējīgs atsaukt savus rīkojumus.”

“Bet jūs viņu mīlat arī tādu, kāds viņš ir, vai ne?”

Ronda neatbildēja, bet nocēla galvu no Pola pleca.

“Es tam neticu!” iesaucās Pols, bet nebija saprotams, vai viņš ar to domāja Saverio stūrgalvību, vai arī Rondas visu piedodošo mīlestību. Viņš izlīda no maisa un pūlējās apaut zābakus, kas bija sasaluši stīvi kā kluči.

“Neaizmirstiet piesieties virvē. Es negribētu pazaudēt arī jūs,” teica Ronda, kad Pols atvēra durvis, ielaizdams veselu mutuli sniega.

Ārpusē puteņa spars viņu gluži apstulbināja. Viņš piesēja pie durvju roktuļa virvi un brida kupenās, cik tālu tās atļāva. Jau pēc dažiem soļiem viņš vairs nespēja saskatīt būdu un bez virves droši nomaldītos. Nekur nebija ne mazākās pazīmes, ka vēl kāds būtu uzrāpies galotnē. Vairāk kā desmit minūtes viņš nespēja putenī izturēt un nesaprata, kā gan viņi abi ar Rondu vakardien bija spējjuši cīnīties ar vētru stundām ilgi.

Pagalām nosalis, viņš atgriezās būdā.

“Vai jūs apmierinājāt savu sirdsapziņu, piegāzdamis būdu pusē pilnu ar sniegu?” vaicāja Ronda.

“Tik negantu sniega vētru neesmu pieredzējis pat Alaskā,” teica Pols.

Ronda bija sameklējusi būdas plauktā skārdeni sausā spirta, atkausējusi drusku sniega siltai tējai un atgriezusi kārbu ar sasalu-

šām sardīnēm. Polam mugursomā atradās biskvīti un saldēti augļi, un viņi ieturēja savu pirmo kopīgo un trūcīgo maltīti.

“Ja vētra plosīsies visu nedēļu, tad mēs te nobeigsimies badā,” teica Pols.

“Vētra neplosīsies visu nedēļu, un mēs nenobeigsimies badā,” teica Ronda.

“Pie visām ķezām es nezinu kā tikt lejā. Es nekad neesmu bijis šeit augšā.”

“Es zinu ceļu. Es esmu šeit uzkāpusi četras reizes. Kopā ar Saverio. Vai jūs zināt, cik reizes viņš uzkāpis Monblānā? Četrdesmit deviņas reizes! Pa visiem iespējamiem ceļiem, izņemot Frenē Pīlāru. Parastā tūristu taka no Šamonī uz galotni ir ļoti ērta un viegla, tikai krietni gaļa. Reizēm bagāti ļaudis liek uznest sevi šurp augšā nestuvēs. Neraizējieties par nokļūšanu lejā.”

Rondas pašapziņa Polam neko nepatika. Viņš bija cerējis, ka Ronda uzlūkos viņu stāvokli par visai bīstamu, tā ka viņam būtu labs iemesls satraukto meiteni mierināt un ar siltu un maigu laipnību izkļiedēt viņas bažas. Tā arī bija zināma lieta, ka ļaudis, kam draudēja bojā eja, izturējās viens pret otru daudz piemīlīgāk nekā parasti un reizēm pat atļāvās tādas lietas, kas normālos stāvokļos tiem nenāktu ne prātā.

Aukstums drīz vien piespieda viņus atgriezties maisā. Labais Himalaju maiss bija pietiekami silts, lai viņi varētu novilkt savas biezas, smagās parkas un iekārtoties mazliet ērtāk. Tomēr telpa bija un palika šaura. Joprojām vajadzēja gulēt uz sāniem — Rondai ar muguru pret Polu. Lai darītu šo stāvokli kaut cik ērtāku, Pols pabāza vienu roku Rondai zem pleca, otru piesardzīgi pārlika viņai pāri. Pēc maza brītiņa viņš saņēma Rondas rokas, lai pārliecinātos, vai tās nav nosalušas. Rondas pirksti gulēja viņa saujā pavisam nekustīgi, un tāda galēja neatsaucība viņu manāmi sarūgtināja. Tā viņi gulēja ilgu laiku, klausīdamies vētras trakošanā. Tumsā, jo bija jātaupa mazais galiņš, kas vēl bija palicis pāri no sveces.

Polam likās, ka Ronda ir aizmigusi, un turēdams viņu itin kā apskautu un paslēpis seju viņas matos, viņš jutās šaurajā maisā bēdīgi vientuļš un aizmirsts. Viņš apgrozīja atmiņā katru vārdu, ko bija Rondai teicis un ko viņa bija atbildējusi. Viņš apsvēra un analizēja katru brīdi, kad bija to redzējis vai viņai piedūries, bet nevarēja atrast ne mazākā norādījuma uz kādu pretimnācību no viņas puses. Izņemot paviršo labunakts skūpstu. Bet tā bija tikai pieklājīga, gluži nesaistoša pateicība par pamatīgo pēdu rīvēšanu. Un tā Pols gulēja savā maisā atstāts un pamests, ciedzams īstas vientuļi-

bas mokas.

Kad viņa drūme un necerība bija sakāpinājusies gandrīz neciešama, Rondas pirksti viegli sakustējās viņa saujā, un viņa ierunājās, vairāk gan it kā pie sevis pārdomādama:

“Man ir pamatīgi jāpārgroza ieskats par jums, Pol. “Pie Vecā Krampona” jūs man likāties slīpēts veiklonis, bet izrādās, ka esat neparasti uzvedīgs jauns cilvēks. Jūs būsit gan baudījis teicamu bērnistabu. Kas bija jūsu tēvs? Jūs laikam to tovakar pateicāt, bet es vairs skaidri neatceros.”

“Viņš ir ārsts. Tāpat kā es. Tikai labāks.”

“Un jūsu māte?”

“Viņa bija skolotāja, pirms apprecējās ar tēvu.”

“Es arī esmu skolotāja,” piezīmēja Ronda. “Vai jums ir brāļi un māšas?”

“Māsa un brālis.”

“Jaunāki par jums?”

“Abi vecāki. Abiem jau savas ģimenes.”

“Jūs kā jaunākais, saprotams, bijāt ģimenes luteklis?”

“Nepavisam! Mans tēvs necieta tādas lietas savā ģimenē un izturējās pret mums visiem uz mata vienādi.”

“Kur ir jūsu mājas, Pol?”

“Acumirkli vēl Parīzē.”

“Jūsu īstās mājas, tās, kurp jums jāatgriežas?”

“Nebraskā. Tieši Savienotajām Valstīm pašā vidū.”

“Tas ir tik ļoti tālu!”

“Nepavisam! Tikai divpadsmit stundu lidojums. No Parīzes.”

“Divpadsmit stundu?” atkātoja Ronda brīnīdamās. “Tikai divpadsmit stundu?!”

“Tur nav kalnu, Nebraskā. Tā ir prērija.”

“Tikdaudz arī es zinu. No ģeografijas.”

“Jums gan laikam ļoti patīk kāpt kalnos, Ronda?”

“Acumirkli nemaz.”

“Bet jūs tomēr nevarētu iztikt bez kalniem un kāpšanas?”

“Baidos, ka pēc šīs Pīlāra padarīšanas visi kāpieni man liksies — kā to saka — antiklimatiski.”

“Vai tiešām jums liekas, ka nekad un neparko jūs nevarētu iejusties un dzīvot līdzenumā?”

“Es nezinu. Neesmu par to nekad domājusi. Katrā ziņā tas atkarātos no ļaudīm, ar ko man būtu tur jādzīvo.”

“Es esmu tipisks līdzenuma cilvēks,” teica Pols skumji.

“Jūs laikam bijāt ļoti laimīgs, dzīvodams savā prērijā?”

“Nevaru sūdzēties. Bet tas bija jau labi sen.”

“Gan jau būsit laimīgs atkal. Saprotams, ka jūs tur gaida kāda ļoti jauka meitene.”

“Nav tādas meitenes,” nopūtās Pols.

“Jūs taču negribēsīt man iestāstīt, ka jums nekad nav bijis — savas meitenes!”

“Varbūt, ka reiz bija. Bet viņa apprecējās ar citu.”

“Nabaga labais Pol! Vai jūs ļoti cietāt?”

“Cietu gan. Bet es — pārvarēju savas ciešanas.”

“Jo atradāt Parīzē kādu vēl labāku vietā. Vai ne?”

“Man nebija neko daudz laika nodarboties ar tādām lietām.”

“Kas jums saka, ka vajadzīgs — daudz laika? Tādas lietas reizēm notiek ļoti ātri. Pat vienā mirklī.”

“Tikai ne Parīzē.”

“Tā? Bet varbūt kādā citā vietā?”

“Tieši tā, kādā citā vietā. Lūdzu, Ronda, brīdiniet mani, ja es sāku runāt muļķības.”

“Kā lai es zinu, vai tās ir muļķības vai ne?”

Labu laiku valdīja klusums. Apnikusi gulēt uz kreisā sāna, Ronda pagriezās uz labajiem ar seju pret Polu. Šaurajā maisā tas nenācās viegli. Viņas mati atkal slaucījās Polam gar seju. Pat lūpas nejauši piegrūdās viņa vaigam. Lai atbrīvotu Rondai pietiekami telpas, Polam atkal vajadzēja aplikt rokas viņas pleciem.

“Redziet,” teica Pols, “es nepavisam netaisījos izmantot jūsu starpniecību, lai iepazītos ar Saverio Konti. Man tikai gribējās ar jums parunāties.”

“Jūs mani izvaicājat par Saverio.”

Pola rokas ap meitenes pleciem savilkās drusku ciešāk.

“Jūs mani pilnīgi pārprotat. Es viņu pieminēju tikai tāpēc, ka ātrumā nespēju sagudrot, par ko lai ar jums runāju. Kā par nelaimi viņš bija turpat pie rokas. Un tā tas viss iesākās.”

“Jūs gribat teikt, ka tikai manis dēļ iekūlāties šajā kāpienā un briesmīgajās nepatikšanās?”

Pola rokas savilkās vēl ciešāk.

“Patiesību sakot — jā. Jūsu dēļ. Bet kāpēc jūs sakāt — nepatikšanās? Acumirklī es jūtos gandrīz laimīgs. Ja tas neskanētu tik banāli, es teiktu ... es tagad pieminētu mīlestību.”

“Ko gan citu jūs varat teikt meitenei, kas guļ ar jums vienā maisā?”

“Es nesaku to tikai tāpēc vien, Ronda, un to jūs ļoti labi zināt.”

Bet viņi jau bija apņēmuši, apkampuši viens otru tik cieši, ka tālākie paskaidrojumi kļuva lieki. Laukā vētra joprojām plosījās ar

negurstošu sparū. Skaļo aurošanu brīžiem nomainīja gan spalgi svilpieni, gan spīva šņākšana, bet visas šīs ērmotās pārmaiņas nepavisam neinteresēja abus patvēruma meklētājus būdā, kas atradās Eiropas visaugstākajā punktā.

*

Pagāja nakts, pagāja arī ceturtdiena un sekojošā nakts. Kad viņi pamodās piektdienas rītā, tad abi divi juta, ka noticis kaut kas pavisam neparasts, tikai nespēja tūdaļ aptvert, kas īsti. Bet tad viņi saprata: būdā un kalngalā valdīja klusums. Vētra bija iztrakojušies.

Pilnīgais klusums likās ļoti dīvains, pat mazliet baigs. Viņi izlīda no maisa un pavēra durvis. Tas nenācās viegli, jo durvīm priekšā bija sanesta liela sniega kupena, kas sniedzās līdz pat jumtam. Laukā viņus apžilbināja spoža saule. Kas par brīnišķīgu ainu!

Bet saule apspīdēja tikai pašu kalngalu. Tikai mazliet zemāk par galotni visu izplatījumu līdz pat apvārsnim sedza sīku mākonīšu nepārtraukts klājiens. Tā nebūt nebija sevišķi neparasta aina: kāpēji kalnos šad un tad ar to sastopas, un dzejnieki pūkainās mākoņu muguras dažkārt salīdzinājuši ar milzīgu aitu baru, kas plūst pāri līdzenumam.

“Pol, liekas, ka mēs jau esam prērijā,” teica Ronda.

“Vai tu domā, ka tūlīt jādodas lejā?” viņš vaicāja bez sajūsmas.

“Vēl ne. Mums jānogaida diena vai pat divas. Jaunais sniegs ir viltīgs. To tev vajaga zināt no pieredzes Alaskā. Vai tev tik ļoti gribas steigties lejā?”

Vēja stingri nopūstais sniegs Polam nebūt nelikās bīstams, tieši otrādi — labi piemērots gājienam, bet viņš atteica:

“Man nepavisam negribas steigties lejā. Vislabāk es te apmesotos pavisam.”

“Mums pietiek pārtikas tikai divām dienām,” teica Ronda lietiski.

Par spīti spožajai saulei ārā bija ļoti auksts, un viņi atgriezās būdā.

Sarūsējušās sardīņu kārbas vāciņš iekšpusē bija spožs un gluds, un Ronda to lietoja kā spoguli, lai sakoptu savus sapinkājušos matu. Kad saules stars caur notīrīto rūti iespīdēja būdā, tās pieticīgā iekārta jauki pārvērtās. Pols sēdēja, vērodams Rondu, un brīnījās, kur palikusi blazētā sabiedrības dāma un dūšīgā kalnu

amazone? To vietā būdā sēdēja vienkārša, jauka, mājīga meitene, kas viņam tik briesmīgi patika.

Ronda neatzina sniegu par pietiekami drošu arī sestdienas rītā, un patiesi: pēcpusdienā viņi dzirdēja vairākas lavīnas norībam lejup pa nogāzēm. Bet svētdienā viņiem bija jāiet. Mākoņu jūra bija sen pazudusi. Pūta diezgan stingrs vējš. Lieli miglas lanckari un mākoņu karogi plīvoja, aizķērušies pie klinšu ragiem un zemākajām galotnēm, bet cauri mākoņu logiem varēja saskatīt plašus Francijas un Itālijas apgabalus.

Pols sasaiņoja mugursomu. Ronda izslaucīja un sakopa būdu. Notīrīja galdus, glīti salocīja segas un nolika uz guļamlāvas ko lietot nākošajiem būdas apmeklētājiem. Ar savu nazi Pols iegrieza būdas sienā lielus burtus RS & PDZ, un pametuši pēdējo sentimentālo skatienu uz mazo, tumšo istabiņu, viņi devās ceļā.

Sniegs bija nosēdies ciets. Soļot veicās pavisam ērti. Daudzās vietās taka bija nopūsta gluži kaila, pavisam bez sniega. Iedami it raitā gaitā, jau agrā pēcpusdienā viņi bija nokāpuši līdz pat pusceļam.

Nodzīvojuši šaurajā būdā un vēl šaurākajā guļammaisā pilnas četras dienas, viņi jutās, it kā būtu pazīnuši viens otru jau visu mūžu. Viņi bija vienojušies nekavējoties lidot uz Savienotajām Valstīm, uz prēriju un Pola mājām un salaulāties, cik ātri vien iespējams. Patiesībā Ronda bija kavējusies Šamonī tikai Saverio Konti dēļ, bet viņa vārdu viņi pēdējās trijās dienās nebija ne reizes pieminējuši.

Tas bija brīnum patīkams nokāpiens pietiekami jaukā laikā, bet viņi tikpat kā neievēroja lieliskās ainavas visapkārt, jo bija pārāk aizņemti paši ar sevi. Ja viņi kādreiz apstājās, tad tikai, lai saskūpstītos.

Pēc viena šāda steidzīga apkampiena viņi pēkšņi ievēroja desmit vai divpadsmit vīrus, cīnoties zosu gājienā augšup pa taku. Tie nesa līdzī divējas nestuves un lielu vairumu virvju. Saskrējušies uz šauras takas krūti pret krūti, viņi apstājās. Polu pārsteidza kāpēju apjukušās, izbrīnītās sejas. Viņi skatījās Rondā un Polā kā rēgos ar neizpratnē, pat izbīlī pavērtām mutēm.

Ronda attapās pirmā. Viņa pazina visus kāpējus. Tie bija Šamonī gīdi ar viņu ģildes vecāko priekšgalā.

“Hallo!” viņa sauca priecīgi. “Sveiks, Luij, Pjēr, Simon, Bernār...lūdzu iepazīstieties, šis ir Pols Dzenis...” Bet viņas balss apsika, redzot kāpēju dziļi nopietnās sejas. Iestājās neērts klusums. Pēdīgi grupas vadonis, sirmmatainais Luijs, iesaucās savādā, it kā apvainotā un sasāpinātā balsī:

“Bet viņiem taču itin nekas nekaiš!”

“Kāpēc lai mums kas kaitētu?” vaicāja Ronda. Viņa bija patiesi apjukusi. Nācējiem taču vajadzēja eksplodēt jūsmīgos sveicienos. Viņi visi bija jautri, omulīgi ļaudis, kas mīlēja jokus un kas visi viņu labi pazina! Bet ne mazākais smaids neparādījās gīdu stingrajās, cietajās sejās. — Vai tāpēc, ka viņi redzēja mani skūpstāmiem ar Polu? — viņa nodomāja un tūdaļ saslējās spītībā: tā nepavisam nebija viņu darīšana! —

“Kurp jūs dodaties, kungi?” apvaicājās Pols pieklājīgi.

“Mēs nācām sameklēt jūs,” teica Luijs drūmi. “Mūsu nodoms bija uzkāpt galotnē, nolaisties ar virvēm, cik tālu iespējams lejup pa Frenē Pīlāru, uzmeklēt jūsu liķus un nonest tos šinīs nestuvēs lejā uz Šamonī.”

Tikai tagad Pols un Ronda atmodās no sava transam līdzīgā laimes reiboņa un atskārta, ka viņi bija iesaistīti katastrofiskā kāpienā, varbūt pat kalnu traģēdijā. Laimīgā izteiksme un izaicinošais smaids acumirkļi nozuda no Rondas sejas. Viņa satvēra Luija roku:

“Kur ir Saverio?”

“Slimnīcā,” teica Luijs.

“Kāpēc?”

“Apsaldētas kājas, rokas un seja.”

“Un Karlīno?”

“Mēs viņu atradām dziļā klints šķirbā, kur viņš bija raudzījies patverties no vētras. Viņš bija jau gluži stīvs.”

“Miris!? Karlīno!? Nabaga, nabaga zēns!” ieraudājās Ronda.

“Tikpat kā miris. Kad mēs viņam ielējam mutē konjaku ar karstu pienu, viņš atmodās un nolamāja mūs un kalnu gīdus vispār ar visbezkaunīgākiem vārdiem. Es nesaprotu, kur, būdams rātens un pieklājīgs zēns, viņš samācījies tik rupju valodu! Viņš ālējās kā delīrijā un nebija vēl gluži atkopies, kad mēs atstājām Šamonī. Viņam ir arī drudzis un daži apsaldējumi.”

Luijs pastāstīja Rondai visu pārējo atceļā lejup. Kad vētra sasniegusi Jaunavu — te Luijs mirkli aplkusa un pārļaboja pārteikšanos, jo par Jaunavu pieveikto klinti vairs nepiederējās dēvēt, — kad vētra triekusies pret Frenē Pīlāru, kāpēji, kā jau tādos apstākļos pienācās, bija nekavējoties devušies lejup. Bet vētra pieņēmusies tik neganta, ka kāpšana kļuvusi neiespējama un kāpēji salīduši kādā ledus plaisā, apsegušies ar guļammaisiem un teltenēm un gaidījuši, vai vētra nepāries. Tikai tad, pēc vairāku tūkstošu pēdu nokāpšanas, Saverio uzzinājis, ka Pols pārgriezis virvi. Viņš kļuvis gandrīz traks no dusmām un izmisuma un mēģinājis pat triekties

atkal augšup viņiem pakaļ, lai mēģinātu tos glābt, bet tas nu bijis glūži neiespējami. Neiespējami pat tik teicamam meistarkāpējam kā Saverio Konti. Bez tam viņi visi bijuši pārliecināti, ka abi nepaklausīgie jau tik vai tā būs dabūjuši galu.

Saverio nav bildis ne pušplēsta vārda veselas divas dienas un naktis, ko viņi pavadījuši ledus šķirbā. Pārtika drīz apēsta. Viņus mocījušas drausmīgas slāpes, jo nebijis nekā ar ko atkausēt sniegu, bet sūkāt ledus gabaliņus nozīmētu atņemt ķermeņiem pēdējās siltuma rezerves.

Kad vētra nemitējusies, ceturtdienā ap pusdienas laiku pusdzīviem no bada un pārsalšanas viņiem neatlicies nekas cits kā vai nu nobeigties ledus šķirbā, vai uzņemties cīņu ar neganto sniega vētru. Tā īstenojusies visvaronīgākā nokāpšana, kādu vien sirmais gīds Luijs varēja atcerēties. Vienīgi kalnu ģenijs kā Saverio Konti spējis sameklēt ceļu uz Gamba būdu tik briesmīgā vētrā, rāpjoties pa stāvajām kraujām, pārklātām ar nodevīgi irdena sniega kupenām. Abi gīdi, īstenojuši vissarežģītākos virvju trikus un veikuši neticamus izturības, spēka, drošsirdības un izdomas brīnumus — velkot pār bezdibeņiem un vertikālajām klinšu sienām Petroioni, šo milzīgo un briesmīgi smago vīru, kas visu laiku bijis tikpat kā nesamaņā. Un tomēr, abi lieliskie gīdi nogādājuši savu klientu Gamba būdā, bet — pazaudējuši Karlīno, lieku reizi apliecinot Monblāna gīdu nesatricināmo pienākuma apziņu — drīzāk zaudēt kādu no savējiem nekā klientu!

Drosmīgā glābēju komanda, sakopota no Šamonī un Kurmajera labākajiem kāpējiem, nicinādami vētru, devusies dzīvības briesmās augšup uz Gambas būdu un atradusi visus trīs varoņus guļam uz grīdas un murminām nesakarīgus vārdus. Visus trīs vajadzējis nolaist no kalna lejā glābšanas ragavās. Tomēr beigās pie pilsētas Saverio pieslējies stāvus un ietiepies, par spīti apsaldētajām kājām, aiziet līdz slimnīcai paša spēkiem.

Pārējie glābēji palikuši meklēt Karlīno un tikai nejaušības dēļ, pamanot sniegā virves galu, atraduši zēnu guļam dziļā plaisā aptinušos ar guļammaisu un teltenes skrandām zem lielas sniega kupeņas, kas arī pasargājusi viņu no galīgas nosalšanas.

Lai noklausītos šo bēdu stāstu, Pols soļoja Rondai un Luijam cieši aiz muguras, bet katru reizi, kad zosu gājiens apstājās kādā stāvākā takas posmā, lai nodotu no rokas rokā virvju saišķus un nestuves, arvienu kāds no gājējiem aizspraucās viņam priekšā, un beidzot viņš pamanīja, ka palicis rindā pats pēdējais.

Vai tas nozīmēja, ka viņš nebija vēlams viesis šinī slēgtajā kalnu ļaužu pulciņā? Varbūt, ka viņi jutās apvainoti, ka nejaušs ār-

pusnieks bija paveicis Monblāna pēdējo neuzkāpto ceļu un ka viņu labākais kāpējs bija piedzīvojis tik nelāgu neveiksmi? Saprotams, bez Saverio meistarīgās palīdzības Pols, laikam gan, nebūtu pratis pārvarēt Pieres gludo klinti un, iespējams, vēl dažu labu no grūtākajiem kavēkļiem. Zināma lieta, ka būtu tikai taisnīgi un pieklājīgi atkāpties kopā ar vadoni. Iespējams, ka citādos apstākļos viņš tā arī būtu darījis. — Bez tam Pols nojauta, ka viņa uzvešanās ar Saverio Konti saderināto nekādi nesaskanēja ar Šamonī ļaužu godprātības un pieklājīgās stājas paražām.

Viņš tīšām atpalika no karavānas arvienu vairāk un pēdīgi soļoja gluži viens pats. Bija jau tumša nakts, bet Šamonī ugunis ielejā mirdzēja koši, tā par nomaldīšanos nebija jāraizējas.

4.

Otrā rītā, glīti noskuvies un saposies, Pols devās uz slimnīcu. Viņš bija pamatīgi apsvēris šo soli, šaubījies un vilcinājies, bet tomēr nolēmis, ka viņam jāapmeklē kāpiena dalībnieki, bez izvairīšanās saņemot visus pārmetumus par patvarību un dezertēšanu no viņu komandas.

Slimnīcas priekšnami bija pilni ļaužu. Visas acis tūdaļ pievērsās viņam. Pols manīja, ka tomēr nebūt ne visi lūkojās viņā naidīgi, kā viņš to bija sagaidījis. Daudzas acis pētīja viņu ar ziņkāri un pat neslēptu apbrīnošanu. Sevišķi meitenes likās viņam labvēlīgas un daža pat slepeni uzsmaidīja. Tomēr neviens nemēģināja viņam tuvoties.

Pirmo Pols apmeklēja Fransuā Bressonu. Viņa istaba bija pilna ļaužu, bet tikko Pols ienāca, visi izklīda. Nu viņš bija aci pret aci ar savu sabiedroto — sazvērnieku pret Lielo Konti. Bressona galva bija pamatīgi notīta. Vienīgi viņa melnās čigāna acis skaudri raudzījās no šķirbas starp baltās marles tinumiem. Arī viņa rokas bija notītas kā balti baķīši. Par kāju stāvokli Pols nevarēja spriest, tās bija paslēptas zem segas. Ar bažām viņš gaidīja, kas nu notiks, jo labi atcerējās, cik pēkšņi un pilnīgi Bressons pakļāvās Konti iespaidam, līdz ko sastapās ar viņu personīgi.

Gīda uztūkušās lūpas, tikko redzamas starp saitēm, sašķiebās skābenā smaidā.

“Pol, tu velna zelli!” viņš šļupstēja. “Nav patīkami to atzīt, bet tev bija taisnība, kad tu ietiepies kāpt glābties augšup uz galotni. Mūsu daudz apmācīto pavadoņu galvās kāpšanas pamatlikumi iepaukti pārāk dziļi: ja uzbrūk negaidīts negaiss — atkāpies! Tikai un vienmēr! Atkāpies, neriskē! Nekad neriskē lieki, kā jūs to, Pol, būtu teicis. Jūs kā svētdienas un gadījuma kāpēju šādi aizspriedumi nesaista, bet mēs vienkārši nespējam pārkāpt sen ierastos un pārbaudītos likumus.” Viņš saņēma un spieda Pola roku ar saviem bakšķīsiem. “Apsveicu ar uzkāpšanu Jaunavā! Man tomēr ir drusku labāk ap dūšu nekā itālietīm Saverio. Pīlāru pievarēja francūža aizstājējs un francūziete!”

Ievērojis, ka Pols skumīgi aplūko viņa apsējus, Bressons teica:

“Ārsti domā, ka manu seju un rokas varēs saglābt, bet mani kāju pirksti ir pagalam. Labi jau tas nav, bet zābaku purnos iespējams iestiprināt tērauda atsperes. Arī slavenais Anapurnā kāpējs Rebufā pazaudēja šinī kāpienā kāju pirkstus, bet, apmainījis tos pret atsperēm, kāpj tagad gandrīz vēl veiksmīgāk. Es nekļūšu invalids, un man nebūs jāpamet mans amats.”

Karlīno bija pārvests uz Kurmaijeru, bet Petroioni nogādāts mājās uz Milānu. Pie Konti istabas durvīm stāvēja Ronda. Viņas seja bija bāla un samocīta, acis saraudātas sarkanas, viņa izskatījās kā nožēlniece, ko dzen izmisumā viņas grēku pārmērīgā nasta. Polam sirds sažņaudzās žēlabās, redzot viņu tik bēdīgā stāvoklī.

Viņa paņēma Polu pie rokas un ieveda tukšā istabā.

“Pol, es nodošu tavus sveicienus Saverio, bet pagaidām viņš apmeklētājus nepieņem. Pol, aizmirsti visu, kas noticis, un to, kas varētu notikt starp mums. Aizmirsti mūsu muļķīgās runas par līdzenumiem un prēriju. Mana vieta ir kalnos. Es piederu kalniem. Es varu dzīvot vienīgi šeit.”

“Ja tu piederi kalniem, tad es nebūt nepiederu līdzenumam! Es varu dzīvot visur kopā ar tevi. Kāpēc arī ne kalnos? Es pārgrozīšu visus savus nākotnes plānus. Es varu sameklēt darbu arī Šamonī. Ārsti ir visur vajadzīgi.”

“Es nespēju viņu atstāt, Pol. Viņš ir zaudējis pārāk daudz.”

“Tiešām?! Kādu kāju vai roku?” iesaucās Pols pēkšņā līdzjutībā.

“Ne jau. Viņš ir sīkstis un izturīgs. Daudz, ja viņš pazaudēs kādu pārīti kājas pirkstu.”

“Bet kā ar seju?”

“Paliks dažas rētas. Bet tās tikai nāks par labu viņa vīrišķīgam cīnītāja izskatam. Bet viņš domā, ka zaudējis — godu! Lai izbūvētu reputāciju, nepieciešams vesela mūža darbs, bet viena

staigājās pa vientuļajām takām Šamonī ielejas lēzenajās ziemeļu krasta nogāzēs. No turienes, ja vien laiks bija skaidrs, viņš varēja aplūkot varenā kalna balto galotni. Viņam likās pavisam neticami, ka kaut kur virs mākoņiem uz šī spožā sniega kupola bija paslēpta mazā, tumšā un briesmīgi aukstā būdiņa, kuŗā viņš bija pavadījis sava mūža četras laimīgākās dienas.

Nokārtojīs visas darīšanas sakarā ar Frenē Pīlāra lietu, Pols vairs nesteidzās aizbraukt un pavadīja Šamonī vēl sava atvaļinājuma trīs pēdējās vientuļīgās dienas.

Beidzot tomēr pienāca rīts, kad vajadzēja aizceļot. Iegājīs dzelzceļa pietātnes uzgaidāmajā telpā, viņš ieraudzīja tur sēžam Rondu blakus divām lielām ceļa somām. Šoreiz viņa atkal izskatījās pavisam savādāka. Skaista gan un pievilcīga, bet īpašā izaicinošā veidā. Krietni izkrāsojusies, viņa atgādināja bīstamu un pādrošu dēkaini, kas sagatavojusies meklēt piedzīvojumus.

Pols tūdaļ novērsa acis no šīs nodevējas, kas bija viņu ievainojusi līdz sirds dziļumiem, apnicinādama viņa labākās jūtas un nodomus. Tagad, saprotams, viņam nevarēja būt ne mazākās intereses par to, ko viņa darīja un kurp devās. Droši vien Saverio uzdevumā. Varbūt viņa brauca uz Grenobli, Ženēvu vai pat Parīzi iegādāties sev labi greznu laulību tērpu. Viņš sakoda zobus, lai apvaldītu savu sašutumu un pavisam nepārprotami pagrieza viņai sānus.

Vienīgi Rondas ceļasomu apmēri lika viņam pabrīnīties. Kāda velna pēc, dodoties īsā ceļojumā, viņa vilka sev līdzī tik milzīgu bagāžu? Tādu svaru nabaga meitene nemaz nejaudāja pacelt, nerunājot par nēsāšanu. Galu galā viņi tomēr bija civilizēti ļaudis. Kāpēc gan viņš nevarētu nesaistoši apsveicināties ar nejaušās kalnu gaitas gadījuma paziņu? Viņš piestājās Rondai un ievēroja, ka dūšīgā dēkaine ir tuvu raudām.

“Es jau domāju, ka tu uz mani vairs pat nepaskatīsies,” viņa teica.

“Kurp tu taisies braukt, Ronda?” viņš brīnījās.

“Šis nelietis Saverio! Viņš mani ienīst un vaino visās savās nelaimēs.”

“Tevi? Ronda? Kas par blēņām! Tā ir liela netaisnība!”

“Viņš domā, ka nekad nesāktu ar tevi runāt, ja es nebūtu tevi pievākusi “Vecā Krampona” dejasgrīdā un vēlāk teikusi, ka tu kāpšot Frenē Pīlārā. Viņš nekad neņemtu mani līdzī šinī kāpienā, ja vien negribētu palepoties svešinieka priekšā, cik viņš ir teicams kāpšanas skolotājs un cik labu alpīnisti viņš no manis izveidojis. Un viņš ir pārliecināts, ka es esmu tā, kas iedvesmoja tevi kāpt nevis lejā, bet augšup.”

Pols nodomāja, ka šinī pārmetumā bija diezgan daudz patiesības. Saprotams, Rondas klātieņi vairoja viņā tieksmi nepaklausīt Konti pavēlēm. Bet pagaidām viņš nolēma Rondai par to neko neteikt.

“Es domāju,” turpināja Ronda, “ka viņš ir neprātīgi greizsirdīgs, bet patiesībā viņš nepavisam neraizējas par to, kas noticis galotnes būdā, un ne reizes man par to neapvaicājās. Bet viņš nespēj man piedot, ka es biju tā, kas uzkāpa viņa Jaunavā un nevis viņš, lielais skolotājs. Tas viņu kaitina visvairāk. Viņam daudz labāk patiktu, ja es būtu viņa muļķīgajā lejuvgaitā aizgājusi bojā. Aizvakar draugu pulciņš viņu apmeklēja slimnīcā un slepus ienesa drusku dzeņamā. Iereibis viņš skaidri atzinās: ja es būtu dabūjusi viņa kāpienā galu, viņš visu mūžu mani atcerētos ar mīlestību un cieņu. Tas nu bija par traku! Es teicu, ka viņš mani atcerēsies visu mūžu tik vai tā, ja ne ar mīlestību, tad tomēr ar cieņu — katru reizi, kad palūkosies caur savas guļamistabas stūŗa logu uz Frenē Pīlāru. Es to pateicu un aizgāju. Uz visiem laikiem! Es braucu projām no Šamonī. Es nepiederu kalniem. Es vispār nezīnu, kur un kam es piederu.”

“Tā ir nopietna lieta, Ronda,” teica Pols. “Katram ir kaut kur jāiederas un jāpieder. Ja tu būtu ar mieru, es labprāt par to parūpētos.”

“Vai tiešām tu to darītu?” viņa teica, jau mazliet pasmaidot. “Es biju tik šausmīgi nelaimīga visas šīs dienas.”

Pienāca vilciens. Pols ienesa Rondas somas vagonā. Viņi uzmeklēja tukšu kupeju, iespiedās stūrī, saņēma viens otra rokas un nepiegrīza ne mazākās vērības lieliskajām kalnu ainavām, kuŗām vilciens joņoja gaŗām.

*

Pa ārstēšanās laiku slimnīcā Saverio Konti un Fransuā Bressons ļoti sadraudzējās. Konti jau drīz vien atlaida mājās, bet Bressonam bija vēl ilgi jādziedinājas, un Konti viņu bieži apciemoja. Parasti viņi sēdēja slimnīcas terasē, no kuŗas atklājās plašs skats uz Monblānu, kūpināja savas izlocītās Šamonī pīpes un runāja par kalniem. Bieži vien viņi sīki iztīrāja savu pēdējo kāpienu Frenē Pīlārā, bet tikai tā otro daļu — nokāpšanu. Viņi nemīlēja pieminēt Karlīno, kas bija atteicies no gīda karjēras un iestājies inženieru skolā, daudz nerunāja arī par Petroioni, kuŗu sieva bija nozvērīnājusi kalnos vairs nekāpt. Bet nokāpienā jau bija bezgala dažādu detaļu, kuŗas patiesi bija vērts atcerēties. Pēc šādas sarunas

viņi palaikam ilgi klusēja un pakšķināja pīpes, atcerēdamies un pārdomājot arī kāpiena pirmo pusi — uzkāpšanu un liktenīgās izšķiršanās brīdi. Viņi zināja, ka agri vai vēl pieminēs arī Polu, bet pagāja nedēļas un pat mēneši, iekāms viņi nonāca tik tālu. Bet kādā pēcpusdienā Saverio Konti pavirši un pavisam it kā gaŗāmejot ieminējās:

“Es esmu vēsa saprāta un loģisku slēdzienu cilvēks, un tomēr man reizēm liekas, ka neesmu pilnīgi brīvs no māņticības.”

“Neviens alpīnists nav pilnīgi brīvs no tā,” teica Bressons.

“Es tiešām neizprotu, kas mani mudināja iedomāties, ka šim Polam Dzenim piemīt labā laika laime? Pie tam, kā jau tas tika pamatīgi pierādīts, šādas laimes viņam nebija nemaz.”

“Labā laika laimes viņam nebija,” teica Bressons, “bet viņam bija vienkāršā — cūkas laime. Un cilvēkam, kam laimējas, arī no ļaunākā negaisa atlec tikai labums.”

“Šī Ronda!” teica Saverio pēc gaŗāka klusuma brīža. “Kas tas bija par ērnotu dzinuli, kas viņai lika — sekot šitam Polam?”

“To nav tik grūti izprast, Saverio. Pola būda bija viņai daudz tuvāk nekā tavējā Gamba, kas pie tam vēl bija paslēpta dziļā miglā. Sievietes vienmēr tiecas — uz tuvāko būdu.”

“Kas viņu saistīja pie šī sprukstiņa, kas taču nebija itin nekas? Pat ne aprakstīta lapa. Tukša vieta! Nesaki man, ka tā bija mīla no pirmā acu uzmetiena. Tādas lietas pasaulē nemaz nav. Tik traki māņticīgs es tomēr neesmu.”

“Esmu jau diezgan daudz domājis par to,” teica Bressons domīgi. “Tajā zīmīgajā piektdienā “Pie Vecā Krampona” es ievēroju, kā viņai iezibējās acis, kad šis ērms Pols teica, ka šis varbūt ir viņa pēdējais kāpiens uz ilgiem gadiem un varbūt pat — vispār.”

“Viņai patika kāpt! Viņa lepojās ar to!”

“Viņai kāpšana tieši riebās. Bet tas bija vienīgais veids kā piesaistīt tevi. Ja tu būtu viņu apprecējis, tad nespētu vairs izvilkt ņo guļamistabas vai virtuves augšā kalnā pat ar puscollīgu virvi.”

Viņi atkal klusēja labu laiku. Tad Saverio teica:

“Es atsaucu mūrniekus, lai aizmūrē manas guļamistabas stūŗa logu. Gaisma allaž spīdēja man tieši acīs. Tagad es guļu daudz labāk.”

Karina

“Kurp dosities šinī skaistajā priekšpusdienā, kungs Torraid?” Roderiku Turaidu laipni uzrunāja Pedersena kundze, sastapdama viņu mētelī savilkušos gaitenī pie ārdurvīm.

Roderiks Turaidis bija pieradis pie vecās, ilggadīgās dzīvokļa saimnieces neatlaidīgās ziņkārības, uzlūkoja to kā nenovēršamu dabas parādību un atsmaidīja:

“Jāpacirkulē mazliet pa pilsētu, kundze. Kopš pārbraucis mājās, neesmu mūsu skaisto Kopenhagenu nemaz kārtīgi apskatījis. Varbūt, ka iegriežos arī vecajā, labajā Tokantenā. Tāpat kā senajos laikos.”

“Ļoti saprātīgs nodoms,” paslavēja Pedersena kundze. “Nav labi visu laiku sēdēt istabā pie veciem laikrakstiem. Jaunam cilvēkam nepieciešami kustēties. Senāk jūs nepavisam nebijāt mājās sēdētājs. Palaikam pārnācāt mājās tikai nakts melnumā un no rīta bijāt atkal projām. Un tālrunis pastāvīgi zvanīja. Reizēm man sanāca gandrīz vai dusmas. Tagad tas klusē. Man pat liekas, ka jūsu daudzie draugi vēl nemaz nezina, ka jūs esat jau mājās. Piezvaniet taču Arlēnes kundzei. Jums tagad ir tik daudz jauna ko viņai pastāstīt. Tas nekas, ka oficiāli skaitāties šķirti. Viņa vienmēr piemin tos laimīgos gadus, kuņus jūs nodzīvojāt kopā. Ar jums kā ar ilggadīgu īrnieku es taču varu runāt bez aplinkiem, vai ne?”

Turaidis nepatikā nodūra galvu. — Laimīgos gadus! Sasodīts! Nelāgākos, tukšākos, bezjēdzīgākos gadus viņa mūžā! Paldies Dievam, tas viss bija gažām un sen aizmirsts! Vai Arlēne bija Pedersenietei ko iemaksājusi, lai viņa to mūžam atgādina? —

“Nepieminēsim pagājušo, kundze,” viņš pēdīgi teica. “Dzīvē arvienu jāskatās tikai uz priekšu, nevis atpakaļ.”

“Kā kuņo reizi, kungs Torraid, kā kuņo reizi. Un dažkārt cilvēks nekā nevar darīt. Pagātne uzmācas pati no sevis. Jāatceras, gribi vai ne. — Jauka diena, kungs Torraid, bet jūs tomēr neesat visai labā omā,” teica Pedersena kundze, galvu pašūpodama, un atkāpās savās istabās.

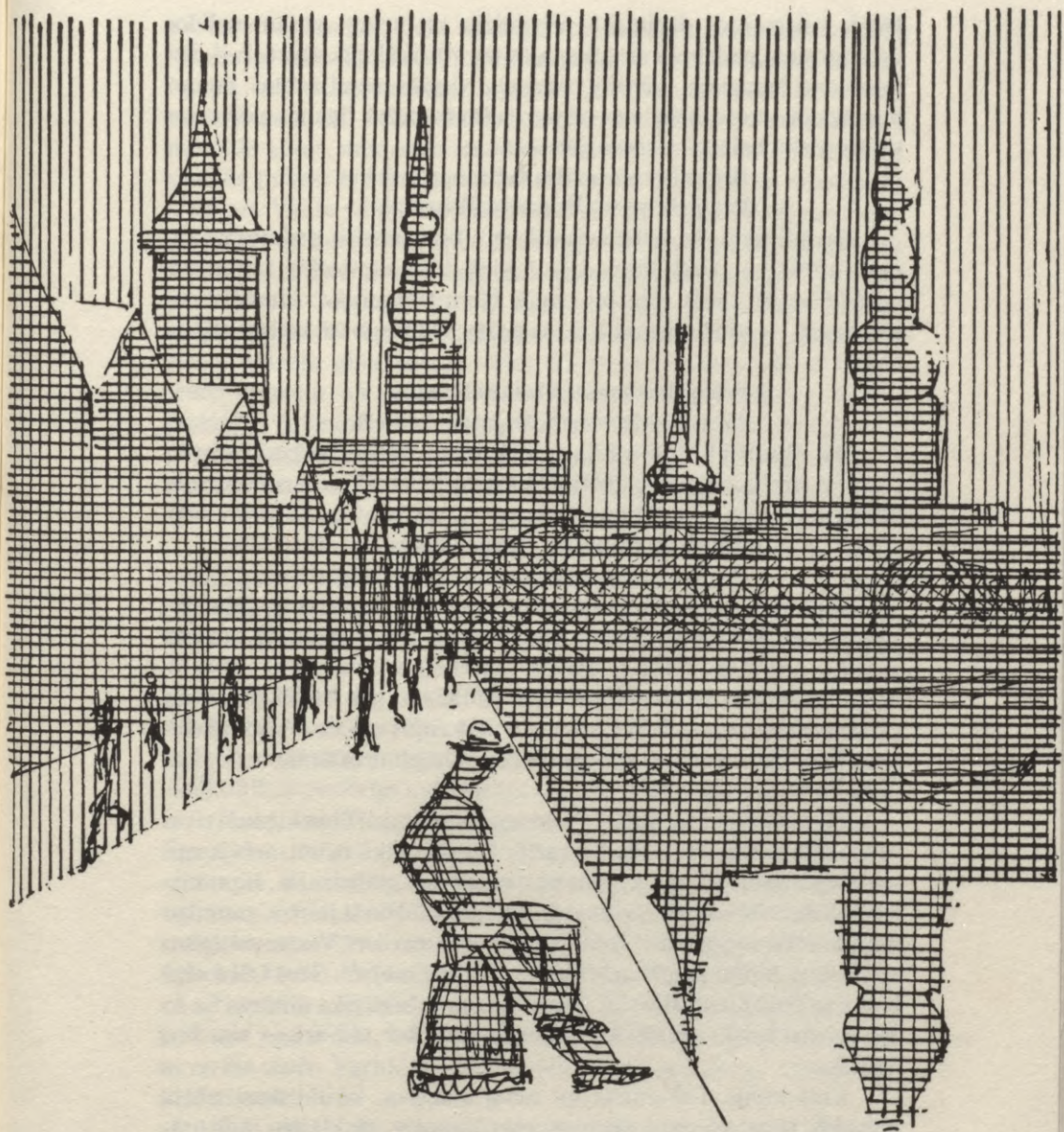
Tiešām, Turaidis jutās saskābis un sanīcis. Nu jau ilgas nedēļas viņš bija lasījis sasūtītās Rīgas latviešu avīzes, žurnālus un grāmatas, cerēdams uztvert kādu tematu romānam vai gaŗākam stāstam. Tas prasīja apdomu. Iesākt lielāku darbu nozīmēja ieķēpāšanos uz vairākiem mēnešiem, varbūt pat gadu, bet krievu apsēstās Latvijas gaisotne bija tik smacējoši drūma. Krievināto latviešu rakstos nebija neviena droši un brīvi sacīta teikuma, tikai līšana, zemošanās, laipošana, pielāgošanās, vairīšanās un meli, meli — daudzīnātā “meslu došana padomju varai”! Kas par brutālu izteiku — padomju vara! Citās zemēs runāja par iekārtu, režīmu, valdību, bet krievi bez kautrēšanās sīta kulaku galdā: padomju vara! Ja neklausīsi, tad pa purnu, pa zobiem, pie sienas vai — sapūsti aiz dzeloņžogiem! — Tas viss ēnojās aiz katras Krievzemē iespīstās rīndas un smagi nomāca omu. Padumjā vara, kā Baigajā gadā zobojās Jānis Sudrabkalns, kas vēl nebija iebīdēts līdz nesamaņai. Brīžiem Turaidam likās, ka patumšajos istabas kaktos sāk spokoties Rīgas kropļās mākslas pasaule: čukstētāji, ziņotāji, jūdāsīņi, sīklīterātīņi un vājpīndzelētāji, stukači, splenie klauvētāji pie čekas pakaļdurvīm un viņu uzklaustītāju — čekīstu tuklīe, platīe, vodkas un cūkgaļas uzpūstīe ģīmji. Un tad četrās sienās vairs netīkās tvertīes.

Izsteīdzīes uz ielas, viņš jutās kā no Centrālīcīetuma izlaīsts, kā izsprucīs no Stabu ielas stūrā nama tīncīnāšanas kambāriem. Kāda laīme bīja bīt latvīetīm un tomēr dzīvot vīetā, līdz kuŗai nesnīedzās “padomju varas” kraupainīe taustekļi! —

Nē! Rakstīt par nelaimīgo dzīmteni, vīsmaz šobrīd, būtu gatavā mocība. To varēja darīt tīkai tad, ja viņš justos kaut cīk pacīlāts un prīecīgs. Bet tāds viņš, Dīevam žēl, nejutās par spīti tam, ka bīja taču laīmīgi atgrīezīes Eīropā, vecajā, labajā savu jaunības dīenu Dānījā.

Spodras saules apspīdētā, mīgļas apņemtā Kopenhāgena — skaīsta pīlsēta. Otrā skaīstākā pēc Rīgas. Sevīšķī patīka daudz o torņū gaišzaļās kapara smāīles. Cīk slāīdī tās ieslīja mīgļas blāvajā dūmakā! Neatvairāmi tās sauca atmīņā Rīgas torņus, kas gan nebīja tīk greznī un daļādī, bet totīesu vecāīs Pēterīs svīedās debīesup vēl pārgalvīgāk un augstāk! — Draņķa krievī! Vāī patīesī mēs nekad no vīņīem vāīrs neatkrātīsimīes?!

Bet — kāpēc saīstīt prātus pīe smagās, gausās, īkdīenīšķās prōzas? Vīņš taču bīja arī dzejnīeks! Kā katram kārtīgām rakstnīekām pīeklājas, vīņš bīja iesācis ar dzeju. Vīņa pantus cīldīnāja par sīrreālī rosīnošīem un slavēja par īpatnēīem skaņu efektīem vīņa valodā. Ja nu pasaules norīses veīdojās tīk drūmī un stulbī netāīsni,

kālab neizmantot dzejnieka privilēģiju un neļaut garam uzlidot līdzīgi torņiem padebešu atvalkanajās un mūzikālajās sfairās? — Soļojot gar kanāliem, vērojot ūdeņus, vieglās zēģeljachtas un arī burkšķošās motorliellaivas, viņam iešāvās prātā līganas poemetes vai jūrnieku balādes pirmās rindas:

Brūns brezents. Burās branga brīze.

Brauc brigs no Briges uz Brandīzi.

Savādi tikai, ka gluži nejauši viņu bija saistījis prombraukšanas motīvs — tieši tagad, kad viņš bija atgriezies mājās uz palikšanu. Tā droši vien bija buru laivu romantika: aizved mani Kurzemē! — Viņš mēģināja šajās pašās skaņās ieveidot statistāku liriku:

Brien Bramaputrā brikni brieži,

Tiem brikšņos uzbrūk brigants bieži.

Bet eksotiskā Indija bija neveiksmīgu dzejnieku pēdējais pātvērums un skanēja — gribēti. Viņš mēģināja vēl pataustīties pretī balādiskam jūtu kāpinājumam:

Brēc brašais brālis: “Brūvē brāgu!

Briest brutāls brīnums braukt uz Prāgu!”

Bet tas jau atkal bija aicinājums ceļot! Saprotams, tikai atskaņas dēļ. Bet tomēr. — Nē, šodien neveicās ne ar prozu, ne dzeju. —

Izklaiņojies pa bulvāriem, gar kanāliem, gar Tivoli dārzu un rātsnama laukumu, Turaidis neviļus ieskatījās mazās Vandkunsteras ieliņas šķirbā un sastapās ar divām milzīgām reklāmas acīm, kas mirgoja virs restorāna ieejas.

Turaidis bija pieminējis Pedersena kundzei “Tokantenu” tikai liekvārdības dēļ, lai būtu ko sacīt. Viņa nolūks nebūt nebija apmainīt gaišo dienu pret krogus pustumsu, bet glāžainajās, hipnotiskajās lielacīs lūkojoties, viņam iegribējās salīdzināt jauko, gaumīgo mākslinieku krodziņu “Tokantenu” ar Amerikas Venīses vulgāro bītnīku un hipiju pulcēšanās vietu — “Aīru māju”. Savā laikā viņš bija par Tokantenu stāstījis Pērsei un par atbildi tika aizvests uz šo īsti amerikāniski pārspīlēto lūžņu kaudzi, kur tad arī — viss bija iesācies.

Viņš iegāja Tokantenā un tūdaļ atskārta, ka līdzības nebija nekādas, tāpat kā starp uzpostu, glīti apcirptu, pieklājīgu, kultūrālu bohēmieti un iereibušu, nezāli sapīpējušos, kokaīnu sašņaukušos, eņģeļu pīšļus sapīpējušos skrandu lāci hipiju vai vienkārši “bamu”. Tokantenā viss bija spodrs un nevainojami tīrs. Tiesa, pie griestiem un sienām karājās itin kā nepiederīgi priekšmeti — vairāki rūpīgi darināti kuģu modeļi, spoži nospodrināti vara katli

un kannas, bungas, vēja rādītāji, veci luktuŗi, maiznīcas zeltītais kliņģeris, mākslīgi izlocīti, vecmodīgi pūšamie instrumenti, ragi un taures, bet visām mantām bija kārtīgi noslaucīti putekļi, un visi metalli un misiņi skaisti mirdzēja. Mantām pa starpu no griestiem nolaidās glītas, modernas spuldzes. Šur tur gar sienmaļiem kuploja svaigas puķes. Uz grīdas ne puteklīša, uz galdiem un sienām ne traipiņa. Vai te varēja iedomāties no griestu lūkas izbāžamies vecu lokomotīvju ūdens katlu pildīšanas cauruli, pa kuŗu līdz ar putekļu mākonī izgāžas mucas apmēra zemesriekstu kaudze — viesu patēriņam — kā tas tik brutāli tika praktizēts “Aiŗu mājā”? Neiespējami! Bet vai tāpēc Tokantenā trūka zemes riekstu? Lūdzu! Pie sienas stāvēja glīta ierīce: “Har Vi Peanuts Automat. 2 Ore.” Iemet monētu un saņem kultūrāli nelielu sauju riekstu, kuŗus, pieklājīgi patērējis, viesis rūpīgi novieto čaumalas pelnu traukā, ko pirmais gaŗāmslijošais viesmīlis tūdaļ aiznes un iztukšo. Jāiebilst vienīgi pret uzrakstu “Peanuts”. Vai gan dāņiem nebija pašiem sava vārda kā apzīmēt zemes riekstus? —

Salīdzināšanai nebija jēgas, jo vairāk tāpēc, ka tā uzbāzīgi modināja nederīgas, aizmirstamas atmiņas.

Kāpēc latvieši tik labprāt iegriezās Tokantenā? Krodziņš atradās Kopenhagenas sirdī. Turpat blakām pacēlās Nacionālais mūzejs, Torvaldsena galerija, Teātrā mūzejs, dažādas valdības ēkas. Netālu ap stūri bija Gliptotēka un Karaliskā bibliotēka. Ja arī cilvēks acumirkļī nejutās aicināts meklēt rakstos vai pētīt mūžīgo mākslu, viņš mūzeju ielenkumā, supervīlizētajā vidē jutās labāks, dziļkultūrai piederīgs indivīds un rietumeiropietis!

Jauki, ka dienas laikā viņam nedraudēja satikšanās ar tautiešiem. Visi tie čakli strādāja. Viņš kā rakstnieks bija laimīgs izņēmums un arī tikai nejaušības — nekultūrālajā Amerikā sapelnīto vai, pareizāk izsakoties, vulgāri saspekulēto dolaru dēļ. Mēdza jau sacīt, ka pasaulē neesot neviena cilvēka, kuŗa pagātnē nevarētu sameklēt kādu tumšu traipu. Tagad arī viņam bija tāds traips! —

Nopūties viņš atvēra ēdienu karti. Ēst šādā noskaņojumā nepavisam negribējās, bet kaut kas taču bija jāņem. Pie tukša galda nevarēja sēdēt. Varbūt izvēlēties kaut ko labi sarežģītu? Tagad viņš to varēja atļauties.

Viņš pievērsās visgaŗāk aprakstītajam ēdienam. “Pularde bryst a la Kiev, med cognacsmor portvinsauce, slikasparages” — un tā tālāk vēl trīs rindas ar visādu labumu uzskaiti. — Bet — vai cāļa krūts nebija Amerikā lētākā trūcīgo ļaužu barība? Koloneļa Sandersa kentakiski cepto cāļu kioski Los Andželosā rēgojās uz katra trešā ielas stūra. Ceļošana patiešām paplašināja apvārsni un pārcenoja

daudzas vērtības. Un pie tam Tokantena vistu piedāvāja sataisītu pa krievu — Ķijevas modei! Saprotams, tā bija dāņu Ķijevas mode, jo kur gan lai tagadējie badīgie ķijevieši izrautu konjaksviestu un portvīna mērci? Bet vienalga — ēdiena krieviskais nosaukums nokāva apetītu. Turaidam jau likās, ka viņš saož tādu kā īsti krievisku iepuvušu skābo kāpostu smaku. Bija nepatīkā jānoskuri-nās. Pietiks ar glāzi vīna! Jautājums tikai — kāda?

Varbūt paņemt sarkano bordo — “Tokanten Saint Emilion 1974”? Bet tas bija pats lētākais vīns, parastākā marka, un Svētais Emilions bija šķirne, ko mācēja nosaukt katrs nelga. Viesmīlim ko pasmīnēt. Tad jau labāk paņemt kādu vācieti. “Piesporter Michelsberg” vai “Kleine Reblaus, mussierende tysk hvidvin”? Vācu balto, putojošo. Bet vīns vispār bija papliekana manta. Gribējās ko stiprāku, kas piesien dūšu. Varbūt “Sherry Cleopatra, Williams & Humbert”? Varbūt kādu aperātīvu? Tikai ne banālo “Campari” vai provinces snobu iecienīto “Dubonnet”. Tad jau labāk vietējo “Dansk Bitter Dram” vai “Krabask Bitter”. Bet kāpēc ne godīgo konjaku? Lūk — “Renault, carte noire, extra”. Padārgs, bet tas nekas. Latvieši šo marku nepazina. Tie uzticējās un ņēma par pilnu tikai “Hennessy” un “Martell”, kuņus pazina vēl no sensenajiem, labajiem Rīgas laikiem. — Konjaks iederējās brendiju kategorijā, un prātā iešāvās “Brandy Alexander” — konjaks ar krējumu. — Kāpēc? Nu, saprotams tāpēc, ka Pērse bija to pasūtīnājusi, kad viņi abi skatījās franču rēviju Las Vegas “Kāpu” viesnīcā. Bet krējumkonjaka Tokantenas vīna pagrabā nebija. Varbūt pārsteigt viesmīli, pieprasot burbonu? Amerikāņu “Džeku Danieli” vai “Benčmarku”, labi zinot, arī burbona Tokantenā nebija? Bet ko nu tur ākstīties. — Viņš pasūtīnāja Martīni. Arī tas saistījās ar Amerikas atmiņām, bet ne tik ļoti.

Martīni vien izskatīsies pēc dzērāja. Jāpaņem kāds nieks ko uzkost. Varbūt “Tokanten aeblakage med kirsebaervin og flodeskum”? Ābolkūku ar saldo ķiršu šeriju un putukrējumu? —

Viņš gribēja jau pamāt viesmīlim, kad viņu pārņēma neomulīga sajūta, ka tiek novērots.

Kādu laiciņu viņš cietās, tad pameta galvu augšup un ieraudzīja pāris galdiņus tālāk Karinu Plostnieci, tagad precētu Graiksti. Viņa laipni uzsmaidīja, paslēja uz elkoņa atbalstīto roku un paņirbināja pirkstus sveicienam. Roderiks atbildēja ar to pašu.

Brīnīdamies viņš atskārta, ka, Dānijā atgriezies, ne reizes nebija atcerējies Karinu, lai gan pirms Amerikas brauciena bija

daudz un diezgan nopietni gar viņu nopūlējies. Toreiz viņa pamazām, bet arvienu noteiktāk sliecās uz agronoma Alfonsa Graiksta pusi. Turaidis raudzīja sev iestāstīt, ka Karinas neatsaucība ir galvenais iemesls, kāpēc viņš pieņem Matveja Mārkalna stipendiju un dodas uz Savienotajām Valstīm. Tā tas nu gluži nebija. Oficiāli visādi un vispārīgi nonicinātā Amerika viņu tomēr fascinēja — kā milzu čūska fascinē paradīzes putnu. Aizbraucis viņš būtu tik vai tā, bet bija patīkami piešķirt aizceļošanai kaut mazu nieku romantikas. — Tā jau nebija, ka kāpostu ēdējai krievu tautai nepavisam nebūtu kollektīvas atjautības. Piemēram, krieviem bija brutāla, bet patiesa paruna: No acīm nost, no sirds laukā! Amerikas dzīves muļoļos Karina ne reizes nebija ienākusi viņam prātā. —

Tagad viņš aplūkoja savu bijušo “ideālu” ar savādu abstraktu ziņkāri. Nevarēja noliegt, ka trauslā, smalkā, gandrīz miniatūrā Karina nebūtu interesants sievišķis. Ja viņš gribētu to aprakstīt savā projektējamā romānā, piešķirot viņu par mīlnieci, ne nu gluži galvenajam varonim, bet kādai no redzamākajām blakuspersonām, varētu Karinai veltīt dažu labu atzinīgu vārdu. Piemēram:

“Pievilcīgais ģimītis ar vīzīgu vaicātāja bērna izteiksmi grozījās uz patieva, pagaņa kakla, ko greznoja pasvīroti vecmodīga melna samta saitīte. Īpaši profilā vai pusprofilā kakla līnija liecās valdzinoši. Viņas pleci bija šauri un nošļaubani — kā renesanses laiku ģimetnēs, tieši tādi, kādus tos vēlējās arī pašreizējā mode. Viņa izskatījās kā smalka, rūpīgi izstrādāta rotaļlieta, tik saudzējama un sargājama, ka ikvienā vīrietī gluži negribot rosījās vēlēšanās tēlot džentlmeni vai bruņinieku...”

Tā viņš būtu rakstījis senāk, pirms Amerikas. Tagad tas viss skanēja kaut kā banāli. Īpaši jau melnā samta saitīte, lai gan tieši tādu Karina patlaban valkāja. Bet ne jau viss, kas dabā izskatījās glīti, derēja arī mākslā. Būtu jārauga sameklēt kādu neparastāku, sirreālāku pieeju. Varbūt varētu paprātot, vai šis trauslums un vārīgums bija “dabīgs” vai arī rūpīgi izveidots, lai iespaidotu jūtīgās, viegli satraucamās un vientiesīgās vīriešu dvēseles? —

Bet — lai paliek raksti. Ko darīt tagad? Celties un doties pie viņas “aprunāties”? Bet ja nu viņa kādu gaida? Piemēram, savu lauleni Alfonsu Graikstu? Cik nelāgi būtu iebāzties starpā. Itin kā viņš vēl joprojām lolotu kādas ilūzijas. — Turaidis nelaimīgs raudzījās apkārt, kā padoma meklēdams. Vislabprātāk viņš dotos taisnā ceļā laukā no kafejnīcas, bet to bija neērti darīt, jo viņš tikai nupat kā bija ienācis. Tas arī izskatītos pēc bēgšanas. Bet — ja viņš nebija tūdaļ piecēlies un steidzies apsveicināties, varbūt ka viņš

varēja palikt uz vietas, jo vairāk tāpēc, ka nebija paguvis sev vēl nekā pasūtīnāt? — Bet pēc maza brītiņa Karina pamāja viņam ar šauru, baltu rociņu — pienākt.

Tas likās diezgan neparasti. Karina mēdza turēties palepni. Senāk viņš bija tas, kas pieteicās, pielocījās un “uzbāzās”. Bet, saprotams, tagad taču viņš bija “amerikānis”. Katram, kas viņu drusku vien pazina, likās nepieciešami pārmīt kādu vārdu, it kā no tā atlēktu kāds labums vai būtu iegūstama kāda īpaši vērtīga speciālizziņa. Viņš gausi piecēlās, aizklimta līdz Karinas galdiņam un apsēdās viņai pretī. Cauri viņas smaržām varēja viest arī mitrās mēteļa drānas garojumu. Karinai bija gan līdzīgs caurspīdīgs lietus-sardziņš, bet drānas pievilcās mikluma arī no miglas. Te jau nebija sausā, saulainā Kalifornija ar nepārtraukto, mūžīgo vasaru.

“Jūs nemaz netaisījāties pienākt,” teica Karina. “Man vajadzēja jūs īpaši aicināt.”

“Es domāju, ka jūs kādu gaidāt.”

“Es negaidu neviena. Varbūt jūs gaidāt?”

“Nē!” Tas izskanēja kaut kā strupī. Kā par spīti nešāvās prātā arī neviens jociņš vai ērmība ko piebilst. Visādas citas domas jaucās pa galvu, tikai neviena vienīga atjauta, ko varētu viegli un ērti tērzējot pamest seno dienu paziņai ar izplēnējušas romantikas pagātni. — Sasodīta lieta, — viņš pie sevis zūdiņās, — kur tad paliek mana rakstnieka izdoma un radošā iztēle? —

“Amerika ir jūs pārvērtusi,” teica Karina, nesagaidījusi no Turaida nekādas valodošanas. “Jūs esat kļuvis kluss. Senāk jūs runājāt un kaisījāt jokus vienā laidā. Un tagad jums būtu tik daudz ko stāstīt. — Kopenhagenā kļīst baumas, ka jūs esot Amerikā apprecējies.”

“Tāpat kā jūs Dānijā,” sacīja Turaidis. “Vēlu ar novēlošanos daudz laimes.”

“Paldies! Un savukārt pieņemiet laimes vēlējumus no manis!”

Atkal iestājās klusums. Karina atvēra rokassomu, izņēma glītu cigarešu etviju un no tās cigareti. Turaidis izskata pēc nogrābstījās pa kabatām. Kā nesmēķētājs viņš nenēsāja līdzīgu sērkokciņus. Karina iešķīla pati savas zeltītās šķiltaviņas un pateicās ar skatienu par viņa pūlēm. — Tagad viņa ērmosies ar smalko pīpēšanu, — domāja Turaidis. Daudzos romānos bija apcerēta smēķētāju ērtība: neveiklā brīdī viņiem arvienu bija ko darīt. Viņi varēja svarīgi ievilkāt dūmus un svinīgi tos izpūst. Varēja domīgi grozīt cigareti pirkstos un vēl dziļdomīgāk nobirdināt pelnus. Un Karina visu to darīja tik cēli uzsvērtā, princesīgā izklaidībā, it kā viņa vienīgā būtu atklājusi šo pīpēšanas triku. Viņš, Turaidis, nebūtu iedrošinājies

lietot tik populāru paņēmienu. Un Pērse. Tā jau nu nepavisam. Pērse no neērtībām nevairījās. Viņa tad rāmi sēdēja un tikko jaušami smaidīja vai smīnēja, it kā atvainodamās, it kā pazobodamās. Tas kaitināja, bet savā veidā arī fascinēja.

Turaidis pētīja, kā darbojās Karinas slaidie pirksti ap šķiltaviņām un somu. Ļoti nokopti. Vairāki diezgan vērtīgi gredzeni ar zilām un dzeltenām acīm. Viens gredzens uzmaukts pat uz īkšķa. Laikam tā bija kāda jauna mode. Nagi zibēja, rūpīgi izveidoti, diezgan pagaŗi un pamesti nekrāsoti, dabīgajā paskatā, kas tagadējo spilgti krāsoto nagu laikmetā izskatījās diezgan neparasti. Sava kvalitāte piemita arī Karinai.

Turaidis arvienu bija brīnījies, kā Karina ar tik trausliem pirkstpiņiem un gaŗajiem nagiem spēja nosist rakstāmmašīnas kauliņus, īpaši visvairāk lietojamās burtus a un s, kas abi bija sitami ar visvājāko locekli, ar kreisās rokas mazo pirkstiņu? (Kāds nelga lāčaķepa bija izgudrojis šo aplamo burtu iedalījumu!) Tagad Karina, saprotams, rakstīja uz ērtās, vieglās elektriskās rakstāmmašīnas, bet senāk viņa bija tikusi galā arī ar vecmodīgajām, ar pirkstu spēku darbināmajām kancelejas kastēm.

“Kāpēc jūs neņēmtāt līdzī uz Dāniju savu amerikāņu kundzi?” ar negaidītu tiešumu vaicāja Karina.

Turaidis neērti grumboja pieri.

“Viņa bija ... tas ir, viņa ir nevis amerikāniete, bet — latviete.”

“Amerikas veclatviete?”

“Jaunlatviete. Ja lietojam šādus apzīmējumus. Tāda pati pēckara ieceļotāja kā mēs.”

“Vai viņas gadagājums ir noslēpums?”

“Nepavisam! Viņa ir apmēram jūsu vecumā.”

“Bagāta?”

“Viņas vecāki ir diezgan turīgi.”

“Vienīgā meita?”

“Vecākā no trim māsām. — Arī jūs esat pārvērtusies, Karina! Senāk jūs mani nekad tā nepratinātu.”

“Kāda nozīme smalkjūtīgi klusēt, taustīties kā pa miglu un varbūt vēl beigās muļķīgi kļūdīties? Es esmu šo to piemācījusies klāt pa šo laiku. Bet jūs neatbildējāt uz manu pirmo jautājumu. Kāpēc atbraucāt uz Dāniju viens pats?”

Turaidis ievilka sejā negribīgu grimasi un paklusējis teica:

“Personīgu iemeslu dēļ.”

Telpā bija silts. Karina atpogāja mēteli un nolaida to uz krēsla

atzveltnes. Viņa valkāja gaišu blūzi no smagas, bet ļoti pieklāvīgas drānas, kas aplīja viņas plecus kā ūdens. Cik tievas bija viņas visādi citādi glīti veidotās rokas! Īpaši iežņauga, kur plecu muskulis pievienojās augšdelmam, likās tik tievs, ka to varēja apņemt ar diviem pirkstiem. Vai patiesi Karina bija uzminējusi, ka tieši smalkais trauslums bija viņu savā laikā tik ļoti valdzinājis? Bet ne vairs tagad. Nu viņam Karinas locekļu smalkums likās pārāk vārgulīgs, gandrīz slimīgs. Neviļus nāca prātā parupjā izteika: “Ar diegiem nav aršana”! Viņš gan norāja sevi par vulgāro iedomu, bet ar to nebija nekas līdzēts. Viņš atcerējās, ka tālajā Amerikā reiz, mazliet iereibis, bija uzkāpis uz strūklaku baseina šaurās malas Las Vegas spēļu nama “Cēzara palasta” priekšā. Kaut kā viņš bija sagrīojies un — nudien — gāzās ūdenī. Pērse bija ar stingru roku viņu nogrābusi un noturējusi. Karina nekad to nedarītu, un tas arī nebūtu viņai pa spēkam. Nebija jau Pērse ne resna, ne smaga, bet tomēr — saturīgāks sievišķis. Skaudīgi tikai, ka Pērse bija viņam mūžīgi jāatceras, arvienu nevietā un nelaikā. —

Karina nospieda, izdzēsa cigareti pelnu traukā un teica izaicinādama:

“Amerika tātad jūs pievīla?”

Turaidis nepatikā sakustējās. — Nevis viņš, bet šī kundzīte bija pārvērtusies! Senāk viņa tikai vīteroja un čivināja. Skabargas viņas sīkbalstiņā bija kaut kas gluži jauns!

“Varbūt, ka es pievīlu Ameriku!” viņš teica ar uzsvaru.

Karina iesmējās iecietīgu smiekliņu:

“Kaut kas no vecā agresīvā Roderika Turaida tomēr vēl atlicis. — Ko jūs darāt viens pats pa Kopenhagenu?”

“Mēģīnu rakstīt.”

“Tikai mēģināt? Iespaidi vēl pārāk svaigi?”

“Jo svaigāki, jo labāk. Es neticu tādai — iespaidu briedināšanai. Tā ir tikai izvairīšanās no darba. Tikai — rakstīt, Karina, ir bezdievīgi grūti.”

Karina skatījās viņā ar smīnu.

“Man liekas, ka jūs joprojām atrodaties vairāk Amerikā nekā Dānijā.”

Turaidis piespieda sevi iesmieties.

“Var jau teikt, ka mēs visi, vismaz pa pusei, esam kaut kur citur.”

“Nevar vis tā teikt. Es, piemēram, nemaz vairs neesmu Odenzē.”

“Odenzē ir Alfonsa darba vieta. Kas tai vainas?”

“Nevar runāt par vainām vietai, kuņģī itin nekā nav.”

“Jūs abi bijāt tur. Vai ar to nepietiek?”

Karina nopūtās:

“Reizēm tas ir noteikti par daudz.”

“Senāk tā nelikās.”

“Senāk daudz kas nelikās. — Jūs mani kādreiz brīdinājāt no Alfonsa.”

“Tiešām? Tas nebija visai pieklājīgi no manas puses.”

“Pieklājība ir divkosīga lieta. Nereti tā nāk tikai par ļaunu. — Es tagad atkal strādāju vecajā vietā.”

“Šeit, Kopenhagenā?”

Karina pamāja ar galvu, tad teica, skatīdamās Turaidam tieši sejā:

“Es vairs nedzīvoju kopā ar Alfonsu.”

“Kas noticis?” brīnījās Turaidis.

Karina paraustīja šauros plecus:

“Personīgi iemesli, kā jūs izteicāties. — Es strādāju atkal vecajā darba vietā. Man ir pašai savs dzīvoklis. Piezvaniem man uz darbu kādu dienu.”

Turaidis klusēja, nezinādams ko atbildēt. Tas bija gluži nepārprotams aicinājums. Meitene bija iespēļējusies strupceļā un vientuļības spaidos. Viņa nepiederēja pie ļaudīm, kas prata pietikt paši ar sevi kaut vai īsu laiku.

Brien Bramaputrā brikni brieži...

ar sirreālu neloģiku nāca prātā pirmāk iecerētais, nederīgais pantīņš.

Turaidis atlaidās sēdeklī un lieku reizi aplūkoja Karinu tagad ar savādāku vērtētāja skatienu, kā lepna veikala skatlogā izliktu, kārotu, bet pārāk dārgi cenotu mantu, ko, izrādījās, bija iespējams nopirkt ar drastisku izpārdošanas nolaidi.

Tiem brikšņos brigants uzbrūk bieži.

Bieži, bet ne vienmēr. — Nekas jau nekaitēja ne Karinas kopskatam, ne sīkdaļām. Viņas siluetam piemita nenoliedzama elegancīte — ar īsi, bet kupli apcirtajiem matiem kā olimpiskajai daiļslidotājai, kādi patlaban nāca modē. Cik prasmīgi, tik tikko pamanāmi viņa bija piekrāsojusies! Plaksti tikai mazlietiņ iezilināti, skropstas kuplas un melnas, tomēr izskatījās gandrīz dabīgas. Vieglaī balsinājums piešķīra lūpām vārgumu. Pamazām tajās ievilkās pazīstamais, mazliet it kā aizvainotais vaibsts, kas arvienu lika Karinas sarunu biedram bažīties, vai tikai viņš nav uzvedies kaut kā necienīgi vai pavirši.

Viss tas bija jauki un gaumīgi. Bet vai tāpēc jāiet aplūkot Karinas jaunais dzīvoklis? Kas no tā iznāktu? Iešanas, nākšanas,

gaidīšanas, zvanīšanās, runāšanās, skaidrošanās, raizītes un raizes, ķildīņas un ķildas, pienākumiņi un pienākumi, atbildība, neērtība, apgrūtinājumi — iesaistīšanās! Tādas lietas varēja gan uzņemties, bet vienīgi tad, ja ne mirkli nebija jāšaubās, vai to ir vērts darīt vai ne. Bet tā, kā viņš tagad jutās, tad iesaistīšanās būtu tikai nelāga un ērmota nasta.

“Vai Alfons Odenzē nejūtas vientulīgi?” viņš vaicāja, lai nebūtu jāklusē.

Karinas brūnajās acīs iezibējās dzeltenas liesmiņas:

“Tur viņa birojā sēž kāda resna, balta dāniete, īsti ducīga pīnameita. Tā esot ilggadīga darbiniece, un Alfons to nevēlas atlaist.”

Turaids negribot pasmaidīja. — Tātad Karina bija aizbraukusi no Odenzē puslīdz tā paša iemesla dēļ kā viņš no Kalifornijas! Šim apstāklim vajadzētu viņus tuvināt, bet savādā kārtā tas iedarbojās drīzāk kā šķērējs. Ja viņš attapības dēļ nebija pratis izkārtot savu dzīvi, kāda nozīme bija biedroties ar otru tikpat neattapīgu cilvēku? Veiklāka meitene izkorķētu drukno, balto dānieti no Alfonsa biroja laukā kā pelavu — tāpat kā viņam vajadzēja prast izspēlēt Danci ārā no riteņmājas. — Bet cik daudz ērtākā stāvoklī bija Karina, salīdzinot ar viņu! Karinu no Odenzē šķīra tikai nieka šaurais Storebelts, kamēr starp viņu un Kaliforniju pletās okeans un pusotra kontinenta! —

Klusums atkal ievilkās. Karina bija diezgan attapīga un arī jūtīga. Turaids ievēroja, ka viņas pirksti tramīgi noņirbinājās gar cimdkiem, gar rokas somu. Tad viņa strauji piecēlās:

“Patiesībā man jāsteidzas. Bija patīkami ar jums patērēt. Lai jums labi klājas! Necelieties! Jums nav jānāk mani pavadīt. Es pilsētu pazīstu tikpat labi kā jūs,” un viņas sīkie solīši steidzīgi aizklaudzēja uz priekšnamu. Pat kafijas tasi viņa bija pametusi neizdzertu.

Turaids iztukšoja savu Martīni glāzi.

Brūns brezents. Burās branga brīze.

Brauc brigs no Briges uz Brandīzi.

—Tā tas nu bija. Nereti dzejnieks, uzrakstījis, kā mēdza sacīt, ar sirds asinīm it izjustu dzeju, jau pēc īsa laika ne traks vairs nespēja to atcerēties, kamēr nederīgi blēņu pantiņi iekērās atmiņā kā ērces. — Velti bija pasaulē meklēties pēc tiesas un taisnības. —

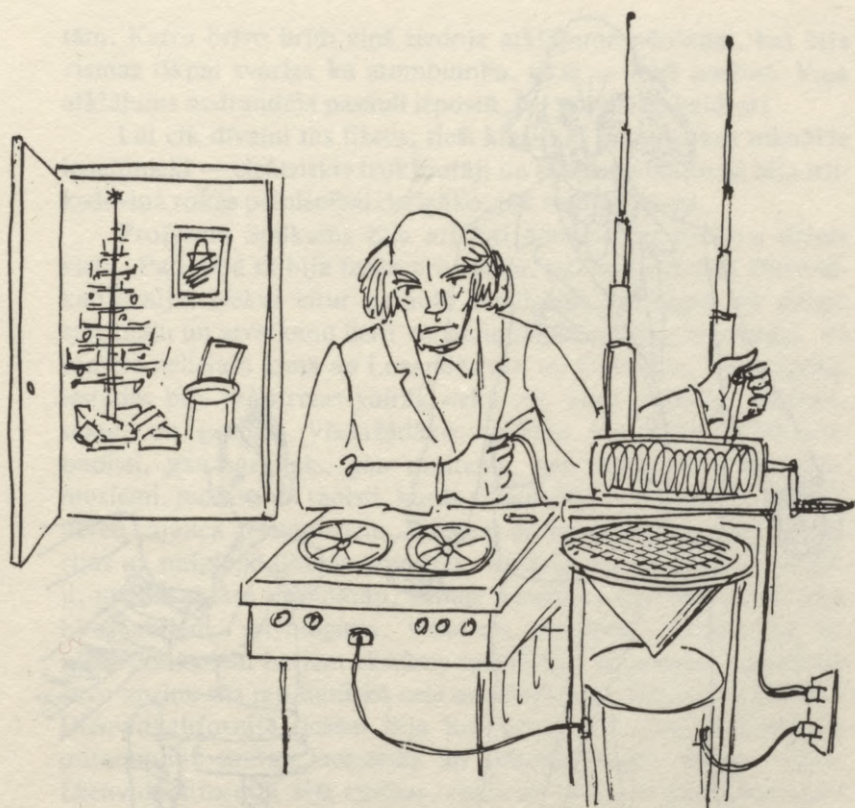
Pusnakts balsis

Profesors Dāvids Jonotāns Spilkums aizvēra durvis uz viesistabu un iegāja savā kabinetā. Arī šeit bija jūtama viegla, patīkama skuju smarža. Viesistabā palika jauki aizvadītie 1970. gada Ziemsvētki. Bija nodedzināta eglīte, nodziedātas dziesmiņas, apdāvināts dēls un sieva, paēsta garšīga svētku maltīte, padzerts karstvīns. Visi bija priecīgi, apmierināti un noguruši un devās uz savām istabām.

Profesors to vien bija gaidījis, lai mājā iestātos klusums. Ziemsvētku nakts bija ļoti zīmīga nakts, kas ikvienā dzīvā būtnē un pat — vēlī modināja sentimentālas izjūtas, sasprindzināja, noasināja uztveri un, ja kāds vēlējās dalīties savās jūtās ar citiem, tad šī bija tā Nakts, rakstāma ar lielo burtu, kad zvaigžņotais izplatījums zibeņoja un vizēja no domu un jūtu smalkajiem izstarojumiem.

Pulkstenis rādīja bez ceturkšņa pusnakti. Profesors atvāza caurspīdīgos plastikas apvākus dārgajiem aparātiem, uztvērējiem, raidītājiem, pastiprinātājiem un magnetofoniem, kas aizpildīja veselu kabineta sienu, nospieda pogas un pagrieza kloķus. Iespīdējās sarkanas spuldzītes, un profesors gandarīti klausījās, kā, pamazām iesilstot, skaistās, spodrās ierīces sāka viegli dūkt un zumēt kā bišu stropi naktī, pilni klusas, noslēpumainas dzīvības.

Profesors Spilkums uzlūkoja sevi par laimīgu cilvēku. Sevišķi svarīgs vai ievērojams profesors viņš nebija, patiesībā tikai mūzikas skolotājs, nelielas, bet ienesīgas klavieru spēles studijas vadītājs. Nereti viņš sirsnīgi brīnījās par sava uzņēmuma sekmēm. Šinīs dienās, kad neskaitāmas mechaniskās mūzikas ierīces piedārdināja pasauli ar laikmetīgajiem vai tā dēvētajiem “populārajiem” trokšņiem, joprojām eksistēja bērni, kas šīs pār vai nemūzikas ēnā pacietīgi mācījās plinkšķināt klavieres. Ne jau no laba prāta! Tas bija vecajā paaudzē dziļi iesakņojies ieskats, ka mūzikas apgūšanas ja ne tieši vienīgais, tad visnotaļ lietderīgākais ceļš ir klavieru spēle. Tā jau gluži nebija, ka vecākiem uz bērniem vairs nebūtu nekāda

iespaids. Vecākiem joprojām pietika fiziskās ietekmes, lai atgādātu savus lolojumus uz mūzikas skolu, kur tie, drūmi caur pierēm glūnēdami, negribīgi tuvojās lielajam, draudīgi melnajam instrumentam un sēdās uz moku sola, lai kalpotu gaŗu mūzikas verdzības gaitu. Ja plinkšķināšana reiz bija iesākta, tad vecāki nemūžam nespēja atzīt, ka viņu bērns ir pagalam neapdāvināts, un lika viņam mācīties nospiegt kauliņus trīs, četrus, piecus gadus, kamēr nelaimīgais cietējs paaugās tik liels, ka sāka kopt bārdiņu un spēja pateikt noteiktu — nē!

Un tā elektriskie ģitāristi, kas spēlēdami staigāja uz rokām, meta kūleņus un, koncertu noslēdzot, sadauzīja savus instrumentus, un skaŗuŗu dziedātāji, kas ģērbās un frizējās kā ārprātīgi klauni, par spīti visiem šiem pūliņiem, tomēr nespēja kaut cik nozīmīgi iemaitāt veco, labo klaviermācīšanas amatu. Dzīves iztikas nopelnīšanai šī nodarbošanās joprojām bija slavējami noderīga, ja vien profesoram nedraudētu ārprāts un izmisums no

gada gadā, no dekādes dekādē klausīties audzēkņu nevarīgajā klimperēšanā un miljoniem reižu labot vienas un tās pašas līdz nejēdzībai primitīvās kļūdas. Laimīgākos gadsimteņos maestro varēja izgāzt dusmas, sitot audzēkņiem ar lineālu pa pirkstiem, bet modernajam pēdāgogam atlikās tikai sažņaupt dūres un sakost zobus.

Taču mūzikas pēdāgoģija bija profesora Spilkuma dzīves mazākā un pelēkākā daļa. Mūzika viņam bija atklājusi citus, dziļākus un plašākus reģionus. Mūzikas studijā patiesībā darbojās tikai profesora mirstīgās miesas; viņa gars kavējās pie cēlākām lie-

tām. Katru brīvo brīdi viņš ziedoja atklājuma pētīšanai, kas bija vismaz tikpat svarīgs kā atombumba, tikai — labā nozīmē. Viņa atklājums nedraudēja pasauli izpostīt, bet pareizi izskaidrot!

Lai cik divaini tas liktos, tieši klasiskās daiļmūzikas niknākie ienaidnieki — elektriskie trokšņotāji un skaļruņu dziedoņi bija ielikuši viņa rokās pētniecībai derīgāko, pat vienīgo ieroci.

Profesors Spilkums bija arī ļoti apmierināts ar savu dzīves vietu. Patiesībā tā bija izcila privilēģija, pat laime dzīvot Dienvidkalifornijā. Nekur citur pasaulē nepulcējās vienkopus tik daudz spirituālu un atvalkanu lietu un atziņu apbrīnotāju un pētītāju kā samērā nelielajā jomā ap Losandželosu un Holivudu. Municipālās iestādēs bija reģistrētas vairāk nekā trīs simti dažādas reliģiskas sektes un grupas. Visdažādāko nokrāsu un paveidu kristieši, budisti, gan sarkanie, gan dzeltenie, gan zenbudisti, hinduisti, moslemi, judaisti un taoisti, kuņus samulsušie protestējošie jaunieši nereti sajauca ar maoistiem. Bez tam darbojās dažādas pašrealizācijas un pašpiepildīšanās draudzes, vūdurituālisti, sātāna pielūdzēji, melnās meses sludinātāji, nemaz nerunājot par nekromantiem, hiromantiem, astrologiem, visādiem pareģiem, okultistiem un nepārskatāmiem bariem ekstāzes meklētāju, kas mēdza paplašināt savu apziņu tīri mehāniskā ceļā ar reibekļiem. Spirituālā gaisotne Dienvidkalifornijā tiešām bija ļoti brīva. Ne tikai anonīmi vai pusanonīmi cīnītāji noņēmas ap pārdabiskajām lietām. Šepat Dienvidkalifornijā oja cīnījies, cietis arī pasauleslavenais rakstnieks un aizmūžības pētnieks Aldous Hakslijs. Viņš bija strikti solījies pakalpalicējiem signalizēt no viņpasaules, bet līdz šim tomēr kavējās to darīt. Vai arī viņa mācekļi un sekotāji nebija pratuši dotās zīmes uztvert.

Profesors Spilkums pilnā mērā apzinājās, ka aizsaules pētīšana notikusi jau daudzus gadu tūkstošus, diemžēl, ar pagalam niecīgiem panākumiem. No dārgajiem aizgājējiem līdz pašam pēdējam laikam vēl nebija saņemta neviena kaut cik droši apliecinājama vēsts. Gluži dabīgi, ka neveiksmes bija radījušas neticību, it sevišķi tā dēvētās “eksaktās” zinātnes pārstāvjos. Tieši derdzās atšķirt “oficiālos” avotus — Britu enciklopēdiju, Meijera lielo vārdnīcu vai Brokhauzi, cik nekrietni tur bija apnicinātas visas okultās zinātnes, parapsīcholoģija un maģija kā blēņu un viltus mākslas, ar kuņām nodarbojoties tikai šķelmji, pelnīdami no ļaužu vientiesības! Profesoram Spilkumam vārījās asinis, kad viņš lasīja šādas nievas par lietām, kas bija nodarbinājušas cilvēkus kopš neatminamiem laikiem, kad tie atstāja mērkaķu gaitas un nokāpa no koku zariem iekārot cietzemi.

Aklie eksaktie zinātnieki bija aizmirsuši, cik fantastiski strauji attīstījās izsmalcināto eksakto ierīču un pētniecības aparātu būve. Vai vēl pirms nieka desmit, divdesmit gadiem kādam nāca prātā, ka elektriskās ģitāres skanēs tā, ka liksies — tornādo rausta tauvas, kuņģis iekārts Sanfrancisko Zelta vārtu tilts, vai ka narkotikas novārdzināta dziedonīša piesmakušo balstiņu varēs pastiprināt tā, ka liekas, bauro pārbarojies bifelis? Lūk, kur slēpās aizsaules pētniecības noslēpums: skaņā, smalkā uztveršanā un varenā pastiprinājumā.

Līdz šim no spokiem aplamā kārtā prasīja brutālus varas

darbus. Spiritisti sagaidīja, lai bezmiesīgs gars stumda un klaudzina galdu, ap ko sēdēja vesela grupa dzīvo un ar resniem, veselīgiem pirkstiem spieda to pret grīdu. Garu saucēji vēlējās, lai velis materiālizējas skaidri saskatāmā vai fotografējamā veidolā vai lai runā skaļā, visiem dzirdamā balsī. Tādas lietas bija pa spēkam, ja vispār, tikai retiemi sevišķi spēcīgiem izlases gariem. Bet vieglitīņām, tik tikko samanāmi sakustināt gaisu ar sīku, mazu, tikai pastiprinātājā sadzirdamu čukstiņu, vai arī noraidīt vieglumvieglus elektriskus impulsus, tas nu gan bija gandrīz vai katra gara un gariņa spēkos. Tā, lūk, aizsaules īstenā pētīšana varēja sākties tikai tagad, kad bija izgudroti attiecīgie smalkuztvērēji un skaņu mikroskopī. Varēja tikai bezgala brīnīties un apraudāt ļaužu stulbumu, kas šīs Dieva sūtītās smalkierīces izmantoja tikai nožēlojamiem savstarpējās sazināšanās nolūkiem. Policisti ar tām sabļautījās, braukādami patruļratos, pat palaidņi puikas varēja par lētu naudu iegādāties “voki-toki” raidītājus — uztvērējus un stāstīt viens otram visādas muļķības pa gabalu. Tā cilvēce apsmēja un izniekāja savus cēlākos izgudrojumus.

Un tomēr gadījās arī pa ļoti retam apgaismotam individam, kas neaizmīrsa augstākus mērķus, un viens no tādiem bija profesors Dāvids Jonotāns Spilkums. Vēl līdzīgi pētnieki strādāja Austrum-orandžā pie Ņujorkas, Madisonā pie Milvokiem, Eutinā pie Lībekas un Ullensvangā pie Bergenas. Ar visiem šiem pētītājiem, augsti mācītiem vīriem, profesors Spilkums uzturēja ciešus sakarus un apmainījās ar novērojumiem.

Profesora aparāti bija iesildīti. Visapkārt valdīja Ziemsvētku nakts dziļais klusums. Pulksteņa rādītājs tuvojās divpadsmitajai stundai. Sazināšanās ar viņpasauli varēja sākties.

Profesors Spilkums rūpīgi tēmēja savas ierīces — Eutinas doktora Silvāna Krampfreitera izgudroto spiritofonu un Ullensvangas augstskolas docenta Jespera Dikšteina konstruēto ultrāselektīvo parasonāru — un sāka atfiltrēt viļņus, kuņos rībinājās, pīkstēja un sīca dažādu zemes staciju raidījumi, pamazām pieslēgdamies viņpasaulē vilnim. Šo procesu gadiem ilgā rūpīgā darbā bija izstrādājuši abi pieminētie zinātnieki, nosaukdami to par skaņas metamagnētisko paraokultāciju. Tikko metavilnis bija uztverts, skaņu kuņos izdzisa visi zemes trokšņi un iešalcās savāda, noslēpumaina mutuļošana, kā jūrai skalojoties akmeņainā krastā vai pūlim drūzmējoties šaurā laukumā. Pirmo reizi uztverta, šī skaņa bija Spilkumu spēcīgi satraukusi, pat sašausminājusi, bet doktors Krampfreiters to izskaidroja pavisam vienkārši: viņpasaulē gari, nojauzdami, ka notiek komunikācijas mēģinā-

jums, tūdaļ grūstīdamies un ķīvēdamies sadrūzmējas ap vilni. Doktora pētījumi norādīja, ka visi gari karsti ilgojas sarunāties ar šīs pasaules iedzīvotājiem, bet vēl pilnīgi nenoskaidrotu iemeslu dēļ drīkst atsaukties tikai īpaši uzaicināti. Pastāvēja vēl citi ierobežojumi. Doktors Krampfraiters bija reģistrējis daudzus gadījumus, kad arī izsauktie gari atteikušies runāt par vienu otru jautājumu, aizrādīdami, ka viņiem tas aizliegts. Gadījumi, ka gari paši uz savu iniciatīvu uzņēma sakarus ar dzīvajiem, bija samērā ļoti reti, un doktors Krampfraiters baidījās, ka šādi pārgalvnieki tiek bargi sodīti. Daudzas zīmes rādīja, ka garu valsts iekārta bija diktatoriska un ka ar to, tāpat kā ar šīs zemes diktatūrām, bija iespējama tikai visai vienpusīga kultūras apmaiņa. Tas bija bēdīgs atklājums ar pavisam skumīgām izredzēm nākotnē, kad no zemes ar lielāko runas un rīcības brīvību un plašām pilsoniskām tiesībām būs jāpārceļas uz apspiestības un nebrīvības valstību. —

Pamatīgi, rūpīgi pētījumi bija nepieciešami. Docents Dikšteins loloja cerības sīkāk izpētīt aizsaules iekārtu, uztaustot sakarus ar debesšķīgajām būtnēm — eņģeļiem un, saprotams, arī ar velniem,

lai gan ar pēdējiem būtu ļoti bīstami ielaisties. Taču, pēc drosmīgā docenta domām, arī velni bija jāklasificē! Zinātne, kas apstātos pie elles vārtiem, nebija nekāda zinātne! Bet šādiem nākotnes projektiem bija nepieciešama uzlabota aparātūra. Pagaidām pietika apstrādāt to pašu veļu valsti.

Profesors Spilkums bija nolēmis specializēties tikai uz latviešu gariem, lai lielās tautas pašas raizējas par savējiem. Citēšanas tehnika tomēr nebija tik vienkārša, kā, pavirši lūkojoties, likās. Ko aicināt un kāpēc? Sauksi vienu — citi apvainosies. Ja gribēja ar gariem uzturēt labas attiecības, vajadzēja izgudrot tainīgu, visiem pieņemamu metodi. Tāda Spilkumam likās alfabētiskā kārtība, ko viņš ar sekmēm bija lietojis jau iepriekšējās reizēs.

Profesoru mocīja neskaidrība — kā viņā pasaulē bija ar laiku un telpu? Attālumiem, šķiet, nebija nekādas lomas, jo ar latviešu gariem, kam taču vajadzēja pieturēties vairāk vai mazāk Latvijas teritorijā, varēja it ērti sarunāties arī Kalifornijā. Tas, saprotams, nebija nekas sevišķs, jo tālsarunu ērtības bija pieejamas arī šīs pasaules iedzīvotājiem. Bet kā bija ar laiku? Kad Kalifornijā valdīja spoku pusnakts, Rīgā jau sen mirdzēja gaiša diena, kad kārtīgiem pusnakts mīlētājiem gariem vairs nepieklājas apgrozīties.

Profesoram likās dīvaini, ka gari, vienalga, vai bija miruši vakar vai pirms simts un vairāk gadiem, turējās vienkopus. Tas būtu visādi jauki un demokrātiski, bet likās netaisni, ka nelieši jaucās kopā ar labajiem gariem. Pagājušo reizi profesoram Spilkumam bija atsaucies lielceļu laupītājs Adamaitis un tikai mazu brīdi vēlāk — latviešu teātra tēvs Ādolfs Alunāns. Adamaitis sarunāja rupjības, piedēvēdams izsaucējam nesimpatiskas rakstura īpašības, bet no bandīta jau nekā cita nevarēja sagaidīt. Alunāns nelikās disponēts sarunām un tikai krimšķināja. Bet kur tad palika mūžīgās taisnības, soda un atalgošanas, debesu un elles princips, ja nožēlojams bandīts turējās blakus cildenam daiļniekam? Vēl trakāk, docentam Jesperam Dikšteinam Ullensvangā bija laimējies izaicināt Ādolfu Hitleru, kam taču pienācās mist visnetīrākajā elles karcērī, stingrākā izolācijā, katrā ziņā bez komunikācijas iespējām. Bet Hitlers brīvi runājis norvēģiski, pie tam platajā Finmarkas izloksnē. Ieskaņojums nav bijis nekāds skaidrais, bet docents Dikšteins guvis iespaidu, ka Hitlera gars viņā pasaulē nebūt nav salauzts, runājis temperamentīgi, draudējis krieviem un, saprotams, arī žīdiem. Trakas lietas tur notika viņā pasaulē! —

Kā likās, tad ceturtajā dimensijā valodu barjēras nepastāvēja. Gari spēja sarunāties ja ne tieši visās, tad ļoti daudzās valodās. —

Lenti ar Adamaiša balsi un izteikām, kuņām bija pievienots

precīzs tulkojums, profesors Spilkums bija steidzīgi nosūtījis doktoram Krampfreiteram un saņēmis arī jūsmīgu atbildi, ka tas ir lielisks materiāls un labākais pierādījums vairākām viņa tezēm topošajā grāmatā "Ievads garu psiholoģijā", ko bija paredzēts publicēt jau nākošā gada pirmajos mēnešos. —

Vērtīgā pusnakts nebija laiks, kad nodoties dīkām pārdomām. Profesors Spilkums apņēmīgi satvēra mikrofonu, ievilka dziļu elpu un turpināja iesākto alfabētisko garu aicināšanu, pūlēdamies piešķirt savai manāmi drebošajai balsij siltas laipnības un sirsnības pieskaņu.

"Es tevi aicinu, lielā dzejnieka Juŗa Alunāna gars. Runā uz mani, izsacīdamies brīvi pēc patikas, vai atļauj sevi izvaicāt."

Murdoŗa skaļrunī uzvārtījās tā kā drusku skaļāka, bet atkal aprima. Juris Alunāns neatsaucās. Varbūt viņš bija apvainojies par to, ka viņu, kā agrāk dzimušu, aicina tikai pēc Ādolfa Alunāna? Bet Juŗa "J" alfabētā nāca pēc Ādolfa "A"! Intelīgents gars par tādu kārtību nevarēja apvainoties.

Pagaidījis brītiņu, profesors, nevēlēdamies izniekāt vērtīgo pusnakts brīdi, turpināja:

"Es saucu tevi, ievērojamā žurnālista Jāņa Asaŗa gars!"

Bet arī Jānis Asaris nezināmu iemeslu dēļ klusēja.

Spilkums norausa sviedrus, ko lielais sasprindzinājums un arī vilšanās sajūta bija izspieduši viņam uz pieres, un teica:

"Es saucu tevi, lielā atmodas dzejnieka Ausekļa gars! Lūdzams neatsaki manu sirsnīgo un pazemīgo lūgumu!"

Profesors klausījās. Dūkšana skaļruņos un pastiprinātājos nekļuva ne par matu skaļāka. — Varbūt, ka Auseklis atsaucās tikai uz savu īsto vārdu Krogzemju Mikus? Tas nu bija etiķetes jautājums, vai pievienot Krogzemja vārdu tūlīt vai gaidīt, kamēr tam pienāk alfabētiskā kārta. Piepeši skaļrunis strauji iebrīkšķējās, nošņācās un atskanēja temperamentīgs, gandrīz piktā grūdienā:

"Brrr, brrr, sa sa sa asapasa azija!"

— Aspazija! — Profesoram Spilkumam iesita kā ar veseri pa pieri. Uztraukumā viņš bija izlaidis Aspaziju!

"Piedod, laipnais gars," viņš steidzīgi sauca mikrofonā, "piedod manu aplamo kļūdu! Tas notika neviļus, bez ļauna nodoma!"

"Hu-hu," atbildēja gars.

"Brīnišķīgi! Tas ir liels gods runāt ar tik ievērojamu garu!" teica profesors. Par spīti satraukumam viņš tomēr bija klausījies ļoti vērīgi. Aspazijas balss likās savāda, ne īsti sievietes, ne vīrieša, drīzāk bērna. Bet kas gan zināja, kādās vecuma pakāpēs gari eksis-

tēja? Vai viņi paturēja miršanas stundas vecumu vai atguva labākos brieduma gadus: jaunību, bērnību, varbūt pat mazbērnību? Un kā gari īsteni izskatītos, ja ar kādu elektromagnētisku ierīci viņus varētu padarīt saskatāmus? Cilvēka ģīmī vai kādā savādākā paskatā? Kāds vieds dzejnieks savā laikā bija rakstījis iedvesmotas rindas:

Emma vakara krēslā
Uz verandas sēdējā krēslā.
No miglas izkāpa gari
Gan īsi un resni, gan gaī.

Tik daudz vēl bija nesaprotama un nezināma aizsaules dzīvī! —

Pēc dabas nebūdams lēticīgs, profesors piesardzīgi, it kā nevilšā vientiesībā ievaicājās:

“Vai tev nelabpatiktos dot mazu pierādījumu, ka esi lielās dzejnieces Aspazijas gars?”

Skaļrunī atskanēja tāda kā nokāšēšanās, murmuļošana pieauga, Spilkums sasprindzināti klausījās un saklausīja virkni nesaķarīgu balsienu:

“O arī arī ac, ai alīga elūdz avs kats.”

Spilkums nekā nesaprata. Sasodītais gars laikam bija sācis runāt turku vai armēņu valodā, aizmirdams, ka dzīvie zemesvirsū bija samērā pavisam vāji valodu pratēji. — Zinātniskai analīzei sacītais tomēr nebija pagājis secen, gara runa bija uztverta metamagnētofona speciālajā ultrālentē. Spilkums apturēja ierīci un atspēlēja dzirdēto. Viņš klausījās ārkārtīgā koncentrācijā. Dzīslas deniņos piepūtās kā auklas, sviedri aprasināja pieri, pulss aulekšoja. Viņa vecumā ārsti nekad neieteiktu tik smagu piepūli, bet zinātnieka aizrautībā profesors bija aizmirsis piesardzību. Un pašai dziedātība tika atalgota; gluži pēkšņi atausa gaisma:

“Ko dari, to dari pats,
Lai palīga nelūdz tev skats.”

Tās taču bija rindas no Raiņa slavenā dzejoļa “Pats palīgs”!

Satraukumā profesors saņņaudza rokas tā, ka pirksti nokrakšķēja. — Kāpēc Aspazijas gars uzdeva Raiņa dzeju par savu? Vai gari meloja? Un ja viņi mānījās, kāpēc tik apvainojoši redzami? Par ko gari dzīvos īsti turēja? Par galīgiem vientiešiem?! — No seniem laikiem bez kāda pamata bija ieviesies uzskats, ka gari nemelo. Dievamžēl, šis pieņēmums izrādījās kaitīga illūzija! Līdz ar to sazināšanās ar garu pasauli ļoti sarežģījās un arī zaudēja daudz no savas pievilcības un vērtības. — Vēl nesen profesors Spilkums bija cerējis pilnīgi pārgrozīt pasaules tiesu iekārtu. Nenoskaidrotas

slepkavības vai strīdīgus mantošanas jautājumus varētu viegli izšķirt, intervējot piekritīgo aizgājēju garus. Ja tiesa pieņemtu par pierādījumu notariāli apstiprinātas ieskaņotās lentes, neskaitāmās prāvās īstenotos taisnība, bet ieskaņotājiem tas pavērtu ienesīgu nodarbošanos. Bet ja nu gari meloja, tad lentes radītu tikai vēl lielāku apjukumu.

Dziļš sarūgtinājums, pat sašutums par garu palaidnību uzmuļoja profesora dvēselē. Cilvēki te pūlējās, mocījās ar grūtībām, lai sazinātos ar gariem, bet viņi tik nekautrīgi niekojās un krāpās! Bet tad citas domas sāka zibināties viņa galvā: varbūt Rainim "Pats palīgs" ideju bija ieteikusi Aspazija? Tā būtu varena literāra sensācija! Savu produkciju abi lielie dzejnieki arvienu bija kopīgi pārrunājuši. To apliecināja itin visi viņu biografi. Netrūka arī ziņu, ka pie Raiņa lielajām, slavenākajām lugām — "Uguns un nakts", "Indulis un Ārija", "Jāzeps un viņa brāļi" darbojusies arī Aspazija. Kad Rainim vēlāko gadu lugās — "Mīla stiprāka par nāvi", "Mušu ķēniņš" un citās Aspazijas līdzdalības pietrūcis, tās vairs nenasniedza senāko lugu spožumu. Varbūt, ka Aspazija viņā saulē ņēma tikai to, kas viņai pienācās? Būtu jāmēģina parunāties ar Raiņa garu, ko viņš sacis šinī lietā? Bet līdz burtam "R" vēl bija tālu. — Šie apsvērumi izšāvās caur profesora smadzenēm vienā īsā mirklī. — Tur nebija ko izlikties! Godīga vaļsirdība derēja kā šinī, tā viņā pasaulē, un profesors teica:

"Laipnais gars, līdz šim mēs tevis citētās rindiņas uzlūkojām par Raiņa dzejoli..."

Aparātā iešalcās neapmierināta nopūta un tūdaļ atskanēja balss:

"Azā irmā umeliņā āj a eļu asaciņa."

— Nu, lūk! — nopriecājās profesors, — viss kārtībā! —

"Mazā sirmā kumeliņā,

Jāj pa ceļu pasaciņa."

— Aspazijas populārākais dzejolis! Gars bija tikai jokojies, kā saka, dzinis velnu. Kas to būtu domājis, ka gari un spoki mīl jokus?! Tas bija svarīgs atklājums! Gandrīz visas ticības notēloja viņpasauli kā pagalam nopietnu, nereti pat drūmu iestādījumu, kuņā smieklī bija lieki, nosodāmi vai vienkārši neiespējami. Paradīzē iekļuvušie laimīgie gari vai nu dziļdomīgi meditēja, vai staigāja ar palmas zariem rokās un dziedāja svētas dziesmas. Ja ar tādām lietām jānodarbojas visu gaŗo mūŗību, tad paradīze nelikās neko pievilcīga vieta. Vienīgi musulmaņiem solŗja priecŗgāku paradŗzi ar seksŗgām meitenēm, huriŗām, bet arī tikai kauŗās krituŗajiem kaŗavŗriem. Visiem pārŗjiem bija jāŗztiek tikai ar svētlaimi. Tieŗi joku

un rotaļības bija visvairāk trūcis līdz šim pazīstamajai aizsaulei. — Profesors Spilkums jau saskatīja temu plašākam pētījumam, varbūt pat grāmatai: “Humors viņā pasaulē”, vai “Gari un komiskās izjūtas”.

Profesors krampjaini pūlējās sagudrot kādu piemērotu jociņu arī no savas puses, lai viņu nenoturētu par neattapīgu stulbeni, bet Aspazijas gars ierunājās pirmais:

“Urrr-urrr-urrr, urr irrr ūsu aini?”

“Vai es tevi pareizi saprotu, gars: — kur ir mūsu saiņi?”

“Hu-hu. Aini. Aini, urr irr?”

“Kādi saiņi, gars?” brīnījās profesors. “Kas par saiņiem?”

“Žiem?šiem-šviem, ētku aini.”

Ziemsvētku saiņi! Nu saprotams! Viņa nojautai bija taisnība, arī viņā saulē svinēja Baltos svētkus! Par dāvanu pasniegšanu gariem viņš tomēr nebija iedomājies. Ne jau skopuma dēļ. Viņš atrautu dāvanas dēlam un sievai, viņš atrautu arī pats sev visu pieciešamo, ja vien tikai ar to varētu pielabināt garus un iespieties dziļāk aizsaules noslēpumos. Bet kādā gan veidā varētu dāvanas aizgādāt uz viņpasauli? —

“Cēlais gars,” teica profesors žēlā balsī, “piedod! Es domāju par dāvanām, tikai nezināju kā tās nosūtīt.” — Ja jau gari meloja, tad varēja atļauties mazu nepatiesību arī pret viņiem. Bez tam pieklājības melus jau nevarēja uzlūkot par īstiem meliem. —

“Au, au, au, nau, nau, nau, audā aidrā audā!” teica gars.

“Skaidrā naudā?!” pārvaicāja profesors, pārlietu pārsteigts.

“Hu hu!” apliecināja gars.

— Jā, kas to bija domājis, ka dzīve viņpasaulē tik aplami līdzīga zemes dzīvei, ka tur, tāpat kā te, jākaujas ar dārdzību un, droši vien, arī ar citām ikdienas triviālitātēm! — Bet jau pēc mirkļa pārdomas lieta viņam vairs nelikās tik dīvaina. Par debesīm un ellī, pēc redzētā un dzirdētā, bez zviedra Svedenborga bija rakstījuši vēl daudzi citi autori. Arī latvieši, gan ar lielu nokavēšanos, pašā pēdējā laikā bija sagaidījuši divus nopietnus viņpasaulē pētniekus: Teodoru Zeltiņu un Jāni Turbadu, kas publicēja pamatīgus sējumus par aizsaules lietām. Cik varēja noprast, viņi gan nestrādāja ar modernajiem aparātiem, bet pūlējās iespieties viņpasaulē noslēpumos ar to pašu veco intuitīvās introspektīvās koncentrācijas metodi. Tomēr būtu aplami novērtēt intuīciju pārāk zemu, jo arī abi pieminētie pētnieki aprakstīja aizsaules ikdienu gandrīz kā zemes dzīves spoguļattēlu. — Bija vien jāpieņem bēdīgā patiesība, ka arī lielās Aspazijas gars pavisam nepelnītā kārtā bija viņā saulē nonācis trūkumā. Par kaunu visai latviešu tautai! —

“Labais gars,” iesaucās profesors spējā aizkustinājumā. “Cik labprāt es tev uz vietas palīdzētu ar personīgiem līdzekļiem vai, ja tu varētu mazliet gaidīt, sarīkotu publisku līdzekļu vākšanu, kas noteikti izdotos, jo latvieši ir čakli ziedotāji. Bet — kādu valūtu jūs viņā saulē aprožāt?”

“Ienalga āda aluta. Iss er.”

— Vienalga kāda valūta? Viss der?

Kronas, jēnas, līras, guldeņi, lai zib! kā dzejnieks skandēja! — Savādā kārtā tieši dzejnieka jūsmošana par prozisko naudu atskurbināja profesoru. — Cik labi tomēr, ka nebija tādas bankas, kas pārvestu naudu uz viņpasauli. Celtos briesmīgs negals. Visi kādreizējie radi un draugi brēktu pēc pabalstiem un nosūktu nabaga dzīvos gluži plikus. Katrā ziņā liktu sev atmaksāt visu testamentos novēlēto. Tomēr pasaules iekārtotājs bija rīkojies ļoti sapratīgi, atdalīdams šo un viņu sauli ar nepārkāpjamu barjeru, atļaudams tikai bezmaksas sasignalizēšanos. — Bet profesors aplam satrūkās, dzirdēdams, ka Aspazijas gars viņam pavēl īsi un skaidri.

“Oliec audu ārzā em ēslu astes un ej ulēt!”

“Dārzā zem mēslu kastes? — Cik tad tu gribi, gars?”

“Rrr, rrr, esmit olaru. Arrrrr abu akti!”

“Pagaidi, gars, lūdzu! Kā tad tā? Kā tu domā naudu iemaiņīt?”

Veltīgi profesors sauca un taujāja, veltīgi grozīja kloķus un nospieda pogas. Aparāti klusēja — superselektīvais parasonārs, klusēja okultori, bija apimis arī doktora Krampfreitera labais spiritofons. Sīkdama tecēja metamagnētiskā speciāllente, neregistrēdama vairs neviena impulsa. Spilkums pameta acis pulkstenī: jau pāri vienam! Spoku stunda bija gaŗām. — Viņš izslēdza ierīces un noguris atkrita sēdekļi.

— Ar gariem nebija viegli! Tie uzvedās iedomīgi, neatsaucīgi, varmācīgi. Pātrauca sarunas pēc patikas, nodeva augstprātīgas pavēles. Katrā ziņā viņi neturēja dzīvos par sev līdzīgiem — un nejuta pret tiem nekāda respekta. — No otras puses, bija vientiesīgi vaicāt par viņsaules valūtu. Liekas, ka itin visas reliģijas un ticības pazina upurēšanu — šīs pasaules vērtību cedēšanu viņai saulei. Tik vispārēja un ilgstoša vienprātība nevarēja būt bez pamata! Jau pirmās ģimenes locekļi, Kains ar Ābelu, dedzināja lopkopības un lauksaimniecības produktus un sacentās — kuŗa ziedojumu debesis uzņems labvēlīgāki. Ābrams savā pārcentībā par mata tiesu būtu noupurējis savu paŗa dēlu Īzaku! Par pagāņiem nemaz nebija ko runāt! Actekus, inkus un visādus primitīvos bija apsēdusi tieŗi histeriska dziŗa ziedot. Tie upurēja pat cilvēkus, nereti kuplos

baros! Senlatvieši bija humānāki, praktiskāki, ar asinspuņiem neķēpājās, bet pacienāja veļus ar barojošiem ēdieniem. Gariem ziedoja arī mantas: naudu meta ugunī vai ūdenī, raka zemē. Kāpēc to nevarētu pabāzt arī zem mēslu kārbas?

Pārsteidza mērenā summa, ko prasīja Aspazijas gars — tikai desmit dolarus. Varbūt, ka tā bija gudra viltība, lai ar pirmo prasību devēju pārāk nenobiedētu? Pirmajai prasībai droši vien sekos tālākās, cita par citu lielākas. Varēja vēl tā ieķēpāties, ka nedod Dieviņ! Ne par velti daudzi spoku lietu pazinēji brīdināja ļaudis labāk ar viņpasauli neielasties.

Kādu brīdi profesoram Spilkumam uzmācās sirsnīga vēlēšanās mest visu pētīšanu pie malas, pārdot aparātus un mierīgi nodoties vienīgi labajai, rātnajai mūzikas paidagoģijai. Mācekļu gaudenā plinkšķināšana viņam šķita gandrīz vai jaukā, miermīlīgākā, nervus nomierinošākā skaņa un mūzika pasaulē. Bet tad viņš atcerējās doktoru Krampfleiteru Eutinā un docentu Dikšteinu Ullensvangā, arī drosmīgos tautiešus Zeltiņu un Turbadu, kas visi bezbailīgi urbās aizpasaulīgajos noslēpumos, un viņam atkal radās jauna dūša un apņēmība. — Desmit dolaru bija nieks priekš mūžības! Tik daudz varēja noziedot un pretoties vēlāk, ja gari prasīs vairāk. —

Klusītiņām viņš izzagās pagalmā, aizklimta līdz mēslu kārbām un pabāza zem pirmās desmit dolaru zīmi.

— Savādi, ka pieskaršanās naudas papīrītim atskurbināja!

Tumšie oleandru krūmi, aiz kuņiem bija paslēptas kārbas, spocīgie eikaliptu zari, kas pārkārās tiem pāri, vairs nelikās ne draudīgi, ne šausminoši. Pat vēja iešalkšanās lapās likās zaudējusi savu noslēpumainību. Gluži mierīgs viņš soļoja atpakaļ uz namu.

Atguvies viņš atskārta, ka arī desmit dolaru bija nauda. Sūri, grūti nopelnāma. Un pie tam tagad, Ziemsvētkos, viņš bija šausmīgi iztērējies ar dāvanām ģimenei! Mūzikas skolotājs jau nebija cauruļu licējs vai spēkratu mehaniķis, kas par savu darbu saņēma desmit, pat divpadsmit dolarus par vienu vienīgu stundu!

Viņš iegāja namā, skaļi aizcirta ārdurvis, bet tad atkal ļoti klusu izlavījās pagalmā un paslēpās krūmos pie kārbām.

Viņam nebija jāgaida ilgi. Jau pēc dažām minūtēm viegls, vingrs stāvs pārcilpoja pagalmam, noliecās pie pirmās kārbas un pašāva zem tās roku.

Liekas, ka viņš bija pārsteigts, ka sataustīja zem tās naudu, jo viņam paspruka klusināts:

“O!”

Šim “O” tūdaļ pievienojās daudz skaļāks “A!”, jo tēva bargā roka bija nogrābusi dēlu aiz apkakles.

“Tu, rezgali, blēdi! Nekrietnais Aspazijas gars!”

Profesors Spilkums ierāva pārbaidīto zēnu kabinetā un iespieda kaktā pie aparātiem.

“Cik ilgi tu jau dzen savas negantības?!” viņš bargi jautāja.

“Tikai otro reizi, tēt,” atzinās puisis, sašļucis.

“Tātad tu biji arī Adamaiša gars?”

Zēns neatbildēja, tikai zemāk nodūra galvu.

“Un tu iedrošinājies melot, ka tavs tēvs ir muļķis un skops?”

“Es biju dusmīgs.”

“Skaisti! Lieliski! Viņš bijis dusmīgs! — Kā tu nāci uz nekrietnajām domām krāpt savu paša tēvu?”

“Es redzēju, ka tu tik daudz nopūlies un tev nekas neiznāk. Es vēlējos tev palīdzēt. Goda vārds! Man bija daudz jāpiestrādā, kamēr pievienojos tavam parasonāram. Bija grūti noregulēties tā, lai mana balss nāk it kā no tālienes. Es varēju strādāt tikai tad, kad tevis nebija mājās. Redzi,” viņš rādīja smalku stiepulīti, kas bija pievienota dārgajai ierīcei un pazuda mazā caurumiņā, kas bija ieurbts sienā, aiz kuņas atradās dēla istaba.

Savādā kārtā šis paskaidrojums profesoru ievērojami nomierināja. Dēls ar saviem trīspadsmit gadiem jau bija izmanīgs mehaniķis. Viņš prata šo to izlabot pie automobiļa motora. Reiz viņš bija salāpījis mātes šujammašīnu. Viņš zināja, kas jādara, ja radio pulkstenis — modinātājs pārstāja darboties. Un reiz sieva

bija apgalvojusi, ka puika salāpījis pat televizoru! Toreiz viņš tam neticēja, bet iespējams, ka dēls bija apdāvinātāks, nekā likās. Varbūt, ka ar laiku viņu varēja nopietni ieinteresēt aizsaules pētīšana? Būtu ražens palīgs! — Tomēr, tik viegli no bardzības nedrīkstēja atlaisties. Tas būtu neudzinoši:

“Ko tu esi darījis latviešu svētdienas skolā, ja nezini, kas sacērējis “Pats palīgs”, Rainis vai Aspazija?”

“Es tomēr atcerējos arī Aspazijas dzejoli un tas — trimdas apstākļos — nav nemaz tik slikti!”

“Ej gulēt! Pārdomā, cik nekrietni esi uzvedies un uz priekšu vairs neblēpojies!”

Palicis viens, profesors Spilkums gurdi atbalstīja galvu plaukstās. — Tāds bija patiesa pētnieka liktenis — sastapties ar darba jaucējiem, ar lētiem zobgaļiem un neizpratni pat savā pašā ģimenē! Bet neveiksmes un sarūgtinājumi nedrīkstēja viņu novirzīt no lielā mērķa! Aparāti bija labi, metode pareiza! Pat šovakar ieskaņotā lente nebija bez vērtības. Atmetot Aspazijas gara māžošanos, tajā bija uztverti daudzi zīmīgi aizpasaules trokšņi. Kādi plašumi tur atvērās zinātniskai pētniecībai! Kontakts ar veļu valsti bija nodibināts! — Un profesora sirdī nolaidās liels un gandarīts Klusās nakts miers.

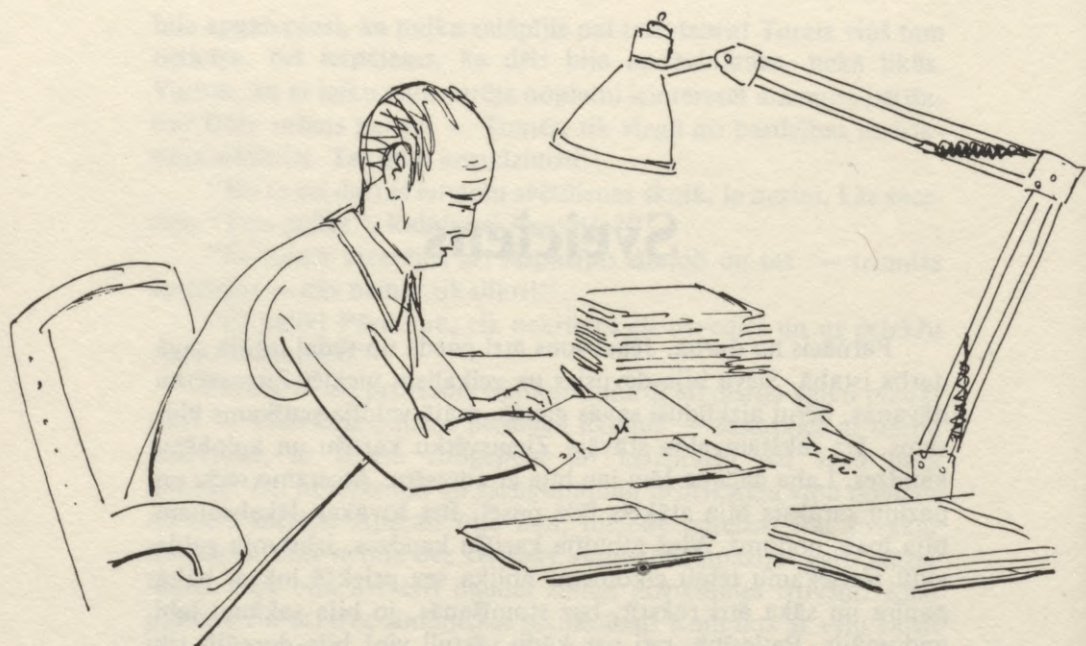
Sveiciens

Pārnācis no darba, Jēkabsons ātri paēda un tūdaļ iegāja savā darba istabā. Sieva bija devusies uz veikaliem meklēt Ziemsvētku dāvanas, bērni aizklīduši savās gaitās, mājā valdīja patīkams klušums. Uz rakstāmgalda stāvēja Ziemsvētku kartīšu un aplokšņu kaudzes. Laba daļa no tām jau bija ar adresēm. Atceramo radu un paziņu saraksts bija atāķēts līdz pusei. Bet šovakar Jēkabsonam bija īpašs nodoms. Viņš atbīdīja kartīšu kaudzes, izbrīvoja galda vidū pietiekamu telpu elkoņiem, nolika sev priekšā loksni balta papīra un sāka ātri rakstīt, bez stomīšanās, jo bija sakāmo labi apdomājis, Patiesībā reti par kādu vēstuli viņš bija domājis tik daudz kā par šo:

“Mīļais Herbi! Sen esmu taisījis Tev rakstīt. Gribas atkal reiz ar Tevi sirsnīgi izrunāties. Ko sacīt mums abiem sakrājies bez gala. Līdz pat šai dienai nesaprotu, kāpēc neesmu Tev rakstījis jau agrāk. — Man arvienu stāv prātā brīdis, kad šķīrāmie Brēmenes ostmalā pirms divdesmit diviem, gandrīz divdesmit trīs gadiem. Es kāpu kuģī, bet Tev pēdējā brīdī bija pietrūcis kāda izceļošanas papīra, zīmoga vai paraksta. Pavisam nieka sīkums. Tu paliki, es aizbraucu. Esmu pārlicināts, ja arī es būtu atlicis savu aizbraukšanu, mēs joprojām dzīvotu kaimiņos, varbūt šeit, Amerikā, varbūt kaut kur Eiropā. Es svārstījos. Ko nozīmēja dažas dienas līdz nākošajam kuģim? Bet citi braucēji mani sarāja, lai neniekojoties ar sentimentu.

Tu tomēr neatbrauci ne ar nākošo, ne aiznākošo kuģi. Kāpēc Tu kavējies, man nav veicies noskaidrot. Manas vēstules Tevi vairs nesasniedza. Tu biji pēkšņi mainījis adresi. Dažs atbraucējs bija Tevi sastapis, bet nezināja Tavu jauno dzīves vietu. Pēdējās baumas bija, ka Tu esi precējies un audzini ģimeni.

Darbs, mācīšanās, cīnīšanās ar neierastajiem apstākļiem paņēma visus manus spēkus un domas. Es Tevi uz kādu laiku aizmirsu. Tikai nesen, šķirstīdams Lielbritānijas latviešu organizāciju kalendāru, es atradu Kliftonas latviešu kluba sarakstā sekretāra Herberta Maršava adresi.

Lai gan pagājis jau tik neticami ilgs laiks, kopš pēdējo reizi redzējāmieš, es uzlūkoju Tevi par savu tuvāko, pat vienīgo īsto draugu. Ir man visādi ļabi paziņas un patīkami kaimiņi, bet par draugu, par patiesu draugu es nevaru saukt nevienu no viņiem. Draugs ir cilvēks, ar ko ir kopēja pagātne, kopējas intereses, kopēja un tomēr atšķirīga domu gaita. Mūsu privātie joki bija izstrādājušies neskaitāmās, tikai mums vien tveŗamās niansēs. Vēl tagad varu sirsnīgi izsmieties, atceroties dažu ļabu no tiem. Mēs bieži strīdējāmieš, jo saistīgas sarunas var risināties tikai tad, ja katrs aizstāŗ savu atšķirīgu viedokli. Tas dod iespēju vingrināties izdomā un galvenais — nekad nekļūst gaŗlaicīgi. Tieši tagad, pēdējos gados, es sāpīgi izjūtu sarunu biedra trūkumu. Viesības, gaŗlaicīga sabiedrība, man kļuvusi par nastu. Cilvēkiem ar gadiem sašaurinās intereses. Viņus saista vairs tikai ikdienas sīkumi, notikumi mājās, darbā un televīzijas lodziņā. Un ja viņi kādreiz atceras dzimteni, tad tikai ļai paleptos, cik tuvu stāvējuši ievērojamām personām.

Man visumā kļāŗies ļabi, tikai vienas lietas smagi pietrūcis: domājoša, atsaucīga drauga. Bet — to var ļabot! Tie neka pārdesmit gadu nav mūsu attiecībās nekā grozījuši. Mēs varētu sarak-

stīties, izmainīt iespaidus, pastrīdēties kā senajās dienās. Ir tūkstošiem dažādu interesantu temu. Pasaule pa šiem gadiem ir neticami pārmainījusies. Es neesmu pesimists. Daudz kas ir grozījies arī uz labu, sevišķi pēdējā laikā, tikai mēs esam pasākuši vaimanāt un nevaram vairs apstāties.

Atceries Mudīti, kas studēja filoloģiju? Tev arī viņa kādreiz patika. Kādu laiku es biju gluži pārliecināts, ka jūs vairs nešķirsities. Satiku viņu dziesmu svētkos. Runājām par Tevi. Viņa ir precējusies, dzīvo otrā krastā.

Ne tikai studiju laiks bija jauks, pat Vācijas gadi palikuši labā atmiņā. Sevišķi pēdējais. Cik ilgi skumsi? Nebija nozīmes. Dzīvo kamēr vari un priecājies, ka nepūsti kaut kur Sibīrijā vai neesi aprakts kādā Baltkrievijas purvā vai Austrumvācijas grāvmalā. Atceries Teodoru? Viņš tagad ir Kanadā. Atceries Karolu? Viņa ir Austrālijā, arī precējusies. Un Valentīna. Cik ļoti mēs dusmojāmies, kad viņa bija slepeni nokārtojusi savu izceļošanu uz Argentīnu. Tu biji tik sašutis, ka viņa izjaukusi mūsu zvērināto sešinieku, ka negribēji par viņu vairs nekā dzirdēt. Viņa Argentīnā nepalika. Pārcēlusies uz Kanadu.

Tas viss sen pagātnē. Arī es esmu precējies un bērni jau palieli. Nezinu Tavas ģimenes sastāvu, bet ceru, ka atrakstīsi. Man bijis diezgan ko sirdīties. Puika ir īpatnis. Arī nemācās tik čakli kā pieņāktos. Gudri runā par visādām lietām, tikai jēgas maz. Bet tādi jau viņi tagad ir, mūsu jaunieši. Mēs, vecā paaudze, neesam pratuši audzināt. Varbūt vainojama arī apkārtnes ietekme, kas to lai zina. Gluži vēl tautai atlūzis nav, piedalās latviešu deju kopā un mājās runā latviski.

Ko lai vēl pastāstu? Strādāju kādā uzņēmumā par zīmētāju. Sieva turpat par grāmatvedi. Bija ko pacīnīties, kamēr tikām pie sava īpašuma un zināma nodrošinājuma. Tagad vairs pārāk netaupām. Atvaļinājumos braucam uz Eiropu. Šovasar sieva ar meitu bija Latvijā. Meitene, iztēlojusies kaut ko pavisam pasakainu, jutās vilusies. Braucot Jūrmalas vilcienā, neizdevies izmantot savas latviešu valodas zināšanas, jo uzrunātie jaunieši izrādījušies krievi. Sieva neko sevišķu nesagaidīja, un tas aiztaupīja vilšanos. Apstākļi dzimtenē jau bija zināmi no vēstulēm un citu braucēju nostāstiem. Viņa apciemoja tuviniekus. Es pats uz dzimteni nebraukšu. Negribu iznīcināt labās atmiņas. Kas par nozīmi redzēt visu aplami pārgrozītu? Savas tēva mājas un vecās vietas es nevarētu apskatīt. Turp tūristus nelaiž. Man nav arī nekādas vēlēšanās izrādīt sevi kā ārzemnieku. Pēc dabas neesmu ekshibicionists. Ar savu apmeklējumu nevaru latviešiem nekā

palīdzēt. Vienīgi saceltu rūgtumu labajos cilvēkos, kas dzīvo spaidos un grūtumos, nespēdami samierināties un pielāgoties. Bet "izlases šķirai" būtu gandarījums, ka aizmirsis savu trimdinieka sūtību. Tiešu tuvinieku man dzimtenē nav. Bet sieva brauks atkal.

Rakstniecību, ar ko biju pasācis darboties Vācijā, esmu nolīcis pie malas. Neatlika laika. Arvienu domāju — gan jau vēlāk, kad būs paveikti lielie darbi. Nebija arī neviena, kas mani pamudinātu. Sievai likās, ka es blēpojos, un cita neviena šeit nav, ar ko varētu runāt par literātūru. Un — galu galā — pasaulē jau tā ir sarakstīts tikdaudz vāju stāstu un romānu. Kāda nozīme tiem pievienot vēl manējos? Varbūt pamēģināšu ko rakstīt, kad izešu pensijā. Tik briesmīgi tālu līdz tam laikam vairs nav." —

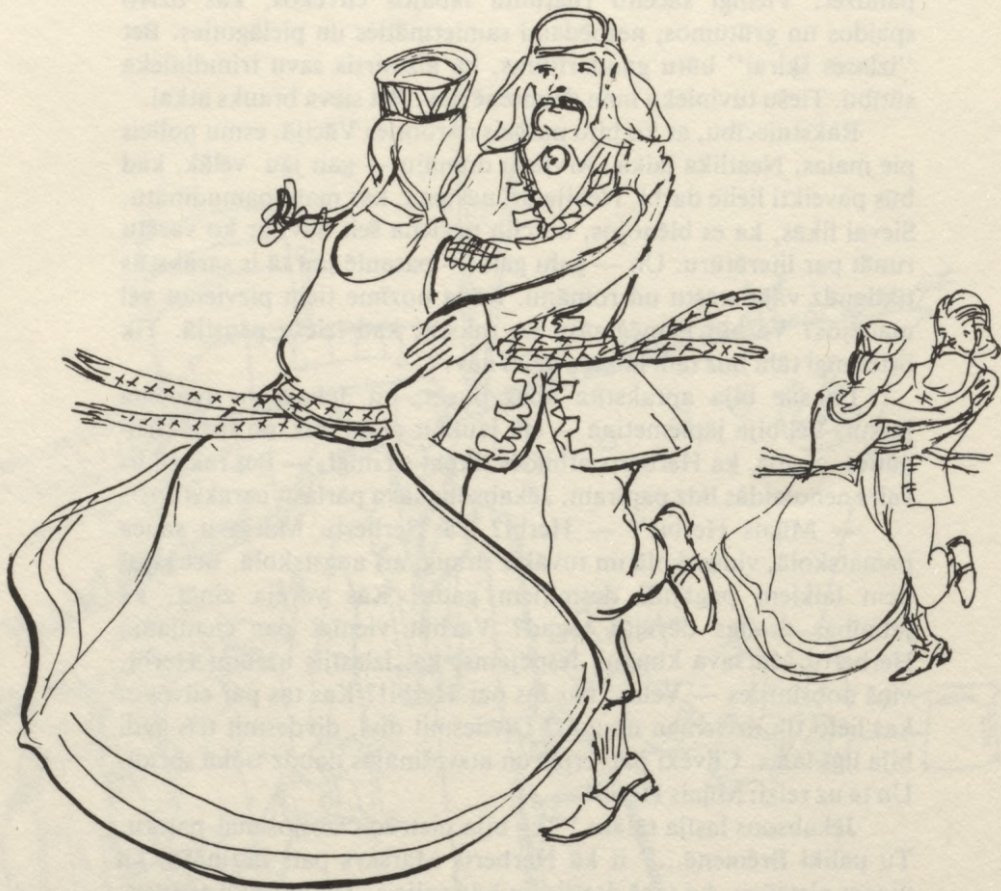
Loksne bija aprakstīta abās pusēs, un Jēkabsons paņēma jaunu. Vēl bija jāpiemetina — cik jauki ir atkal reiz no sirds izrunāties cerībā, ka Herberts atbildēs tikpat sirsnīgi. — Bet rakstīklis vairs nenolaidās līdz papīram. Jēkabsons sāka pārlasīt uzrakstīto.

— Mīļais Herbi!" — Herbi? Tā Herbertu Maršavu sauca pamatskolā, vidusskolā un tuvākie draugi arī augstskolā. Bet kopš tiem laikiem pagājuši desmitiem gadu! Kas varēja zināt, kā jaunības draugs dēvējās tagad? Varbūt vienīgi par cienjamo Herbertu Maršava kungu? Iespējams, ka, izlasījis uzrunu Herbi, viņš nobrīnīsies — Velns, kas tas par Herbi!? Kas tas par cilvēku, kas lieto tik necienīgu uzrunu? Divdesmit divi, divdesmit trīs gadi bija ilgs laiks. Cilvēki pārvērtās un atsvešinājās daudz īsākā sprīdī. Un te uz reizi: Mīļais Herbi! —

Jēkabsons lasīja tālāk: "Tev bija pietrūcis izceļošanas papīru. Tu paliki Brēmenē..." it kā Herberts Maršavs pats nezinātu, kā viņam pietrūcis, ko viņš darījis un kur palicis. Tik neveikli atstāstījumi reizēm atgadījās vāju lugu ekspozīcijās. Tā nevarēja rakstīt! Tas bija īsts nestils. —

Steidzīgā gaušanās par drauga trūkumu modinās aizdomas: vai tikai jaunuzradies draugs nemakšķerē pēc pakalpojumiem? Varbūt domā apmeklēt Angliju un tad uzkārties draugam Herbertam kaklā? Sevišķi, ja tālāk paskaidrots, ka Jēkabsoni pavada atvaļinājumus Eiropā. —

Nebija arī sapratīgi pieminēt vecās "brūtes". Ar tādām lietām derēja apieties piesardzīgi. Ļaudis bieži zaudēja humora sajūtu. Jaunības dienu notikumus vērtēja pārāk nopietni, bez distances. Varbūt Herberts bija apprecējis aizdomīgu, greisirdīgu sievieti, kas vēl tagad uzmanīja katru viņa soli un, saprotams, izlasīs arī šo vēstuli no Amerikas. Tādas sievietes cēla kaŗa stāvokli par katru niecīgāko sīkumu. Kāpēc sagādāt draugam liekas nepatīkšanas?

Arī pārāk atklāt savas ģimenes lietas nebija gudri. Sūdzēties par dēlu. Labajos laikos, Latvijā, vecāki mēdza izgudri apnicināt savus bērnus. Tagad, sekojot amerikāņu paražai, bērnus tikai cildināja. Arī glaimus neviens vairs smalkjūtīgi nenoraidīja, tikai pateicās par tiem. Pasaule bija kļuvusi vientiesīgāka.

Varbūt Herberts kļuvis pavisam "radikāli liberāls" un ģimenes latviskums viņam vairs nerūpēja? Tas neko nenozīmēja, ka viņš bija latviešu kluba sekretārs. Daudzi latvieši paši joprojām turējās pie biedrībām un amatiem, bet ģimenes bija aizlaiduši asimilācijā domādami, ka tā jauniejiem būs vieglāka dzīve. — Spriedelēšana par Latvijas apmeklēšanu viņu tikai gaļlaikos.

Pavisam lieki bija atgādināt savus aizmirstos mēģinājumus rakstniecībā. Herberts tikai sirsnīgi nosmiesies un noturēs viņu par jefiņu. Un, vispār, nebija pieklājīgi tik daudz stāstīt tikai par sevi. —

Jēkabsons saņurcēja vēstuli un iemeta papīru grozā. — Pasaulē taču bija daudz interesantu temu arī bez personīgajām lietām. Senajos laikos viņi ar Herbertu vadīja gaŗas pēcpusdienas un novakares, pārsprieddami neskaitāmus jautājumus par sadzīvi, mākslu, filozofiju un, saprotams, politiku. Īpaši Herberts bija veikls, āķīgs diskutētājs. Derēja labi apdomāt, ko un kā viņam rakstīt.

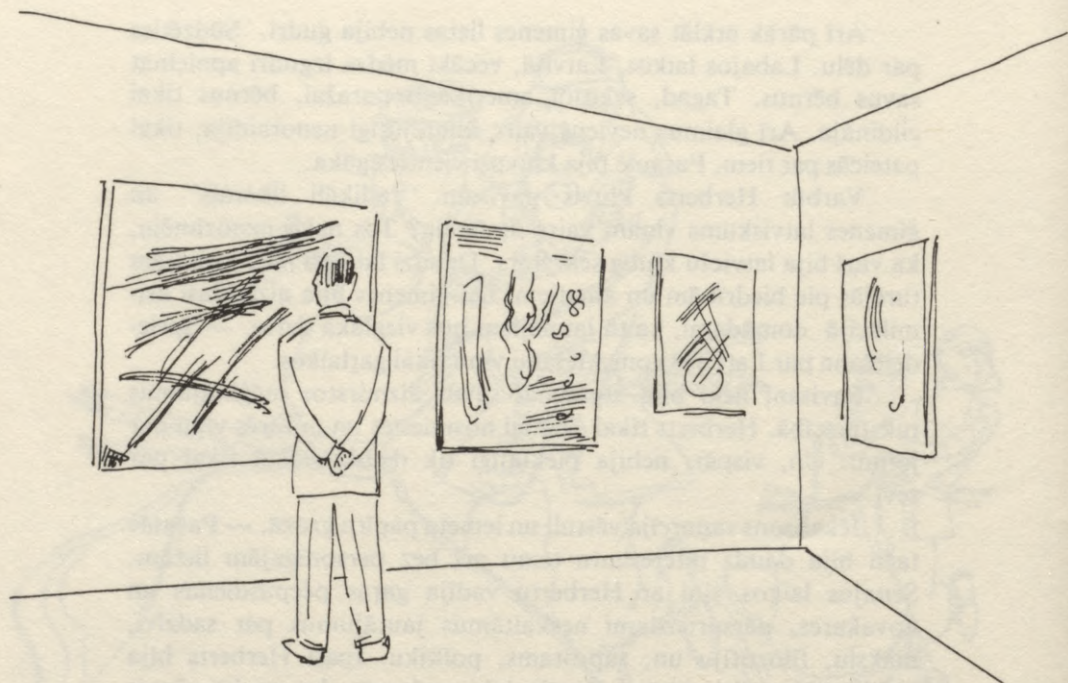
Jēkabsons paņēma jaunu loksni un šoreiz iesāka ar oficiālāku uzrunu:

Sveicināts, Herbert! —

bet — nogrima pārdomās. — Jautājumu, sevišķi politisko, netrūka, bet palaikam tie bija jau pamatīgi apspriesti laikrakstos. Par un pret. Varēja tikai nostāties vienā vai otrā pusē. Varēja papriecāties par labā spārna uzvaru nesenaļās vēlēšanās Savienotajās Valstīs un Kanadā, bet — ej nu saļini, pie kāda spārna Herberts tagad turēļās? Nebija nozīmes runāt arī par jaunāko latviešu un amerikāņu literātūru, pieminēt nesena redzētās teātrļa izrādes. Viņš atcerēļās, ka "eiropieši" arvien vēl uzlūkoļa Ameriku par kultūrāli neiztaisītu zemi un nožēloļa tautiešus, kam bija jādzīvo milzģigāļās, pavisam nesena uzceltāļās, vienādi pelēkāļās lielpilsētās. Velti bija stāstīt, ka Amerika sen vairs nav meļonģiga zeme un, kas vēlēšies, atradīs Ņujorkā vairāk dzīvas, laikmetģgas mākslas nekā Londonā, Mīnchenē vai pat Parģzē.

Tā nu rādģļās, ka arī no vispārģļām pārrunām ar seno dienu draugu nekās neiznāks un būs vien jāsamierinās ar kailiem svētku sveicīnīem.

Jēkabsons pievērsās svētku kartēm. Daļas viņš bija darināļģis

pats. Kā jau zīmētājs, viņš itin veikli prata lietot krāsas. Viņam likās, ka košie plankumojumi un stilizācijas izdevušās gluži labi. Saņēmējam vajadzēja justies pagodinātam, ka apsveicējs viņa dēļ tik pamatīgi piepūlējies. Jēkabsons izraudzījās savu labāko zīmējumu un domīgi grozīja pirkstos — ej nu sazeni, varbūt Herberts nodomās: “Nelga Jēkabsons, nav vīžojis nopirkt kārtīgu Ziemsvētku karti un uzkrīcelējis kaut ko pats.

Jēkabsons pārcilāja pirtās kartes. Viņam bija divas šķirnes — mākslas kartes un parastās. Mākslinieciskās viņš bija pircis pilsētas mākslas mūzeja grāmatu nodaļā. Šogad bija gadījies aiziet turpu pārāk vēlu, tikai nedēļu pirms svētkiem, kad viss jau bija tikpat kā izpirkts un vajadzēja apmierināties ar pārpalikām. Patiesībā tas bija labi. Daudz vieglāk izšķirties, ja izvēle mazāka, un šoreiz izvēles nebija nemaz. Bija atlikušas tikai Franča Klaina un Baziotes abstrakto gleznu reprodukcijas. Abus šos darbus Jēkabsons bija daudzkārt aplūkojis. Tie karājās trešajā stāvā modernās mākslas nodalījumā pie dibena sienas. Sevišķi Klains viņam patika. Enerģiski trieptie melnie leņķi un svītras izskatījās ļoti vienkārši, bet tos atdarināt nenāktos nemaz tik viegli. Brīžam triepumu kontūras bija asas, brīžiem izplūdušas. Reprodukcijā gan bija pazuduši vārie,

bāli zilgie un krējuma starptoni un karte likās Ziemsvētku sveicienam par bezkrāsainu. Totiesu Baziote reproducējās teicami. Amēbām līdzīgās formas un jautrās pastelīgās krāsas skaņojās īsti priecīgi. Bet — vai Herberts sapratīs? Varbūt viņš tāpat kā daudzi latvieši spītīgi turējās tikai pie bērziem un Rīgas torņiem un abstraktās gleznas tieši ienīda?

Uz galda gulēja kaudzīte visparastāko Ziemsvētku kartīšu — egles zars ar sveci un zeltītu košuma bumbuli. Šīs kartes Jēkabsons bija iegādājies ko sūtīt saviem amerikāņu darba biedriem, arī pastniekam, piena vīram un acu ārstam, kas tieši uz Ziemsvētkiem sūtīja atgādinājumus, ka derētu pārbaudīt acis un varbūt iegādāties jaunas stiprākas acenes?

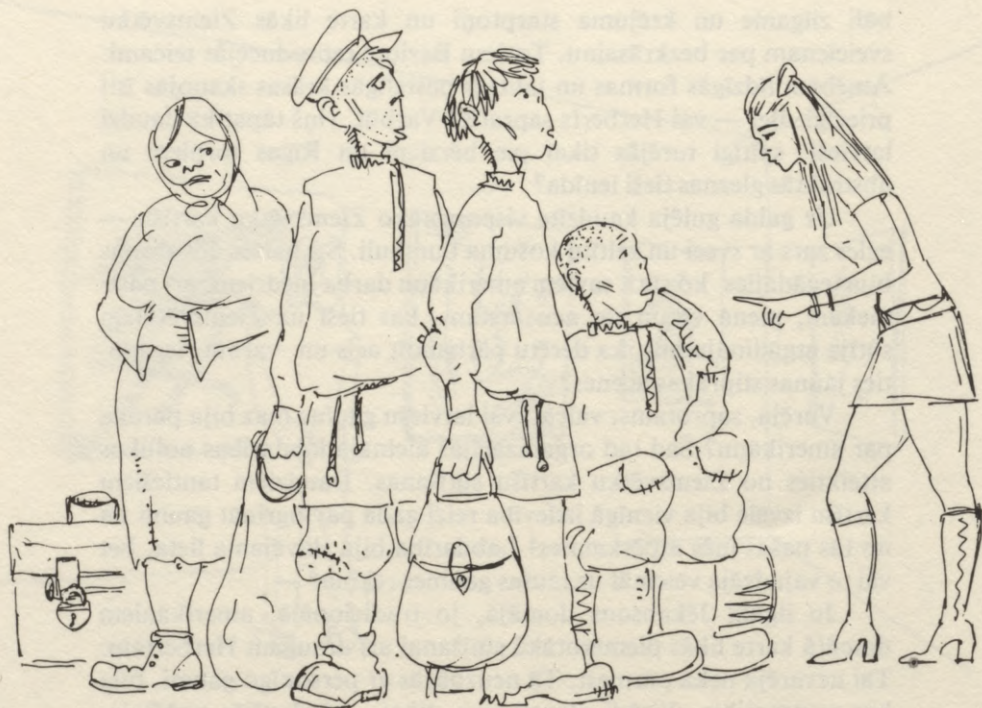
Varēja, saprotams, vaicāt, vai latviešu gaume maz bija pārāka par amerikāņu? Šad tad organizācijas aicināja labdarības nolūkos atteikties no Ziemsvētku kartīšu sūtīšanas. Daudziem tautiešiem kartīšu izvēle bija vienīgā izdevība reizi gadā pavingrināt gaumi un no tās pašas mēs atpērkamies! Labdarība bija slavējama lieta, bet vai to vajadzēja veicināt uz tautas gaumes rēķina? —

Jo ilgāki Jēkabsons domāja, jo tradicionālā, amerikāņiem domātā karte likās piemērotākā sūtīšanai arī draugam Herbertam. Tai nevarēja nekā pārmet. Tā neuzbāzās ar personīgo gaumi, bija bez pretenzijām. Visādi pieņemama, tikai — izskatījās nožēlojami! — Bet varbūt, ka viņš pārspīlēja? Svētku karte taču nebija nekāds gaumes mērkoks. Saņēmējs izlasa sūtītāja vārdu un nosviež, bieži vien zīmējumu nemaz neaplūkojis. Galvenais taču ir svētku sveiciens. —

Atlikās tikai pierakstīt dažus sirsnīgus, izjustus, draudzīgus teikumus. Un — viegli atgādināt aizgājušos labos laikus. — Bet nekas piemērots nenāca prātā. Izrādījās, ka bezpersoniskas, nesaistošas laipnības arī nebija tik viegli sagudrojamas.

Varēja izlīdzēt, atkārtojot iespiesto angļu tekstu mīļajā latviešu valodā. Bet — Herberts nodomās, ka viņš uzbāzās ar savu latvietību nevietā. Katrs taču zināja, ko nozīmē “Merry Christmas” vai “Season’s Greetings”! Piesardzīgāki bija apmierināties tikai ar parakstu.

Jēkabsona roka savicinājās slaidam vilcienam “Tavs Andrejs”, bet atkal nolaidās. Vai pēc divdesmit trīs gadiem Herberts atcerēsies, kas tas par Andreju? Andrejs bija pārāk izplatīts vārds. Droši vien Herberts pazina veselu baru Andreju. Arī Jēkabsonam pašam bija gadījies saņemt no ārzemēm, no Ēģiptes, Tobago, Jaunzēlandes vai Rīgas karti ar sveicieniem: “Tavs Jānis”. Ej nu sažini, kas tas par Jāni? Varbūt kādreiz viņš pazina šī

Jāņa rokrakstu, bet ne vairs tagad, pēc gadiem.

Varēja, saprotams, parakstīties nesamaināmi oficiāli: "Andrejs D. Jēkabsons". Bet toreiz, kad viņi ar Herbertu šķīrās Brēmenē, neviens vēl nerakstīja starp vārdu un uzvārdu otra kristītā vārda pirmo burtu. Tā bija amerikāņu paraža. Herberts pasmiesies: "Paskaties, kāds skalu jenkijs!" — arī "Andrejs Jēkabsons" skanēja pārāk svinīgi, sevišķi, ja bija rakstīts ar roku. Jēkabsons nožēloja, ka nebija licis iespiest uz dažiem dučiem kartīšu savu vārdu ar vēsi mirdzošiem zelta burtiem, kā to tagad darīja liels vairums latviešu. Iespiests vārds bija neaizskaņams un neievainojams. Jēkabsons cieši apņēmas uz nākamajiem Ziemsvētkiem gādāt kartes ar iespiestu vārdu. Cik viegli un ērti bija tādas iespieddarbus izsūtīt! Zlāgē tikai aploksnēs, apmarko un nes uz pastu! Nekādas blēņošānās un jutināšanās ar parakstiem un privā-

tām piezīmēm. Nosūtīšanas darbu varēja uzticēt arī pakalpojumu birojam. Piemaksāt to nieku, iedot birojam adresu sarakstu un miers!

Jēkabsons steidzīgi parakstījās "A. Jēkabsons" un iegrūda karti aploksnē.

— Paldies Dievam, beidzot nodarīts! — saguris viņš atslīga sēdekļī un slaucīja aprasojušo pieri.

Piemocijies, apreibis un apdullis viņš nolēma izvēdināt galvu svaigā gaisā — aizsoļot līdz ielas stūrim, kur atradās pasta kaste un līdz ar to galīgi atraisīties no sasodītās sveicienu lietas.

Kad aploksne ieslīdēja kastē, Jēkabsonu pārņēma drūme. — Tomēr vajadzēja uzrunāt Herbertu par Herbi un nosūtīt gaŗo vēstuli! Nebaidīties no pārpratumiem. — Šoreiz — nu bija par vēlu. Bet nākamajos Ziemsvētkos viņš noteikti rakstīs Herbi gaŗu, sirsnīgu vēstuli! —

Lidojums Saulgriežu naktī

Pilots Vo bija spiests nolaisties Sibīrijas tundrā. Brīdi lidaparāts gurstēdams šļūca pa sniegu, tad ar krakšķi atsēdās kupenā.

Attapies no šoka, Vo apsvēra drūmo problēmu. Pirms rīta ausmas viņam bija jātiek no šejienes projām. Ja viņu atklās un notvers, valstij būs sagādāta smaga, varbūt pat izšķirīga neveiksme.

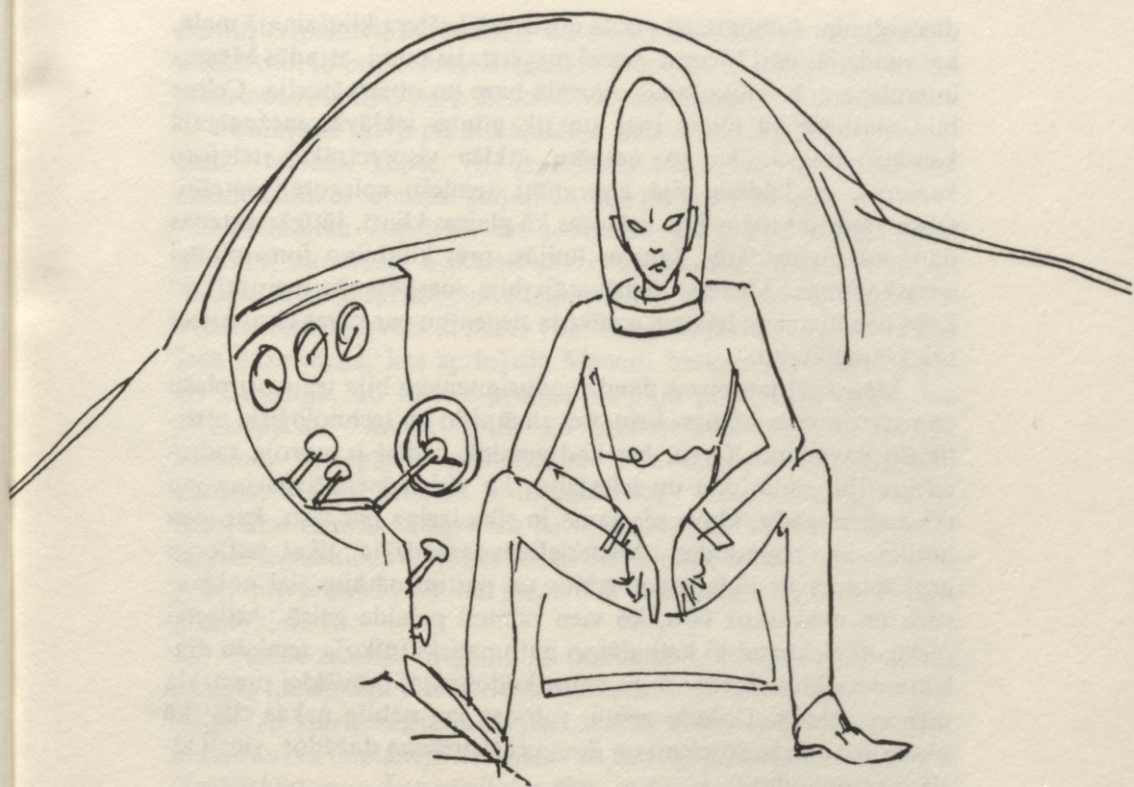
Vo rūgti zūdījās par savu nolaidību. Vajadzēja lieku reizi pārbaudīt gravitācijas modulātoru aizsargus. Tos uzlūkoja gandrīz par mūžīgiem, bet šoreiz, kādā sevišķi asā pagriezienā, tie izdega. Tā bija svētku steiga, kas pavadināja uz paviršību. Vo vēlējās ātrāki veikt lidojumu un atgriezties mājās. Un tagad — valsts labākais pilots, kam vajadzēja vadīt izlases grupu krāšņajā Saulgriežu parādē, sēdēja saknupis tumšajā ELO X16 kabīnē, drebinādamies aukstumā, jo akumulātoru enerģija bija jātaupa raidījumiem, saziņoties ar bazi. Savu tiešo uzdevumu Vo, kā vienmēr, bija veicis spoži. Audio-vizuālajā lentē bija ar uzviju reģistrēta visa vajadzīgā informācija, un tieši viņam, vienīgajam un pirmajam no visas slavenās ELO flotes, bija jāpiedzīvo nejēdzīga, nepelnīta avarija!

Vo noraidīja briesmu signālu vēl un vēlreiz un pēdīgi saņēma atbildi:

“Uzmanību ELO X16. Runā Centrālā baze. Saņēmām ziņojumu. Pēc stundas izlidos palīgā ELO X17. Ja draud gūsts, lidķermenis jāiznīcina. Tālākie signāli divu stundu intervalos. Beidzam.”

— Baze netērēja neviena vienīga lieka vārda, — konstatēja Vo ar rūgtumu. Draudzīga piebilde vai uzmudinājums būtu viņu stipri iepriecinājis. Bet baze zināja, ka uztvērēja darbināšana prasīja strāvu un to vajadzēja taupīt. Bazei nebija sevišķu simpatiju pret pilotu, kas — avarēja. —

Vo atlaidās savā kontūrsēdeklī. Tuvu pie polārā loka naktis bija gaŗas. Varēja vēl rēķināties ar sešām tumsas stundām. Vai ar to pietiks, lai viņu sasniegtu solītā palīdzība? Vai līdz tam viņš nebūs

jau nosalis? — Vo ielaida kabīnes sildītājā mazliet strāvas, lai locekļi pagalam nesastingtu. — Vai patiesi bazei vajadzēja veselas stundas, lai sagatavotu ELO X17 lidojumam? Ko viņi tur darījās, šie bazes miegamices?!

— Ja draud gūsts, aparāts jāiznīcina. Tas nozīmēja, ka jāiznīcinās arī pašam! Cik vienkārši to pateikt. — Dezintegratora aizplombētā svira rēgojās labi pa ķērienam pie kabīnes sienas. Viens rāviens, un visam beigas! Viņa vairs nebūs. Vai tāpēc kas grozīsies? Viņa meitene Kī drusku noraudāsies un aizies remdināt bēdas uz Saulgriežu balli. Tur draugi iedzerdami viņu pieminēs un — aizmirsīs. Nekas nebūs grozījies. —

Nakts bija auksta un dzidra. Caur kabīnes caurspīdīgo kupolu varēja labi saskatīt dzimto Mēnesi. Kā šaurs sirpis tas vizēja ass un draudīgs. Trīsdesmit viena Zemes diametra attālumā, pie Mēness

dienvidpola, Amundsena vārdā nosauktā krātera klinšainajā malā, kas raudzījās pāri Mēness Zemei pievērstajai pusei, atradās Mēness interplanetārās izlūkošanas centrālā baze un observatorija. Celtne bija maskēta kā klints rags un tik pilnīgi iekļāvās mežonīgajā kalnāja ainavā, ka to nespētu atklāt visprecīzākās telefoto kameras, ar kādām bija apbruņoti zemiešu spiegotāji satelīti. Observatorijas lūkas bija veidotas kā plaisas klintī, jūtīgās antenas darinātas nerēgulārās, lautzās līnijās, pret klinšaino fonu pilnīgi nesaskatāmas. Mēness iedzīvotāji bija maskēšanās meistari, jo kopš neminamiem laikiem uzlūkoja slepenību par savas eksistences priekšnoteikumu.

Mēnesieši jau pirms daudz gadusimteņiem bija ieguvuši plašu pamatizziņu par Mēness lielo, bet zinātniski un tehnoloģiski atpalikušo pavadoni Terru, bet kad zemieši pēdīgi izgudroja radio-telegrafiju, radiofonu un televīziju, ko visi mēnesieši pazina jau tūkstošiem gadu, kļuva pieejama jo sīka izziņa par visu, kas vien notika uz zemeslodes. Mēnesiešiem vajadzēja tikai attiecīgi noskaņot savus jūtīgos uztvērējus un pastiprinātājus, lai noklausītos un noskatītos visu, ko vien zemieši palaida gaisā. Attiecīgi pielāgoti elektroniski kalkulatori automatiski tulkoja zemiešu dialektu neveiklos, garos vārdojumus kodolīgajā, brīnišķīgi precīzajā mēness valodā. Dažādo zemju valodas jau nebija nekas cits kā vienu un to pašu jēdzienu un domu reģistrēšana dažādos, viegli atšifrējamos kodos.

Tā kā Zemes raidījumi nereti izskanēja pretrunīgi, tad faktu pārbaudei Mēness valdība laiku pa laikam sūtīja uz Zemi ekstragravitālās lokomocijas objektus, ELO. Lai gan tiem vajadzēja darboties pēc iespējas diskrēti, zemieši tos drīz vien atklāja un iedēvēja par lidojošiem šķīvjiem. Zemieši dažādi minstinājās, no kurienes ceļas šie "neidentificējamie lidojošie objekti"? Vadītāji zinātnieki izskaidroja, ka tie ir viesi no citām sauļu sistēmām, vai pat galaksijām. Neviens neturēja aizdomās Mēnesi. Zemiešu lepnums nepieļāva iespēju, ka apmēros daudz mazākā planēta apsteigusi lielāko tehnoloģijā. Mēness intelektuāļu aprindās zemiešu iedomība bija neizsmeļams iegāns jokiem un asprātībām..

Ekstragravitālo lidaparātu propellācijas avots ir solārā enerģija. Elementārā fizika māca, ka ekstragravitālie ķermeņi, iekļuvuši saules enerģijas, piemēram, gaismas plūsmā, tiecas pielāgoties nesošas vides, šinī gadījumā gaismas ātrumam. Šo principu jeb dabas likumu mēnesieši pazina jau kopš gadu simteņiem, bet tikai pirms nedaudzām dekādēm viņu astronautikas inženieriem bija izdevies atrast metodi kā samazināt lidķermeņa ballistisko koefi-

cientu, respektīvi, kā bremsēt un mainīt nevaldāmo akcelerāciju, piemērojot to praktiskās navigācijas prasībām. Pēdējo ELO modeļu ātrums svārstījās starp 20 un 30 Mēness diametriem stundā.

Lidojošie šķīvji parasti aplidoja Zemes biezi apdzīvotos apgalbus. Iemesli, kāpēc Vo, izņēmuma kārtā, bija nosūtīts pētīt tuksnešainākos Sibīrijas klajumus, bija pavisam īpatnēji.

Mēnesiešu kultūrālā un tehniskā pārākuma apziņu gluži negaidīti satricināja brutālais fakts, ka arī zemieši sāka raidīt uz Mēnesi savus lidķermeņus. Mēnesieši jau laikus bija novākuši no Mēness zemei pievērstās puses visas installācijas. Pēc pirmā orbitējošā lidķermeņa, kas apriņķoja Mēnesi, bezkaunīgi ieskatīdamies arī slepenajā, no Zemes projām vērstajā pusē, lielā steigā bija jānokopj arī "kreisā" puse un jāsamierinās ar dzīvi Mēness iekšienē. Vissāpīgāki mēnesiešiem bija atteikties no tradicionālajām Mēness virsmas braucamo rīku "cross country" sacīkstēm, kad vasaras saulgriežos katrs mēnesietis, kas vien spēja atļauties iegādāties vai noīrēt telpas skafandru, iznāca Mēness virspusē, brīvā dabā, vai nu piedalīties sacīkstēs, vai vismaz tajās noskatīties.

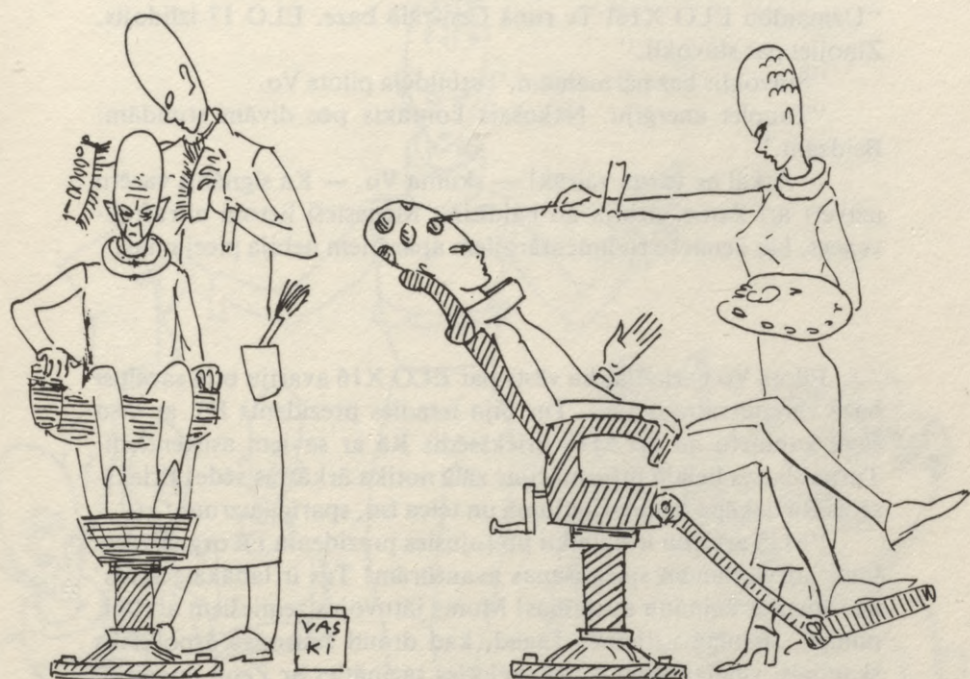
Pirmie zemiešu mēģinājumi noludināt uz Mēness savas ierīces beidzās nesekmīgi. Neveiklie darinājumi sašķīda. Bet zemieši neatlaidās. Ar katru mēģinājumu viņu aparāti uzlabojās. Drīz vien viņu grabažas jau noplanēja nebojātas un tad ilgi darbināja vientiesīgās signāliekārtas. — Īsta pānika izcēlās, kad ar primitīvu, bet visnotaļ lietojamu sakabi uz Mēness nolaidās pirmais Zemes astronautu pāris. Pa Mēness iekšienes avenijām skraidīja satrauktu mēnesiešu bari. Liels pūlis salasījās pie valdības mitekļa un prasīja noteiktu rīcību: aizmirst mēnesiešu iesakņoto miermīlības principu un iznīcināt nekaunīgos iebrucējus! Ar mokām Mēness ilggadīgajam prezidentam Fū izdevās pārliecināt satrauktos ļaudis, ka vardarbība atklātu tūkstošiem gadu glabāto noslēpumu, ka Mēness apdzīvots. Tas draudētu ar pilnīgi nepārredzamām sekām. Pastāvēja taču iespēja, ka agresīvie zemieši pieprasītu Mēness kapitulāciju bez noteikumiem un nepaklausīšanas gadījumā nekautrētos apšaudīt savu brāļu planētu ar atombumbām!

Pieminot atombumbas, protestētāju barā iestājās samulsis klusums. Paceltās dūres nolaidās, dumpīgās galvas nokārās. Pūlis saira un izklīda. Mēnesieši labi zināja, ko nozīmēja atomkaņš. Pietika pamest acis uz dzimtās planētas virsmu, lai atcerētos briesmīgo pilsoņu kaņu, kas plosījās uz Mēness pirms 10 000 gadiem un pārvērta zaļiem mežiem un košām pļavām klāto planētu par drūmu, krāteņiem izraibinātu tuksnesi.

Paldies Dievam, atbraukušie zemieši tikai drusku paurbinājās gruvešos, sasprauda smiltīs šādus tādus niekus un, piegrābuši pie-miņai maisu ar Mēness akmeņiem, posās atkal mājup. Acīmredzot, viņi bija pārliecinājušies, ka Mēness ir no mazvērtīgām radzēm veidota neapdzīvota un neapdzīvojama planēta, kuņā nevienam nav nekā ko darīt. Varēja cerēt, ka tagad zemieši liksies mierā. Mēnesieši ir jauki, labsirdīgi ļaudis, kas viegli padodas jūsmai un jūtām. Iekšmēness avenijas un laukumi atkal pildījās ļaudīm, bet šoreiz tie neprotestēja, tikai smējās, dziedāja un dejoja. Sen mēnesieši nebija tā priecājušies.

Vienīgi vecais prezidents Fū nepiedalījās liksmībā. Viņš zināja, cik mantkārīgie zemieši neatlaidīgi un tiepīgi. Viņš paredzēja, ka tie atkal un atkal atgriezīsies uz Mēness lieku reizi pārbaudīt, vai tomēr tur nav kas mantojams. — Tikko Apollo astrokuģis atstāja orbitu, prezidents nosūtīja labi maskējušos izlūkus pārbaudīt no-laišanās vietu un pamestos daiktus, strikti piekudinādams nekam nepieskarties. Atstātie krāmi izrādījās gluži nenozīmīgi, izņemot vienīgi seismografu. Tas varēja reģistrēt vibrācijas planētas iekš-ienē, ko radīja satiksmes līdzekļu kustība, kā arī gaismošanas, ap-sildīšanas un skābekļa ražošanas ierīču darbināšana. Šis risks tomēr bija jāuzņemas, jo iznīcināt vai maitāt seismografu nedrīk-stēja. Ja astronautiem gadītos atgriezties, tie tūdaļ manītu, ka ap viņu rīkiem kāds krāmējies.

Prezidenta Fū bažas piepildījās. Zemieši turpināja apmeklēt Mēnesi. Tomēr, ievērojot pienācīgo piesardzību un modrību, likās, ka Mēness normālo dzīvi šie apciemojumi daudz netraucēs. Bries-mas slepenajai eksistencei radās no gluži negaidītas puses. — Mē-nesieši, sevišķi jaunā paaudze, arvien vairāk sāka interesēties par Zemi. Modē nāca klausīties un skatīties Zemes raidījumus. Lai gan valdības oficiozs "Mēness Vēstnesis" nepagurdams skaidroja, cik dzīve uz Zemes nestabila, cik zemieši garīgi nenosvērti, padoti dī-vainām masu psihozēm, kas radīja pastāvīgus nemierus un ka-ŗus, — neviens neklausījās. Pat spēcīgākais arguments, ka arī Zemei draud atomkaŗš, nevienu vairs nepārlicināja. Dumpīgā jaunatne vairs nevaskoja savus pakaušus, lai tie labi un pieklājīgi spīdētu (pēc lielā pilsoņu kaŗa, izraisītās radiācijas dēļ, uz mēnesie-šu ķermeņiem vairs neauga neviena spalviņa), bet krāsoja uz pauŗiem izaicinošas zīmes un ornamentus. Mēness jaunatnes savie-nība, MJS, ātri kļuva par lielāko partiju Mēness parlamentā, un tās jauneklīgais priekšsēdis Rā atklāti sludināja, ka prezidenta Fū konservatīvā izolācijas politika ir pārdzīvota un novecojusi, ka Mēnesim jāiedzīvina pilnīgi jauna, progresīva pieeja ārlietām, ka

nekavējoties jānodibina oficiāli sakari ar Zemi un jālūdz, lai Mēnesi uzņem brīnišķīgajā iestādījumā: Apvienotajās Nācijās! —

Priekšsēža Rā jauneklīgā dedzība un daiļrunība dziļi ietekmēja prezidentu Fū. Viņš piepeši sajūtās vecs un noguris. — Patiesi, viņš domāja, laiki mainās. Vecās patiesības aptumšojas, tradīcijas nolietojas un zaudē jēgu. Varbūt, ka tiešām vecajiem laiks atkāpties pie malas un nodot Mēness vadību jūsmīgās jaunatnes rokās? — Tomēr vēl kādu gadiņu vecais Fū būtu labprāt paturējis valsts lietas savā zināšanā un, gatavodamies izšķirīgai parlamenta sesijai, nosūtīja pilotu Vo uz Zemi ievākt informāciju par vietām, kuņas lidojošie šķīvji vēl nebija apmeklējuši.

Un te nu pilots Vo sēdēja ar savām izziņām sniegā un salā, gaidīdams signālu no Centrālās bāzes. Noteiktajā laikā viņš ieslēdza uztvērēju.

Baze darbojās ar sekundes precīziju. Mikrofonā atskanēja: “Uzmanību ELO X16! Te runā Centrālā baze. ELO 17 izlidojis. Ziņojiet par stāvokli.”

“Stāvoklis bez pārmaiņām,” atbildēja pilots Vo.

“Taupiet enerģiju. Nākošais kontakts pēc divām stundām. Beidzam.”

— Atkal ne vārda vairāk! — skuma Vo. — Ka signālus varētu uztvert arī Zeme, nebija ko baidīties. Mēnesieši lietoja ultrafrekvences, kas zemiešu rudimentārajiem aparātiem nebija pieejamas.

*

Pilots Vo nezināja, ka vēsts par ELO X16 avariju bija sacēlusi bazē varenu satraukumu. Tur bija ieradies prezidents Fū ar visu savu kabinetu un arī MJS priekšsēdis Rā ar saviem asistentiem. Turpat bazes lielajā informācijas zālē notika ārkārtas sēde. Priekšsēdis Rā uzkāpa paaugstinājumā un teica īsu, sparīgu uzrunu:

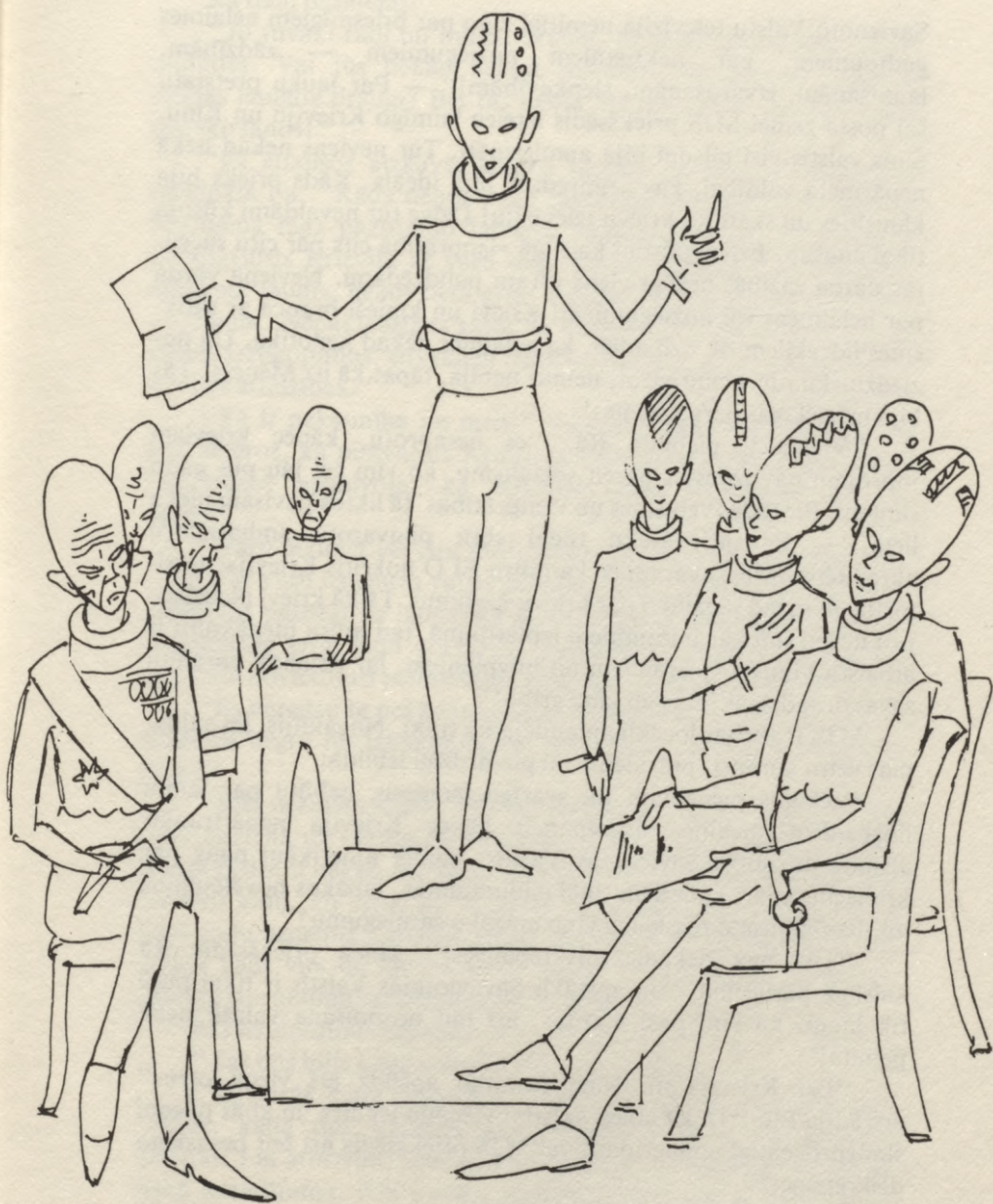
“MJS arvienu ir noteikti pretojusies prezidenta Fū organizētājam, nožēlojamām spiegošanas avantūrām! Tas ir labākais veids kā samaitāt kaimiņu attiecības! Mums jātuvojas zemiešiem atklāti, pilnīgā, sirsnīgā uzticībā. Tagad, kad draud šausmīgs ārpolitisks skandals, vienīgā izeja ir nekavējoties sazināties ar Zemi, atvainoties par starpplanetārās pieklājības pārkāpšanu un nodot avarējušo šķītvī ar nelikumīgi savākto izziņu zemiešu rīcībā!”

Tā kā MJS bija parlamentā noteikts vairākums un redzēdams, ka arī viņa paša kabineta locekļi šaubīdamies groza galvas, prezidents Fū sacīja ar smagu nopūtu:

“Pašreizējos apstākļos man neatliek nekas cits kā pievienoties priekšsēža Rā ierosinājumam. Es iesaku uzņemt sakarus ar Savienotajām Valstīm. Tur atrodas zemiešu brīnišķīgā, ideālistiskā iestādījuma Apvienoto Nāciju mājoklis, un tieši Savienoto Valstu astronauti pirmie un vienīgie apmeklējuši Mēnesi. Bet nacionālās drošības labā ELO X16 jādod rīkojums — iznīcināties!”

Lielā uztraukumā priekšsēdis Rā atkal lēca kājās un runāja:

“Spriežot pēc plašas, no pašu zemiešu televīzijas ievāktas informācijas, tieši Savienotās Valstis ir negantākā un bīstamākā valsts uz visas Zemeslodes! Tā kaitina citas nācijas, uzbāzdamās ar savu naudu, aizdevumiem un palīdzību un apnikusi visiem tik tālu, ka “Yankee go home” kļuvis par Zemes populārāko saukli! Ļaudis Savienotajās Valstīs ir nelaimīgi un neapmierināti. Tie pastāvīgi kritizē viens otru, bet visvairāk savu valdību un prezidentu, kas itin nekā nespēj izdarīt saviem kritizētājiem pa prātam. Bez tam, pašu

Savienoto Valstu televīzija nemitīgi ziņo par briesmīgiem nelaimes gadījumiem, par nekrietniem noziegumiem — zādzībām, laupīšanām, izvarošanām, slepkavībām!” — Par jauku pretstatu šai posta zemei MJS priekšsēdis ieteica laimīgo Krieviju un Ķīnu. Šinīs valstīs visi pilsoņi bija apmierināti. Tur neviens nekad nekā nepārmeta valdībai, kas acīmredzot bija ideāla. Kāds prieks bija klausīties un skatīties krievu televīziju! Dzīve tur nevaldāmi kūsoja tikai augšup. Brīvie pilsoņi kaislīgā vienprātībā cits pār citu sacentās darba ražībā, brālīgi viens otram palīdzēdami. Neviena vārda par nelaimēm vai noziegumiem! Krievi un ķīnieši brauca ar satiksmes līdzekļiem tik uzmanīgi, ka nelaimes nekad nenotika. Un noziedznieku tur, acīmredzot, nemaz nebija, tāpat kā uz Mēness! Tās bija brīnišķīgas paraugzemes!

“Vienīgi,” piebilda Rā, “es nesaprotu, kāpēc krieviem joprojām nav izdevies uzcelt sociālismu, ko viņi ceļ jau pus gadu simteni. Pie tādas veiksmes un vienprātības tā liktos pavisam nieka lieta. — Es silti iesaku tūdaļ sūtīt pilnvarotu ambasadoru akreditēties Maskavā, tāpēc ka mūsu ELO nokritis Krievijas teritorijā un tagad jāuzlūko par krievu īpašumu. Tā kā krievi piedzīvojuši neveiksmes ar lidojumiem izplatījumā, tad mūsu pienākums ir atbalstīt viņus ar padomiem un būvplāniem, lai vislabāk parādītu savas draudzīgās jūtas un labo gribu!”

MJS frakcijas locekļi aplaudēja kā traki. Nogaidījis, lai sajūsmas vētra apgrimst, prezidents Fū piesardzīgi iebilda:

“Iekams pieņemam tik svarīgu lēmumu, nebūtu par ļaunu noskaidrot dīvaino diskrepanci: kāpēc Krievija nepārtraukti apsūdz un nopeļ Savienotās Valstis, kamēr amerikāņi pauž par krieviem un arī ķīniešiem tikai cildinājumus, labākos novēlējumus un sirsnīgi jūsmo par katru viņu mazāko sasniegumu?”

“Tur nav nekādas diskrepances!” sauca priekšsēdis Rā kaislīgā pārliecībā. “Ja apstākļi Savienotajās Valstīs ir tikai pusē tik ļauni, kā viņi paši atzīstas, arī tad nosodīšana vairāk nekā pelnīta!”

“Bet Krievija un Ķīna nemitīgi apsūdz arī viena otru,” aizrādīja Fū. “Tā kā abām valstīm vienāda iekārta un abās pilsoņi simtprocentīgi apmierināti, vai MJS priekšsēdis arī šeit nesaskata diskrepanci?”

Kādu brīdi Rā koncentrēti domāja.

“Nē! Arī šinī gadījumā nav diskrepances. Ja abas valstis vienādi labas, tad berzēšanās viņu starpā var būt tikai labsirdīga tincināšanās kā tuvu radu vai sirsnīgu draugu starpā.”

“Bet krievi un ķīnieši nereti noiet līdz lielām prastībām!” teica Fū.

Rā tikai pasmējās:

“Jo tuvāki radi un mīļāki draugi, jo lielākas prasības tie var atļauties. Vai jūs nekad neesat dzirdējis, cik neganti dažkārt strīdas laulātie draugi? Bet tas nebūt vēl nenozīmē, ka viņi domā par šķiršanos!”

“Es atļaušos aizkavēt augsto sapulci ar kādu kuriozitāti,” turpināja Fū. “Kāda nenozīmīga raidāmstacija kaut kur Eiropā, lietodama maz pazīstamo latviešu valodu, ziņo, ka tā saucamā paraugvalsts Krievija ar varu iespiedusies mazajās kaimiņvalstīs, aplaupot ļaudis, liekot tiem grūti strādāt un aizliedzot brīvi runāt un domāt. Nepaklausīgos sūtot uz mežonīgiem apgabaliem, turot īpašos iežogojumus, cilvēkiem nepiemērotos apstākļos un nodarbinot bez atlīdzības.”

“Tā ir nekaunība un meli!” uztraucās Rā. “Es vēl pavisam labi atceros, ka pilnvarots Krievijas ambasadors kādā lielā preses konferencē apgalvoja, ka Krievijā tādu iežogojumu nemaz neesot!”

“Varu atzīmēt vēl citu kuriozitāti,” neatlaidās prezidents Fū. “Kāds ar varu ieņemtas valsts pilsonis, vārdā Sims Kudirka, nesen mēģinājis pārbēgt uz jaunajām Savienotajām Valstīm, bet dūšīgie Krievzemes sargi viņu notvēruši, piekāvuši, aizveduši atpakaļ un par sodu novietojuši pieminētajā iežogojumā uz desmit gadiem.”

“Es neredzu te nekādas loģikas,” teica Rā. “Kāpēc gan lai šis Kudirka bēgtu no labākas zemes uz sliktāku un kāpēc viņam to liegt?”

“Mēs nezinām kāpēc. Bet šādu bēgļu ir daudz, un visi viņi bēg tikai virzienā uz rietumiem. Bieži viņus sagūsta vai bēgot nošauj, tomēr bēdzēju nekad netrūkst. — Izlūkošanas departaments nesen uztvēris ziņu, ka viens no Krievijas valdniekiem ciemojies un ar lielu godu uzņemts Kanadas valstī. Bet piepeši no sagaidītāju bara izlēcis kāds vīrs un sācis krievu žņaugt, pārmezdam viņam varmācīgu iebrukumu savā dzimtenē — Ungārijā.”

Arī šis ziņojums nepārliecināja Rā. Viņš teica:

“Tas būs bijis kāds kokaīnu sašņaucies huligāns!”

“Visvairāk mani skumdina,” vēlreiz mēģināja prezidents Fū, “veids, kādā tiek uzņemti jauni biedri zemiešu Apvienotajās Nācijās. Lai atbrīvotu sēdekli lielajai Ķīnai, no brīnišķīgā, ideālistiskā iestādījuma AN izmeta ilggadīgu biedreni — mazo Ķīnu. Dīvainākais, ka lielā Ķīna pret to neiebilda ne pušplēsta vārdiņa! Pat priecājās par sava mazā brāļa nelaimi! Kā noritēs Mēness uzņemšana AN? Mēness nav nekāda nieka valsts, sevišķi, ja spriež

pēc virsmas kvadrātūras. Mēness valsts ir vairāk nekā četras reizes lielāka par Ķīnu! Ja nu, atbrīvojot mums sēdekli, no AN atkal jāizmet kāda mazāka valsts? Varbūt pat divas vai trīs? Vai visas četras? To mūsu taisnības sajūta nekad nepieļautu! Kaut kas ar šīm lielajām paraugvalstīm, Krieviju un Ķīnu, tomēr nav kārtībā!”

“Pāris nejaušu ziņojumu dēļ nevajadzētu uztraukties,” teica Rā. “Ja krievi un ķīnieši paši nepārtraukti apgalvo, ka viņi ir labi, tad taču viņi nevar būt slikti! Iesniedzu priekšlikumu nekavējoties nobalsot par neatsaucamu lēmumu nodot ELO X16 krieviem un sūtīt ambasadoru ar būvplāniem uz Maskavu!”

Parastajā intervālā pilots Vo, drebinādamies kabīnes dzestru-
mā, iedarbināja uztvērēju. Tūdaļ atskanēja asa, valdonīga balss:

“Uzmanību! Te runā Centrālā baze! Sagatavoties lidķermeņa nodošanai piekritīgajām krievu autoritātēm. Beidzam.”

Pilots Vo juta, ka, par spīti stindzinošajam aukstumam, nosvīst. Nebēdādams vairs par strāvas patēriņu, viņš raidīja:

“Te runā ELO X16! Manā rīcībā superslepena informācija.”

Baze atbildēja:

“Tai vairs nav nozīmes. Arī informācija jānodod krieviem. Netērējiet strāvu. Beidzam.”

Bet pilots Vo neatlaidās:

“Uzmanību, baze! Es noraidu slepeno informāciju.”

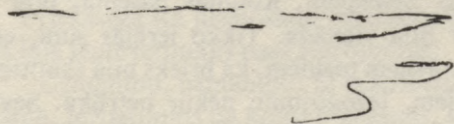
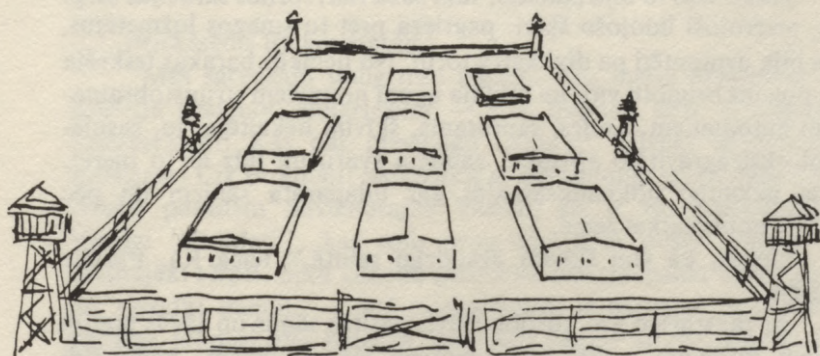
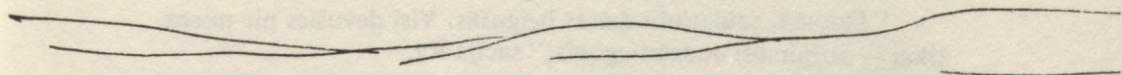
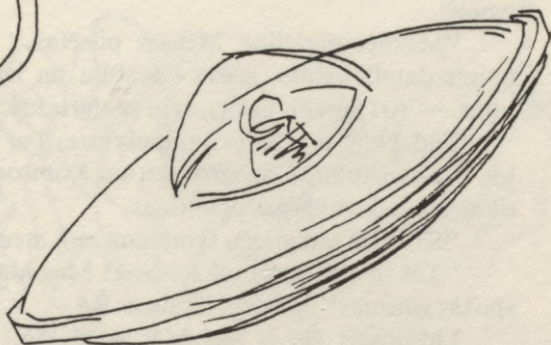
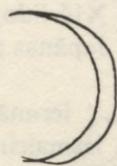
Pilots Vo ieslēdza audiovizuālo lenti aparātā un sāka pārraidīšanu. Tūlīt varēja just, ka kabīne atdziest, ka uz mācās negants Sibīrijas aukstums. — Bet — spriežot pēc tā, ko viņš šinī lidojumā bija novērojis, kāda gan starpība, vai iet bojā, iznīcinot savu ELO, nosalstot vai padodoties piekritīgajām krievu autoritātēm? —

Slepenā ziņojuma audiovizuālais pārraidījums parādījās uz lielā radara ekrāna bāzes informācijas telpā, kuŗā notika ārkārtas sēde.

“Es protestēju!” skaļi sauca Rā. “Es nevēlos skatīties spiegošanas materiālos, ko mūsu valdība ieguvusi nelikumīgā, zemiskā, neglītā, aizmuguriskā veidā! Es prasū pārraidījumu pārtraukt!”

Taču spuldzes nedzisa, un pārraidījums turpinājās. Rā bija diezgan ziņkārīgs. Izkliezdīs savu protestu, precizējis savu principiālo nostāju, viņš apmierinājās un sāka skatīties.

Ne par velti mēnesieši lepojās ar saviem audiovizuālajiem tālredzes aparātiem. Pārraidījums bija trīsdimensionāls un tehniski perfekts. Skatītājiem likās, ka viņi sēd ekstragravitālās lokomocijas lidķermeņa stūrmaņa kupolā. Ainas bija tik aizraujoši reālas, ka sēdes dalībnieki raudzījās ekrānā kā apburti.

Nule šķērsojis Kluso okeanu, ELO X16 lidoja pāri Japānai. Nakts tumsā koši mirgoja Tokio un citu Japānas pilsētu krāsainās ugunis.

“Mazliet atgādina Mēness pilsētas,” ierunājās Rā. “Tikai mums daudz lielāka krāsu bagātība un izsmalcinātāks noskaņojums. — Arī japāņi, liekas, svin saulgriežus.”

Tūdaļ klāt bija Krievijas piekraste. Tur valdīja tumsa. Pārlidojot Vladivostoku, Chabarovsku un Komsomoļsku, varēja saskatīt tikai nedaudzas vārgas uguntiņas.

“Krievijā saulgriežu svinēšana esot atcelta,” piezīmēja Fū.

“Tas nebūs taisnība! Redziet! Magadānas apgabalā mirgo jo spožas gaismas!” jūsmīgi iesaucās Rā.

Lidojošais šķīvis pielaidās spožajām ugunīm pavisam tuvu klāt.

Tā bija rēgaina vieta. Noplukušu dēļu baraku puduri iežogojā bieža dzeloņstieplu dubultsēta ar augstiem sargu torņiem stūros. Spēcīgi starmetēji spoži apgaismoja stieples un taku starp abiem žogiem. Pa to, nikni spalvu bozdami, skraidīja lieli kārni suņi. Nekur nebija redzams neviens vienīgs cilvēks.

“Jādomā, saulgriežu dzīras beigušās. Visi devušies pie miera, tikai — aizmirsuši nodzēst ugunis,” sacīja Rā.

Tikko viņš to bija pateicis, suņi sāka riet, torņos sarosījās sargi un, ievērojuši lidojošo šķīvi, pagrieza pret to smagos ložmetējus, kas bija uzmontēti pa divi katrā tornī. No lielākās barakas izskrēja vēl pulciņš bruņotu vīru un atklāja uguni no saviem strupstobrainajiem automatiem. Lodes, saprotams, šķīvim nekaitēja, jo, sasniedzot ekstragravitālo apvalku, zaudēja svaru un līdz ar to inerci, tikai nekaitīgi noknaukšķinājās gar lidaparāta sāniem un pēc mirkļa nobira atkal zemē.

Liekas, ka viņi šķīvim draudzīgi salutē,” teica Rā. Pārējie klusēja.

Ar raksturīgo aso kustību šķīvis pasitās sāņus un šāvās pretim citiem līdzīgiem, spoži apgaismotiem iežogojumiem, kādu šinī apgabalā un arī tālāk uz ziemeļiem, Kolimas baseinā, bija ļoti daudz. Saņemšana visur bija vienāda. Tikko ierējās suņi, cēlās trauksme un sargi šāva no visiem torņiem, ka prieks bija skatīties. Šķīvis devās uz rietumiem. Iežogojumu nekur netrūka. Sevišķi daudz to bija gar lielo upi Jeņiseju pie Igarkas, Dudinkas, Turas. Šinī apgabalā jau svīda gaisma un nometņu starmetēji sāka apdzist.

Pēkšņi aina pārsviedās tuvskatā, skatītāji sarosījās sēdekļos. Sākās izrādes saistošākā daļa. — No iežogojumiem izgrīļojās pelēki stāvi, sastājās rindās pa pieci un, salikuši rokas uz muguras, gāja pa sniegaino klajumu.

Priekšsēdis Rā konstatēja:

“Mēs saredzam saulgriežu parādi. Kas melsa aplamības, ka Krievijā nesvinot saulgriežus? — Cik īpatnēji tērpi šī apgabala iemītniekiem! Kas par pievilcīgu izdomu! Cilvēki pārģērbusies kankaros! Cik oriģināli! Salīdzinot ar bezgaumīgi greznajām Ziemsvētku parādēm Savienotajās Valstīs, šis ir īsts meistardarbs. Vienīgi “čīrlīderi”, kas soļo procesijai abās pusēs, varēja būt īpatnējāki tērpti. Siltā kažokā ģērbts cilvēks sniegainā laukā izskatās sasodīti banāli. — Arī priekšnesumi ir gaumīgi. Amerikāņu parādēs jokdaži met kūleņus, meitenes žonglē ar rundziņām. Šeit dažus gājējus vienkārši velk līdzī pa sniegu...”

Priekšsēža Rā jūsmošanu pārtrauca pilota Vo skārdainā balss, viņš bija lentē ierunājies paskaidrojumus:

“Uzmanību, uzmanību! Šī ir Krievijas valsts iekārtai raksturīga aina. Iežogojums pa kreisi ir cietums, kādos valsts novieto savus pilsoņus, ko tur aizdomās par nepievienošanos valdības viedoklim. Cilvēki, kas brien pa sniegu, ir cietumnieki, kas dodas uz kārtējo darbu virs zemes vai apakšzemes raktuvēs. Cietumnieku ģērbi klimatiskajiem apstākļiem ir nepietiekami. Cilvēki, kuņģus velk

līdzī, ir saslimuši vai paguruši. Silti ģērbtie, apbruņotie soļotāji gājiena malās ir sargi. Šī tipiskā aina atkārtojas pie neskaitāmiem iežogojumiem visās Krievijas malās. Šie pētījumi, rūpīgi pārbaudīti, sakrīt ar mazā raidītāja izziņu. Beidzu.”

Ilgu brīdi neviens skatītājs nerunāja.

“Tātad šie ir tie paši nožogojumi un spaidu darbi, par kuriem runāja mazais latviešu raidītājs,” beidzot sacīja prezidents Fū.

“Te ir kāds pārpratums!” tiepās Rā. “Neticami, ka akreditētais krievu ambasadors tik vāji informēts par savu zemi, ja apgalvoja, ka šādu noņemšanu nemaz neesot!”

“Uz Mēness mēs runājam vienīgi patiesību,” teica Fū. “Tāpēc daudzi no jums, mūsu cerīgās jaunās paaudzes, nemaz nezina, ka pasaulē ir tāda lieta kā meli vai — izsakoties smalkāki — dezinformācija.”

Pārlidojis ziemeļu novadus, šķīvis tuvojās Krievijas Eiropas daļai, slidēja pāri Vorkutai un Kotlasai uz dienvidiem. Ne pārāk tālu no Krievijas valdnieku greznajām dāčām, austrumos no Maskavas, pletās sevišķi liels noņemņu puduris ap ciematiem Ļesoza-
vod, Ozernij, Ļesnoj, Potma. Visur mudžēja, darbojās, līkņājās izvājējušie lupatnieki, brašu sārtvaidžu sargu uzraudzīti.

Šķīvis pasitās uz rietumiem un apstājās virs Maskavas. Kremlis ar visiem apsūbējušajiem torņiem rēgojās tieši apakšā. Pilota Vo skārdainā balss pieteica Maskavas radio pārraidījumu.

“Jauka doma!” nopriecājās Rā. “Maskavas radio nekad nemelo. Tāpat kā krievu valdības oficiozs “Pravda”.

Izrādījās, ka visa Krievija atradās trauksmes stāvoklī! —

“No daudzām vietām Sibīrijā ienāk ziņas,” vēstīja radio, “ka lielā skaitā parādījušies lidojošie šķīvjī, kas līdz šim Sibīrijā tikpat kā nebija manīti. Visur mūsu varonīgās bruņotās sardzes saņēmušas šķīvjus ar koncentrētu uguni un padzinušas ar smagiem zaudējumiem ienaidnieka pusē. Šķīvju diversija nav nekas cits kā asiņaino kapitālistu nekrietnā provokācija, kuņas iniciātori, lai gan Vašingtona liedzas, meklējami vienīgi Savienotajās Valstīs!” Sekoja pavēles varonīgajiem bruņotajiem gaisa, jūras un sauszemes spēkiem katru aizdomīgo lidķermeni nogāzt, apkalpi sagūstīt vai, ja tas nav iespējams, nogalināt. — Uzsaucums pilsoņiem lika ikvienu pamanīto lidķermeni tūdaļ pieteikt piekrtīgām iestādēm. Nepaklausības gadījumā draudēja bargi sodu likuma panti, kas paredzēja desmit un piecpadsmit gadus spaidu darbos un personīgo īpašumu konfiskāciju. Tiem, kas svešajiem lidķermeņiem signālīzētu vai slēptu to apkalpes locekļus, draudēja nošaušana vai 25 gadi spaidu darbos vai abi sodi kopā.

Kad rīkojumi bija noraidīti, mazliet rāmākā garā sekoja zinātniskie komentāri: “Lidojošie šķīvji, ko sapuvušo rietumu asinssuņi kapitālisti izmanto savām riebīgajām diversijām, patiesībā ir krievu izgudrojums. Grāfa Šeremetjeva dzimtsilvēks, cūkkopības zootehniķis, Sava Poļikarpa dēls Chrjukins, jau 1713. gadā atklāja bezsvara lidošanas principu. Viņš izcēla kūts durvis un, uz tām gulēdams, lidinājās virs dzimtās sādžas. Par nelaimi ciema pops, baidīdamies, ka lidotājs var apskādēt baznīcas torni, apsūdzēja Savu Poļikarpa dēlu Chrjukinu sadarbībā ar velnu un sakūdīja sādžas zemniekus, lai izgudrotāju nosit. Pa tam, visuresošie kapitālistu spiegi bija nozaguši Chrjukina izgudrojumu, pārdevuši Amerikai un tagad to izmanto diversijām Krievijas gaisa telpā. Taču droši soļojot pa Ļeņina gaišo ceļu un sekojot partijas norādēm, vienotā, varonīgā darba tauta sasītīs neliešu uzmācību un panāks sociālisma galīgo uzvaru...” Te stāstītāja balss iedrebējās: “Pēc pēdējās izziņas, lidojošie šķīvji izlauzušies līdz pat Maskavai un planē virs Kremļa!”

Gaiss iedrebējās un iekaucās. Kāds ducis milzīgu pretgaisa aizsardzības raķešu kā resni baļķi no vairākām pusēm tuvojās šķīvim. Tas asi pasitās sāpus, bet tagad ainas uz ekrāna sāka svaidīties un riņķot. Gravitācijas modulātors vairs nedarbojās! Izmisīgā triecienā uz ziemeļrītiem šķīvis mēģināja šķērsot Sibīriju, lai sasniegtu Alasku un nolaistos Savienoto Valstu teritorijā, bet aizkļuva tikai līdz Hatangas apgabalam, kur noplanēja līdzenā tundrā starp divām lielām spaidu nometnēm. Raidījums pārtrūka. Iedegās gaisma. Informācijas telpā valdīja klusums.

Tikai pēc laba brīža Rā sacīja:

“Es sāku šaubīties, vai būtu saprātīgi nodot mūsu lidojošo šķīvju būvplānus agresīvajai Krievijai. Ja nu viņi saražo tos lielā skaitā un vienā jaukā dienā atbrauc uz Mēnesi un mūs...”

“...okupē,” nobeidza prezidents Fū. “Vai — kā viņi mēdz izteikties — atbrīvo? Viņi nāktu. Par to nav ko šaubīties. Mēnesī ir tik daudz ko mantot. Dārgmetalli, uz kuņiem zemieši ir tik kāri, mūsu noliktavas, rūpnīcu iekārtas! Notiktu parastā procedūra, kas izmēģināta jau daudzās valstīs, kuņās krieviem laimējies ielauzties. Mūsu valdības vīrus tiesātu par “nodevību” un nošautu. Labu pusi no visiem mēnesiešiem deportētu uz Sibīrijas nometnēm. Ievērojot to, ka gravitācija uz Zemes spiež sešas reizes smagāki nekā uz Mēness, un arī to, ka mēs, mēnesieši, vispār esam daudz trauslāki un slaidāki nekā zemieši, maz cerību, ka mūsu deportētajiem veiktos izstrādāt krievu nometņu ļoti augstās normas. Bez tam, mēnesieši ir ģimenes cilvēki. Ja ģimenes izšķīr, kā krievi to dara, atsevišķajiem locekļiem zūd dzīves prieks. Viņi aizietu bojā jau

pāris mēnešos. Tos, kam laimētos palikt šepat uz Mēness, atbrīvotu no īpašumiem un sadzītu kolchozos vai rūpnīcās. Brīvās vietas pildītos ar ieceļotājiem krieviem, kuņus vilinātu Mēness zemā gravitācija un augstais civilizācijas standarts. Bet pēc īsa laika mūsu skaistie ciemi un pilsētas izskatītos tikpat tumši un noplukuši un saulespuķu sēklām piesplaudīti kā Krievzemē.”

“Ar krieviem nav ko saistīties, tas ir skaidrs!” teica Rā. “Drīzāk varētu mēģināt sazināties ar kādu Rietumu valsti, Austriju, Beļģiju vai Itāliju.”

Prezidents Fū skumīgi šūpoja galvu:

“Rietumu zemes grimst ērtībās un vienaldzībā. Rietumniekiem trūkst dvēseles īgnuma. Ja visi Rietumi apvienotos un stingri nosodītu krievu varmācības, daudz kas tiktu labots. Bet tā vietā Rietumi pūlas varmākām pielabināties. Tie ar mieru upurēt dažu labu mazu valsti, piemēram, mazo Ķīnu, lai tikai varētu tirgoties ar lielo Ķīnu un nopelnīt kādu lieku kronu, franku vai liru.”

“Tādā gadījumā,” teica MJS priekšsēdis Rā, “mūsu frakcijai neatliek nekas cits kā atbalstīt valdības līdzšinējo totālās slepenības politiku. Vispirms jāgādā, lai mūsu lidojošais šķīvis nenonāktu krievu rokās!”

Pārsalis un čokurā sarāvies, pilots Vo tupēja savā avarējušā šķīvī. Svīda gaisma. No lidaparāta kupola varēja labi saskatīt spaidu nometņu žogus un sargu torņus pāris jūdžu attālumā. Daži simti smagi bruņotu vīru, izretinājušies ķēdē, bija ielenkuši šķīvi un piesardzīgi zagās tuvāk. Šoreiz tie nešāva, cerēdami sagūstīt šķīvniekus dzīvus. Pašā priekšā rikšoja suņi, šad tad apstādamies un atstādamies gaisu.

Chronometrs rādīja pilnu stundu. Ar pēdējiem spēkiem Vo pagrūda uztvērēja slēdzi. Strāva bija tikpat kā izsīkusī. Mikrofonā tikko dzirdami skanēja:

“Uzmanību, ELO X16! Te runā Centrālā baze. Prezidenta Fū pavēle: Nekavējoties iznīcināt lidķermeni. Labu laimi un priecīgus Ziemsvētkus! Beidzam.”

Vo sakustējās pretim dezintegratora svirai un ar šausmām jūta, ka nespēj vairs pakustināt aukstumā sastingušos locekļus.

Uzbrucēju ķēde tuvojās. Suņu riešana skanēja jau pavisam tuvu. Piepeši varens pinkainis uzlēca uz kupola un, ilklus atņirdzis, skatījās kabīnē. Pilots Vo vēlreiz grūdās pret dezintegratoru, mēģinādams aizķert un paraut sviru ar zobiem, bet nevarīgi nogāzās uz kabīnes grīdas.

Bet tad spēcīgi novirpuļoja gaiss. Glābējs ELO X17 nosēdās uz avarējušā lidaparāta. Kupols atvāzās, ielaizdams kabīnē griezīga

vēja šalti. Dažos mirkļos atbraucējs pārcēla Vo uz ELO X17, iemeta avarējušajā šķīvī termisko kapsulu un — aizšāvās augšup izplatījumā.

Termiskā kapsula, kā zināms, īslaicīgi attīsta 12 000 gradu karstumu. Lidojošais šķīvis ar visu sarežģīto un izsmalcināto aparātūru momentā izkusa, pārvērsdamies par kvēlojošu volframa, tellurija, molibdena un citu Mēnesī izplatītu metālu pikuci. Karstais, radioaktīvais klucis izčūkstēja cauri sniega kārtai, atkausēja sasalušo zemi, pārvērsdams to dubļos, un dziļi iegrima permafrosta slānī. Dubļi atkal sakļāvās un tūlīt sasala. Kad piesteidzās sargu bars, viss, ko viņi vairs atrada, bija pārledots dobumis, ko vējš jau sāka aizputināt ar sniegu.

Brīnums

Profesors jau trešajā paaudzē, Ramsejs Nevils Maknultijs bija ne tikai izcili gudrs cilvēks, bet arī ievērojams dzīves mākslinieks. Visi tuvākie un tālākie kaimiņi atzina, ka viņš pratis lieliski iekārtoties. Ramsejs dzīvoja cienījamā pilsētas daļā, labāko ģimeņmāju rajonā. Bet pamazām arī tur sāka pacelties viens otrs īres nams. Iedams laikam līdzī, Ramsejs kā viens no pirmajiem pārveidoja savu plašo, no senčiem mantoto rezidenci par astoņu īres dzīvokļu māju, bet pats iekārtojās viesu namiņā, kas slēpās aiz lielās ēkas kupla dārza vidū. Namiņš bija glīti izbūvēts. Sienas viscaur klāja vērtīgi riekstukoka paneļi. Dzīvojamā istabā netrūka ne dabīgu akmeņu kamīna, ne sienā iebūvēta televīzora un stereofoniska atskaņotāja. Bet košākā dekorācija bija līdz griestiem augstie grāmatu plaukti, kuņus Ramsejam bija atstājis viņa tēvs, kolledžas profesors. Neapgrūtinājies ar ģimeni, Ramsejs varēja ērti dzīvot no īres naudām un atstāt kolledžā mācībspēka vietu. Tas bija daudzu amerikāņu ideāls — iziet vēl spēka gadus atpūtā un baudīt — dzīvi. Tikai ne jau katram veicās šo ieceri īstenot.

Gadījās, ka nelielā ģimenes māja, kas atradās blakus Ramseja īpašumam, nāca pārdošanā. To nopirka latviešu inženieris Jānis Kalniņš un iekārtojās tajā ar kundzi un diviem pusaudžu zēniem.

Kaimiņi iepazinās. Ramsejs ielūdza Kalniņu savā dārza mājā uz glāzi viskija. Kalniņš ļoti apjūsmoja Ramseja mītni. Ramsejs abonēja Harpera, Eskvaira un Šīsdienas psiholoģijas žurnālus, tieši tos pašus, kuņus lasīja arī Kalniņš. Viens no iemesliem, varbūt pats galvenais, kāpēc Kalniņš izšķīrās nopirkt blakus māju, bija Ramseja grāmatu plaukti. Aplūkojot pērkamo īpašumu, Kalniņš tos tūdaļ ievēroja caur Ramseja dižlogiem un bidāmajām durvīm. Izglītoti kaimiņi, intelektuāla gaisotne, lūk, pēc kā bija ilgojies Jānis Kalniņš. Līdz šim viņam arvienu bija gadījies dzīvot starp vidusmēra amerikāņiem, kuņu mājās grāmatas bija diezgan reta parādība. Kalniņam likās zīmīgi, ka starp viņa un Ramseja īpašumiem nebija uzcelta kārtīga sēta, bet tikai iedēstīts pašķidr dzīvžogs.

Kādu laiku Kalniņš ar kaimiņu satikās bieži, bet jūsmīgi iesāktā draudzība ātri apsīka. Viss lielais Ramseja grāmatu vairums stāstīja par Ziemeļamerikas pilsoņu karu, kam tēvs un dēls Maknultiji bija veltījuši savus vēsturnieku pūliņus. Bet Kalniņam par šo tipiski amerikānisko un starptautiski nenozīmīgo iekšējo ķildu nebija nekādas intereses. Savukārt Jāņa Kalniņa plašā bibliotēka pastāvēja gandrīz vienīgi no grāmatām latviešu valodā, un Ramsejam atlikās par tām tikai paraustīt plecus. Bet galvenais atsalšanas iemesls bija Ramseja tieksme pamācīt. Ramsejs bija vecas pionieņu dzimtas atvase, simtprocentīgs amerikānis, kamēr Jānis Kalniņš — svaigs atbraucējs, tikai kopš pārdesmit gadiem atklīdis no vecās Eiropas. Nepamācīts viņš, saprotams, visu ko darīja aplami.

Jānis Kalniņš iedomājās, ka nopirktā māja ir par mazu, lika piebūvēt tai divas istabas un mājas ārskatu uzposa tā, ka tā izskatījās modernākā un lepnākā visā ielā. Ramsejs nepatikā šūpoja galvu: paplašināt un uzlabot ģimenes māju vecā rezidenču rajonā nozīmēja izmest naudu pa logu. Pareizi būtu bijis māju izīrēt, pašiem sarauties piebūvē un iekrāt naudu, lai uzceltu uz savas zemītes kārtīgu īres namu, kā to bija darījis Ramsejs.

Kalniņš atbildēja, ka nedomā savus labākos mūža gadus dzīvot sarāvies, bet gan tik ērti izplesties, cik vien iespējams, ka ķēpāšanās ar īrniekiem viņam nepatīk un ka dzīvot bez darba nevēlas; jo viņam, kā raķešu inženierim, šī nozare tieši interesē.

Vēl nelāgāki gadījās, kad Kalniņš pārveda mājās jaunu automobili, vācu izstrādājumu, BMW. Ramsejs bija gluži sašutis.

“Kas jums iemānīja šos nederīgos ratus? Kāpēc neaprunājāties ar mani? Par šo pašu naudu varējāt dabūt mazlietotu Linkolnu vai Kreislera Imperiālu. Amerikas lielceļiem gaŗajām distancēm nepieciešami smagi, stabili rati. Un kas notīks sadursmes gadījumā? Mazie ratiņi izšķīdīs kā prauls! Tieši paš aizsardzības dēļ Savienotajās Valstīs jābrauc ar lielajiem normālratiem.”

“Gaŗās distances es nebraukšu automobilī,” atteica Kalniņš, “tam nolūkam ir lidmašīnas. Kas attiecas uz katastrofām, tad lielās mašīnas aizņem uz lielceļa vairāk vietas un tāpēc biežāk saskaŗas. Kamēr Linkolni un Kreisleri dragāsies, es ar mazo BMW izlocīšos pa starpu.”

Kalniņš pierīkoja garāŗas durvīm elektronisku atvērēju: piebraucot nevajadzēja izkāpt, durvis atvērās pašas.

“Es arī par velti nepieņemu šo nederīgo blēņu ierīci!” satraucās Ramsejs. “Mēs vispār kustamies par maz, un garāŗas durvju

atvēršana ir vienīgais fiziskais vingrinājums, ko jūs izdarāt pa visu dienu. Bez tam, ierīce var samaitāties. Kas paliks pāri no jūsu mazā automobilīša, ja tam uzgāzīsies smagās durvis?"

Ievērojis, ka Kalniņi ienes savā namā jaunu televīzoru, Ramsejs bija klāt ar bargu kritiku: "Atkal zemē nomesta nauda! GE neder it nekam! Krāsas par karstām, kontūras dubultoņas, spuldzes izdeg. Vienīgā lietojamā firma ir "Zenith"! Tā, kas man. Un tikai 23 collu logs! Ja pērķ, tad taču vismaz 25 collīgo! — Es redzu, ka esat iegādājies arī "Sony" stereo. Aplami! Neder! Augšas skārdainas, apakšas parkšķ. "Magnavox" pavisam cita lieta!"

Atskārtis, ka grāmatām piekrauti plaukti un akadēmiski grādi vēl nenodrošina cilvēkam sabiedrisku šarmu, Kalniņš sāka no Ramseja vairīties. Tas nebija tik viegli. Ramsejam nebija nekā ko darīt, un viņš jo bieži apgrozījās uz ielas sava īres nama priekšā.

Kalniņš ievēroja, ka arī citi kaimiņi nevaļīgi rāvās bijušajam profesoram gaŗām. Daudz ja pamāja ar roku un tūdaļ iemuka savās mītnēs.

Ja pieaugušie arvienu kaut kā atkratījās no Ramseja, tad grūtāk klājās Kalniņa puikām. Platās garāžas vienā stūrī viņi bija iekārtojuši darbnīcu un, pārnākuši no skolas, arvienu kaut ko montēja, urba, vilēja un zāģēja, Strādājot durvis vajadzēja turēt vaļā, un Ramsejs arvienu pienāca palūkoties, kas tur notiek. Viss bija aplami! Ne puikām bija pareizie darba rīki, nedz arī viņi prata tos pareizi lietot. Zēni pūlējās nestrīdēties pretim, bet gaŗie rājiēni viņus kaitināja. Īstas nedienas viņi pieredzēja, kad iesāka būvēt laivu. Lai atvairītu Ramseja padomus, viņi izgudri vēstīja, ka būvē lidojošo šķīvi.

Ramsejs dziļās skumjās nopētīja puīšus. — Taisnība, neidentificētie lidojošie objekti atkal reiz bija nākuši modē un patlaban spokojās visās malās. Bet to gan viņš nebija sagaidījis, ka šī māņticība perinājās arī moderna, praktiska inženiera ģimenē!

“Par lidojošiem šķīvjiem ļaudis muld jau četrdesmit gadus,” viņš teica. “Kopš manas agrās jaunības. Vai patiesi šie pārākas inteligēnces citpasaulieši četrdesmit gadus nebūtu ievākuši pietiekami izziņas, lai zemi iekaŗotu vai kā citādi izmantotu?”

Uz to zēni tiepās, ka vēl šodien televīzijā stāstīts par šķīvi tepat virs viņu pilsētas. To novērojuši un pat nofotografējuši uzticamākie liecinieki, divi policisti. Šķīvim kreisajā pusē pulsējusi sarkana, labajā pusē zaļa uguns...

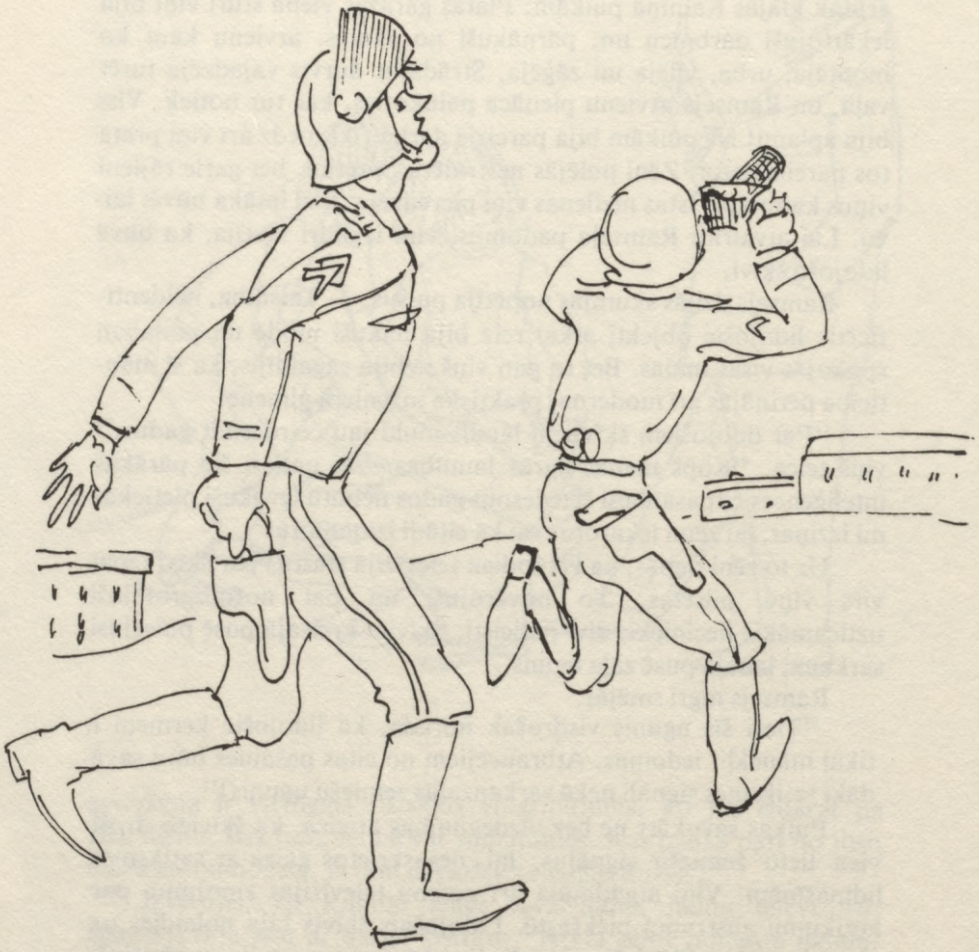
Ramsejs nīgri smējās:

“Tieši šis uguns visdrošāk norāda, ka lidojošie ķermeņi ir tikai mānekļi, iedomas. Atbraucējiem no citas pasaules būtu savādāki satiksmes signāli nekā sarkanzaļās zemiešu uguns!”

Puikas savukārt ne bez vīzdegunības atteica, ka šķīvieši droši vien lieto zemiešu signālus, lai nesaskrietos gaisā ar satiksmes lidmašīnām. Viņi atgādīnāja arī nesenu televīzijas ziņojumu par notikumu austrumu piekrastē. Lidojošais šķīvis bija nolaidies uz vientuļa ceļa. Šķīvieši apturējuši kādu automobili, sagūstījuši braucēju, vecāku kundzi, ievēduši savā šķīvī un nodīrājuši viņai ļerpatu ādas no rokas stilba, — pētniecības nolūkiem.

Tik dziļa māņticība pagalam nokaitināja Ramseju. Ar pilnīgiem ģeķiem nebija nozīmes strīdēties, un viņš aizgāja. Tā puikām kādu laiku bija miers.

Pirms pašiem Ziemsvētkiem Ramsejam gadījās noķert Kalniņus pārtikas tirgū, kad inženieris ar kundzi stūma iepirkumu ratiņus. Ramsejs neatstājās no viņiem ne soļa un nopēla pēc kārtas

visu, ko viņi bija iegādājušies. Īpaši sierus un vīnus Ramsejs teicās pārzinām lieliski:

“Vācu Minsteris vai Port Salud — kas tad tos var ēst!? Ja gribat sieru, pērciet dāņu Brī, Havarti vai vismaz Esromu. Tie ir sieri! — Es redzu, ka esat paņēmuši franču vīnu. Šato Dikema sarkano bordo. Neņemiet ļaunā, bet tās ir samazgas. Ar vīniem ir savādāk nekā ar sieriem. Labu franču vīnu jūs nevarat samaksāt, bet lētie ir apvainojums visrudimentārākai gaumei. Bet — par to pašu naudu jūs varat dabūt pavisam pieklājīgu Kalifornijas vīnu! Piemēram Inglenūka Zinfādeļus vai Kabernē Saviņjonus — klaretu vai burgundieti. Tos jau var daudz maz dzert!”

Kad viņi iznāca no veikala pie automobiļa, tur jau gaidīja abi puikas, kuņiem Kalniņš, audzinādams atbildīgu pašdarbību, bija uzdevis nopirkt eglīti.”

“Baltā Daglesa egle!” teica Ramsejs nicīgi. “Tā jau domāju. Jāpērk ir balzāma egle, Monterejas Santa Lučia vai mazākais Pinionu egle. Tām daudz treknākas skujuas un tāpēc tik ātri nenobirst. Kā nu var tik svarīgu lietu kā eglītes izvēli uzticēt bērniem?! Arī jūsu trauslie stikla rotājumi nekam neder. Pērciet uz pieciem gadiem garantētos, nepļīstošos “Permanent” markas bumbuļus. Un, ievērojiet, elektriskās svečītes jūs drīkstat gan kociņam izskata dēļ uzlikt, bet enerģijas taupīšanas labad tās šogad nedrīkst iedzināt...”

Ramsejam vēl bija daudz ko sacīt, bet Kalniņi lielā steigā sagrūda savus pirkumus automobilī, uzsvieda egli uz jumta, iekniebdami slēpju iestiprināšanas spīlē, un aizdrāzās mājās gandrīz vai neatvadijušies. Ramsejs rokas vien noplātīja — neauzdzinātie, nesmalkjūtīgie ārzemnieki! —

Ramsejs palaiķam vadīja svētvakaru mājās. Pie kā lai viņš ciemotos, būdams par savu apkārtni tik ļoti pārāks izcelšanās, inteliģences un dzīves mākslas ziņā? Ļaužu aplamības, ar ko viņš jebkuŗa veida viesībās nenovēršami sastaptos, viņu tikai kaitināja. Ciemojoties būtu jāsaduŗas ar neatrisināmo dāvanu problēmu. Ja dāvana bija pārāk nicīga, apdāvinātais apvainojās, ja ļoti vērtīga — cieta dāvinātājs, tāpēc ka pārāk iztērējies. Ideālas dāvanas, kas apmierinātu abas puses, šinī pasaulē nebija. Tāpēc gudrie palaiķam meklēja vientuļību. Katrs bija pats sev labākais draugs, viesis un sarunu biedrs.

Cilādams Inglenūka Kabernē Saviņjona klareta glāzi, Ramsejs ar labpatiku aplaida skatienu savai glītajai dzīvojamajai telpai, augstajiem grāmatu plauktiem un gaumīgi nelielajai Monterejas Santa Lučias eglītei, bagātīgi izkrāšņotai ar pleksostikla nesa-

dragājamiem rotājumiem.

Aiz dzīvojamās telpas logiem pletās maigā piekrastes miglā ietītais dārzs, mērenā, labdabīgā Kalifornija, kur nekad neplosījās ne stindzinošie ziemas sniegputeņi, ne postīgās vasaras viesuļvētras, nedz arī briesmīgais, sutīgais vidusvalstu karstums. Vienīgā neērtība: mazās zemestrīces, bet Ramseja stingri būvētājiem namiem, tās, protams, nevarēja kaitēt. Kā itin viss pārējais, arī Maknultiju dzīvesvieta bija pareizi izraudzīta.

Ramsejs ieslēdza televizoru. Visur skanēja banālās Ziemsvētku dziesmiņas, domātas vienkāršajiem pūļa cilvēkiem. Izsmalcināta intelektuāļa attīstīto dzirdi tās tikai apvainoja. Ramsejs piepildīja glāzi, omulīgi atļaidās zvilnī un turpināja labā vīna malkošanu, pilnā mērā izbaudīdams vieglo, inteligento reibumu, kas viņu jauki sildīja.

Piepeši dārzā atskanēja dīvaini paukšķi un sprādzieni kā spēcīga motora izpūšamajā caurulē. Istabā iešķīda asa, balta gaisma, itin kā spoži automobiļa starmetēji būtu vērsušies pret viņa logu. Bet iela taču atradās viņa īpašumam otrā pusē! Arī neviens kaimiņš nemēdza apgaismot savu dārzu. Kas gan tās varēja būt par

ugunīm? — Steidzīgi iztukšojis glāzi, Ramsejs iznāca lievenī un saņēma tieši neciešami spožu gaismas staru sejā. Viņš aizsedza acis ar plaukstu, bet gar delnas malām ievēroja, ka gaisma nav vienāda: pa labi pulsēja zaļa, pa kreisi sarkana. Visi locekļi Ramsejam pagura un notirpa pēkšņā baigā nojautā.

Viņš nocēla roku no acīm. Viņa priekšā stāvēja divi sudrabmirdzošas bruņās tērpti draudīgi stāvi. Galvā viņiem bija trumulīgas, metallspīdīgas ķiveres, kas izstaroja žilbinoši baltu gaismu.

— Tomēr! Nelgām taisnība! — izšāvās viņam caur galvu. — Ērmi lidinājās pa gaisu un grābstījās arī pa zemes virsu!

Viena sudrabainā būtne pacēla mirdzošu plaukstu, un šī kustība bija tik pavēloša, ka Ramsejam pat prātā nevarēja ienākt nepaklausīt. Viņš paspēra soli uz priekšu un — pasaule satumsa. Viņa sejai pārklājās tumša masa. Stingras rokas viņu turēja aiz elkoņiem. Viņš juta, ka tiek rauts uz priekšu un griezts riņķī. Un pēkšņi viņu atkal apžilbināja gaisma: viņš atradās apaļā, mirdzošā telpā. Zaigoja instrumentu dēlis ar spīdīgiem kloķiem. Zibēja zaļas un sarkanas ugunis. Ramsejs stāvēja, pārkokojies no bailēm. Trūka elpas. Ausīs žvīndēja. Ķermeni caurstrāvoja viļņveidīgas tirpas. — Radiācija! Viņu apstaroja! Tūlīt, tūlīt viņš sabirzīs atomos! Ramsejs atvēra muti, lai kliegstu, bet metalla plauksta uzgūlās viņa sejai.

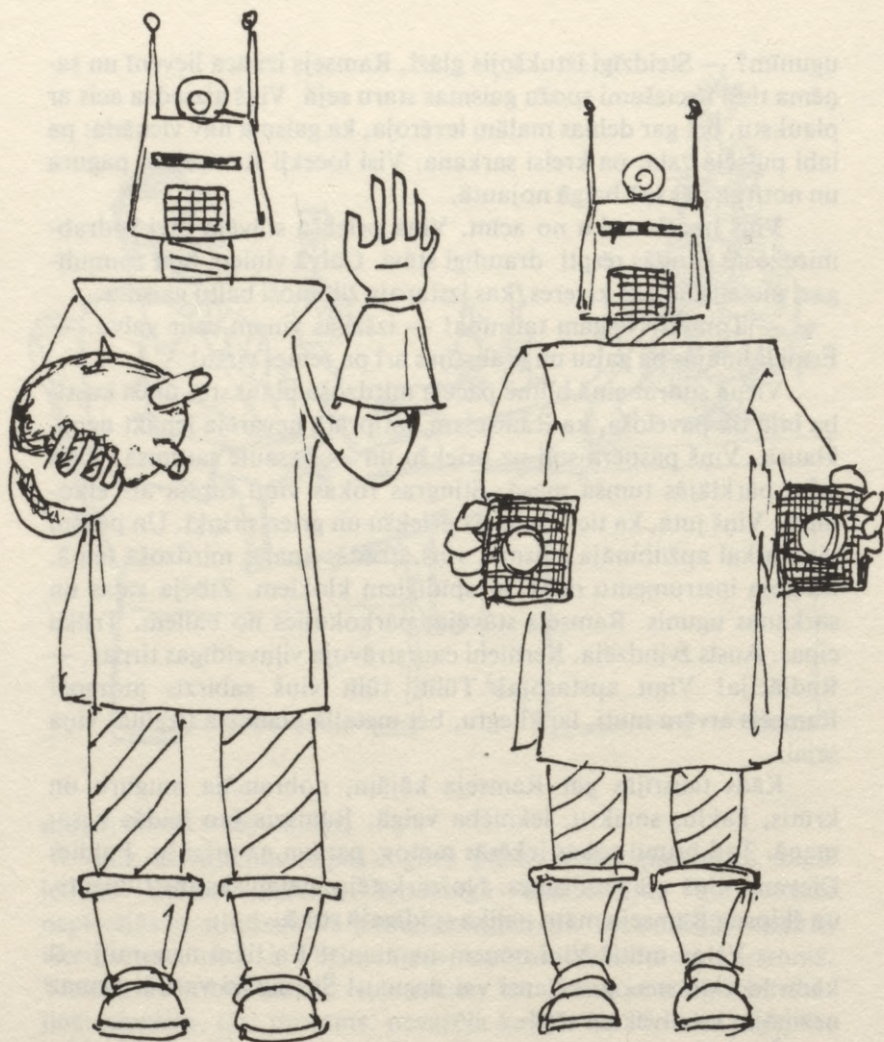
Kāds taustījās gar Ramseja kājām, nobraucēja muguru un krūtis, kaklu, smakru, ieknieba vaigā. Ramsejs jau laidās nesamaņā. Tad bruņu rokas ieķērās matos, parāva uz priekšu. Paldies Dievam, viņš vēl juta sāpes. Nožņirkstēja metallisks instruments, un šķipsna Ramseja matu palika spīdīgajā rokā.

— Velna milti! Viņi noņem paraugus! Ka tikai nenorauj vēl kādu locekli, nenogriez ausi vai degunu! Šie mošķi varbūt nemaz nezināja, ka cilvēkam sāp!

Šķīvieši sabāza toverainās galvas kopā un sabubinājās. Laikam viņus bija saistījis cilvēku matu īpatnējais šķiedrainums. Tad ērmi pietuvināja Ramseja sejai spīdīgu bumbu ar diviem taustekļiem priekšā. Tie atspiedās pret Ramseja pieri un nelāgi vibrēja. — Skaidrs! Kosma būtnes pētīja viņa smadzeņu darbību, elektrisko pulsāciju. Elektroniski nolasīja viņa domas...

Tad pasaule atkal satumsa. Atkal tumša masa aizklāja Ramseja acis. Viņu rāva, grūda, grieza riņķī. Nošņakstēja metalli, novibrēja gaiss, un Ramsejs atjēdzās, ka sēd uz sava lieveņa kāpnēm.

Apdullis viņš mirkšķināja acis. Miglā ietricās masīvs gaismas

stars, uz mirkli aplāzmodams koku galotnes. Nopulsēja zaļās un sarkanās uguntiņas, un gaisma izdzisa. Iestājās nakts un klusums.

Ramsejs klausījās labu laiciņu. Migla noslāpēja pat tuvējās lielpilsētas šalkoņu. Tikai piepūloties varēja saklausīt it kā vieglu iečabēšanos: biezā, drēgnā migla sēdās uz lapām kā rasa, un dažs smagāks piliens noritēja lejup.

Ramsejs atviegloti uzelpoja. Tāpat tas bija tikai dzēruma murgs! Tā ir, tikmēr garšoju, kamēr ieņēmu par daudz. Kā es esmu atgadījies te, laukā, dzestrumā? — Viņš uztrausās kājās un iegāja

istabā. Televīzors vēl darbojās. Viņš izslēdza to. Novāca pudeles un devās uz guļamistabu.

Taču miera viņš neatrada. Tikko laidās miegā, viņu apžilbināja cieta, salta gaisma un mirdzošas bruņu rokas draudīgi tvrstījās pretim. Tikai pret rīta pusi viņš iemiga.

Ramsejs pamodās vēlu, bet labā omā un nosmējās, atcerēdamies vakardienas murgus. Bija Ziemassvētki, laukā spīdēja jauka, mīlīga Kalifornijas saule. —

Ramsejs nostājās spoguļa priekšā un sāka skūties. Piepeši elektriskais skujamaparāts izšļuka viņam no pirkstiem: virs kreisās auss krietna matu šķipsna, ko viņš mēdza rūpīgi pārsukāt kailajam galvvidum, bija — nogriezta!

Ilgu brīdi viņš stāvēja, piespiedis karsto pieri pie spoguļa vēsā stikla.

Cik laimīgi viņš bija ticis cauri tikai ar matu šķipsnu! Austrumu krasta vecenei nodīrāja ādu. —

Saņēmies Ramsejs izgāja dārzā aplūkot mauriņu. Ja tur bija nolaidies šķīvis, kaut arī neliels, tam vajadzēja pamest kādas zīmes.

Drusku tā kā pamīnāta zāle likās. Arī košuma krūmiem daži zariņi karājās aizlauzti, bet nospiedumu Ramsejs neatrada. Bija dzirdēti nostāsti, ka šķīvieši protot neitrālizēt zemes pievilksanas spēku, un tādējādi šķīvis spēja turēties gaisā bez svara, zemei nemaz nepieskardamies. Viņš gan neatcerējās, ka, kajītē vilkts, būtu cēlis kāju uz pakāpiena, bet — šķīvis jau varēja karāties gaisā tikai collu vai pat puscollas no zemes. —

Ramsejs labprāt būtu parunājies ar inženieri, bet Kalniņa ģimene bija devusies ilgākā svētku izbraucienā. Totiesu viņš sastapa savu ilggadīgu īrnieci no septītā dzīvokļa, čaganu pensionētu kundzi, kas viņu laipni uzbildināja: “Pricīgus svētkus, Maknultija kungs! Jauks laiciņš šodien! Pie jums vakarnakti bija viesības. Pat dārzs bija apgaismots. Jūs bijāt aizmirsis prezidenta aizrādījumu taupīt strāvu.”

Ramsejs atņēma sveicienu, bet par notikumiem dārzā pagaidām klusēja. Viņš bija apdomīgs, piesardzīgs vīrs un nevēlējās pārsteigties.

Bet arī otrs kaimiņš, kam māja atradās mazliet augstāk nogāzē, bija ievērojis gaismas Ramseja dārzā un dzirdējis dīvainus paukšķus, it kā sprādzienus automobiļa izpūšamajā caurulē. Un gaisma bija pēkšņi nodzisis.

“Vai jums nelikās, ka gaisma pacēlās augšup un tad — izzuda miglā?” vaicāja Ramsejs. Kaimiņš padomāja un teica:

“Jā gan! Pavīdēja tā kā krūmu galotnes, un tad gaisma

nozuda mākoņos!”

Tikai tagad, trīskārtīgi pārbaudījis apstākļus, Ramsejs atklājās.

Ziņa acumirkļi aplidoja tuvāko apkaimi. Vēl daži citi kaimiņi bija ievērojuši blāzmu Ramseja pagalmā un brīnījušies, kas tur tik vēlā stundā notiek. Kāda kundze no blakus nama piezvanīja policijai, cits kaimiņš apziņoja avīzi, un drīz vien arī televīzijas stacijas automobilis piestājās Ramseja nama priekšā.

Nu Ramsejam bija jāsaņem. Televīzijas vīri viņu pamatīgi izprašāja. Viņi jau bija saskārušies ar ļaudīm, kas redzējuši lidojošos šķīvņus, un viņu lietpratīgie jautājumi liktin ielika pareizās atbildes Ramsejam mutē. Tikai pēc brīža viņš attapās, ka visu laiku runājis mikrofonā.

Televīznieki iztaujāja arī kaimiņus, iestūma kameru Ramseja pagalmā, nofilmēja mauriņu un dzīvžogu un arī pašu Ramseju, kas plati vēzēja rokas izrādot, kā viss tas noticis. Par neidentificēto

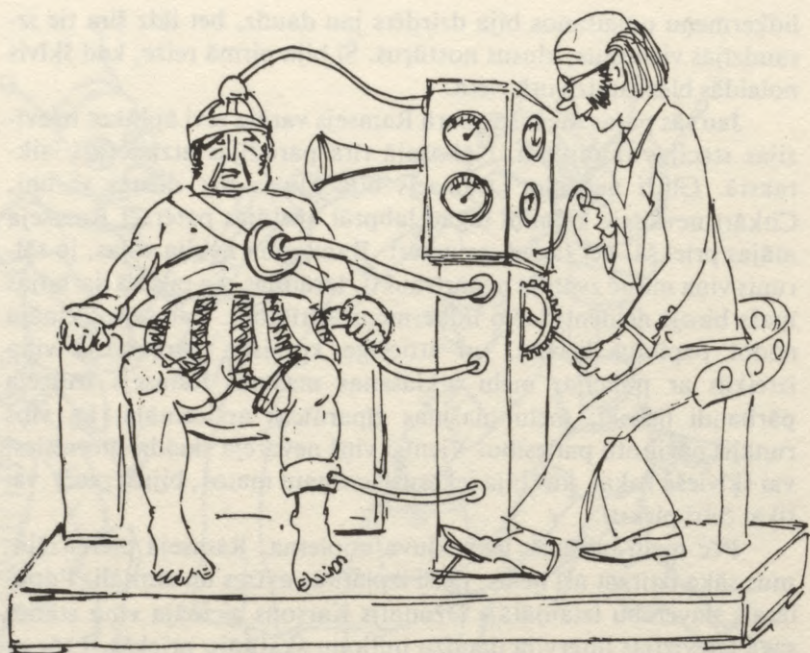
lidķermeņu nolaišanas bija dzirdēts jau daudz, bet līdz šim tie izraudzījās vientuļus, klusus nostūrus. Šī bija pirmā reize, kad šķīvis nolaidās biezi apdzīvotā vietā.

Jau tās pašas dienas vakarā Ramsejs varēja sevi aplūkot televīzijas stacijas raidījumā. Nākošajā rītā parādījās atzīme arī laikrakstā. Gluži negaidot Ramsejs bija kļuvis par dienas varoni. Citkārt nevaļīgie kaimiņi tagad labprāt apstājās patērzēt Ramseja mājas priekšā, bet tagad savukārt Ramsejam nebija vaļas, jo tālrunis viņa mītnē zvanīja nepārtraukti. Izrādījās, ka pilsētā darbojas īpašs birojs neidentificēto lidķermeņu pētīšanai. Ramseju aicināja nodot papildus liecību, un attiecīga komisija pārbaudīja viņa izteikas ar policijas melu atklāšanas mašīnu. Ramsejs izturēja pārbaudi lieliski: melu mašīnas cīparnīcas apliecināja, ka viņš runājis neviltotu patiesību! Vienīgi viņš nevarēja skaidri atcerēties, vai šķīvieša rokai, kas bija ieķērusies viņam matos, bijuši pieci vai tikai četri pirksti.

Pēc melu mašīnas lieta kļuva nopietna. Ramseja pieredzējumus sāka iztirzāt arī lielās, plaši izplatītās avīzes un žurnāli. Populārais slavenību iztaujātājs Džonnijs Karsons aicināja viņu stāties savā televīzijas intervijā daudzu miljonu skatītāju priekšā. Līdz ar to Ramsejs kļuva par nacionālu slavenību, par VIP, par ļoti svarīgu personu.

Tagad radās jautājums — kā pārvērst slavu tveģamākās vērtībās? Par uzstāšanos Karsona sarunu stundā viņš saņēma vērā liekamu summu. Bet tas bija tikai sākums!

Ja Ramsejs vēlējās ko pārdomāt, viņš sēdās lielajā Linkolnā, nobrauca lejā uz jūrmalas lielceļa, vai arī kreisēja pa pilsētas labāko rajonu platajām, klusajām ielām. Kustībā viņa domas darbojās vislabāk. — Vispirms bija jāpaaugstina dzīvokļiem īres. Ļaudis maksās. Bija tomēr starpība dzīvot parastā vai ar brīnumu apzīmogatā namā. Vecā kundze no septītā dzīvokļa bija nonākusi jau galīgā ekstazē. Viņa gaidīja uz brīnumu visu savu mūžu un cītīgi apmeklēja profesionālās brīnumdares Katrīnas Kūlmanes sanāksmes. Ramsejs zināja, ka īrniece lika savas lūgšanas un vēlēsānās slēgtās aploksnēs un nodeva svētniekiem, kas par piemērotu maksu apņēmas tās nodot tālāk Dievam zināšanai un izpildīšanai. Viņa par labu brīnumu bija ar mieru maksāt katru cenu, jo kas gan bija nauda pret brīnumu? Un tagad viņa bija sagaidījusi būtnes no citas planētas tieši savas dzīvesvietas pagalmā! Vai tas nebija brīdinājums, ziņojums no augšas? Varbūt tie bija Mesijas sūtņi, kas šeit apgrozījās Ziemsvētku vakarā? Kas viss vēl nevarēja atgadīties šādā izredzētā vietā? Cilvēks, kas sevi cienīja un mīlēja, nedrīkstēja laist

gažām izdevību paaugstināties ne šinī, nedz vēl mazāk viņā pasaulē.

Otrā dienā notikumu brīnumalcēja īrniece bija godbijīgi pieskārusies Ramseja rokai, lai kaut drusku brīnuma trīsu pārvadītu arī uz savu ķermeni. Vecajai kundzei viņš varēja īri divkāršot. Tikai — pārmērīgā eksaltācija varēja viņu atkal novest nervu klīnikā un gaidītās peļņas vietā viņam paliks tukšs dzīvoklis. Labāk bija kundzi pārāk netracināt ar brīnumiem, bet paaugstināt īri uz vispārējās dārdzības rēķina.

Īstā, lielā peļņa tomēr slēpās citur. Un šinī ziņā ne viss bija veicies tā, kā pienāktos. Ramseju neapmierināja intervija ar Karsonu. Tā bija labākā iespēja kaisīt asprātības un prātulas, bet viņš bija tikai nožēlojami skolnieciski atbildējis uz jautājumiem. Gandrīz tikai ar jā un nē. Sasodītā veidā tobrīd galva likās pavisam tukša. Arī Karsons ar saviem neattapīgajiem jautājumiem neprata viņu ierosināt. Ramsejs šaubījās, vai šis plašās publikas uzjautrinātājs maz bija tik izveicīgs jautātājs? Cita lieta, ja viņu būtu intervējis Diks Kavets, ko daudzinaja par izgudru intelektuāli. Ar to kā radniecīgu dvēseli būtu ērtāki sarunāties. Vislabāk skatītājiem palika atmiņā, ja iztaujātais kādam nikni, apvainojoši uzbruka. Mazais vīriņš Trūmans Kapote izcēlās ar to, ka nodēvēja savu

kollēgu Tenesiju Viljamsu par neinteliģentu. Angļu intelektuālis Malkolms Mugridžs savukārt kļuva slavens, neatlaidīgi apzīmēdams par neinteliģentiem amerikāņu intelektuāļus. Kam varētu sadot viņš, Ramsejs? Prezidentam Niksonam? Nē! Nonievāt Savienoto Valstu prezidentu tagad bija pārāk parasta lieta. To prata katrs ģeķis. Profesoram Ramsejam N. Maknultijam vajadzēja izdomāt ko asprātīgāku.

Ar nepatiku Ramsejs atcerējās, ka brīdī, kad šķīvieši ar savu apaļo aparātu taustījās ap viņa smadzenēm, viņa galvā nebija riņķojusi neviena ģeniālāka doma, tikai bailes no radiācijas un gaisā paraušanas — aizvešanas gūstā uz nezināmu planētu. Iespējams, ka tieši tāpēc šķīvieši tik ātri viņu atlaida, varbūt dodamies meklēt kādu citu, pateicīgāku objektu. Kāpēc tieši nozīmīgākajos brīžos galva atsacījās strādāt? Kāpēc pareizās domas un īstie vārdi nāca tikai ar nokavēšanos? Bet viņš taču bija gudrs un izcili attapīgs cilvēks! —

Pārdomās iegrimis un izbraukājis līkumu līkumus, Ramsejs lēni kreisēja mājup. Piepeši viņš ievēroja, ka priekšā parkšķina kaimiņa mazais lielceļa krupis — BMW. Kalniņu ģimene atgriezās no ceļojuma. Ramsejs piebremzēja, lai neuzskriētu rateļiem virsū un tos nesašķaidītu. Tuvodamies savai garāžai, BMW palēnināja gaitu, un smagās garāžas durvis atvērās, draudīgi pakārdamās gaisā.

— Kas notiktu, ja izslēgtos strāva? Mazratus saplacinātu! — nicīgi nodomāja Ramsejs. — Bet gaidi, ka šie izgudreļi paklausīs labam padomam!

Ģarāmbraukdams viņš iemeta ātru skatienu kaimiņa garāžā un viņu pārsteidza sienmalī nokrauts sudrabmirdzošs lēvenis. Kāpēc Kalniņiem bija vajadzīgs tāds vairums staniola? —

Redzētais neķēra Ramseju kā pēkšņs sitiens, tikai iemeta viņā mazu, jocīgu šaubu gruzīti. Bet tas sāka briest un tik strauji, ka krūtīs aizžņaudzās elpa. Izkāpis no Linkolna, Ramsejs grīļojās kā piedzēries un atbalstījās pret savas garāžas sienu.

Inteliģentā galva tomēr strādāja: Kalniņu ģimene šobrīd būs saskrējusi namā! — Pakampis elektrisko spuldzi, Ramsejs piezagās kaimiņa garāžai un ielaida gaismas staru mazajā sānu lodziņā. Pretim atmirdzēja staniols, asi un salti. Ar to, likās, bija oderēta liela, salocīta drāna. Puiku skautu teltene? Augstāk plauktā spīdēja divas trumulīgas ķiveres un tām blakām apaļā ierīce ar diviem snuķīšiem. Sānos staniols bija nolobījies. Varēja redzēt, ka šis šķīviešu pētniecības rīks nebija nekas cits kā amerikāņu futbolistu olveidīgā bumba, ar ko puikas šad tad svaidījās mājas priekšā uz ielas.

Saguris Ramsejs aizstreipuļoja uz savu dārza māju.

Viņu smacēja šausmīgs sašutums. Tādi nelieši! Eiropas plika-dīdas! Viņiem nepietika ar to, ka tie nepieļaujami ātri tika pie pārticības, apsteigdami dažu labu dzimušu amerikāni! Viņi turēja sevi par gudrākiem un tīkoja šejieniešus izmuļķot! Tie bija nekavējoties jāsadragā, jāsamina kā netārpi! Jāatmasko, jānodod tiesai! —

Viņš piegāja pie rakstāmgalda un satvēra tālrūni, lai zvanītu policijai, bet tad — atlaidās atzveltnī.

—Svarīgi bija nepārsteigties! Atmaksa jāsaģatavo metodiski. Puiku nodarījums nebija tikai krāpšanās vai huligānisms, bet daudz smagāks noziegums: cilvēka nolaušana! Mazgadīgie noziedznieki bija viņu varmācīgi sagrābuši un turējuši savā varā! Tiesa gan, viņš bija samērā drīzi atsvabināts un viņam nebija nodarīts nekas ļauns... O nē! Bija gan nodarīts! Viņam bija nogriezti mati! Krietna šķipsna! Tas bija smags pārkāpums pret personas neaizskaramību! Viņš bija izkropļots. Vairs nebija iespējams pilnīgi apsegt kailo galvvidu. Ar to viņš zaudēja krietnu procentu no savas fiziskās pievilcības. Tam zināmos apstākļos varēja būt smagas konsekvences. Ar sāpju naudu vien nepietika. Puikām pienācās mazgadīgo ļaundaru labošanas kolonija, bet tēvam — cietums! Vienalga, vai viņš bija vai nebija zinājis par bērnu nedarbiem. Pirmā gadījumā par konspirāciju, otrā par varas bezdarbību. Tad arī kundzei neatliktos nekas cits kā pārdot māju un aizvākties projām, un viņa iela būtu uz visiem laikiem atbrīvota no nepatīkamās jaunamerikāņu klātienas.

Kalniņš, saprotams, salīgs advokātu. Advokāti bija ļaudis absolūti bez sirdsapziņas, un viņu lielākais prieks bija attaisnot ļaundarus. Lieciniekus reizēm sodīja par melošanu, bet advokāti varēja melot un krāpties cik uziet, viņus par to tikai cildināja. Blēdīgs aizstāvis, piemēram, apgalvotu, ka kaimiņa puisēni gribējuši parotaļāties un domājuši, ka laipnais kaimiņu tēvocis spēlējas viņiem līdz... Lūk, cik ērmīgi ļaundabīgs likumzinis varētu sagrozīt lietu! Un tad, lai prāvu uzvarētu, viņam, Ramsejam N. Maknulti-jam, būtu jāzvēr un jāapliecina, ka viņš, kādreizējais kolledžas mācītspēks, intelektuālis un pazīstamas vēsturnieku dzimtas atvase noturējis kaimiņa rezgaļus par būtnēm no citas planētas! —

Ramseja skatiens atdūrās lielajā dienas pasta kaudzē, ko dzīvokļa aptīrītāja bija iznēmusi no vēstuļu kastes un nokrāvusi uz rakstāmgalda. Pēdējās dienās Ramsejs bija saņēmis vairāk vēstuļu nekā visā līdzšinējā mūžā. Un šīsdienas guvums bija visiespaidīgākais.

Ramsejs parakņājās kaudzē un izcēla garenu, dzeltenu

aploksni: intelektuālis Diks Kavets vēlējās iztaujāt viņu savā interviju stundā. Kavets piesolīja brīvu lidojumu uz Ņujorku un atpakaļ, uzturēšanos Valdorfa Astoria viesnīcā un honorāru, brangi lielāku nekā Ramsejs bija saņēmis no Karsona. Slavai augot, auga arī honorāri! Atlika tikai parakstīties piesūtītajā veidlapā un atzīmēt datumu, kad viņš ieradīsies. Pat atpakaļpasts bija atmaksāts. —

Ramsejs izcēla otru aploksni: no Gramersija kolledžas Mineapolē. Kolledžas kosmonautikas fakultāte aicināja viņu nolasīt lekciju par pieredzi ar šķīviešiem. Ceļa nauda un pieklājīgs honorārs bija garantēti. Fakultātes dekāns lika saprast, ja lekcija labi izdotos, Ramseju varētu aicināt uz vienu gadu par viesu profesoru.

Priekšlasījumus un personīgu uzstāšanos pieprasīja arī vairāki ekstraglobālu parādību pētīšanas klubi un kāds astroloģijas institūts. Las Vegas ekstravaganču izrādes aģents vēlējās uzņemt sakarus. Zinātniskās fikcijas žurnāls taujāja pēc rakstiem. Kāds Ņujorkas apgāds interesējās, vai Ramsejs neplāno plašāku, grāmatas apmēra autobiografisku manuskriptu par savu pieredzi ar šķīvjiem...

Nepieciešami bija sameklēt labu aģentu! Ja veiktos sarakstīt "bestselleri", to noteikti pārvērstu lugā un dziesmu spēlē. Nekas nekavētu izveidot televīzijas seriju. Senātoram Sēmam Irvinam pārlietu patikās plātīties televīzijā, bet viņa Voterģeites blēņas bija ļaudīm jau pagalam apnikušas. Varēja viņam ieteikt ar savu izpētes komiteju, pievērsties interesantākai, aktuālākai tematikai — iztaujāt neidentificēto lidojošo objektu lieciniekus. Mazliet pastiepjot, papildinot materiālu, Ramsejs viegli aizpildītu vairākas stundas dienā. Patiesi, iespējām nebija robežu...

Ramsejs nikni nometa aploksnes un, galvu satvēris, sabruka pār pasta kaudzi. Viņam gribējās raudāt. Dzīve plaši atvēra viņa priekšā savus krāšņākos godavārtus! Slava, bagātība tieši ar varu bāzās virsū! Bet viss tas bija jāatmet un jāaizmirst šo nolādēto, mazgadīgo noziedznieku dēļ. Viņš, Ramsejs Nevils Maknultijs, taču bija ne tikai gudrs, bet arī godīgs cilvēks!

— Godīgs muļķis! — atbalsojās kaut kur Ramseja slepenākajos sirds dziļumos.

Zinātne sita augstu vilni! Kolledžās, universitātēs pastāvēja katedras telekinētikas, telekomunikācijas pētīšanai. Dārgas, varenas ierīces pūlējās uztvert radiosignālus no zvaigznēm. Šad tad izplatījās priecīgā vēsts, ka kontakts jau nodibināts! Un tas arvienu bija jūsmīgs, pacilājošs brīdis, lai arī cerības nekad neapstiprinājās. Vesela rinda iestāžu nodevās neidentificēto lidojošo objektu pētīšanai. Par tiem bija pierakstīti veseli plaukti biezu grāmatu. Viņš,

Ramsejs, nebūt nebija pirmais, kas aci pret aci bija sastapies ar šķīviešiem un ticis ieaicināts arī šķīvī. Kāpēc liegt cerētājiem, ticētājiem piepildījumu un sirdsmieru? Jauko apziņu, ka mēs neesam šeit zemes virsū pamesti gluži vieni, ka par mums raizējas citas, gudrākas, pārākas būtnes, kas, ļoti iespējams, pēdīgi nodibinās zemes virsū kaut cik ciešamu kārtību, ko mēs, cilvēki, paši neprātām izdarīt. Uz glābēju un mesiju ierašanos taču gaidīja visu ticību, visu krāsu ļaudis jau tūkstošiem gadu! Kāpēc nepieņemt aicinājumu? Kāpēc nerunāt intervijās un lekcijās? Kāpēc nepieņemt viesu profesora godu, ja ar to, nevienam nekaitējot, varēja darīt saviem līdzcilvēkiem daudz laba!? —

Kopš šķīvis bija apmeklējis viņa pagalmu, visa iela bija atmodusies. Ļaudis staigāja priecīgi satraukti, pilni intereses par augstākām lietām. Viņš būtu traks, neizmantodams izdevību iepriecināt ļaudis — izdevību, kādu liktenis piešķīra tikai retam laimīgajam starp tūkstošu tūkstošiem un, saprotams, tikai reizi mūžā! —

Ko darīt ar puikām? Viņiem jau nebija ne jāmelo, ne jāblēdās, tikai — jāstāv klusu. Vai piedāvāt viņiem naudu par mutes turēšanu? Bet cik un cik ilgi? Ja nu viņi pieprasa arvienu vairāk?

Puikas varēja arī vienkārši ignorēt! Melu mašīna bija apliecinājusi, ka viņš runājis patiesību, un lai nu kam, bet mašīnām amerikāņi ticēja! Ja puikas cels iebildumus, nesīs savus staniolus rādīt laikrakstiem vai televīzijai, viņus varēs noraidīt kā krāpniekus, kas noklausījušies Ramseja N. Maknultija stāstu, sataisījuši spīdzīgos apģērbus un telteni, lai viņu izsmietu un šantažētu. Bet mati! — Puiku rīcībā bija viņa matu šķipsna!... Nieki! Viņš savus matus piekrāsos drusku tumšākus. —

Puiku atklājums varbūt būtu bijis bīstams uz karstām pēdām, bet ne jau vairs tagad — pēc četrām dienām un pēc melu mašīnas! Dodamies izbraukumā, puikas savu izdevību bija nokavējuši. —

Puikas! Smieklīgi bija pat pieminēt šos sīkblēžus! Šķīvjī lidoja jau četrdesmit gadus un lidos arī turpmāk bez Kalniņa puiku palīdzības! Ramseja N. Maknultija priekšā mirgoja tikai zaļās gaismas! — Viņš paņēma Dika Kaveta vēstuli un ar drošu roku ierakstīja veidlapā: “Būšu Ņujorkā ar pirmo rīta lidmašīnu!”

Kaķa zaglis

Divdesmit ceturtais decembris patiesībā ir darba diena. Sviņams tikai vakars — svētvakars. Tāpēc priekšpusdienā es kārtīgi apsēdos pie rasējamā dēļa, ko lietoju galda vietā, ar labāko nodomu līdz launagam kaut ko derīgu pastrādāt.

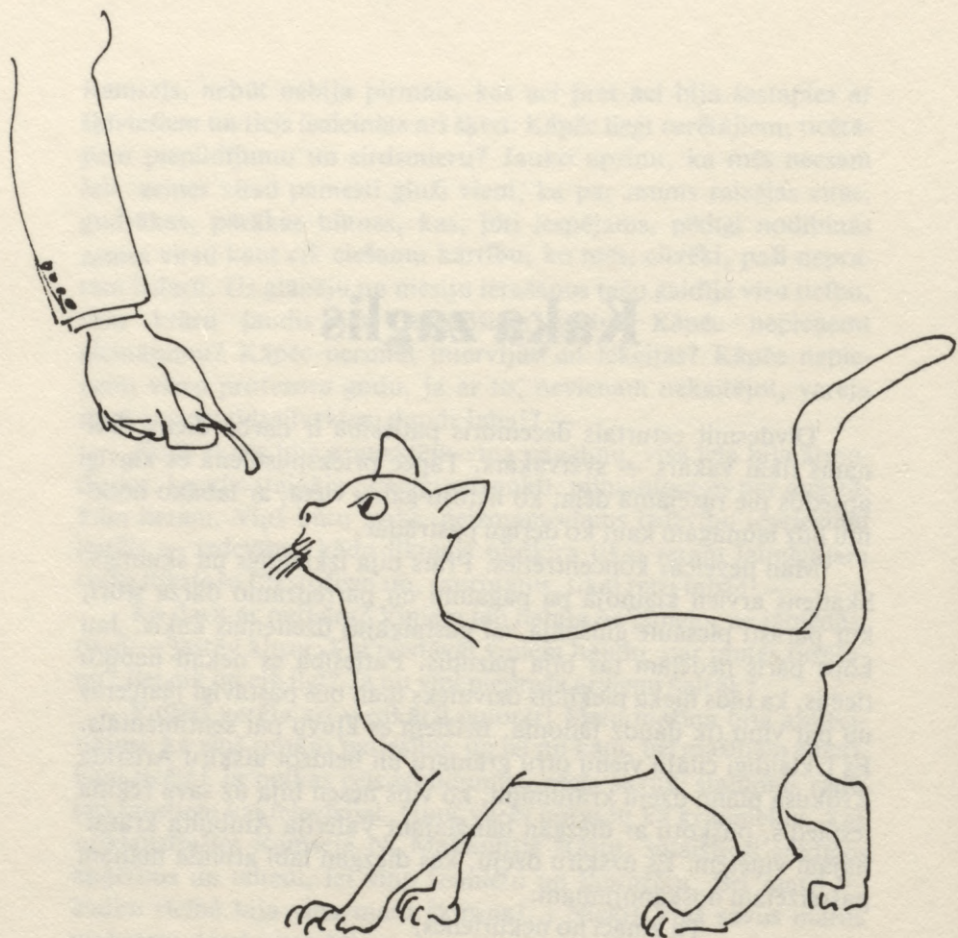
Man neveicās koncentrēties. Prāts bija izklaidīgs un skumīgs. Skatiens arvien klaiņoja pa pagalmu un pārredzamo dārza stūri, kur parasti piesaulē gulšņāja vai pastaigājās dzeltenais kaķis. Jau kopš pāris nedēļām tas bija pazudis. Patiesībā es nekad nebūtu ticējis, ka tāds nieka pieklādis dzīvnieks man būs pastāvīgi jāatceras un par viņu tik daudz jādomā. Brīžiem es kļuvu pat sentimentāls. Es izklaidīgi cilāju vienu otru grāmatu un beidzot atšķīru Aristīda Krokusa plāno dzeju krājumiņu, ko viņš nesen bija uz sava rēķina iespiedis, pušķotu ar diezgan banālajām Valērija Ambulta krāsainajām viņetēm. Es uzšķīru dzeju, kas diezgan labi atbilda manam pašreizējam noskaņojumam:

Tu atnāci no nekurienes,
Mazs, dzeltens kaķis, strīpainīts,
Un pēkšņi apjautu, tu ienes
Daudz draudzības un prieka līdz.

Gan istabas, gan jumtu āri,
Kā mājas gariņš labvēlīgs,
Ikdienas klusi, mundri, vāri,
Tu apstaigāji mazs un sīks.

Tu prati baudīt saules gozi
Un omu omulībā vērst,
Bet nepatikā spalvu bozi,
Ja sveši ļaudis nāca sērst.

Tad iegailējās dzintaracis,
Ar asti siti lokus bargs,
Kā medinieks aiz krūma placis —
Mazs, dūšīgs mājas miera sargs.

Bet draugu starpā vārdi lieki,
Kad miera dzirnaviņas maļ. —
Cik silti dzīves mazie prieki,
Ja pamet skatu atpakaļ.

Tā aizritēja ritmā raitā
Mums jauki gadi vienpadsmit.
Tad devies naktī kaķa gaitā
Un nepārnāci kādu rīt.

Cik vientuļš pagalms, tukša māja,
Kam nu vairs dārzu vērot prieks?
Bet vēl nesen pa takām snāja,
Jauks, dzeltens dārza pārvaldnieks.

Tas, saprotams, nebija nekāds mākslas darbs, tikai sentimentāli, vecmodīgi pantiņi. Kas gan vairs mūsu izgudrināto, brīvo ritmu laikā rakstīja vecajās, nolietotajās, vientiesīgi atskaņotajās četrriņdās? Pie tam tik necili pelēki, bez kāda fantazijas lidojuma! Bet — dzejnieks Aristīds Krokuss jau sen vairs nebija nekāds jaunais, un arī viņa kaķis pārāk parasts, necils dzīvnieks. — Es nemēdzu kavēt laiku ar mazvērtīgas dzejas lasīšanu, Krokusa trūcīgie panti mani saistīja tikai tāpēc, ka viss tajos teiktais bija piemērojams arī manam pazudušajam kaķim, izņemot divus punktus: mans kaķis bija pie manis nodzīvojis tikai trīs gadus un tas nebija atnācis no nekuriens, bet no trešās mājas tepat labajā pusē.

Trešajā mājā dzīvoja daudz bērnu ģimene. To varēja dzirdēt jau pa lielu gabalu. Laime, ka viena māja bija starpā, citādi no trokšņa nevarētu glābties. Trešās mājas iemītnieki turēja divus kaķus. Vienu lielu sugas kaķi ar krāšņu, kuplu asti, otru vienkāršu jauktenīti. Ievēroju, ka jauktenītis šad tad, laikam mieru meklēdams, atbēga pagulēties manā dārzā. Sveši kaķi nereti pārstaigāja pagalmu, un es tos allaž tišināju projām. Citi kaķi pānikā bēga, bet mazais dzeltenītis, laikam pie skarbākas apiešanās pieradis, ātri vien attapās, ka es tikai draudu, bet neattīstu nekādu agresīvu darbību. Sarāts viņš tikai drusku paskatījās uz manu pusi un saritinājās omulīgai gulēšanai.

Reiz es ēdu meloni un, lai uzbāzīgajam dzīvniekam parādītu, ka netaisos viņu pacienāt ar pienācīgu kaķabarību, noliku viņa priekšā kā izsmieklu melones šķēlīti. Kaķis to apēda. Citreiz piedāvāju viņam banānu un gabaliņu avokādo, arī no tā viņš neatteicās. Rītos brokastīs mēs paši ēdām auzu tumi ar jogurtu. Kaķis bez ierunas pievienojās mūsu diētai. Viņam garžoja dažādi sieri — izņemot Šveices, un arī saldējums, sevišķi vaniļas. Tagad, kad esmu lasījis Helēnas Mar-Elijas pazīstamo grāmatu par kaķu un suņu veģetāru barošanu, kaķi augļu ēdēji mani vairs neizbrīnē.

Man tomēr nebija ne mazākā nodoma piesavināties svešu kaķi. Drusku pabarojis ar tumi un augļiem, es dzinu viņu mājās. Sevišķi nikni es viņu tišināju projām, kad kaķa likumīgā īpašniece, gadus sešus veca meitenīte, parādījās pie žoga un izmīsiģi sauca: “Minī, minī, minī!”

Sākumā Minī klausīja, bet drīzi vien sāka vairīties. Tikko izdzirdis meitenes balsi, viņš paslēpās aiz kāda krūma vai akmens. Ja meitene nogrāba viņu aiz čupra un stiepa mājās, viņš spārdījās kā negudrs, šņāca un koda. Beidzot viņš iemācījās veikli uzskriet dracenes palmas galotnē un no turienes pārlēkt uz mājas plakano

jumtu, kur viņam neviens vairs nevarēja tikt klāt.

Nereti es pats viņu nogrābu, aiznesu uz ielaidu kaimiņa dārzā, bet nebija ilgi jāgaida, un viņš jau atkal pārradās mūsu daļā. Reiz, kad kaimiņi bija izbraukuši, es iebrūdu dzelteno palaidni viņu garāžā, rūpīgi aiztaisīju durvis un aizbraucu savās gaitās. Kad vēlā vakarā atgriezos mājās, ratu starmetēju gaismā man pretim spīguļoja divas fosforiscējošas kaķa acis. Tur viņš atkal tupēja lievenī un gaidīja mani atgriežamies.

Drīz vien noskaidrojās, ka kaķa simpatijas pret mani bija pavisam prozaiskas. Viņš nepanesa kārbu barību. No tās viņam tūdaļ kļuva slikti. Bet amerikāņi cita veida kaķu barību neatzīst.

Jutu, ka kaķu mājas ļaudis uzlūko mani visai nedraudzīgi. Kad es gāju vai braucu viņiem gaļām, kaķu meitene arvienu steidzīgi novērsās un pasvītroti uzgrieztā mugura nepārprotami man

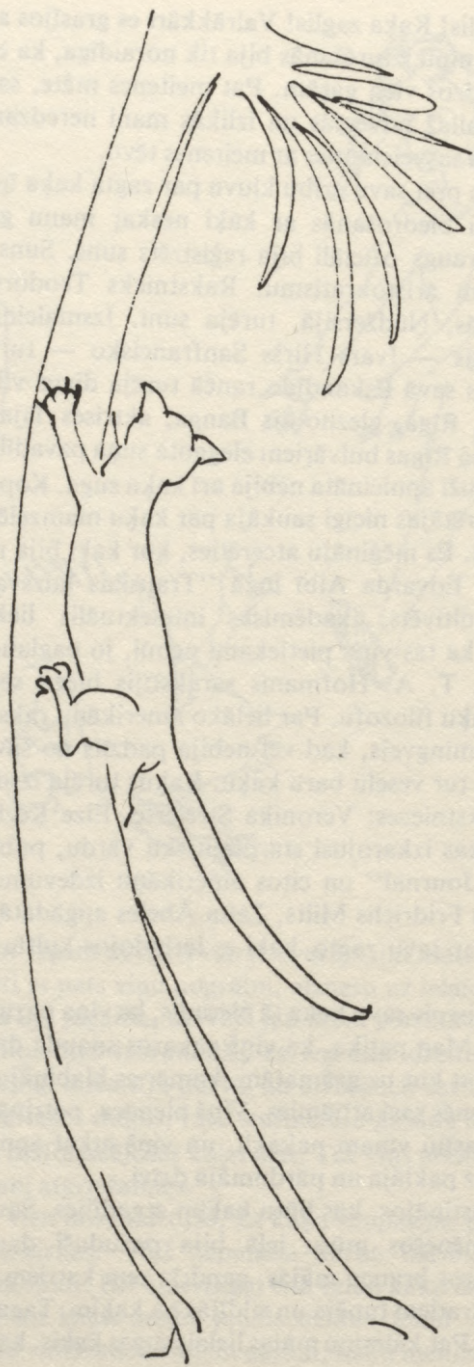
uzsauca: Kaķa zaglis! Kaķa zaglis! Vairākkārt es grasījos apstāties, izrunāties, bet kaimiņu izturēšanās bija tik noraidīga, ka es paātrināju soļus un steidzos vien gaŗām. Pat meitenes māte, satiekoties pārtikas veikalā, allaŗ novērsās un izlikās mani neredzam. Gluŗi tāpat man neveicās sasveicināties ar meitenes tēvu.

Tā es pavisam pret savu gribu kļuŗu par zagta kaķa īpaŗnieku. Sāku baŗities, vai biedroŗšanās ar kaķi neskaŗ manu godu. Kā cilvēka labākais draugs oficiāli bija reŗistrēts suns. Suns pieŗķīra savam saimniekam aristokratismu. Rakstnieks Teodors Zeltiņŗ Austrumu Oranŗās, Ņudŗersijā, turēja suni. Izsmalcinātais abstraktais gleznotājs — Ivars Hirŗs Sanfrāncisko — turēja suni. Dr. Pēteris Vegers savā Eskandīdo ranŗā turēja divus vilku sugas suņus. Un senāķ, Rīŗā, gleznotājs Banga, aktrises Tijas Bangas dēls, pastaigājās pa Rīŗas bulvāŗiem eleganta suņa pavadībā.

Un tomēr, gluŗi apņicināta nebija arī kaķu suga. Kopŗ laikiem, kad Rīŗā kaķu turētājas nicīŗi saukāja par kaķu mamzelēm, daudz kas bija mainījies. Es mēŗināju atcerēties, kur kaķi bija minēti pasaules literātūrā. Edvarda Albī lugā "Trauslais līdzsvars" kāds smalks, augsti kultivēts, akadēmisks intelektuālis lieķ nonāvēt savu kaķi tāpēc, ka tas viņu pietiekami nemīl, jo paglaudīts neatņurrā pretim. E. T. A. Hofmanis sarakstījis bieŗu sēŗumu par Runci Muri — kaķu filozofu. Par lielāķo amerikāņu rakstnieķu atzītais Ernests Hemingvejs, kad vēl nebija padzīts no savas Kubas muiŗas, mitinājies tur veselu baru kaķu. Kaķus turēja izsmalcinātas dzejnieces un rakstnieces: Veronika Strēlerte, Elze Ŷezbere, Rita Liepa-Madoka, kas izķaŗojusi starptautisku vārdi, publicēdamās "Ladies' Home Journal" un citos amerikāņu izdevumos. Kaķus cienīja gleznotājs Fridriķs Milts, Zelta Ābeles apŗādātājs Miķelis Goppers. Tātad ar savu zagto kaķi es ierindoŗos kultūras cilvēķu sabiedrībā.

Pamazām biju pie sava kaķa tā pieradis, ka viņa pazuŗana mani ļoti skumdināja. Man patīķa, ka viņŗ vakaros snauda dīvāna stūrī vai novietojās kaut kur uz grāmatām, kamēr es klabināju rakstāmaŗīnu. Ŷad tad mēs saskatījāŗies. Viņŗ pienāķa, patrinās man gar stilbiem. Es pakasīju viņam pakakli, un viņŗ atķal apmetās kaut kur plauķtā vai uz paklāja un pārdomāja dzīvi.

Visādi izminstināŗos, kas būtu kaķim atŗadīŗies. Savādā ķārtā pēdēŗos pāris mēneŗos mūsu ielā bija pazuduŗi daudzi kaķi. Senāķ, kad vakaros braucu mājās, gandrīz zem katriem ielas malā novietotiem spēķratiem tupēja un sildījās pa kaķim. Tagad neredzēja vairs neviena! Pat kaimiņu mājas lielais sugas kaķis, kas pastāŗģīgi

pastaigājās pa ielu, bija nozudis. Automobiļi kaķus neapdraudēja. Vismaz mūsu klusajā ielā ne. Amerikāņi brauca uzmanīgi. Pa visiem gaŗajiem gadiem neatceros Palisādos redzējis neviena sabraukta kaķa. Mans kaķis pie tam bija sevišķi uzmanīgs un uz ielas nemaz nerādījās.

Runāja, kalnos savairojušies kojoti tagad naktīs ieskrejot pilsētā — un aiznesot kaķus un mazākus suņus. Tas likās gluži ticami. Arī Veronikai Strēlertei, mežainajā Stokholmas priekšpilsētā, seski bija nokoduši kaķi. Mūsu iela bija pēdējā kalna nogāzē. Tūlīt aiz tās sākās plašas, bieziem krūmiem noaugušas stāvas kraujas. Bet mans dzeltenītis, ja nebija pa nakti ieprasījies istabā, gulēja uz mājas plakanā jumta, kur neviens kojots viņam netika klāt.

Par nelaimi kaķus apdraudēja daudz bīstamāki ienaidnieki par kojotiem — modernie urbānie trapeŗi, kas ķēra kaķus un pārdeva — mācību iestādēm! Rakstnieks Valentīns Pelēcis savā laikā pārzināja Mineapoles kremācijas krāsnis. Viņš liecina, ka kaķi un suņi, nemaz nerunājot par trušiem, hamsteŗiem, žurkāms un jūrascūciņām, patērēti pētīšanai un eksperimentiem tieši nepaticamos vairumos! Augstskola ne tikvien maksājusi par sagūstītajiem dzīvniekiem augstas cenas privātajiem trapeŗiem, bet algojusi pastāvīgu, ar izsmalcinātām ierīcēm apgādātu, motorizētu kaķu vajātāju brigādi. Un pret moderno tehniku arī visuzmanīgākais kaķis ir bezspēcīgs. Gūstītāji, saprotams, drīkstēja ķert tikai bezsaimnieka klaidoņus, tā sauktos “alejas kaķus”. Manējais kā piederības zīmi allaž valkāja ap kaklu blusu siksnīņu, bet nebija jau ko cerēt, ka brutālie komerciālisti tādus sīkumus ievēros.

Kādu laiku es vēl apstaigāju apkārtējās ielas un, kad neviena cilvēka tuvumā neredzēju, paklusām saucu: “Kaķi, kaķi, kaķi!” Reizēm man šķita, ka kaut kur kaut kas pazib, bet tas bija tikai māns. Vienreiz, ejot gar kaimiņu māju, man likās, kaut kas dzeltens pavīd un nozūd no palodzes virtuves logā, bet tūdaļ tur parādījās kaķu meitenes nemīlīgā seja un maza roka aizvilka aizkaru. Bija dzirdēti visādi nostāsti par kaķiem, kas pēc ilgākas prombūtnes atgriežas pie vecajiem saimniekiem, bet es tiem neticēju. Beidzot atmetu visas cerības. Kas zudis — zudis. Tāds bija dzīves cietsirdīgais likums. Prātīgāki bija nocietināt sirdi. Kaķi nebija nekādas ideālas būtnes. Vai nu gluži nepelnīti kaķiem, sevišķi melnajiem, piedēvēja visādas negantības? Laikam taču bija kāds iemesls viņus saistīt ar raganām, ļaunajiem gariem un pat pašu velnu. Arī maigā, iecietīgā liriķa Ērika Ādamsona balsī ieskanas skarba bronza, kad viņš dzejo par slepkavīgu kaķi, kas pielūdz velnu:

Es, velns, tavs muskatiers —
tā vējam kaucot teikšu
Un briesmu pilns būs gaiss,
Kur putni ceļus rod,
Kad traukšu augstumos un
brīnumdarbus veikšu, —
Tik spārnus, varenais,
Tik spārnus, spārnus dod!

Arī mans dzeltenais ķēra putnus, kuņus pie tam nemaz neēda,
tikai nokoda. Kā viņš putnus dabūja rokā, to es nezinu, bet laiku

pa laikam viņš parādījās pie mājas stūŗa ar kādu spārnaini zobos. Un ja viņam to atņēma, tad kāvās pretim un šņāca kā čūska.

Var jau būt, ka viņš uzlasīja tikai slimus, kritējus putnus, kam gals bija pienācis tik vai tā. Un galu galā, vai kaķis vainīgs, ja Dievs viņam piešķīris plēsoņa dabu un mednieka instinktus? Ko tad cilvēki visu nedarīja? Tukšas, ļaunas izpriecas dēļ šāva nevien kurlās irbītes, paipaliņas un skaistos fazānus, bet bendēja nost pat lielus mežalopus — cēlos staltradžus briežus, omulīgās mežacūkas, rotaļīgos lāčus un pie tam vēl nekautrēdamies ar saviem asinsdarbiem lielījās.

Cik labi, ka kaķim bez asinskārīgās mednieka dabas piemīt arī otra, daudz piemīlīgāka puse, ko tik jauki patēlojusi Veronika Strēlerte:

Savilciet gredzenā greizs
Snaudi tu pūkains un mazs.

Vai arī Elza Ņezbere:

Kaķīt — labo dzirnavniek,
Pelēka šī diena.
Gaņģus vaļā laid, lai tiek
Sapņu viesiem cieņa.

Patiesībā par necilajiem kaķiem dzejnieki dzejoja un rakstnieki rakstīja daudz vairāk nekā par kvalificētajiem suņiem. Kas gan nav jūsmojis par Skalbes “Kaķīša dzirnavām”? — Vai kas ir dzirdēts par suņu dzirnavām? — Suns ir dīdīgs, pastāvīgi apgrūtina savu saimnieku un, pamests kādu brītiņu viens, nelabi kauc un vaimanā. Kaķis prot pietikt pats ar sevi. Tas allaž rīkojas pašapzinīgi, patstāvīgi, mērķtiecīgi. Ja viņam nav nekā īpaša ko darīt, tad ilgiem lomiem klusi sēd un dziļdomīgi noskatās plašajā pasaulē. Un kas ir vēl patīkamāks par labu draugu, kas neapgrūtina? —

Mistiskā kaķu pazušana, liekas, ir universāls fainomens. To pazīst pat Piektajā kontinentā. Arī viens no mūsu jaunajiem dzejniekiem, Austrālijas poēts Gundars Pļavkalns, apraksta sava kaķa pazušanu:

ELEĢIJA

Skaistais klejotāj,
Asi trītiem nagiem,
Saplosītiem ausu galiem —
Tai pēdējā naktī tu atvadījies
Pašapzinīgs, laipns un gudrs,

Tad aizgāji tumsā,
Kā mirkļu bezgalībā pagaisa
Velsa laika ceļotājs.
Nu dārzs, kur snaudi saulē,
Jau sāk tevi aizmirst;
Spilvenu skaņ tikai vēji;
Un šķīvis baro svešiniekus.

Līdzīgā gadījumā kaķēns "kanadietes" Elvīras Lejas dzejoli saka:

Tur pienuš man palika neizlakts.

Pļavkalns mīl dekoratīvu fantastiku un aplūko savu runci arī citā, labākā pasaulē, kaķu paradzīzē, kur skan maiga Mocarta un Verdī mūzika un ēģiptiešu princese Apuja kasa kaķi aiz auss.

Kaķu paradīzi tēlojis arī Valts Disnijs kādā plaši tvertā filmā. Bet liels vairums kaķu, savākti vienkopus, neizskatījās vairs diezko pievilcīgi. Kaķis nav bara dzīvnieks, un tā ir viena no viņa patīkamākajām īpašībām.

Lai neviens man nevarētu pārmest vecmodīgu gaumi, es turu uz galda mūsu visjaunākās dzejas cerības Elizabetes Vaidelotes

nelielo, bet vērtīgo krājumu, kuŗa savdabīgais uzrunas vai saukļa
veida virsraksts

ēlīz zilē

lasāmas vienādi kā no kreisās, tā labās puses. Īpašvārdu rakstīšanu
bez galotnēm, kā zināms, ievada modē Gunārs Janovskis ar popu-
lāro romānu "Ines", bet abpusīgi lasāmie panti ir mūsu lirikas vis-
jaunākais radošais izsmalcinājums. Saprotams, saskaņā ar laik-
meta prasībām Vaidelote nelieto ne vizuāli traucējošos lielos bur-
tus, nedz arī emocionālpļūsmu kavējošo interpunkciju. Vispārīgu
ievērtību sacēla dzejnieces kaislais, ar patiesas modernistes pārdro-
šību izkliegtais protests pret satiksmes policijas varmācībām —

akas saka
!sūdos sodus!

Tomēr psiholoģiski dziļdomīgākie sniegumi meklējami Vaidelotes
kontemplatīvajā mīlas lirikā. Piemēram, daudz citētajā dzejolī

inas sāni
Simpatisks, bet emocionāli turbulents jauneklis Atis sastop meiteni
Inu — Viņam —

aprit tirpa
un viņš zeltenes pievilcīgos sānus

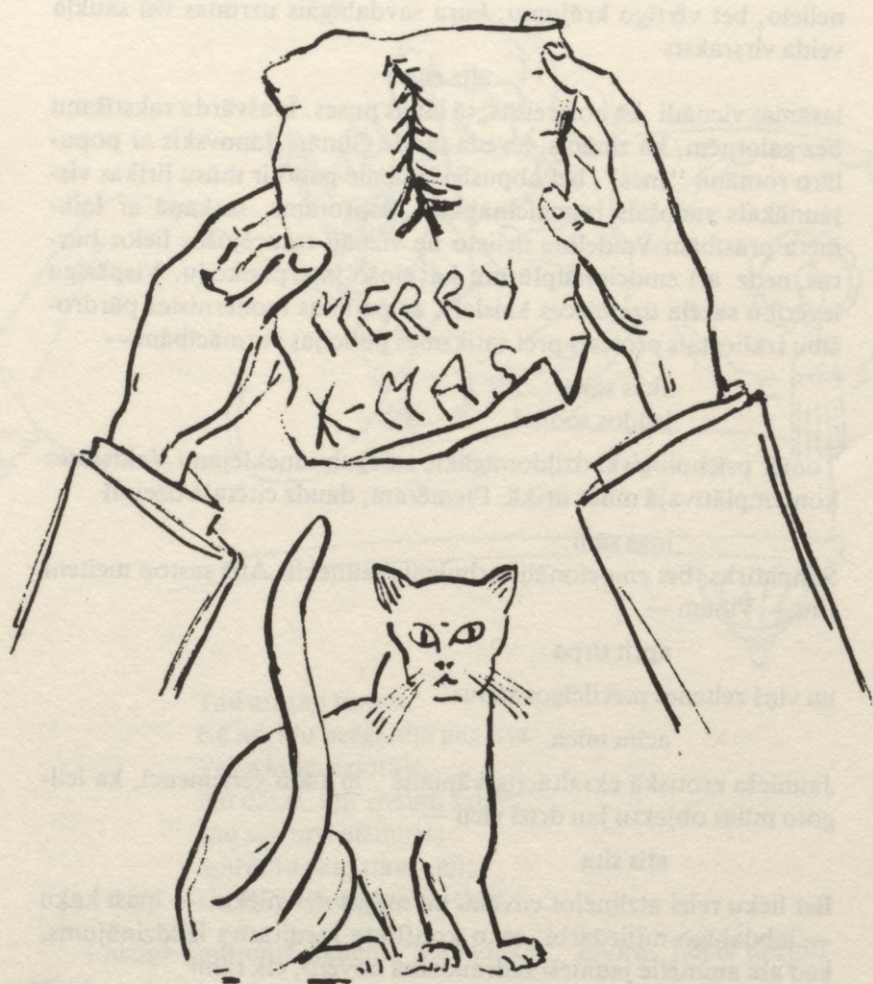
acīm mīca
Jaunieša erotiskā eksaltācija kāpinās ar tādu vehemenci, ka ieil-
gotu mīlas objektu jau drīzi vien —

atis sita
Bet lieku reizi atzīmējot cilvēku un mājas dzīvnieku, — īpaši kaķu
— labdabīgo mijiedarbi, seko konflikta meditātīvs izlīdzinājums,
kad abi animētie jaunieši sadraudzībā novēro, cik rāmi

kaķis sīkāk
sakasa asakas

Pagalmā jau iespīdēja novakara saule. Šodien man nebija
veicies nekā padarīt. Laimīgais Lope de Vega vienā gaŗā dienā spē-
jis uzrakstīt veselu lugu, kādu viņam esot tūkstotis astoņi simti.
Es savu Ziemsvētku sestdienu biju palaidis dīkās pārdomās, šķirstī-
dams dzejas.

Piegāju pie loga un domīgs lūkojos pagalmā. Pēkšņi es
salēcos! Nomērītā solī, neskatīdamies ne pa labi, ne pa kreisi, tieši
uz manām durvīm nāca — mans pazudušais kaķis.

Priecīgs es izsteidzos viņam pretim. Pazudušais dēls izskatījās gaužām bēdīgi. Kažoks izspūris un tāds kā padilis. Sāni iekrituši. Arī ģimis likās nosmailinājies šaurs, bet acis, lielas un platas, raudzījās manī ar pārmetumu: Saimniek, kur tu biji, kad man klājās grūti? — pie blusu siksnīņas pamanīju piesietu satītu papīrīti. Atkabināju to un lasīju:

Merry X-mas
your neighbors

Lapas augšējā stūrī ar bērna roku bija uzzīmēta eglīte.

Tā tad tomēr! Dzeltenais kamols kaimiņu logā nebija haluci-

nācija. Beidzot cilvēki bija nolēmuši atkratīties no nīkuļa dzīvnieka un sūtīja gūstekni man atpakaļ. Kam gan patikās svētku laikā turēt tuvumā noplukušu, noliesējušu, nelaimīgu kaķi? —

Ātri uzvārīju auzu tumi, pieliku karoti skāba krējuma un pārkaisīju ar sakapātu papaiju.

Paēdis, dzīvnieks drusku patrinās man gar stilbiem un uzlēca uz dīvāna. Nomazgājās, ieritinājās stūrī un sāka malt savas kaķa dzirnaviņas. Bija jāatzīst, ka arī panīcis kaķis piešķīra telpai nomierinošas omulības gaisotni. Gribējās pat teikt — svētvakara noskaņu.

Manas attiecības ar kaimiņiem drīzi vien uzlabojās. Nu jau mēs sasveicināties pa gabalu. Vēl pēc laiciņa, es ceru, mājas kundze man uzsmaidīs. Tad es apstāšos pie viņu garāžas, un mēs pārmīsim draudzīgus vārdus par laiku, par politiku, par noziegumiem, kas, austrumu ļaundaru atbalstīti, pieņemtas apmēros visā pasaulē, Belfastā, Lebanonā, Izraēlā un arī šeit, pie mums. Miers virs zemes un cilvēkiem labs prāts!

Krāsotājs

Vitoldam Gastam patika plašā Losandželosas ainava, kas atvērās, pakāpjoties uz Holivudas kalna māju jumtiem. Nepārskatāmie ielu un lielceļu tīkli it kā sīki izstrādātā architekta projektā tiecās pret apvārsni, pamazām izdzisdami palsajā smaceņa dūmakā. Ainavas plašums arvienu bija Gastu pacilājis, un tāpēc šodien, dīkajā sestdienā, viņš, krāsotāju meistars, kas strādāja ar vairākiem palīgiem, bija atnācis viens pats uz šo māju pārlūkot paveikto darbu un nokrāsot vēl pāris pārpalikušos bēniņu logus. To visu, saprotams, varēja izdarīt kāds no palīgiem pirmdienas rītā, bet Gastam gribējās pakavēties uz jumta un papriecāties par vareno plašumu — no okeana līdz pat Sierra Madres grēdas vēl pavasarīgi sniegainajām galotnēm.

Māju, kuŗā viņš bija skaisti izkrāsojis iekštelpas, bija nopircis pilsētas lielākās un populārākās mākslas galerijas īpašnieks Saimons Perelmans.

Kāds cits klients bija ieteicis Perelmanam Gastu kā veiklu meistarū, kas spēja krāsas sajaukt tik precīzās niansēs kā neviens cits krāsotājs. Perelmans bija viņam iedevis krāsas paraugu, sevišķi skaistu, pērļaini gaišpelēku toni, ne par siltu, ne par vēsu, ne par zilganu, ne dzeltenu, un licis tādā krāsā izkrāsot visu namu, visas istabas un visus gaiteņus. Tas liecināja, ka Perelmanam bija gume. Bieži vien Gasts bija mēģinājis ieteikt šādu vienveidību darba devējam, bet allaž nesekmīgi. Jauno māju saimnieki arvien vēlējās katru telpu citādā krāsā, nereti pat vienā istabā katru sienu savādāku. Gastam bija pamatīgi noriebies jaukt debeszilos un rožainos toņus bērnu guļamistabām, šatrēzus un avokādo dzīvojamām telpām un dedzinātās siennas variācijas kabinetiem. Izraibinātie mitekļi atgādināja karnevāla būdas. Salīdzinot ar šiem raibumiem, Perelmana vienkrāsainais nams, kam arī lielo logu aizkari bija piemeklēti tikai par mazu nieku tumšāki nekā sienas, izskatījās svētdienīgi gaišs, spodrs un manāmi lielāks nekā patiesībā. Varēja iedomāties, cik teicami uz šāda pamata izskatīsies piemēro-

tas mēbeles. Vienkāršības cildenums! Kas bija Perelmanam iedvesis šo atziņu?

Pelēko toni bija daudz grūtāk sajaukt nekā krāsainos, tomēr beigās tas notrāpījās pareizs uz mata. Tas bija krāsu tonēšanas meistardarbs. Kad iedoto paraugu pieslēja sienai, tas pazuda cilvēka skatam. Amerikāņu krāsotāji nemīlēja kavēt laiku un ķēpāties ar jaukšanu, no kuņas viņiem arī nekas labs neiznāca. Amerikāņi lietoja krāsas tādas, kādas tās nāca no skārdenēm. Krāsu rūpnieki gādāja par prāvo gatavo nokrāsu bagātību, bet smalkākai gaumei ar to, saprotams, nepietika. Tā Gastam darba nekad netrūka.

Par Vitolda Gasta krāsu jaukšanas mākslu nebija tik daudz ko brīnīties, ja zināja, ka pirms vairāk nekā trīsdesmit gadiem viņš bija beidzis Latvijas mākslas akadēmijas ainavu meistardarbnīcu lielā meistara Vilhelma Purvīša vadībā. Kas gan nezināja, cik tūkstoš smalkās, tikko tveramās nokrāsās meistars Purvītis gleznoja savus sniegus? Vitolds Gasts bija viņa cerīgākais un apdāvinātākais skolnieks. Un nebija arī ko brīnīties, ja viņam patika kavēties uz jumta un skatīties — ainavā.

Kritiķi, kas vērtēja Gasta darbus akadēmijas izstādēs, vienbal-
sīgi pareģoja viņam spožu nākotni. Bet — kaŗš un trimda izpostīja
jaukās cerības. Pēc dabas nepacietīgs, viņš kā viens no pirmajiem
bija pārcēlies no Vācijas nometnēm uz Savienotajām Valstīm,
uz Kaliforniju un tūdaļ sācis strādāt par krāsotāja palīgu. Ar
nodomu iepelnīt naudu un tad īstenot gleznotāja karjēru. Bet
izrādījās, ka tas nebija gluži tik vienkārši. Bēgļa — dīpīša
bezbēdu dzīves gados Vācijā viņa ģimene bija pavairojusies, un
tagad viņš audzināja dēlu un četras meitas, kuŗas vajadzēja
apgērbt, izskolot, izprecināt. Pirmajos gados Gasts strādāja septi-
ņas dienas nedēļā. Būdams čakls un manīgs cilvēks, viņš ātri vien
pats kļuva uzņēmējs. Viņš strādāja labi un rūpīgi, un darba viņam
nekad netrūka. Bet viņš zināja arī to, ka darbus nedrīkstēja norai-
dīt vai kavēt. Tikai tad cilvēks bija sekmīgs, ja darbi ritēja nepār-
trauktā plūsmā. Arī ģimenes prasības pastāvīgi pieauga, un māksli-
nieka karjēras atjaunošana arvien bija jāatliek.

Pirmajos darba gados viņš mēdza stāstīt saviem klientiem, ka
nav nekāds vienkāršs krāsotājs, bet gan augsti akadēmiski diplo-
mēts gleznotājs-mākslinieks. Ātri vien viņš tomēr atskārta, ka tas
nevienu neinteresēja. Tieši otrādi, darba devēji kļuva aizdomīgi.
Kuŗš diplomēts akadēmiķis strādās vienkāršu roku darbu? Tāds
mācītu kolledžā vai universitātē. Tāds “mākslinieks” varēja būt
tikai fantast, tukšs lielībnieks vai pat blēdis, kas tīkoja izspiest sev
augstāku stundu maksu! Kad Gasts ar saviem nostāstiem bija
pazaudējis vairākus pasūtīnājumus, viņš vairs akadēmiju un diplo-
mus nepieminēja.

Pastāvēja jau vēl viena iespēja — stāties “badīgo mākslinie-
ku” ierindā, krāsot vairumā — “uz slīdošās lentas” Rīgas torņus
un bērzu birzis, vai — ja pieprasīja — rozes un buru laivas, pīpenes
un rudzu druvas un tad izmisīgi rīkot izstādes visās pilsētās un
miestos, kur vien apmetušies latvieši, un iztirgot savu nemākslu ar
“nolaidēm”, “puscenām” un “izpārdošanu”. Mākslinieka
lepnums neļāva Gastam noslīdēt šajā kategorijā. Labāk jau tad bija
kā godīgam “mālderim” krāsot sienas un griestus nekā maitāt sen-
timentālo tautiešu gaumi.

Tā sapņi par gleznotāja karjeru pamazām vien izdzisa. Darbs
dzina darbu un gads gadu. Kad bija nopirkta māja, izrādījās, ka,
bērniem pieaugot, tā ir par mazu. Vajadzēja gādāt lielāku. Nevarēja,
saprotams, iztikt tikai ar vienu darba automobili, kundzei
vajadzēja pašai sava ar ko braukāt uz veikaliem un vadāt bērnus
uz skolu. Un drīz vien bērni jau stājās kolledžās, un turp viņi varēja

CENAS PĒC VIENOŠANĀS

nokļūt tikai ar spēkratiem. Un vispār augsts dzīves standarts un labklājība bija ērmeta lieta, kas prasīja arvien vairāk un vairāk līdzekļu. Gasts strādāja ar vairākiem palīgiem, bet izveidot lielu, amerikānisku ātrstrādāšanas uzņēmumu nebija viņa gaumē. Viņš bija perfekcionists, kam patika lepoties ar savu darbu. Viņš vēlējās visu pārskatīt pats, visur pats pielikt roku, bet pārāk apzinīgi strādājot, Amerikā gan var tikt pie zināmas turības, bet ne pie bagātības.

Sēdēdams uz jumta un skatīdamies tālumā, Gasts to visu atcerējās ar dedzinošu apziņu, ka izniekājis savu dzīvi un savu talantu, jo, diendienā čakli naudiņu lasīdams, nekad nebija nopietni mēģinājis ielauzties Amerikas mākslā. Un šodien tas viss bija jāpārdomā tāpēc, ka šīs svaigi izkrāsotās mājas īpašnieks bija plaši pazīstams mākslas tirgotājs.

Tiesa gan, reālistiskās ainavas, ar kādām Gasts bija izpelņījis savu akadēmiskā mākslinieka gradu, starptautiskā mērogā jau sen vairs nebija cieņā. Tagad valdīja bezpriekšmetība. Varenus, apjomīgus plataudeklus nereti piepildīja tikai daži sulīgi, izaicinoši trie-

pieni vai pāris kaprīzā patvaļā iekrāsoti plankumi. Bet — vai gan māksla slēpās sīkdaļu izraibināšanā? Tam nolūkam bija izgudrots fotoaparāts! Glezniecības esence taču bija krāsa un forma! Negaidīti, pārsteidzoši, izsmalcināti krāsu un formu piesitieni, neredzēti toņu divskaņi un daudzskaņi, kas rosināja un satrauca. Tā gleznoja abstraktie ekspresionisti. No darba mājās steigdamies, Gasts tomēr atļāvās pamest līkumu pa pilsētas slavināto mākslas galeriju ielu, un tur lielajos skatu logos mirdzēja pretim modernās mākslas bruņinieku vairogi un standarti. Gastam likās, ka viņš teicami izjūt šo vērienīgo, nebēdīgo mūsu dienu glezniecību, kas iedrošinājās visu un nebaidījās itin no nekā! Krāsu izjūtu viņš pa gaŗajiem mālderā gadiem nebija zaudējis, bet allaž, jaukšanā vingrinādamies, drīzāk uzasinājies. Arī triepiena spēku viņš prata novērtēt, šķiezdams krāsas gar namu ārsienām. Vienīgi uz saviem paša audekliem viņš nekad nebija pamēģinājis. Vienkārši tāpēc, ka nekad tam nebija atlicis laika, un bez tam viņa ainavu audekli bija par maziem un viņa sen nelietotās ainavnieka otas par sīkām. — Vai patiesi viņam nekad nebūs izdevības un drosmes īstenot vērienu un — riskēt?!

Un piepeši sastikumotā, dūmakaini pelēkā pilsētas ainava viņam šķita sasmakusi un gleznieciski gaŗlaicīga, tāpat kā visa reālistiskā māksla, kas, mocīdamās ap dabas veidiem, simboliem, atmiņām un pastāstiņiem — kam visam nebija ar glezniecību ne mazākā sakara, — neatļāvās nevienas patvaļīgākas formas, nevienas skaudrākas krāsas vai neparastāka kontrasta.

Viņš nokāpa apakšstāvā un soļoja cauri nule izkrāsotajām telpām. Svaigas krāsas asā smarža viņu arvien satrauca, pat reibināja. Kur smaržoja krāsa, tur taču kaut kas notika! Tur ļaudis cerīgi rosījās uz jaunu, labāku dzīvi un jauniem sasniegumiem. — Viņš iegāja plašajā viesistabā. Lieliska telpa! Ideāla mākslinieka darbnīca! Varens logs līdz pat augstajiem griestiem pludināja dzidru, vienmērīgu ziemeļpuses gaismu. Pie vienas sienas žāvējās plats kamīns, bet pretējā pusē ar slavējamu amatnieka izmaņu nokrāsotā siena veidoja nepārtrauktu plakni, dzidru un gludenu kā spoguļi. Desmit, divpadsmit pēdas augstu, trīsdesmit, trīsdesmit piecas pēdas platu. Ko bagātais mākslas tirgonis kabinās pie šīs lieliski izgaismotās sienas? Trīs, četras, piecas sīkgleznas zeltītos ielogos? Lai arī tās būtu Miro temperas vai Šagala litografijas, plašajā telpā zem dekoratīvajām, masīvajām slīpgriestu sijām prasījās pavisam citāds formu vēriens!

Krāsu podi vēl nebija aizvākti un stāvēja uz telpas stūrī paklātas plastikas segas. Podu bija daudz, jo vārīgo toņu sajaukšanai Gastam vajadzēja liela vairuma dažādu krāsu, kādas parastajiem

sienu krāsotājiem nenāktu ne prātā lietot. Turpat stāvēja arī krāsu smidzināmā ierīce un krāsojamie velteņi. Gasta palīgi palaikam lietoja šos ērtos mehāniskos rīkus, bet Gastam pašam patika vicināt otu, veco, labo māldeņa pindzeli, kas, īsta meistara vadīta, tomēr bija nepārspējams un neatdarināms instruments, mākslinieka rokas dabīgs piedēklis. Uz aizvākotajiem krāsu spaiņiem gulēja vairākas astoņas un sešas collas platas nailona sarenes, tīri izmazgātas un noliktas pa ķērienam.

Gasts paņēma platāko otu un pasvārstīja rokā, jo labai sarenei jābūt ērti izbalansētai. Ar baudu viņš to iemērcā vienā podā, tad otrā un trešā, labi zinādams, kā sajaucams dzidri iezils tonis.

Pērjaini spodrā siena neatvairāmi vilināja. — Vienreiz mūžā! — nodomāja Gasts, atvēzējās un šķieda sulīgu triepienu pāri pussienai. Tirpoņa izgāja caur kauliem, un pakrūtē nokutēja. Viņš atkāpās pāris soļus un vēroja. Triepiens sēdēja sienā plats, treksns un izaicinošs, tīri jutekliski tvirts. Kaut kas līdzīgs siltam, tīksmam reibonim uzmācās Gastam. Viņš metās atpakaļ pie sienas un pašķieda zem pirmā triepiena otru, mazliet tumšāku. Bet tas nelikās īstais. Viņš mēģināja vēl un vēl.

Telpa! — Ar toņu attiecībām radītā telpa bija abstraktās glezniecības esence un dvēsele. Krāsu vērtības un telpas izjūta nošķiroja māksliniekus meistaros un diletantu triepēju barus, kas ķēpājās ap abstrakcijām, domādami, ka tā ir viegla māksla, katram pa spēkam bez skolas un zināšanām. Cik gauži šie nelgas alojās! Abstraktā telpa bija grūtākā lieta pasaulē! Cik viegli veidot reālistisku telpu: zieķē tikai priekšplānu brūnu un biezu, bet tālumus pakāpeniski plānākus un zilganbālākus, un — telpa attīstījās pati no sevis. Ja patikās, šo lēto telpu varēja vēl pastiprināt ar perspektīves līnijām, kas tiecās apvienoties kaut kur uz apvāršņa. Bet tas jau bija pavisam zīdaiņu paņēmieni.

Pēc vairākiem mēģinājumiem Gastam laimējās sajaukt īsto toni. Nu triepiens it kā pakārās telpā, sienas iekšienē, jūtami paplašinādams istabas izmērus.

Lepnums un gandarījums pārņēma Gastu. Viņš nebija nekā zaudējis no sava mākslinieka ķēriena! Krāsotāja gadi un amats nebūt nebija nokāvuši viņa talantu! — Ar atjaunotu sparū viņš ķērās pie darba, zieda piesātinātākus toņus un enerģiskākus triepienus. Viņš raudzījās krāsas iekvēlināt. Ne jau daudzi spilgti toņi un vientiesīgi pretstati sniedz krāsainību, bet gan kādas vienas krāsas vai vienkāršas saskaņas vērīgs kāpinājums. Raibums savā būtībā bija palēks. Krāsa iekvēlojās tikai tad, ja meistars tai prata piešķirt pašvērtību.

Pie viena vajadzēja izveidot dižgleznei centru, izlīdzsvarot malas. — Abstraktā kompozīcija! Velnišķi grūta! Kas nekaitēja reālistam? Nolicis sev priekšā “klusu dabu”, ābolus, pudeles, podus, tas vilka uz sava audekla līdzīgus bumbuļus līdzīgā stāvoklī un jutās apmierināts, ja uzzīmētais trauks kaut cik izskatījās pēc trauka un ābols atgādināja ābolu. Vai arī, nosēdinājis modeli, reālists gleznoja ģimētni, raudzīdams ietrāpīt acis, degunu un muti daudz maz pareizajās vietās. Abstraktajam gleznotājam turpretī nebija itin nekāda cita pieturas punkta kā vienīgi viņa paša formas izjūta un — gruzdoša, mokoša atbildības sajūta.

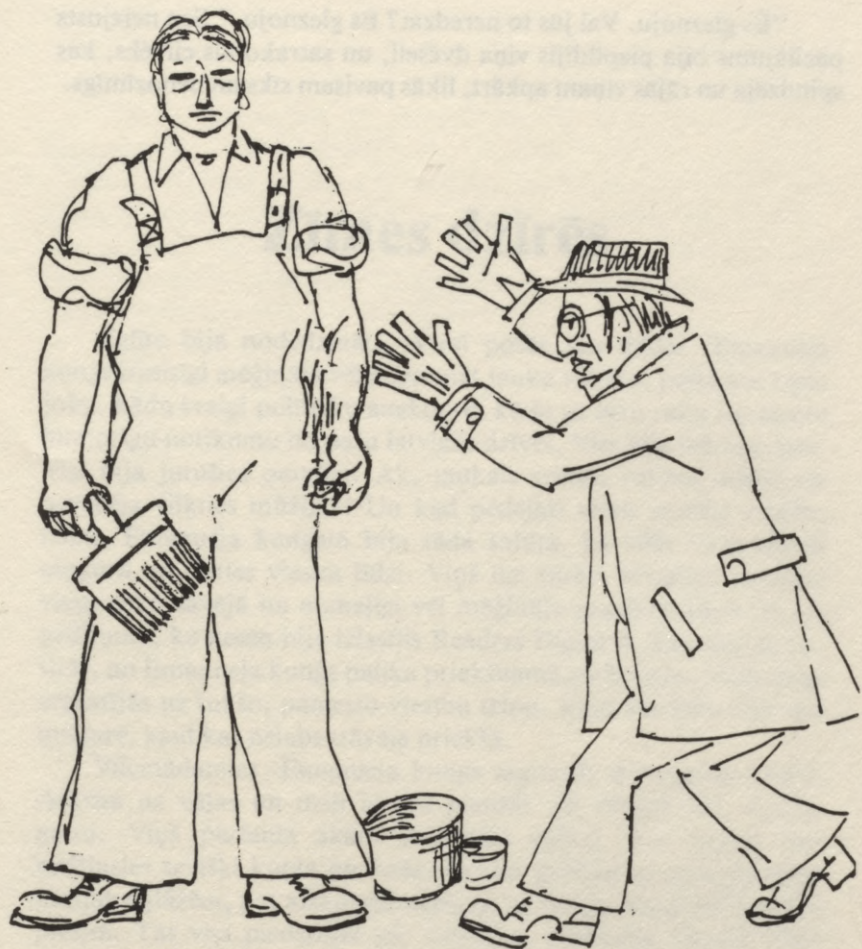
Cik ilgi Gasts bija strādājis — divas, trīs vai piecas stundas? Viņš attapās tikai tad, kad gaisma istabā sāka pārgrozīties. Tas nozīmēja, ka saule nostaiģājusi pie debesīm jau brangu posmu. Viņš atkāpās pret kamīnu un vēroja apgleznoto sienu: efektīgi un spēcīgi! Kaut kas no lielās vērienīgās glezniecības. Viņš nekopēja, neatdarināja, tikai — brīvi iekļāvās abstraktā ekspresionismā... Ņujorkas skolā. Abstraktais ekspresionisms, ko mākslas nejutīgie “pop-artisti” centās noniecināt, bija izcilākais amerikāņu mākslas sasniegums.

Gasts asi vēroja savu gleznojumu. Kaut kas bija paveikts, to viņš skaidri jūta, bet daudz ko vēl varēja vēlēt. Gleznojumam vajadzēja izskatīties kā uz mestam pavisam bez pūlēm, kā rotaļājoties. Mākslinieka sviedri un pūliņi, raizes, bažas un neveiksmes bija lietas, kuŗas nevienam nedrīkstēja rādīt. Vēl vajadzēja krietni pastādāt. — Lieliskie, ērtie, brīvie, patvaļīgie, it kā ar platu slotu uzrautie triepieni! Arī meistariem tie neizdevās uz rāviena, bet bija jāatkārto, jālabo, jāpieskaņo. Gasts zināja, ka viņa gleznojumam vēl trūka centrālā efekta. Viņš jūta, ka satraukumā sāk trīcēt rokas. Pārāk trakodams, viņš varēja samaitāt jau paveikto vārīgo noskaņojumu. Bet — zaudēja tas, kas nemēģināja!

Viņš sajauc skaudri zilu toni, brīdi koncentrējās saspīlētā uzmanībā un tad vienā vienīgā atsperīgā atvēzienā, sīkiem krāsas pilieniem visapkārt sprakstot, uzšāva uz sienas sulīgu spirāli. Ar citu otu drudzainā steigā pajaucies podos, viņš trieca pāri šķērsām zilajai spirālei platu tumšāki, dziļāki zilu lēkšķi.

Nudien, tas sēdēja brīvi, kā pa jokam ar meistara roku triepts! Gaŗie māldeŗa gadi, ja ne vairāk, tad bija piešķīruši viņa rokai drošu stingrumu! Kā tagad atdzīvojās abi zilumi, viens otru iekvēlinādami!

Jaucot krāsas un naski strādājot, viņam jau bija licies, ka priekšnamā noklaudz durvis un kaut kas aiz muguras tā kā šļūkā, bet darba karstumā neatlika laika atskatīties. Tad it kā neskaidras

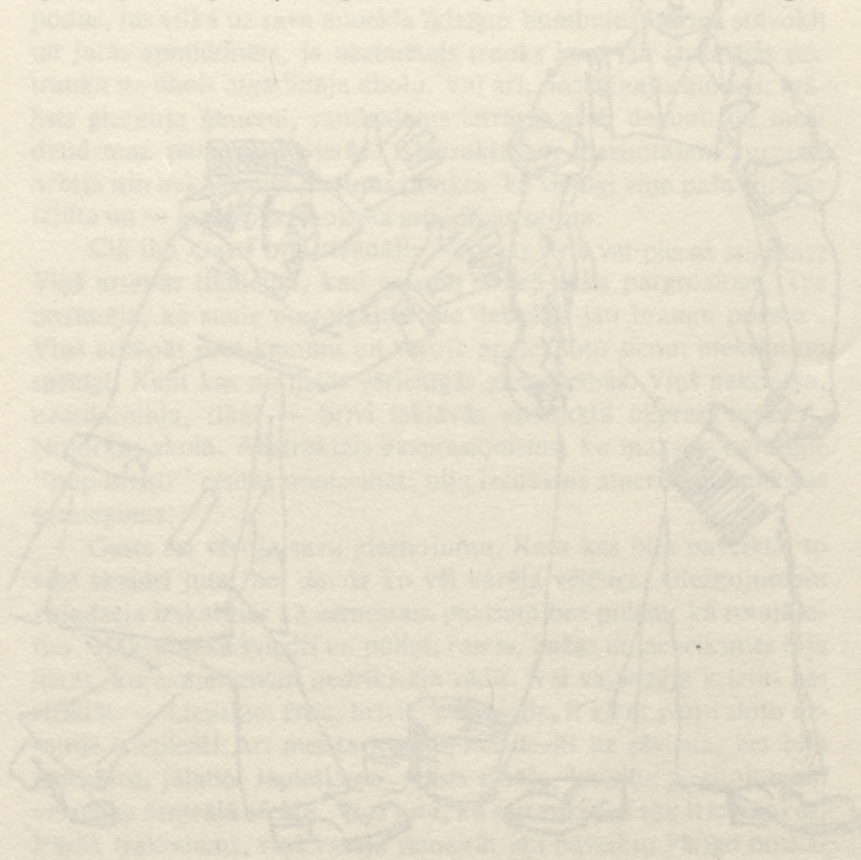
vārdu brāzmas nomurmuļoja viņam gar ausīm, bet viņš tikai atvēzējās jaunam slaidam krāsas šķiedienam. Pēkšņi spēcīgs trieciens izsita viņam sareni no rokas.

Pārsteigts Gasts atskatījās. Aiz muguras, ērmoti uz priekšu sagumis, stāvēja īpašnieks Saimons Perlmans un platām, naida pilnām acīm blenza viņam tieši sejā.

“Cilvēk, vai jūs šķīpaties no prāta? Ko jūs darāt?!” sauca mākslas tirgonis pārvērstā balsī.

Brīdī Gasts nekā nesaprata, bet tad attapās, norausa ar piedurkni sviedrus no pieres un teica pavisam mierīgi:

“Es gleznoju. Vai jūs to neredzat? Es gleznoju.” Sen neizjusts pacilājums bija piepildījis viņa dvēseli, un satrakotais cilvēks, kas spindzēja un rājās viņam apkārt, likās pavisam sīks un nenozīmīgs.

Zīmes dzīrēs

Eglīte bija nodedzināta. Viesi posās jau mājās. Emanueļa kungs izmisīgi mēģināja vēl pagarināt jauko vakaru, pastāstot kādu joku, kādu svaigi politisku anekdotu, kādu uz ātru roku izgudrotu humorīgu notikumu no pašu latviešu dzīves. Viss bija izdevies labi. Visi bija jutušies omulīgi. Ak, jaukais svētku vakars, kādēļ tas nevarēja vilkties mūžīgi?! Un kad pēdējais viesis atstāja svinību telpu, Emanueļa kungam bija tāda sajūta, ka vilkt tikai mēteļi mugurā un doties viesim līdzī. Viņš ilgi turēja atvadām satverto viesu roku savējā un aumaļīgi vēl mēģināja pastāstīt kādu jocīgu gadījumu, ko nesen bija izlasījis Readers Digest'ā. Tad durvis aizsītās, un Emanueļa kungs palika priekšnamā gluži viens. Viņš sērīgi atskatījās uz tukšo, pamesto viesību telpu. Kaut kas labs bija aizmugurē, kaut kas nelabs stāvēja priekšā.

Vilcinādamies Emanueļa kungs atgriezās dzīvojamā istabā. Atkrita uz vāļas un dziļi ierāva plaušās zili dūmakaino viesību gaisu. Viņš pārlaida skatu krāšņajai eglītei, kas šogad bija gadījusies sevišķi kupla un koša, kafijas galdam ar pusizdzertām konjaka glāzēm, pat aizkostais cepums uz šķīvja draudzīgi pamāja pretim. Tas viss piederējās pie viesībām, turpināja uzturēt telpā jauko viesību gaisotni. Drīzi galdu novāks, notīrīs, noslaucīs, un svētku vietā iestāsies nemīlīgā, vēsā ikdienas tīrība un kārtība.

Emanueļa kungs pasniedzās pēc savas pusizdzertās glāzes, paskalināja, paoda smaržīgo dzeramo, bet nedzēra.

Virtuvē Emanueļa kundze šķindināja traukus. Emanueļa kungs negribīgi uzrausās no vāļas un gāja uz virtuvi. Kundze klusēdama pasniedza divieli, un viņš čakli sāka susināt nomazgātos traukus.

Labu brīdi klusajā namā spokaini skanēja tikai trauku šķindoņa un ūdens šļakstīšanās izlietnē. Emanueļa kungs pacietīgi gaidīja, kad kundze uzsāks kārtējo pēcviesību sarunu, bet šoreiz viņa klušēja. Ko tas nozīmēja? Varbūt gaidītā saruna izpaliks. Varbūt kundze runās rīt. Varbūt šovakar viņa bija pārgurusi. — Emanueļa kungs jutās vainīgs, ka nebija laikā pasaucis amatnieku, kas sala-

botu saplīsušo trauku mazgājamo mašīnu.

Kad tīrīšanas darbs bija beidzies, Emanueļa kundze noslaucīja rokas dvielī, nosēdās pie virtuves galda un aizkūpināja cigareti.

“Pēdējā pusstundā tu sarunāji daudz aplamību,” kundze teica, mazliet šķībi pasmīnēdama. “Ja viesi taisās iet, Dieva dēļ, neaizturi tos tik izmisīgi. Lai taču iet. Tu tīšām neievēroji brīdinājuma signālu, ko es tev devu — klusēt, pārtraukt sarunu, ņemt citu virzienu. Es uzsvērti noliku uz galda cigarešu šķiltaviņas un ļāvu tām nokrist uz sāniem. Tā bija mūsu norunātā zīme, bet tu pat nepaskatījies uz to pusi un vervelēji tikai tālāk.”

“Es to nepamanīju,” atteica Emanueļa kungs ne sevišķi pārliecinoši un piemetināja: “Es biju to aizmirsis.”

“Signāls nozīmēja: saruna iet negatīvā virzienā. Stop! Mainīt tematu.”

“Manā stāstījumā nebija nekā negatīva. Kāds nevainīgs joks, vairāk nekas.”

“Ja mēs sarunājamies savā starpā, tas ir nevainīgs joks, ja tu runā sabiedrībā, tas ir negatīvisms.” Emanueļa kundze runādama veidoja vārdus skaidri un apaļi kā skolotāja klasē, iedabādama neattapīgiem skolēniem visiem zināmu patiesību. Tieši šo sarunas veidu Emanueļa kungs visvairāk nevarēja ciest. Ne kundzes pārmetumi, bet veids, kādā viņa tos pateica, Emanueļa kungu arvien neprātīgi kaitināja.

“Šis nav bērnodārzs, un tu neesi bērnodārzniece,” Emanueļa kungs rājās pretim.

Kundze nezaudēja savu rāmo skolotājas toni.

“Kā tu varēji izteikties par mūsu kolonijas ievērojamāko cilvēku: viņš ir kā apsēsts no savas idejas, no sava pasākuma, no trakās gribas strādāt, darboties. — Kad mēs runājam savā starpā, mēs zinām, ka apsēstība no idejas, no darba, dažreiz arī no mākslas ir pozitīva īpašība, bet kundze, kas sēdēja tev blakām, bija persona bez humora izjūtas. Viņas uztverē tavs teiciens izskanēja tā: mūsu kolonijas ievērojamais darbinieks ir apsēsts. Tātad apsēsts no velna, no nelabā. No kā gan cita cilvēks varētu būt apsēsts? Pēc kundzes ieskata tu negatīvi, neglīti, ļaunprātīgi izteicies par savu paziņu, labu cilvēku. Es redzēju, ka kundze tevi novēroja ar savu aso skatienu un viņas šaurā mute sakniebās tainā, tievā strīpiņā. Iegaumē taču reiz par visām reizēm, ar ko un ko tu runā. Paštaisnu, bezhumora cilvēku uztverē katrs kritizējošs izteiciens ir negatīvisms. Katrs jociņš par otru personu ir negatīvisms. Tā ir vispār zināma gudrība, un mēs jau sen par to esam vienojušies, bet tu

vienmēr to aizmirsti.”

“Nu m—ēs atkal stāvam uz bērnudārza sliekšņa,” pretojās Emanueļa kungs. “Nesaprotu, kādēļ mums vajadzētu tik ļoti ierobežoties citu cilvēku klātienē? Par katru cenu pielāgoties, izrādīties. Cilvēks, kas sargājas pateikt kādu kritizējošu vārdu, ir pašmīlīgs izdabātājs, egoists, kas rūpējas tikai par savu labo slavu. Man ir simpātiskāki nepiesardzīgi pļāpas, nevis pašmīlīgie liekuļi, kas cenšas izrādīties krietnāki un godīgāki, nekā viņi patiesībā ir.” Emanueļa kungs pūlējās runāt uzsvērti mierīgi, atdarinādams kundzes skolotājas toni. “Cilvēks savā būtībā ir negatīvs, un kas apgalvo, ka viņš tāds nav, ir divkārši negatīvs. Uz cilvēku negatīvajām īpašībām — nenovīdību, skaudību, līdzīgu izdabāšanu dibinās visa komunistiskā iekārta. Un ja komūnisms vēl pastāv un neiznīkst, tas tikai norāda, ka cilvēku negatīvisms ir neiedomājami izturīgs. Izlikdamies krietns un godīgs, cilvēks cenšas citus maldināt, bet tas arī ir viss.”

“Šo cenšanos vajaga ievērot, noticēt tai, paieties cilvēkam pretim.”

“Kādēļ tieši man jāpaietas pretim, kādēļ citi nepadējas man pretim, neievēro manu cenšanos, manas īpatnības? Manī taču arī ir kāda kripata no laba.”

“Gudrākais arvien paietas otram pretim.”

“Tā mani tēvs bērnībā mācīja. Bet tas ir bleķis. Es negribu izdabāt katra gaumei, taisīt vientiesīgus bērnudārza jociņus, ākstīties pret savu pārliecību, tikai lai izpatiktu kādam, kas liekulīgi pretendē uz pozitīvismu. Paveries mūsu dienu literatūrā. Tāda pozitīvisma, kā to liekuļi izgudrojuši, mūsu dienās nemaz nav. Pozitīvisms ir novecojies, sapelējis, izgājis no modes. Kādu humoru tu mūsu dienās vari sagudrot, pamatojoties uz pozitīvismu? Cildinot cilvēka labās īpašības, godīgumu, krietnumu, iznāk tikai pļegans salkanums. Atkāpšanās atmodas laikmetā pie Juŗa Neikena, pie Lapas Mārtiņa.”

“Kādēļ tev par katru cenu jātaisa humors? Runā ar cilvēkiem nopietni. Ir taču tikdaudz saistošu tematu,” Emanueļa kundze pamācīgi neatlaidās.

“Nosauc man vienu tematu, kas saistītu mūsu šīvakara viesus, kas nebūtu pārāk speciāls, kas negaŗlaikotu vidusmēra cilvēku. Tematu, kas būtu piemērots viesību gaisotnei?”

“Tu varēji pastāstīt kaut ko par sevi.”

“Nē, tik zemu es vēl neesmu grimis, lai cilvēkus gaŗlaikotu ar stāstiem par sevi, savu dzīvi, savu darbu. Cilvēks, kas runā tikai par sevi, ir gaŗlaicīgs vientiesis. Bez paškritikas. Kam gan interesē

notikumi manā darba vietā; nostāsti par svešiem, nezināmiem cilvēkiem, par manu priekšnieku, par priekšnieka palīgu, par maniem apakšniekiem, par manām sekmēm darbā, par paaugstinājumiem. Nē, tāds cilvēks vēl nav piedzimis, kas bez žāvāšanās spētu noklausīties šādus stāstus. Tad labāk es klusēju. Tava pieminētā kundze mani nomoka līdz nesamaņai, stāstot par savu darbu, cik viņa neatvietojama, cik laba darbiniece un ka kompānija, kuŗā viņa strādā, neglābjami izputēs, nogrims, aizies postā tieši tajā dienā, kad viņa izies pensijā.”

“Ir taču iespēja runāt par sevi arī necildinoši. Var pastāstīt par savām kļūmēm, neveiksmēm. Tās ir lietas, ko cilvēki labprāt uzklausa, izjūt kā gandarījumu: labi, ka es tas nebiju, kam tik muļķīgi gadījies. Labi, ka es biju gudrāks, attapīgāks.”

“Ļaut cilvēkiem priecāties par savām klizmām ir liekulīgi. Tā savā laikā pārrēķinājās Jaunsudrabiņš, lielākais psihologs latviešu literātūrā. Viņš gleznaini attēloja, kā kaŗa laikā uzlasījis ābolus “pa tumšo”. Tā bija sirsnīga, cilvēcīga atklāšanās. Katram būs kaut kas līdzīgs kādreiz gadījies. Bet paštaisnie kritiķi rakstniekam pārmeta negātivismu, jo, lūk, viņiem pašiem nebija dūšas tā atklāties. Viņi rakstnieku pataisīja gandrīz vai par zagli.”

“Nu labi, atlisksim šo tematu. Par to mēs esam jau daudzreiz runājuši,” teica Emanueļa kundze negribīgi. “Tu neievēroji arī otru manu signālu un trešo arī ne.”

Emanueļa kungs krokoja pieri un domāja. Nudien, viņš nevarēja atcerēties, ka būtu sapēmis vēl kādu brīdinājuma zīmi. To ar cigarešu šķiltaviņām viņš tīšām likās nepamanām, jo pēc viņa ieskata pateiktais joks bija tiešām izdevies.

“Nudien, es neievēroju tavus pārējos signālus,” teica Emanueļa kungs noraizējies.

“Cik reizes es tev neesmu teikusi, ka omulīgas mājas viesības nav piemērotas politiskām pārrunām. Tu stāstīji jociņus par demokrātu Kongresa locekļu draugaļām, nemaz neievērodams, ka otrpus galdam sēd zvērināts demokrāts, pie kam Heiza stāvoklis ar Elizabeti Reju stipri vien atgādināja arī mūsu viesā ģimenes klizmu. Es tev devu norunāto signālu pārtraukt politisko sarunu, tīšām uzliedama kafiju uz tavas apakštases. Bet tu nelīkies ne zinis.”

“Es manīju gan, bet domāju, ka tu esi nogurusi un ka tev no piepūles trīc rokas.”

“Un tu vēl brīnījies, ka tavš viesis, demokrāts, atstāj tavu māju kā pirmais un neatsveicinājās pat no manis.”

“Nu tas gan ir iznācis aplami. To es esmu slikti izdarījis,” zū-

dījās Emanueļa kungs gluži sadrūmis. “Viesis demokrats ir labs, sirsnīgs draugs, patīkams cilvēks, ko apvainot man nenāca ne prātā. Rītu pat es piezvanīšu un atvainošos,” teica Emanueļa kungs, no tiesas noraižējies.

“Tā būs atkal liela takta kļūda,” paskaidroja Emanueļa kundze. “Ir lietas, kuņas labāk pamest neievērotas. Aizmirst. Atstāt pašplūsmei. Nogaidīt, lai arī citiem aizmirstas.”

Šis nu bija derīgs padoms, un Emanueļa kungs jau kļuva pielaidīgāks pamācīgās bērnudārznieces priekšā. Bet kundze vēl neatlaidās.

“Nebija arī sevišķi taktiski, ka tu vienmēr apsēdies mūsu izskatīgākai viesīnai blakus. Ja tu tā uzvestos svešās viesībās, par to man nebūtu nekādu iebildumu. Katram savs prieciņš ir vajadzīgs. Bet savā mājā tev vajadzēja ievērot arī mazāk pievilcīgas dāmas. Es devu tev norunātu signālu šinī gadījumā, bet bez panākumiem.”

“Kādu signālu? Es neievēroju.”

“Iedama tev gažām, es pacēlu roku it kā Hitlera sveicienam, bet tu tikai drusku paraustīji uzacis un nereagēji.”

“Nu, šo signālu es arī biju aizmirsis. Tev vajadzēja pienākt man klāt, uzsist uz pleca vai kā citādāk, izteiktāk rādīt zīmi.”

“Uzsišanu uz pleca tu saprastu kā pamudinājumu un vēl vairāk uzmāktos pievilcīgajai kundzei. Tu neievēroji arī vēl kādu citu manu signālu. Mēs taču norunājām, ka spīdēt ar zināšanām vīnu un konjaku šķirnēs ir aušīgi un bērnišķīgi, bet tu vienmēr to aizmirsti. Dzērienu pazīšana vien vēl negarantē cilvēka sabiedrisko slīpējumu. Arī gardēdības slavināšana jau pieder vēsturei. Cilvēks mūsu dienās, dzīvodams visu iespēju apstākļos, vairs nebaidās atzīties vienkāršībā. Tikai kompleksainais krievis vienmēr vēl laužas, cenšas izrādīties “kultūrāls”, lai pasaule nenoturētu viņu par to, kas viņš patiesībā ir. Atceries, kad televīzijas slavenības apsprieda savus iemīļotākos ēdienus, ievērojami cilvēki atzinās, ka labprāt ēd makaronus, vistas gaļu un hamburgerus. Tikai maz pazīstams nēģeru aktieris lepnī pasludināja, ka viņa gaume ir dārga, jo viņš bieži iebaudot pildītu langustu, piedzerdams Sauvignon Blanc Chateau Mouton-Rotschild 71. Toties slavenā aktrise Debora Kār kādā intervijā atzinās, ka viņai garšo vienkāršas miltu putas.”

“Nu, uzsvērt pārāk lielu peticību arī ir liekulīgi.”

Kādēļ uzsvērt? Ir taču cilvēki, kam garšo vienkārša barība, un viņi jūtas tik pašapzinīgi, ka nebaidās atzīties. Kad es gribēju pārtraukt tavu smalko dzērienu apcerēšanu un jautāju — vai kāds te nevēlas alu? — tu paskatījies manī pārmezdams, it kā es būtu pateikusi kādu neiedomājamu muļķību. Tā taču bija mūsu norunā-

tā zīme izbeigt klāstīt savu izsmalcināto gaumi viesu klātienē.”

“Par šādu signālu es neko nezinu.”

“To mēs norunājām tajā reizē, kad uzjautrinājāmies par centīgo langusta ēdēju nēģeri, kas pie tam vēl bija atlaists no darba un saņēma bezdarbnieka pabalstu.”

“Lai nu valsts atrisina pati slinko nēģeru jautājumu,” Emanueļa kungs neiecietīgi centās griezt sarunu citā virzienā, bet kundze vēl nerimās.

“Tu neievēroji arī manu signālu neuzpildīt glāzi jau stipri iereibušajam viesim.”

“Nu tādu signālu mēs nekad neesam norunājuši.”

“Kā ne, mēs to norunājām, nākot mājās no pēdējām viesībām, kad tu iereibušā stāvoklī sasiti mūsu vēl labi lietojamo stacijas vagonu un mums vajadzēja pēdot mājās visu gaŗo ceļu.”

“Tā bija tava vaina. Tu devi aplamu signālu braukt, kad vajadzēja pieturēt.”

“Par aplamo signālu uz ielas es nerunāju. Tā bija patiesi mana vaina. Es atzīstos,” kundze teica piekāpīgi. “Patlaban es runāju par signālu, kas jāievēro viesību telpā, nevis uz ielas.”

“To es biju aizmirsis.”

“Tā jau man likās, ka tu biji aizmirsis. Kad es nostājos istabas vidū uz vienas kājas un atkārtoti sagraļojos, tā bija zīme neuzpildīt glāzi stipri iereibušajam viesim. Bet tu tikai pielēji glāzi līdz malām un spiedi dzert.”

“Es ievēroju gan, ka tu stāvi uz vienas kājas, bet domāju, ka tev spieŗ kurpe. Es ievēroju arī, ka viesis ir piedzēries, bet ko citu es varēju darīt, kad viņš atkārtoti tvēra pēc tukŗas glāzes? To redzēja arī blakus sēdoŗie un vēlāk teiktu, lūk, Emanueļa kungs nebija visai viesmīlīgs, taupīja dzērienus. Latvieŗu labais tonis prasa liet dzērienu viesim mutē vēl tad, kad tas jau pakritis zem galda.”

“Cik reiŗu mēs neesam nolēmuŗi neievērot ŗo latvieŗu labo toni, ja tas nesakrīt ar mūsu gaumi, mūsu principiem. Un beigās, es tev devu skaidru, nepārprotamu zīmi —ļauj taŗu viesim iet!”

“To gan es manīju, ka kaut kas tiek signālizēts, tikai neuzķēru kādā lietā. Tu sasiti atkārtoti plaukstas, un es nolēmu, ka tas nozīmē prieku par labi izdevuŗos vakaru un viesis vēl jāaiztur. Tikai, kad tu priekŗlaicīgi nozudī virtuvē, es jutu, ka kaut kas nav kārtībā, un tūlīt arī viesis virzījās uz durvīm.”

“Bet tu turējies kā slīcējs viņa stērbelēs un nelaidi vaŗā viņa roku.”

— Es vēlējos paildzināt viesību noskaŗu. Man negribējās palikt ŗajā tukŗajā mājā ar tevi divatā, klausīties tavus dumjos pātarus par pieklājīgu uzveŗanos, par to, ko es neesmu darījis, par

to, ko es esmu darījis. Par to, ko es neesmu aizmirsis, par to, ko es esmu aizmirsis, jo neesmu turējis par vajadzīgu atcerēties visus muļķīgos sīkumus. Tavus sarežģītos, nekam nederīgos signālus. Tavu liekulīgo vēlēšanos izpatikt, piemēroties bez jēgas, lai tikai kāds stulbenis nenoturētu tevi par negatīvu. Tavas bērnišķīgās pamācības man ir līdz kaklam. Tas viss ir priekš kaķiem, priekš kaķiem ———

Emanueļa kungs sparīgi rājās, pat kustināja lūpas līdzī, labo roku piesita pie pieres, kreiso izsvieda gaisā. Nikni pārstaigāja vairākas reizes pāri virtuvei un beigās nomierinājies nolēma: cik labi, ka tomēr nepateica skaļi, — neizkliedza savu neapmierinātību, jo šis taču bija Ziemsvētku vakars. Un nebija nemaz tik slikti, ja cilvēks bija liekulis. Apslāpēja savas tieksmes. Nepateica visu, ko domāja. Izlikās labāks nekā ir, vismaz svētku vakarā.

Zem zvaigznēm

Jau kopš laba laika es brīnījos, kur palicis mans Palisādu paziņa Karls Kolbijs? Septembrī viņš kopā ar ģimeni devās kārtējā četru nedēļu ceļojumā uz Eiropu. Viņš solījās, tikko atgriezies, man piezvanīt, bet klusēja. Es pagaidīju kādu laiciņu un zvanīju viņam pats, bet saņēmu atbildi, ka tālrunis ir atvienots. Šinī zemē ļaudis nereti — pazūd. Ja kāds pārceļas uz citu valsti vai pilsētu, tad sadzīt pēdas ir visai grūti. Nav arī nozīmes to darīt. Šī zeme ir pārāk plaša, lai uzturētu sakarus ar pavišiem paziņām, kas pārcēlušies uz otru krastu, Alasku vai Havaju salām.

Bet dažas dienas pirms Ziemsvētkiem es sastapu Kolbija kundzi Hedvīgu Palisādu pārtikas supertirgū, stumjam ar pirkumiem piekrautus ratiņus.

“Jūs tomēr esat mājās —” es priecīgs iesaucos. “Es jums zvanīju, bet centrāle teica, ka aparāts atvienots.”

“Vai jums tas liekas dīvaini?” viņa vaicāja, vīzīgi vīpsnādama.

Es nesapratu, ko viņa ar to domāja, bet pārvaicāt negribējās.

“Kā jums klājās pa Eiropu?”

“Lieliski! Tieši lieliski. Tik labi, ka mēs, kā par postu, aizkavējāmieš ilgāk, nekā plānojām, un tas mums dārgi maksāja.”

“Nujā,” es atteicu. “Dolars krītas, un dzīve Eiropā kļūst arvienu dārgāka.”

Viņa palūkojās manī ar savādu, gandrīz apvainotu skatienu un teica:

“Dzīve var kļūt sasodīti dārga arī šepat, steitos!”

“Kā klājas Karlam un zēniem?”

“Karls labu laiku bija iekritis galējā apatijā. Paldies Dievam, ka puikām turas priecīgs prāts. Viņi ir vēl laimīgā vecumā, kad visas nepatikšanas liekas tikai — jauna dēka.”

“Tā ir vispareizākā pieeja dzīvei jebkuŗā vecumā,” es teicu dziļdomīgi. “Kad mums bija jāatstāj dzimtene tikpat kā tukšām rokām un jābēg uz Vāciju, es visu laiku pūlējos sev iestāstīt, ka tā ir

tikai interesanta dēka.”

Kundze aplūkoja mani vērīgi, bez smaida, bet viņas skatiens bija silts.

“Jums jāatnāk pie mums uz eglīti. Šogad mēs to dedzināsim devītajā decembrī. Pēc tam dosimies kalnos. Zēni sataisījušies uz lielu slēpošanu. Karls arī. Īsto svētvakaru mēs vadīsim tur augšā, kabīnē, paši vien. Tā tas šoreiz nolemts. Bet Karls ļoti priecāsies jūs redzēt devītajā. Viņš bieži atceras jūsu pastaigas mūsu kalnos.”

Es apsolījos atnākt.

Palisādu pilsētiņa gul ielocījusies Santa Monikas kalnu grēdas pakājē. Daudzas ielas iet cieši gar krūmainajām nogāzēm vai vijas gar dziļu, stāvu kanjonu malām, kas vēl nesēn bija pieauguši ar bieziem, gandrīz necaurejamiem krūmiem.

Kalifornijas krūmi ir stāsts pats par sevi. To ir neskaitāmas šķirnes un pasugas. Pavasarī pēc lietus perioda tie pārklāj kalnus ar nepārtrauktām ziedu kupenām. Tie zied balti, mēļi, visādu nokrāsu iezilgani, vietvietām iesarkani un veseliem klājieniem koši dzeltenī. Un jauki smaržo.

Gan tikai īsu laiku. Karstajā vasarā krūmi kļūst pelēki, rudenī brūni un ziemā izkalst tik sausi, ka liekas neiespējami, ka tie pavasarī spētu atkal atdzīvoties. Bet tie atdzīvojas, ja vien kāds ļaundaris tiem nepielaiž uguni.

Santa Monikas kalni nav nekādi augstie, tie nenasniedz pat pilnas 3000 pēdas, bet tā kā tie ceļas strauji augšup no paša jūras līmeņa, tad uz dziļās gravas un stāvās nogāzes izskatās itin iespaidīgi.

Pēc tam, kad pa tuvāko kalna muguru buldozeri izdzina krūmu biežoknī platu ugunsprosta sleju, es diezgan bieži aizstaigāju pa to pāris jūdzes līdz galotnei. No turienes atklājās lieliska panorāma uz plašo Santa Monikas jūras līci un salām uz vienu pusi un visu milzīgo Sierra Madre kalnu iežogoto, smaceņa dūmakas klāto Losandželosas “baseinu” uz otru pusi.

Tur augšā es satiku Karlu Kolbiju.

Mēs apsveicinājāmies. Lai nebūtu jāstāv mēmam, es pabrīnījos, kā tas var notikt, ka šepat apakšā plešas miljonu pilsēta, bet šurpu, uz šo brīnišķīgo galotni, augsti pāri pilsētas putekļiem un smakām, neatstaigā gandrīz neviens! Es teicu, ka šeit kāpelēdams esmu pa reizei sastapis tikai pāris puiku, kas pie tam augstāk par pusceļu līdz galotnei nekāpj.

Svešais nicīgi iesmējās:

“Amerikāņi! Viņi zin tikai kā sēdēt ratos un nospiest pedāļus!”

No akmeņu kaudzītes, kādas parasti sakrauj kalnu galotnēs,

viņš izvilka burku, atskrūvēja vāku, izņēma un pasniedza man “galotnes grāmatu”.

“Es grāmatu šeit novietoju pirms pāris gadiem un paskatieties, tajā nav ne pilna duča ierakstu!”

Es pašķirstīju grāmatiņu. Kā pirmais un pēdējais bija parakstījis Karls Kolbijs. Es vaicāju, vai tas ir viņa vārds?

Viņš pamāja.

“Jūs rakstāt neparsti — Karls, nevis Čarlzs,” es piezīmēju. “Pēc izrunas jūs tomēr liekaties īsts amerikānis.”

“Es esmu austrietis, dzimis Ohaijo pavalstī. Mani vecāki vēl arvienu saucas Kolbeneggeri. Kolledžā iestājies, es muļķības dēļ saīsināju mūsu cienjamo uzvārdu. Kļūdu labot ir par vēlu, jaunais vārds iegājis visos dokumentos un publikācijās.”

Mēs turpinājām sarunu vāciski. Izrādījās, ka Kolbijs ir žurnālists. Ar filmām vai Holivudu viņam gan nebija nekāda sakara. Viņa nozare bija tautsaimniecība. Bet no saviem vecākiem, tiroļiešiem, viņš bija mantojis mīlestību uz kalniem un kāpelēšanu. Kalifornijas kalnus, Sierru Nevadu, kuŗos esmu daudz pastaigājies,

Karls necienīja, teikdams, ka tur esot par maz sniega, neviena kārtīga glečeņa. Viņš cildināja Austrijas Cillertāles Alpus, Karvendeli un īpaši Augstos Tauernus ar diženo, balto Grosglokneri. Vairākkārt apmeklējis Austriju, kur viņam netrūka radnieku, viņš bija pārvedis mājās arī savu Hedvigu. Viņa bija klavierškolotāja vietējā mūzikas un baleta studijā.

Devītajā decembrī ap krēslas stundu, paņēmuši līdz pudeli "Asbach Uralt" un kādus niekus puikām, sēdāmie abi ar sievu ratos un devāmie, kā norunāts, pie Kolbijiem uz eglīti.

Viņi dzīvoja Palisādu ziemeļu galā, pēdējā ielā, dziļas gravas malā. Tūlīt aiz tās slējās augšup stāvas nogāzes pretim galotnēm, mūsu parasto pastaigu vietām. Man netikās pat paskatīties uz kalnu pusi.

Nesenais krūmu ugunsgrēks bija tos pārvērtis nožēlojamā postazā. Košā krūmu sega bija pagalam. Nogāzes slējās pret debesīm kā atbaidoši pelnu lauki, bet kādreiz kupli piekrūmotā, noslēpumainā grava bija kļuvusi par neglītu, pelniem un oglēm piebērtu akmeņainu sili. Negribējās ne domāt par daudzajiem meža dzīvniekiem, kam jāaiziet bojā šādās nelaimēs. Var saprast zagli, laupītāju, pat dažu slepkavu, bet kā var cilvēks nonākt līdz ļaunprātīgai mežu dedzināšanai, tā man ir mīkla.

"Mēs esam apmaldījušies!" teica sieva. "Kas šī ir par ielu?"

Bijām Kolbijus vairākkārt apmeklējuši, un ceļu uz viņu māju es labi zināju, bet šinī brīdī arī man likās, ka esmu iebraucis kaut kur aplamī. Šeit uz stūŗa vajadzēja būt augstu eikaliptu pudurim, bet rēgojās tikai apdegušu zaru kaudzes.

Syeŗa vieta! Es nogriezos ŗķerŗssielā. Šeit mājas man likās labi pazīstamas. Tikai vietvietām namu rindās rēgojās robi. — Te bija dedzis smagāk nekā mūsu ielā. Vai arī Kolbiji būtu nodeguŗi? Tā tad kundze, ielūgdama uz eglīti, gribēja mūs tikai izjokot!

Griezu ratus atpakaļ uz gravas malas ielu. Apsviluŗi dzīvŗogi un greznuma krūmi slēpa gruveŗu klājiem, kuŗos rēgojās tikai masīvie kamīni un daŗs mūŗa sienas fragments. No viena ŗāda vienuŗa skurŗteŗa kūpēja zili dūmi. Pāri gruveŗu kaudzei iemirgojās ugunŗiņas. Patiesi, ŗepat taŗu vēl gluŗi veseli stāvēja Kolbiju mājas dzelzs vārtiņi un lielā skārda pasta kaste! Un tālāk, aiz aplauŗtājiem roŗu ceriem mazliet patŗŗitāŗā mājasvietā, saliekamos krēŗslos sēdēja Karls un Hedviga! Kupla, glīti appuŗkota eglīte stāvēja parastāŗā vietā — kamīna priekŗā. Kamīns gaiŗi dega. Abi zēni meta ugunī kantainus malkas kluŗus, kas atgādināja mēbeļu paliekas.

Tā bija skumīga satikŗšanās.

“Mēs nezinājām, ka jūs esat nodeguši!” es taisnojos. “Mums nepatīk aplūkot posta vietas, un es neesmu vairs ne soli spēris nodegušajos kalnos.”

“Man vajadzēja jums piezvanīt,” teica Karls, “bet pirmajā laikā es jutos tiešām nelāgi.”

“Karls nevar sev piedot, ka lieki kavējies Austrijā. Ugnsgrēka laikā māja bija bez saimnieka. Karls domā, ka viņš to būtu nosargājis,” teica Hedviga.

“Viss atkarīgs no aklas laimes, no vēja!” es teicu, norādīdams uz krāsmatām pa labi un kreisi. “Šo māju īpašnieki droši vien bija mājās, sēdēja uz jumta, apbruņojušies ar šļūtenēm un slapjām segām — kamēr karstums un dūmi piespieda viņus bēgt. Ir stāvokļi, kad glābjams nav nekas. Mūsu iela atrodas uz mata tādas pat gravas malā kā jūsējā. Ielas galā dežūrēja ugunsdzēsēju mašīna, un tomēr divas mājas nodega pavisam un daudzām aizdegās jumti, bet tos īpašnieki paši apdzēsa.”

“Es noteikti nosargātu mūsu māju!” teica Karls. “Redzi tur, ielas galā, māja stāv vēl daudz neizdevīgākā vietā nekā mūsējā un pie tam ar lubiņu jumtu. Bet tā ir vesela, jo uz jumta sēdēja saimnieks ar šļūteni.”

“Neviens nevar aplēst uguns virpuļus! — Pēc evakuācijas pavēles mūsu iela iztukšojās. Vienīgi mēs, daži raižpilni ļautiņi, stāvējām ar šļūtenēm uz jumtiem un skatījāmies, kā skaistais kalns pārvēršas par vulkānu ar liesmu kroni galā un milzīgu, melnu dūmu sultānu pāri visam apgabalam. Liesmu kronis pletās arvienu platāks un neatlaidīgi graužās lejup. Kur bija palikuši ugunsdzēsēji? Neviena lidmašīna, neviens helikopters nemeta liesmās ūdenslādiņus. Ugunsdzēsēji stāvēja pie savas mašīnas un tikai skatījās, nemēģinādami nekā darīt. Kāds ieteica izdedzināt aizsargjoslu, bet uguns vīri teica, ka par vēlu. —

Kādu laiciņu dzirdēja tikai uguns skaļo sprakšķēšanu. Liesmas bija nograuzušās lejā, gravā. Iela izskatījās spokaini tukša. Uz dažiem jumtiem sīca mauriņu rasinātāji. Spēcīga siltuma vilnis nāca no gravas puses. Vēl lieku reizi mūs pārlidoja helikopters, saukdams pavēli atstāt apdraudēto rajonu, bet visi jau bija projām. — Būtu labāk metis ūdeni, ne tukši bļautījies! — sauca kaimiņš no blakus jumta un rādīja lidonim dūri.

Un tad, ieskrējusies kalnup, uguns ar skaļu brīkšķi izšāvās no gravas kā sarkana siena. Liesmas uzlaizījās augstu pāri namu jumtiem, vietām gandrīz līdz koku galotnēm. Man aizrāvās elpa. Ja šinī brīdī uzpūstu spēcīga vēja brāzma, liesmu mēles pieliektos līdz pašām mājām un nodegtu visa mūsu iela, varbūt vēl pāris blakus

ielas, kā tas jau senāk bija noticis citās pilsētas daļās.

Gaisā uzsitās dzirksteļu stabs, aizdegās māja, kas atradās liesmām vistuvāk. Sausajā karstumā skaistā, lielā ēka sadega mūsu acu priekšā tikpat ātri kā puduris sausu žagarkrūmu. Ugunsdzēsēji pameta to savam liktenim un steidzās glābt blakus mājas.

Gaisā lidoja ugunīgi lēveņi. Kur tie nokrita, acumirkļi pacēlās liesmas. Abiem maniem kaimiņiem aizdegās jumti, bet viņi paguva tos laikā nodzēst.

Mans jumts ir plakans, nobērts akmentiņiem. To bija vieglāk saliet slapju, vieglāk trenkāt dzirksteles. — Krūmu degšanai ir viena laba īpašība: tā nevelkas ilgi. Desmit, piecpadsmit minūtēs viss bija cauri. Mūsu grava bija izdegusi, un liesmas aizlocījās uz vēl neskartajiem biezokņiem...”

Es apklusu ievērojis, ka Kolbiji neērti sarosās un klausās pavisam negribīgi. Viņu māja bija nodegusi, es savu biju paglābis. Es jutos vainīgs un steigšus piebildu:

“Šo krūmu degšanu nevar salīdzināt ar bumbošanas liesmu jūņu Berlīnē. Toreiz dega veselās ielas. Visi nami! Es lēkāju caur uguni kā sienāzis pa lipīgo, karstumā atkusušo asfaltu, gažām aizbrukušajām šķērsielām. Liesmas pārlicās ielai kā baldachīns. Man mētelim apdega apkakle. Dūmi tik neganti koda acis, ka, likās, kļūšu neredzīgs! Toreiz mums sadega viss, kas vien bija paņēmis līdzī no mājām. Mēs stāvējām uz ielas drupu priekšā burtiski — tukšām rokām.”

“Nu redzi, Karl, visu ko var pārdzīvot!” teica Hedviga. “Pie tam, kaŗa laikā jau nevarēja nekā apdrošināt. Cik labi, ka mums arī mēbeles bija apdrošinātas! Žēl tikai dažādu neatvietojamu sīkumu, piemiņas lietu, ģimenes fotografiju. Mūsu zēni bija filmēti no pašas pirmās dienas līdz viņu devītajam un desmitajam gadam. Arī nošu bibliotēka, grāmatas, gleznas. Ir jau žēl. Bet Vīnē manu vecāku māja bumbošanas laikā palika neskarta.”

“Tikai krievi izlaupīja,” piebilda Karls.

“Tur nav vairs ko svārstīties, Karl!” teica kundze apņēmīgi, “mēs celsim šinī pašā vietā jaunu māju. Modernāku! Ar trim vannas istabām. Vecajā mājā bija tikai divas, un rītos mums vajadzēja stāvēt rindā. Kā pie krieviem.”

Kundze pielēja glāzes, mēs saskandinājām un dzērām:

“Priecīgus Ziemsvētkus!”

“Vai jūs gaidāt vēl kādus viesus?” es vaicāju, norādīdams uz rindu saliekamu dārza sēdekļu, kas bija ievietoti krāsmatās.

“Mēs ielūdzām mūsu nodegušos kaimiņus pa kreisi, un Karls aicināja arī brāli ar sievu, kas dzīvo Holivudā.”

“Vilsoni nenāks,” sacīja mazais Ulrichs. “Maikls teica, ka viņa mā ienīstot drupas.”

“Onkulis Godfrids arī nebrauks,” sacīja vecākais brālis Vigerls, “tante Lizelote baidīsies saaukstēties.”

“Kas par blēņām!” iesaucās Karls sašutis. “Te taču ir Kalifornija! Kāpēc nevar pasēdēt svaigā gaisā?!”

Kolbija kundze klusinātā balsī uzsāka “Stille Nacht, heilige Nacht,” un Karls ar zēniem viņai pievienojās.

Decembris Kalifornijā pieder vēl pie siltajiem mēnešiem, bet tomēr līdz ar tumsas iestāšanos pāri drupām nolaidās patīkams dzestrums. Vējš pārāk brīvi svilpoja lejup pa kailajām pelnu nogāzēm, kuņas vairs nesedza krūmi. Mēs sasēdāmies tuvāk pie kamīna. Zēni nesa un meta ugunī arvienu jaunus, jau apdegušus malkas gabalus, no kuļiem dažs bija mākslīgi virpots, cits klucīgi kantains, pulēts vai krāsots. Vērtīgie mēbeļkoki deva spēcīgu siltumu.

“Senāk, ziemas laikā, mēs nekad nekurinājām kamīnu, baidī-

damies, ka dzirksteles var aizdedzināt krūmus,” pasmējās Hedviga, vērodama ugunīgos spietus, kas tagad izlidoja no dūmeņa.

Centīgie zēni par abiem atstiepa lielu, dīvaini izlocītu, melnu koka veidojumu un dzīrās to salauzt.

“Šo lieciet mierā!” sauca kundze. “Tas ir viss, kas palicis pāri no manām klavierēm. Vāks bija nodedzis, bet pulētais cietkoka rāmis saglabājies. Es piedarināšu tam kājiņas, uzlikšu virsū stikla plati, un man iznāks teicams kafijas galds. Viesi brīnīsies — cik ne-parasta forma! Tūdaļ radīsies viela viesību sarunām. Un šo te es pārvērtīšu par interesantu abstraktu skulptūru!” viņa teica, pacēlusi ērnoti deformētus, sakusušus skārdus.

Tuvumā pie vārtiņiem iekrācās un aplusa automobilis.

“Vilsoni tomēr atbraukuši!” sauca puikas un skrēja pretim.

Pagalmā ienāca kupla auguma sieviete, ģērbusies platā, sarkanā mētelī.

“Hai! Tie esat jūs! Kungs un kundze Kolbiji! Es ievēroju uguni no savas mājas balkona. Es nobijos — jau atkal kaut kas deg! Gribēju zvanīt ugunsdzēsējiem, bet — kad uguns nekļuva lielāka, atnācu paraudzīties. Eglīte! Drupās! Kas par ērnotu iedomu! Jaukas atmiņas, vai ne? Atvadišanās. Jā, tā tas ir. Sirsnīgi jūtu līdzī. Bet nu tas viss ir pāri! Tagad jums ir iespēja pārcelties uz drošāku mājvietu, kur sausajās rudens un ziemas vētrainajās naktīs var mierīgi gulēt. Jūs būsit mani jau ievērojuši. Es dzīvoju divas ielas tālāk, piekalnē. Es esmu nekustamu īpašumu aģente. Te ir mana karte. Esmu gatava katrā laikā jums pakalpot. Es pārstāvu lielu, sekmīgu kompāniju. Jūsu kaimiņu Vilsonu nodegušo mājasvietu mēs jau nopirkām. Jūs taču arī nedomājat turpināt dzīvot šinī bīstamajā vietā? — Vēlreiz piedzīvot uguns nelaimi, tas būtu jau pārāk sāpīgi!”

“Tagad šeit ir visdrošākā dzīve,” es ieteicos. “Krūmi ir nodeguši, un šo nogāzi vairs nespētu aizdedzināt pat vesela armija arsonistu.”

Aģente sausi iesmējās un teica pamācīgi:

“Jūs varbūt nezināt, ka krūmi mēdz — ataugt.”

“Tas velkas desmitiem gadu, un tie nekad vairs neataug senajā kuplumā.”

“Un zāle?! Pelni ir labākais mēslojums! Jau nākamā rudenī gravā būs sausa zāle cilvēkam līdz krūtīm. Ko tad jūs teiksiet, ja tur atkal iekritīs nejauša dzirkstele vai bērni rotaļādamies iemetīs sēr-kociņu?”

“Zāle ātri izšvirkst. No zāles nav ko baidīties.”

“Sēr, jūs runājat vieglprātīgi. Jūs droši vien dzīvojat drošā

miteklī kaut kur pilsētas centrā.”

“Es dzīvoju šeit pat, Monumenta ielā. Uz mata tikpat apdraudētā vietā kā šī.”

“Es pazīstu Monumentu ielu! Tur divas mājas nodega, vairākas sabojāja, bet sīki apdegumi redzami katrai trešajai celtni. Nodegušo ēku gruntes mēs jau nopirkām. Ir ievadītas sarunas par dažiem citiem pirkumiem, kuŗu īpašnieki nevēlas dzīvot pastāvīgās bailēs. Raizes saīsina mūžu! Mēs maksājam labu cenu!”

“Jūsu kompānija uzpērk īpašumus?” pabrīnījās Karls. “Es domāju, ka jūs darbojaties tikai kā starpnieki.”

“Mūsu profesijā nepieciešama elastība. Reizēm objekts ir tik neizdevīgs, ka tam var sameklēt pircēju tikai pēc ilgāka laika. Tik ilgi neviens cietušais nevēlas gaidīt.”

“Un steigā un pānikā ar mieru pārdot zem cenas.”

“Totiesu mēs maksājam visu tūlīt skaidrā naudā. Krāmēties ar nomaksām un parādiem nav mūsu gaumē. Mūsu darbība ir plaša. Mēs esam vienmēr tuvumā tur, kur ļaudīm vajadzīga ātrā palīdzība. Mēs uzturam sakarus ar slimnīcām, ar ārstu sabiedrībām medicīnas centros...”

“Arī ar bērnu namiem,” es piebildu.

“Jā, arī ar tiem,” vientiesīgi atzinās aģente, nepamanīdama ironiju manā piezīmē. “Bieži vien mantinieki ierodas no citām valstīm un vēlas nekustamos objektus ātri likvidēt.”

“Bet kā jūs tiekat vaļā no šiem neizdevīgiem objektiem, kuŗus uzpērkat — labdarīgos nolūkos?” vaicāja Hedviga smīnīgi.

Aģente rātņi salika plaukstu pret plaukstu.

“Šinī Savienoto Valstu stūrī mēs sastopamies ar dīvainu psiholoģisku fainomenu. Kaliforniju moka briesmīgais smacenis, apdraud biežas zemes trīces, postoši mežu ugunsgrēki, pēkšņi plūdi, ļaundabīgi zemes brukumi un dubļu šļūdoņi, pret kuŗiem neviena sabiedrība neuzņemas apdrošināt jūsu īpašumu, un tomēr ļaudis bariem vien laužas šurpu. Tādējādi rodas pārgalvīgi cilvēki, kas ar mieru uzņemties risku, kā viņi izsakās — kalkulētu risku, apmesties un dzīvot pat tik apdraudētās vietās kā šī.”

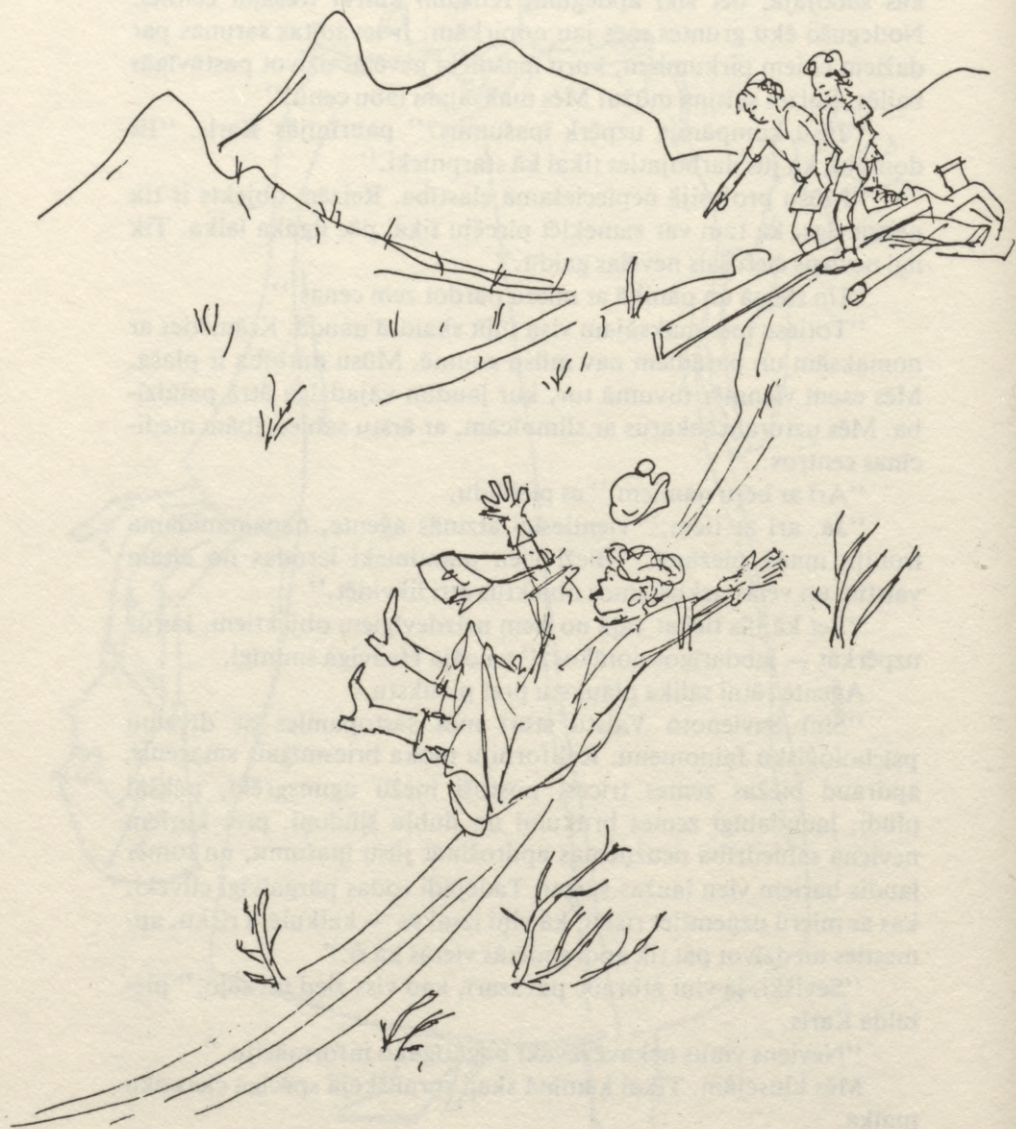
“Sevišķi, ja viņi atbrauc pavasarī, kad viss zied un zaļo,” piebilda Karls.

“Neviens viņus nekavē ievākt bagātīgāko informāciju.”

Mēs klusējām. Tikai kamīnā skaļi sprakšķēja spēcīgā cietkoku malka.

“Cik jūs solāt par mūsu mājvietu?” vaicāja Karls, neievērodams Hedvīgas bažīgo, straujo saslēšanos.

“O, jums, kas esat tikpat kā mani kaimiņi, es došu

visaugstāko cenu. Vissvarīgākais mūsu darbā ir — apmierināti klienti!”

Viņa nosauca summu. Karls saviebās.

“Tas jau ir mazāk, nekā mēs samaksājām pirms 12 gadiem! Runā taču, ka zemes cenas esot pa šo laiku trīskāršojušās.”

“Kā kuŗā vietā, sēr!” sacīja aģente un piecēlās. “Ļaujiet man apskatīties tuvāk. Varbūt es varēšu vēl kādu simtu piemest.”

Viņa aizgāja līdz pat gravas malai. Mēs palikām sēdot. Abi zēni viņai sekoja. Gravas malā bija sakrauta dēļu kaudzīte, ko gaiši apspīdēja kamīna liesmas. Zēni bija uzkāpuši uz gaŗa dēļa gala.

“No šīs vietas, kundze, mūsu mājvietu var pārskatīt vislabāk,” teica Vigerls laipni un iztarpīgi.

Bet līdz ko aģente uzkāpa dēlim uz otrā gala, zēni nolēca. Dēlis saslējās, un aģente — nozuda gravā.

Tikai pēc mirkļa no lejas atskanēja baiļu klieziens, gaŗi atbalsodamies kailajās nogāzēs.

“Kas tur notika!?” iesaucās Karls, un mēs visi pieskrējām pie gravas malas.

Mēnesnīca laimīgā kārtā iespīdēja gravā līdz pat dibenam. Tur stāvēja aģente un draudēja ar paceltu roku.

“Es jūs sūdzēšu! Un tas jums maksās daudz vairāk nekā vērts jūsu zemes gabaliņš! Jums jāatbild par negadījumiem jūsu īpašumā! Jūs nebijāt nodrošinājis dēļus!”

“Bet jums, kundze, nekas ļauns nav noticis!” sauca Karls. “Šī ir tikai tāda pelnu sile, pa kuŗu mani zēni allaž slidinās. Viņi apsēstas uz finieŗa gabala un brauc lejā kā ar ragaviņām!”

“Man nebija finieŗa gabala!” sauca aģente nikni. “Es esmu saņēmusi smagu psihisku šoku un, ļoti iespējams, arī iekšējus satricinājumus. Saimniekam jāatbild par drošību savā mājvietā!”

“Nudien, tā vecene mūs vēl satiesās!” satrūcies čukstēja Karls.

Es biju dzirdējis savas ielas kaimiņus pārrunājam līdzīgus gadījumus un priecājos par izdevību izklāstīt savas zināšanas:

“Šis apgabals ir oficiāli izsludināts par posta rajonu! Nepiedēriģiem ieeja aizliegta! Šeit ienākdama, katra persona, arī nekustamo īpašumu aģenti, uzņemas uz pašu atbildību — kalkulētu risku!”

Kundze sodīdamās sāka kārpīties augšup pa nogāzi, ķerdamās pie apdegušajām saknēm un celmu paliekām, — kaimiņu mājvietas virzienā, jo tur krasts bija lēzenāks. Mēs atgriezāmies pie kamīna.

“Puikas, panāciet šurpu! Kā tas īsti notika?” vaicāja Karls bargi.

Zēni ieņēma pamatstāju un klusēja. Austriešu ģimenē vēl valdīja disciplīna.

“Es atzīstu,” teica Karls, “ka šī persona ar savu pirkšanas un pārdošanas apsēstību traucēja mūsu svētvakara noskaņu, bet jūsu izrīcība tomēr kvalificējama kā huligānisms! Lai tādas lietas neatkārtotos, ejiet, stāviet kaktā un pārdomājiet par savu neuzvedību!”

Zēni nospurdzās. Arī Hedviga iesmējās un piebilda:

“Karl, mums jau nav vairs pat kaktu!”

Vecmodīgajā Eiropas veidā nosodītie zēni atkāpās.

— Kas to būtu domājis, ka Karls ir tik konservatīvs! — es pabrīnījos. Šinī zemē taču bērnus jau sen vairs nesoda, pat sargās ko aizrādīt, lai nesamaitātu viņu aktīvo instinktu ar nelabdabīgiem kompleksiem. Tagad jau arī skolas aizdedzināšana vairs neskaitījās nekāds lielais noziegums: bērns izpauda dabīgās tieksmes — meklēdams savu identitāti. —

Karls sadrūmis klusēja. Puikas mīņājās pa gabaliņu no kamīna un kaut ko it kā mērīja, likdami pēdu pie pēdas. Karls pacēla galvu un uzsauca:

“Ko jūs tur darāt?”

“Mēs meklējam, kur te būtu kakti!” teica Vigerls. “Es domāju, ka tas bija šeit, bet Ulrichs saka, tas ir piecas pēdas tālāk.”

“Karl, šī kaktā likšana man nemaz vairs nepatīk,” zūdījās Hedviga. “Tev jāapsolās ciemiņu klātienē, ka jaunajā mājā tu zēnus vairs nesodīsi ar tik barbarisku paņēmienu kā kaktā likšanu.”

Karls mirkli klusēja, tad saslējās un teica apņēmīgi:

“Labi! Celsim šeit jaunu apaļu māju! Ar trīs vannas istabām, saprotams. Kādu laiku es svārstījos, bet šī spekulante mani pārliecināja. — Vienīgi ainava uz kalnu pusi būs vismaz uz kādu laiku drūma. Lielākos logus vērsīsim pret okeanu. Jūrai arvienu piemīt sava pievilcība.”

“Svaigi nodeguši kalni var izskatīties brīnumskaisti,” es teicu. “Tas gan turpinās tikai dažas stundas. Kad mūsu ielai briesmas bija gaŗām, es pakāpos kalnu malā. Bija jau tumša nakts, bet — cik tālu acis sniedza, visas gravas, kanjoni, nogāzes un galotnes — kvēloja sarkanām oglēm nobārstītas. Kur uzpūta vēsma, ogles iegailējās košāki un vietām pat uzliesmoja. Tā bija fantastiska, neizmirstama iluminācija!”

Svētku pēcpusdiena

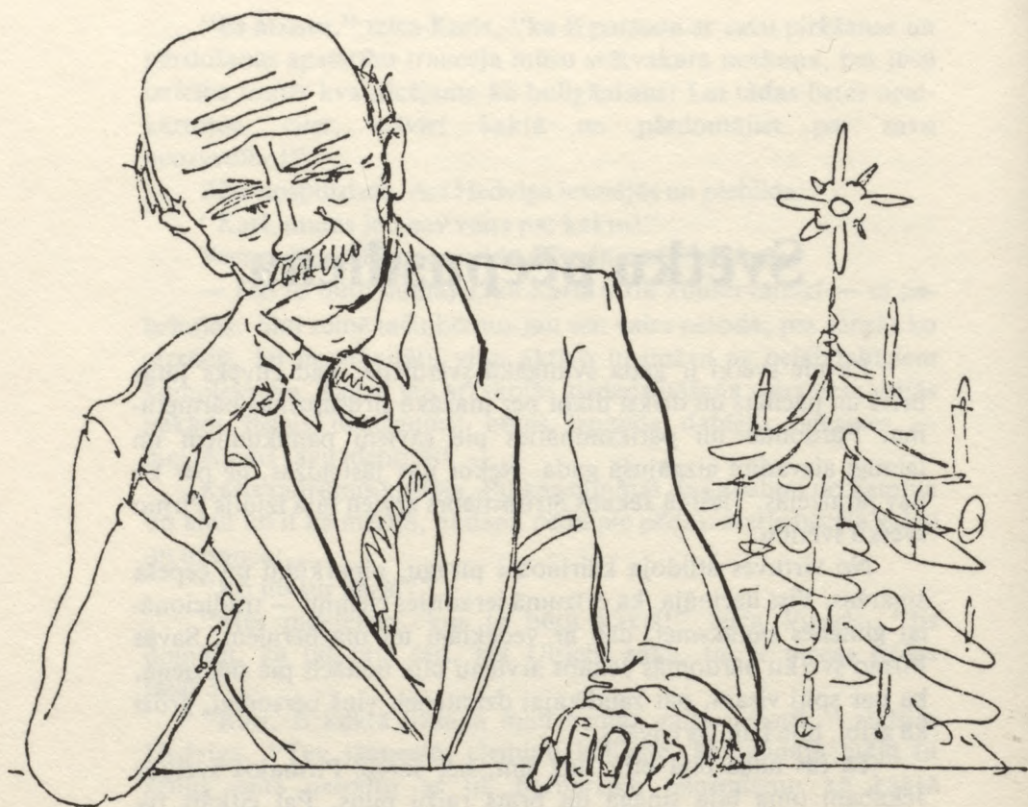
Pirmie svētki ir gada svinīgākā svētdiena, kad cilvēks jūtas brīvs un pacilāts un drīkst dīkot bez mazākā sirdsapziņas pārmetuma. Pārdomāt un patīksmināties pie saviem panākumiem un laimīgi aizvadītā aizgājušā gada. Nekur nav jāsteidzas, ne par ko nav jāraizējas. Tieši tā Jēkabs Strupstiebrs arvien bija izjutis Pirmo svētku svētību.

No virtuves atlidoja kairinošas pīrāgu, piparkūku un cepeša smaržas. Viss liecināja, ka drīzumā ieradīsies ciemiņi — tradicionālai ģimenes sanāksmei, dēli ar vedeklām un mazbērniem. Savās Pirmo svētku pārdomās Jēkabs arvienu bija nonācis pie slēdziena, ka par spīti visam, pat zaudētajai dzimtenei, viņš personīgi, grozi kā gribi, bija laimīgs cilvēks.

Tā tas allaž bija bijis līdz šim, bet šoreiz Pirmajos svētkos Jēkabam oma bija smaga un prāts raižu pilns. Pat citkārt tik tīksminošās virtuves smaržas likās uzbāzīgas un naidīgas. Mezdams skatienu pagātnē, Jēkabs mēģināja ar labajām atmiņām uzlabot gurušo omu.

Priekš trīsdesmit gadiem viņš bija atbraucis uz Savienotajām Valstīm gluži plīks, tikai ar trīs maziem bērneļiem un bez kādām nākotnes izredzēm. Viņš laimīgi iegādījās siltajā Kalifornijā, čakli strādāja, un tagad viņam bija sava glīta, izmaksāta māja un trīs izskoloti dēli: Zemvaldis, Vismants un Rītvars. Nevis kaut kādi nezāles pīpmaņi, koku šņaucēji un apkārt dauzoņas, bet raženi puiši, visi jau izgājuši patstāvīgajā dzīvē un brangi pelnīja labi apmaksātos, atbildīgos darbos. Visi trīs bija apprecējuši latviešu zeltēnes — Vaidu, Gaidu un Smaidu. Viņš, vecais Strupstiebrs, bija izrādījies ne tikai veiksmīgs privātajā ikdienas dzīvē, bet arī teicams ģimenes audzinātājs — tautkopis. Godam pastāvējis starp amerikāņiem, izcēlies starp latviešiem un skaitīja jau trīs mazbērnus.

Par sasniegto viņam nebija jāpateicas nevienam. Visu viņš bija paveicis tikai pats saviem spēkiem, ar savām darba rokām. Nujā,

sievai arī bija jādod savs kredīts. Varbūt visvairāk par bērnu audzināšanu, tie visi labi prata latviski. Bet arī tas savā ziņā bija viņa paša nopelns. Viņš stingri uzstājās, ka sieva nedrīkst strādāt ārpus mājas, jo tad bērni izaugs par mežoniem vai amerikāņiem. Un tas izrādījās ļoti saprātīgs lēmums.

Tagad, sasniedzis pilnus 65 gadus un nesen izgājis pensijā, Jēkabs varētu priecīgi raudzīties nākotnē, bezbēdīgi vadāmajā dzīves novakarē, ja tikai nekremstos kāds netīkams sīkums, ko viņam par varēm gribējās aizmirst, izslēgt no apziņas. Vismaz Pirmajos svētkos.

— Amerika! Nekur citur pasaulē viņš nebūtu tik ātri ticis pie drošas pārticības. Dažkārt pat negribējās ticēt, cik daudz iespēju bija šinī zemē raženi sisties uz augšu. — Un tomēr, arī šajā šķietami tik labi iekārtotajā valstī darbojās spēki, kas draudēja visu sagandēt.

No virtuves ienāca māte, vezdama pie rokas mazbērnu Vies-turu.

“Zemvaldis ar Vaidu nupat piebrauca,” teica māte. “Viņiem

vēl kaut kur jāpieskrien. Laikam pie paša lielā firmas bosa. Svētku laikā nekur nevarot dabūt bērnam piesēdētāju. Pakavējies nu tu ar Viesturiņu.”

“Vai tad viņi pusdienās nebūs?” vaicāja Jēkabs gluži sapīcis par ģimenes tradīciju laušanu.

“Viņi steigšoties drīz atpakaļ.”

“Un man būt par to piesēdētāju? Man vēl šis tas svarīgs jāpārdomā,” teica Jēkabs negribīgi.

“Pārdomā, kavējoties ar Viesturiņu.”

Māte aizsteidzās atpakaļ uz virtuvi. Viesturiņš pienāca pie Jēkaba un pieklājīgi sveicināja:

“Labdien, Jēkab!”

“Labdien, labdien!” atteica Jēkabs, slēpdams nepatiku par to, ka puika bija ieradis uzrunāt viņu vārdā. Zemvaldis ar sievu dzīvoja pie sievas tēva, turīga būvuzņēmēja, kam bija plaša māja. Vectēvu no mātes puses Viesturiņš mīlīgi sauca par vectētiņu, viņu, Jēkabu, vectēvu no tēva puses, tikai vārdā. Tā laikam būvuzņēmēja mājā runāja un puika bija samācījies.

“Nu Viesturiņ, iesim pie eglītes. Paskatīsimies, vai tur vēl nav kas piekaņams.”

“Es negribu tavu eglīti. Man pašam ir sava eglīte. Lielāka par tavu. Es gribu bagarēt.”

Jēkabs ievēroja, ka Viesturiņš velk līdzīgu rotaļlietu, griezīgi dzeltenī nokrāsotū ekskavatoru-buldozeri ar draudīgu līku liekšķerķnābi priekšā. To ar īpašiem kloķiem varēja visādi grozīt un cilāt.

“Kur tu ņēmi šito.... bagarmašīnu?” vaicāja Jēkabs.

“Vectētiņš iedāvināja.”

— Nujā, būvuzņēmējs dāvināja bērnam postīšanas ierīci. Tā tas nu bija. Rotaļlietu veikalos rēgojas tikai briesmu rīki: šautenes, lielgabali, tanki, bumbvedēji, buldozeņi. Vai nevarēja zēnam iedāvināt būvklucīšus, ko darināt celtnes, vai skrūvējamus stienīšus dažādām konstrukcijām, kas rosinātu bērna iztēli lietderības virzienā? —

“Nu, bagarē, bagarē,” teica Jēkabs, atslīgdams atzveltnī. Viesturiņš bagarēja kādu laiku pa biezo paklāju, tad teica:

“Iesim dārzā. Es gribu bagarēt zemi.”

Negribīgi Jēkabs cēlās un gāja.

“Bagarē prātīgi,” viņš piekodināja Viesturiņam. “Neizbaksti mauriņu.”

Puika brīdi pārdomāja, tad teica svarīgi: “Vectētiņš pārdos tavu māju ar visu mauriņu. Un tad mēs būsīm bagāti.”

Jēkabs saviebās. — Pat šis knēvelis jau to zināja! Ausainis, saklausījies vecāku valodās! — Te jau arī slēpās viņa nelaime, kas neļāva baudīt pat Pirmo svētku mieru! — Amerikas dzīves dīvainās svārstības! Viss būtu veicies jauki, pensijas gadi ritētu pilnā omulībā, ja neizprotamu iemeslu dēļ Kalifornijā un īpaši piejūras rajonos, kur dzīvoja Jēkabs, māju cenas nesaceltos vairāk nekā desmitkārtīgi! Jau labu laiku Jēkabs nevarēja atkauties no nekustamo īpašumu pārdošanas starpniekiem, kas par varēm tīkoja pārdot viņa māju. Ar starpniekiem viņš kaut cik tika galā, piestiprinājis ielas malā pie garāžas stūŗa zīmi: “Jebkāda veida tirgoņi nevēlami!” Bet tagad viņu apsēda paša ģimenes locekļi — dēli. — Lūk, viņa mājā guļot beigts kapitāls! Pie tam māja, kādreiz domāta palielai ģimenei, tagad diviem vien vecčiem esot par lielu un neērtu. Mātei grūti apkopjama.

—Velnš parāvis! Kas citiem par daļu, cik lielā mājā viņš dzīvo! Viņš bija to godīgi nopelnījis un mīlēja drusku paplest elkoņus. Ja pašiem apkopties rādīsies par grūtu, pieņems apkopēju. Tik daudz jau viņš varēja atļauties!

Jēkabs apsēdās pagalmā uz soliņa un aplūkoja savu namu.

Viņš bija nopircis to jau uzceltu, bet daudz ko pārlabojis un pārbūvējis. Ielicis lielākus logus. Bīdāmdurvis. Un palūk, kas par skaistām meksikāņu flīzēm, kas, sākdamās pie garāžas, kā plats klājiens spīguļoja līdz pat namdurvīm. Ar flīzēm bija izdaiļots arī priekšnams, gaiteni un vēl daudz kas cits. Arī visi košuma koki, palmas, eikalipti bija viņa paša dēstīti un tagad saauguši tik kupli, ka būtu kārtīgi jāapdarina. Acālijas durvju priekšā bija sākušas ziedēt priekšlaicīgi — Kalifornijas ziema. Kalifornijas Ziemsvētki! Kas par brīnumu, ja uz Kaliforniju, nebēdādami par zemestrīcēm, smaceni un briesmīgo krūmu degšanu, bariem vien laužās ļaudis no saltajām ziemeļu valstīm un dzina māju cenas stāvus mākoņos. Bet vai tāpēc viņam bija jāpārdod paša mitekļis? — Vajaga mācīties no židiem! — pastāvīgi uzsvēra vectētiņš būvuzņēmējs. — Viņi atceļo pliki no Krievijas un, ar mazu starppieturu Izraelā, ierodas Savienotajās Valstīs. Un skaties, pēc pāra gadiem viņi ir miljonāri! Pie tam — ar aizņemtu kapitālu! Apgrozījums! Lūk, kur slēpjas panākumu atslēga!

Dēlu plāni bija vērienīgi. Cik tagad dabūtu par Jēkaba māju? 300 000 dolaru. Ar mokām varbūt 350 000. Bet ja vectētiņš būvuzņēmējs uz ātru roku uzcirstu uz garāžas lieku istabu un dārzā, kur tagad pletās puķu dobes un mauriņš, piebūvētu vēl vienu telpu un lieku vannasistabu, tad varētu noplēst 100 000 vairāk. Ar šo kapitālu dēli piedalītos ar diviem citiem dalībniekiem lielākā pasākumā — nopirktu nolaistu īres namu ar trīsdesmit dzīvokļiem, ko nupat piedāvāja par tikai vienu miljonu. Vectētiņš būvuzņēmējs māju mudīgi uzpostu, pārjaunotu, apdēstītu ar košumkokiem, pārvērstu par kondominiju, pēc kādiem tagad bija milzu pieprasījums. Tad katru dzīvokli pārdotu par vismaz 100 000, bet iespējams, ka vēl krietni dārgāk. Bet trīsdesmit reizes arī tikai 100 000 bija apaļi trīs miljoni: pa miljonam katram partnerim. Dažu mēnešu laikā par tēva māju iegūtais kapitāls būtu trīskāršojies. Nekur citur nevarēja tik mežonīgi pelnīt kā patlaban uz nekustamajiem īpašumiem. Ne Zeroksa, ne IBM, ne pat Polaroida akcijas neienesā tik traku peļņu! Vienīgi varbūt zelts, ja tas būtu pirktas 1950. gadā par trīsdesmit diviem dolariem uncē un saglabāts līdz šai dienai, kad par unci prasīja 400 vairāk! Tā runāja dēli.

— Jā, jā, bija atvaicājis Jēkabs, bet kur pa pārbūvju un speku-

lēšanas laiku dētos viņš ar māti, palikuši bez mitekļa? — Arī par to dēli bija gādājuši: vecīši dzīvos riteņmājā! Par samērā nieka naudu varēja dabūt labu labo pārvietojamo skabūzi un, vēl drusku piemaksājot, pat tādu, ko saliek kopā no divām skrituļnīcām — īsti telpīgu finierbūvi, kurā vecīgajam pārim pietiktu telpas atliku likām kur stāvēt, sēdēt un pat gulot izstiepties! Un riteņmāju varēja aizvilkt un uzstādīt uz gluži maza zemes stūrīša — īpašās novietnēs, kur tādi dzīvojamkrātiņi bija sastūķēti cieši cits citam blakus, gandrīz vai viens uz otra. Kas par ietaupījumu uz zemes nodokli vien! Tik pamatīgi dēli bija rūpējušies par saviem vecākiem un visu paredzējuši, ka Jēkabam radās stipras aizdomas, vai tikai aiz visiem šiem būvplāniem negrozījās vectētiņa būvuzņēmēja platā ēna.

Lai agroza grozītāji tirgoņi. Lai spekulē spekulanti. Tas bija viņu amats. Jēkabs Strupstiebrs bija citas sugas cilvēks. Viņš nemaz nejutās tik aplam neattapīgs, tikai trakā dziļšanās pa galvu pa kaklu

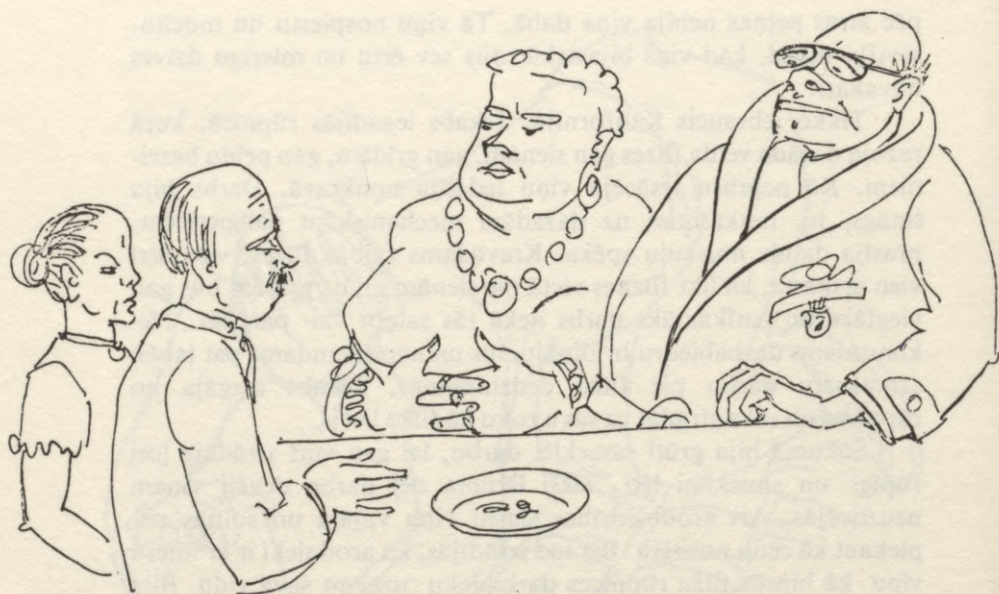
pēc ātras peļņas nebija viņa dabā. Tā viņu nospiestu un mocītu, sevišķi tagad, kad viņš bija izkārtojis sev ērtu un mierīgu dzīves novakari.

Tikko iebraucis Kalifornijā, Jēkabs iegadījās rūpnīcā, kurā ražoja dažāda veida flīzes gan sienām, gan grīdām, gan peldu baseiniem. Kā neprašu iesācēju viņu iedalīja noliktavā. Darbs bija smags, jo, neskatoties uz dažādām mechaniskām palīgierīcēm, prasīja daudz muskuļu spēka. Kravādams raibās flīzes, viņš ātri vien atskārta, ka likt flīzītes vietā pie sienām un uz grīdām būs gan vieglāks un patīkamāks darbs nekā tās saiņot vai pārcilāt. Neklausīdams darbabiedru brīdinājumus un nepieņemdams pat labāk samaksātu darbu pie flīžu dedzināšanas, Jēkabs aizgāja no rūpnīcas un sāka strādāt uz savu roku kā flīžu licējs.

Sākumā bija grūti sameklēt darbu, lai gan viņš strādāja ļoti rūpīgi un smieklīgi lēti. Tieši lētuma dēļ darba devēji viņam neuzticējās. Arī arodbiedrības slaisti viņu vajāja un solījās pat piekaut kā cenu nosītēju. Bet tad izrādījās, ka arodnieki ir ar mieru viņu kā bijušu flīžu rūpnīcas darbinieku uzņemt savā vidū. Bija gan jāiemaksā iestāšanās nauda, kas toreiz likās tieši bezdievīgi liela. Arī šoreiz Jēkabam veicās izlemt pareizi, jo tūdaļ viņam iesākās īsti ziedu laiki. Kā cunftīgam arodniekam viņam bija jāprasa tādas stundu algas, ka mati gandrīz cēlās stāvus un bija jā-sarkst no kauna. Un nabaga ļaudis maksāja! Tieši neērti bija ņemt pretim tik traku naudu par tik vieglu un vienkāršu darbu. Bet tā bija Amerika, un tie bija laiki, kad vienkāršs un nemācīts cauruļu vai flīžu licējs, stiklinieks vai elektriķis pelnīja vairāk nekā vidējs universitātes profesors, nemaz nerunājot par skolotājiem un kanceleju ierēdņiem. Jāteic, ka no visām jaunās zemes ērmībām un dīvainībām augstās stundu algas bija lieta, pie kuņas varēja pierast un samierināties visātrāk.

Jēkabs pelnīja savu naudu godīgi. Viņa darbs bija vienmēr rūpīgs. Ja viņam kādreiz kas kļūmējās, viņš allaž atrēķināja labošanas laiku no kopējām darba stundām.

Drīzi vien viņš kļuva plaši iecienīts amatnieks, un darba viņam sanāca daudz vairāk, nekā viņš jaudāja veikt. Draugi ieteica pieņemt palīgus un izveidot kārtīgu uzņēmumu, jo, ar savām divām ķepiņām vien strādājot, pie bagātības netikšot. Bet Jēkabam netikās ķēpāties ar palīgiem un atbildēt par citu ļaužu pavisā darbu. Viņš strādāja viens un bija lepns uz savu patstāvību un raženo veikumu. Bagāts viņš nebija kļuvis, bet labi pārticis gan. Atpūtā izgājis, viņš nepavisam netaisījās, kā palaikam latviešu pensionāri, arvien vēl svīst un saraut "pa kluso", jo likums pensionētajiem neatļāva neko

daudz piepelnīt. Jēkabs bija nolīcis darbu pie malas un pie sava lēmuma arī palika.

Par to kā aizvadīt brīvo laiku viņš neraizējās. Daudz kas nokavēts bija jāizlasa, daudz kas jāapskata, jāapceļo. Šogad viņš bija aizbraucis uz Gotlandes dziesmu svētkiem, nākamo gadu varbūt pacīmosies dzimtenē. Bet arī Savienotajās Valstīs un šepat Kalifornijā bija daudz ko redzēt.

Bija iegājies, ka Pirmajos svētkos ģimene pulcējas vecāku namā uz pusdienām. Jēkabs gan vairākkārt iebilda, ka jau sen laiks šo ģimenes pulcēšanas pienākumu pārņemt kādai no vedeklām, varbūt tām pēc kārtas mainoties. Jo vairāk tāpēc, ka visi trīs dēli ņēma lielas speciālistu algas un katrā ziņā varēja atļauties dzīvot daudz plašāk nekā pensionētie vecīši. Taču māte neatlaidās no svētku tradīcijas un jau kopš vakardienas malās un dīdījās pa virtuvi, cepdama un vārīdama tā, ka žēl bija noskatīties. Jēkabs piedāvājās palīdzēt, bet tika tūdaļ patriekts no virtuves. Viņš sievu labi saprata. Arī viņa nevarēja strādāt ar palīgiem.

Māte sīksti turējās pie savām pusdienām, baidīdamās, ka vedeklas neņems ģimenes pulcināšanas lietu diezgan nopietni. Svētku maltītei vajadzēja būt izcili sagatavotai. Māte šaubījās, vai pirmajai pēc vecuma vedeklai, Vaidai, maz gribēsies piepūlēties, un tur mātei bija savs grauds taisnības. Zemvaldis ieprecējās

ievērojamā ģimenē. Turīgajiem ļaudīm bija citāda dzīvesziņa. Būvuzņēmējs ar kundzi labprāt gāja uz viesībām un, saprotams, rēķinājās ar to, ka viņus, kā ievērojamus viesus, kārtīgi pacienās un padzirdīs ar vislabāko. Bet pašiem viņiem netikās piepūlēties, uzņemot ciemiņus. Un retajās reizēs, kad viņi kādu aicināja, likās tā kā neērti ierādīt, ka viņi, turīgi un plaši pazīstami ļaudis, piepūlas kaut kādu tur sīkmaņu dēļ.

Jēkabs labi atcerējās pirmo ciemošanos Vaidas mājā pie viņas ievērojamajiem vecākiem. Jaunie ļaudis vēl nebija precējušies, tikai saderinājušies. Mājas māte bija uzgriezusi žāvētu cūkgaļu, piedeva klāt tomātu un skārdenīti sardiņu. Cūkgaļu Jēkabs, veselību taupīdams, neēda, bet — pēc kā gan tas būtu izskatījies, ka ievērojamais būvuzņēmējs, kas komandēja veselu baru amatnieku, būtu piespiedis savu kundzi cept dārgus stēkus nieka flīzīšu licējam, rokpelnim, kam nebija neviena vienīga apakšnieka! Vai nepietika ar nepatīkšanām, ka rokpeļņa puika precēja viņa meitu? — Nu labi, puika bija studēts un ar gradu. Bet vai tas kas sevišķs?

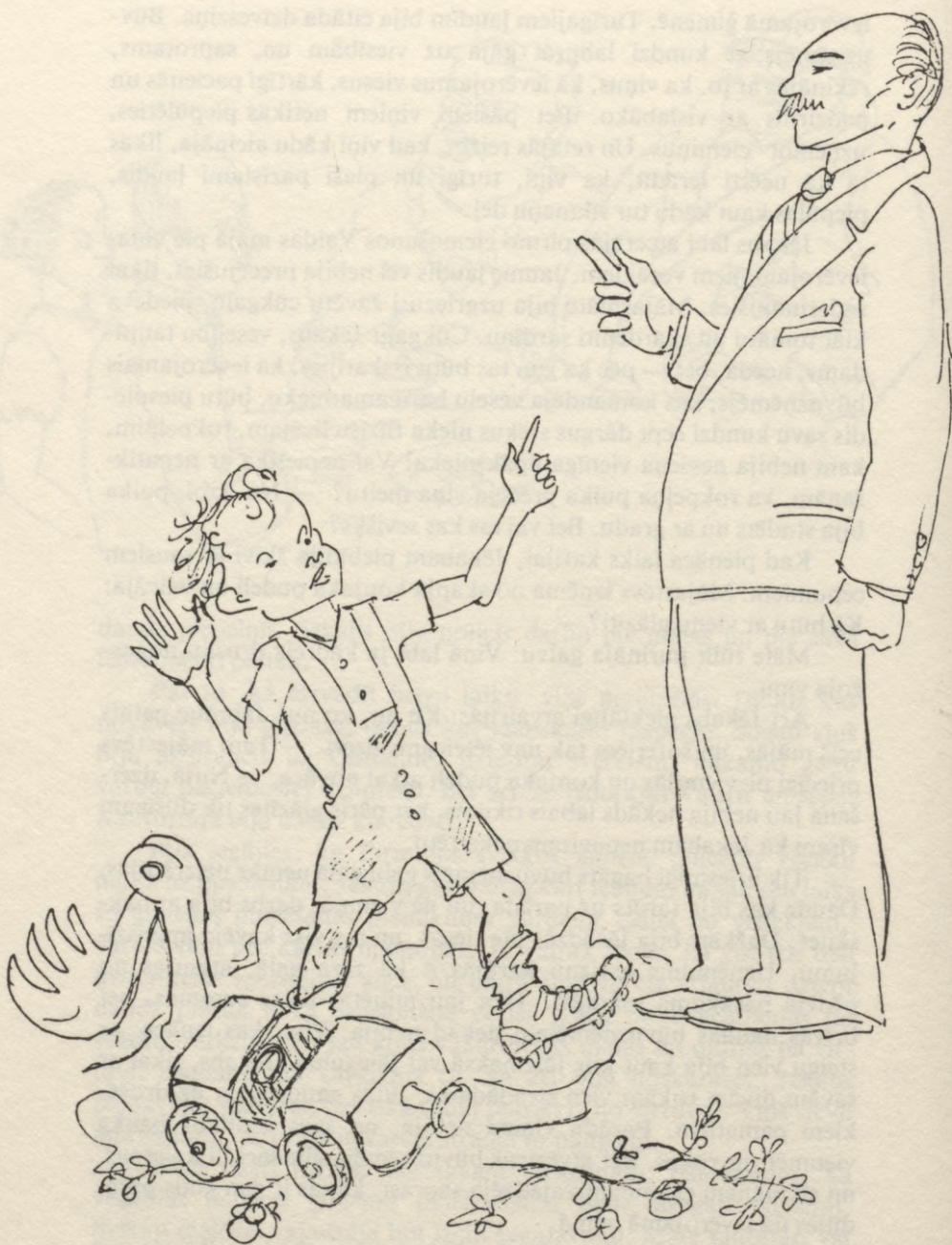
Kad pienāca laiks kafijai, Jēkabam piebīdīja šķīvi ar sausiem cepumiem. Mājas tēvs izņēma no skapja konjaka pudeli un vaicāja: Kā būtu ar vienu glāzīti? —

Māte tūlīt purināja galvu. Viņa labi ja kādreiz drusku nogaržoja vīnu.

Arī Jēkabs pieklājīgi atvairījās: Ko nu, ko nu! Jābrauc patāls ceļš mājās, un šoferiem tak nav ieteicams dzert. — Tam mājas tēvs priecīgi pievienojās un konjaka pudeli atkal novāca. — Nujā, dzeršana jau nebija nekāds labais tikums, bet pāris glāzītes tik dūšīgam vīram kā Jēkabam nepavisam nekaitētu.

Tik briesmīgi bagāts būvuzņēmējs galu galā nemaz neizrādījās. Daudz kas bija taisīts uz parāda, un ne vienmēr darbs bija atmaksājies. Dažkārt bija jāsūdzas pie tiesas, un tas viss kavēja apgrozījumu. Uzņēmums arvienu karājās it kā zara galā, atkarīgs no pēdējā pasākuma sekmēm. Tika jau minētas lielas summas, bet brīvas naudas būvuzņēmējam nekad nebija. Viss, kas ienāca, ar steigu vien bija kaut kur jāiemaksā vai jāiegulda. Jēkabs, tikai ar savām divām rokām vien strādādams, jutās gandrīz vai uz drošākiem pamatiem. Parādu viņam nebija, un savs krājums bankā vienmēr pie rokas. Bet atvēziens būvuzņēmēja ģimenei bija varens, un sīkmaņam ciemiņam vajadzēja saprast, ka tas ir gan gods parādīties tik ievērojamā namā.

Jēkabs zināja, ka māte baidījās par to, kas notiks, ja arī svētku pusdienās vedekla uzgriezīs ciemiņiem tikai cūkgaļu vai attaisīs kādu kārpu ar čilī vai gatavām virām? Vai ģimenes

sanāksmes ar to pašu nepaputēs? — Senāk māte aizvien cepa svētku tītaru, rūpīgi izmeklējama to labi svaigu un sulīgu. Bet reiz viena no vedeklām tā kā pa jokam ieminējās, ka tītars esot Savienotajās Valstīs vislētākā gaļa. No tā laika māte viesiem cepa vairs tikai vēršu filejus. Žēl. Jēkabam tītars garžoja labāk.

Jēkabs nopūtās. — Varbūt, ka viņš bija ietiepīgs vecis, kas negribēja atlaisties no ierastā dzīves veida? Vai nebija pareizāki piekāpties, atdot dēliem māju, lai jau viņi cīnās par savu laimi? Vai tad vecāku pienākums nebija ziedoties bērnu labā? Gan jau viņi ar māti kaut kā novilks savu dzīvītes pārpaliku.

Jēkabs smagi piecēlās no soliņa un aizklimta uz dārzu paraudzīties, ko dara Viesturiņš.

Bet tas, ko viņš ieraudzīja, aizsita elpu. Puķu dobe, kuŗā vēl vakardien māte bija lielā rūpībā sadēstījusi atraitnītes, lai arī ziemas vidū aci priecinātu kāds ziedu raibumiņš, bija izbagarēta visā gaŗumā un puķu stādi samalti un izsvaidīti. Dobes vidū stāvēja puika, izslējies lepni kā gailēns, priecīgs par savu posta darbu.

“Ko tu te esi pastrādājis?!” iesaucās Jēkabs sašutis.

“Izbagarēju zemi pamatiem. Vectētiņam būs mazāk darba, kad viņš te būvēs.”

“Kāpēc tu, pagāns, postīji tieši puķu dobi?”

“Te bija mīkstāka zeme.”

“Es tev rādīšu mīkstāku zemi!” sauca Jēkabs, no tiesas saskaities. Izvilka puiku aiz apkakles no vagas un iesita ar plaukstu pa dibenu.

Puika aizskrēja, briesmīgi bļaudams, ne jau aiz sāpēm, jo vectēva roka bija viegla un sitiens tikai simbolisks, bet apvainots par vardarbību un neatzinību.

Jēkabs raudzīja kaut cik saglābt saplosītos stādus, bet dusmas viņu smacēja tā, ka viņš tikko spēja paelpot.

— Nebūs nekā no mājas atdošanas! — viņš nolēma cieti un neatsaucami. Arī viņiem abiem ar māti bija pašiem sava dzīve. Dēli, kārtīgi izvadīti dzīvē, — lai turas vien paši uz savām kājām. Un ja vectētiņš būvuzņēmējs gribēja spekulēt, lai iekīlā vien pats savu māju vai lai pārdod to un pārceļas uz rītenbūdu. — Acīgs un naldzīgs rakstnieks bija Rūdolf Blaumanis, jau pirms 75 gadiem tik pareizi uzķerdams latviešu paaudžu problēmas, kas turpinājās pat tādās Amerikas trimdā. Tikai — trimdas veči bija gudrāki un šo to dzīvē mācījušies. Tagad viņš, Jēkabs, dotu vientiesīgajam Indrānu tēvam labu padomu: kamēr vien vari, turi grožus stingri rokās un dzīvo pats savu dzīvi! Tas nāks par labu mācību arī tiem diedel-

niekiem, kas grib uzdzīvot uz tava rēķina! —

Ģimenes pusdienas noritēja parastajā gaitā. Visi dzimtas locekļi bija pie galda un likās pat ciešami labā omā. Arī Viesturiņš šķita aizmirsis pārestību, jo bija saņēmis dāvanu — kājminamu ierīci uz trim riteņiem. Vienīgi Jēkabs jutās nospiests, jo paredzēja drīzu un nepatīkamu izrunāšanos ar dēliem.

Pēc maltītes sievieši un bērni izgāja dzīvojamā istabā pie eglītes. No turienes atskanēja smiekli un priecīga kņada. Vīrieši vēl kavējās pie galda, sildīdami saujās konjaka glāzes. Kādu brīdi visi dziļdomīgi klusēja. Nelāgais brīdis bija pienācis.

Par spīti visām raizēm, Jēkabs aplūkoja savus raženos dēlus ar gandarījumu. Jauni ļaudis, bet jau brangi dzīvē iekārtojušies. Zemvaldis bija jurists, speciālists bezgala sarežģītajās nodokļu lietās. Vismants bancinieks, kapitāla ieguldīšanas speciālists. Ritvars inženieris-konstruktors. Saucās viņi gan drusku savādāk nekā tēvs. Jau tikko iebraukušu Kalifornijā, draugi un darbabiedri mudināja

Jēkabu pārsaukties par Džeksonu, Džonsonu vai Smitu, vai vismaz saīsināt savu gaŗo, nelatvieŗiem grūti izrunājamo vārdu, atmetot neveiklo piedēkli stiebrs: Yacob Strup. Bet Jēkabam tā likās nodevība pret mīļajām dzimtajām mājām, Trikātas pagasta Stiebrņiem, un viņš spītīgi turējās pie sava gaŗā vārda, pacietīgi to burtodams katram, kam vajadzēja to zināt.

Dēli tomēr stiebru atmeta. Tā kā Jēkabam pašam nebija otra kristīta vārda, viņš arī dēliem bija devis tikai vienu paŗu vārdu. Ievērojot to, ka tālruŗa grāmatā bija atzīmēti vairāki Strupp, Struppe un Struppi, Jēkaba dēli pieņēma vidus iniciālus alfabēta resp. vecuma kārtībā un zīmējās: Zem A. Strupp, Vis B. Strupp un Ritt C. Strupp. Jēkabs pret šādu rīcību neiebilda, jo advokātiem un financistiem patiesi derēja vienkāršāks un ērtāk izrunājams vārds.

Jaunā vārda dēļ viņi nebūt nekļuva sliktāki latvieŗi. Brauca uz dziesmu svētkiem, puslīdz kārtīgi apmeklēja vietējos latvieŗu sarīkojumus, sūtīja bērņus svētdienas skolā un, lai gan darba apstākļu dēļ biedrojās ar amerikāņiem, nebūt neaizmirsta savus latvieŗu draugus. Bet kaut ko svarīgu Jēkabs tomēr nebija pratis viņiem iemācīt.

Jaukos Stiebrņus Gaujas attekas malā puŗi pazina tikai no tēva nostāstiem. Viņi jutās smagi vīluŗies uzzinājuŗi, ka teiksmainajām tēva mājām trūka daudzu modernu ērtību. Tur nebija, piemēram, tekoŗa karsta ūdens. Vannas istabu vietā bija pirts, ārpus mājas. Ūdens klozets iekārtots tikai brīvvalsts pēdējos gados un tikai viens vienīgs pa visu lielo "ērbēģi"! Stiebrņu prestīŗis zēnu acīs ar to paŗu bija pagalam un to atjaunot vairs neveicās.

Zemvaldis nokāsējās. Kā jau vecākais, viņš palaikam bija galvenais runātājs ģimenes lietās. Atgāzies sēdekli, viņš teica:

"Tēt, mums būtu tev kas nopietns sakāms."

Jēkabs pameta acis pāri galdam, pāri dēlu pleciem un galvām, cauri vaļējām durvīm uz dzīvojamo istabu, kur mirgoja eglīte, un viņam likās, ka spoŗās elektriskās svecītes pēkŗņi satumst. Viņam sametās pavisam nelabi ap dūŗu. Viņš pavērās dēlā. Kāds zobgalis reiz bija teicis par Zemvalŗa sievastēvu uzņēmēju — līdz ko tas veŗot muti, tam vārdu vietā birstot dolari laukā. Un Jēkabam likās, ka arī Zemvaldim ar katru mutes atvāzienu izspurdza vesels mākonis zaļo dolara zīmju.

Pie vīrieŗu galda piestājās Viesturiņš.

"Kur ir korķis? Man vajaga korķa," puika uzstājīgi prasīja.

"Ko tu darīsi ar korķi?" vaicāja Zemvaldis.

"Es gribu redzēt, kā korķi sprāgst."

“Konjaka pudeles korķis nesprāgst.”

“Sprāgst gan. Vectētiņš teica, ka Jēkabs izsprāgšot kā korķis no savas mā...”

Zemvaldis piesteidzās aizspiest zēnam muti. Trīs brāļi saskatījās un tā klusināti iespurdzās.

Jēkabs strauji sapurināja galvu, kā atvairīdams nelabu murgu, atgrūda krēslu, pietrūkās kājās un izgāja no istabas.

Gaitenī viņš mirkli svārstījās kurp doties, tad iesteidzās garāžā, iesēdās savos ratos un ieslēdza motoru. — Viņš brauks. Vienalga kurp, tikai projām no mūžīgās veikalniecības, kaut brīdi pakavēsies svaigākā gaisā, paskatīsies pilsētas svētku uguņos. —

Bet Jēkabs nepaguva vēl iedarbināt automatisko garāžas durvju atvērēju, kad iesteidzās Zemvaldis, atrāva spēkratu durvis un iesēdās viņam blakus.

“Tu nenoklausījies līdz galam, tēt, ko mēs bijām nolēmuši,” teica Zemvaldis. “Mēs nospriedām aizmirst visus plānus. Nav jau tas nemaz tik vienkārši. Būvdarbi arvienu kavējas. Par to sasodīto īres namu jau prasot vairāk nekā miljonu. Aizdevumu procenti briesmīgi ceļas. Lielā māju un dzīvokļu tirgošana var apstāties. Un tad mēs tīri labi zinām, ko tev ar māti nozīmē šis mūsu mājas, kur tik daudz piestrādāts un uzlabots. Arī mēs visi trīs esam šeit izauguši. Šis mājas mums ir tas pats, kas tev Stiebriņi. Mums citu dzimtas māju nav. Ja šo pārdošim un izputināsim, mums nebūs vairs kur svētkos sanākt un papriecāties visiem kopā. Mātes puķu dobi, ko Viesturiņš izbagarēja, es sakopšu. Rīt pat atnesīšu jaunus stādus un iedēstīšu. Puika ir izlaidies. Būs jāpievelk groži.”

Jēkabs izslēdza motoru un uzlūkoja dēlu ar siltu smaidu. Varbūt viņš, Jēkabs, nemaz nebija tik slikts bērnu audzinātājs, kā tas viņam kādu brīdi bija licies.

Viņi izkāpa no ratiem un devās atpakaļ mājā. Cauri ēdamistabai varēja redzēt eglīti dzīvojamā telpā, un svecītes nemaz nebija satumsušas, bet mirdzēja vēl spožāk nekā pagājušajos Ziemsvētkos.

Karalis Brusubārda

Saposies, Marģer, padomā par tekstiem un nesaputro dāvanas kā pagājušo reizi, kad tu iedevi Andrītim Zuzītes saini un otrādi!" sieva uzsvieda uz vālas bunduli ar Ziemsvētku vecīša sarkano tērpu un kušķi vates un aizsteidzās savās gaitās.

Marģers stīvi vērās saņurcītajā vamzī. Atmiņā uzplaiksnījās trīsdesmit pieci gaļie trimdas gadi. Viņš bija vērā liekams aktieris ar itin labi pazīstamu vārdu, bija baudījis aplausus, kritikas atzinību un, saprotams, pie reizes arī pārmetumus. Vai Ziemsvētku vecītis tagad būs viņa vienīgā loma, ko gadskārtēji nospēlēt? Viņš to bija tēlojis pagājušajos un aizpagājušajos Ziemsvētkos, tēlos šogad un, ja vēl neiznīks, tēlos arī nākamgad un aiznākamgad.

Dzīvodams Vācijas noimetnēs, Marģers bija pārskolojies par mūrnieku. Toreiz visi glābās pie praktiskajiem fiziskajiem darbiem, domādami, ka tas būs vienīgais veids kā izvilkt dzīvību svešajā patvēruma zemē.

Marģers bija aktieris jau brīvvalsts laikos. Ne tieši slavenība, bet pietiekami ievērots, lai nebūtu jāatkāpjas uz Liepāju, Jelgavu vai Daugavpili. Tieši brīvvalsts laikos viņš gan vairāk nodauzījās pa visādiem teātru kursiem un lakstojās arī gar tā dēvēto Rīgas filmu, bet vācu okupācijas gados, kad teātri darbojās ar pastiprinātu jaudu, viņš tika pie dažas itin paprāvas lomas. Kā bēglis Vācijā viņš aizgūtnēm spēlēja līdzī nometņu inscenējumos, jo likās, ka līdz ar tālāko emigrāciju no teātra būs jāatvadās uz visiem laikiem.

Bet nekas jau pasaulē nenotiek tā, kā cilvēks izdomā. Amerikas Savienotajās Valstīs Marģers neiemūrēja nevienu vienīgu ķieģeli. Kādu laiku gan pastrādāja par namzini, apprecēja dūšīgu sievu, kas palaida viņu mācīties tirdzniecības kursus, un Marģers kļuva par veiksmīgu nekustamo īpašumu aģentūpārdevēju ar pietiekami daudz brīva laika, lai nodarbotos arī ar teātri, jo gandrīz katrā lielākā latviešu centrā drīz vien nodibinājās teātra trupas.

Marģeram teātris nebija tikai izklaidēšanās vai izprieca, bet gan dzīves jēga. Patiesībā visus šos trimdas gadus viņš bija īsti

dzīvojis tikai uz skatuves. Pārējais bija tikai tāda paciešanās. Vajadzība sapelnīt naudu, lai justos neatkarīgs. Laiki, kad kritika atzīmēja, ka viņš ir sološs jauns aktieris, ātri pagāja; viņa vārdam sāka piemetināt apzīmējumus — rutinēts, piedzīvojis, un beidzot kāds recenzents izteicās, ka Marģers nepazustu pat uz labākajām amerikāņu skatuvēm. Tā bija Marģera lielākā diena.

Viņš nebija iedomīgs. Arī pēc saņemtajiem aplausiem un slavinājumiem Marģers bija ar mieru atzīt, ka viņa sniegumā vēl arvien bija daudz ko uzlabot vai papildināt. Par nelaimi, kā jau trimdā, izrāde parasti bija tikai viena, daudz, ja divas un pavisam reti trīs — nospēlētas tuvākajos latviešu centros. Grūti bija veidoties aktierim tik pieticīgos apstākļos. Marģers apskauda amerikāņu profesionāļus, kas spēlēja savas lomas diendienā simtām reižu, tā izstrādājot tās līdz pēdējam sīkumam, līdz vissmalkākajiem bals locījumiem un akcentējumiem. Tie bija apstākļi, par kādiem trimdas aktieris varēja tikai sapņot. Un tagad, līdz ar pensijas gadiem, visi sapņi par teātri iznīka paši no sevis. Vecam aktierim lomu izvēle saruka līdz bezcerībai.

Viņš bija daudz pūlējies dabūt uz vietējās skatuves "Indrānus" un notēlot Indrānu tēvu. Bet — nekur neveicās izraut Indrānu māti. Marģera sieva senāk diezgan labprāt piedalījās izrādēs, sevišķi ja gadījās nelielas izskatīgu sieviešu lomas, kuņām nevajadzēja mācīties daudz teksta, kā: galma dāmas "Donžuana pēdējā mīlestībā" vai "Minchauzena precībās." Vērtīgo, dziļdomīgo Indrānu mātes lomu viņa strikti noraidīja, lai gan pēc gadiem bija tai itin piemērota. Viņa tieši sašuta par tādu piedāvājumu. — Pannīkušu veceni, kas visu laiku kūņojas pa pirti, un piedevām vēl kļūst akla, — to nu viņa netēlos pat ne par naudu! Vecākā no sievietēm, ko viņa vēl ņemtos spēlēt, būtu Raudupiete, un arī tikai ar mokām. Tā sapnis par Indrāniem bija jāatmet. Un tagad viss, kas viņam palika pāri, bija sasodītais Ziemsvētku vecis!

Negribīgi viņš izpurināja sarkano mīci, bezveidīgās, nokarenās platbikses un sarkano kamzoli, kam priekšpusē bija iešūts spilvens, lai Ziemsvētku vecis izskatītos druknāks un vēderīgāks. Kāpēc gan dāvanu dalītājs nevarēja būt izskatīgs, labi uzturējies, paslaids, inteligenta, kundzīga paskata Ziemsvētku vīrs, kam sarkanais uzvalks sēdētu glīti kā uzliets, kā mundieris huzāram no "Jautrās atraitnes"? Kāpēc tikai velnu reizēm tēloja kā elegantu, glumu, apsviedīgu kungu šipainajos vakarsvārkos, ar lakādas spickurpēm kājās? Kāpēc Ziemsvētku veci visi vēlējās redzēt kā neveiklu resnīti, ar tukliem ābolsārtiem vaigiem, rāceņa degunu un sēka vēderu? Cik aplams bija ieskats, ka mucīgi un platģimīgi veči ir labsirdīgi un

omulīgi. Čruščovs un Brežņevs arī bija resni un plati, bet to vien tīkoja kā kaut kur kaut ko sagrābt un aizspiest kādam dziesmu: Ungārijai, Čehoslovakijai, Afganistānai. Arī viltīgais vergu tirgotājs, ajatola Chomeini, bija itin ducīgs platgimis, bet paskat', kas par negantnieku! Cik sīksti tautā turējās aplami, no zila gaisa ķerti ieskati.

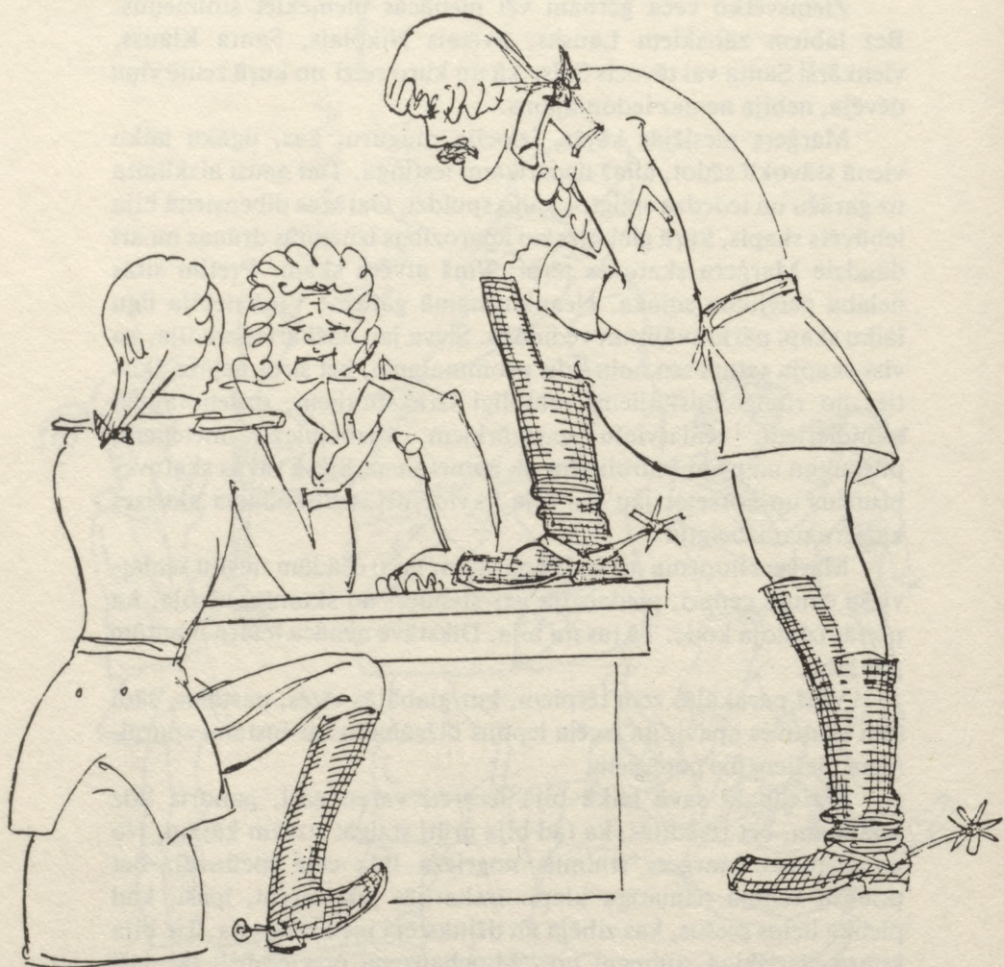
Ziemsvētku veča ģērbam vēl pienācās piemeklēt stulmeņus. Bez labiem zābakiem Lausks, Svētais Nikolajs, Santa Klauss, vienkārši Santa vai tēvocis Sals, kā nu kuņo reizi un kuņā zemē viņu dēvēja, nebija nemaz iedomājams.

Margērs pieslējās kājās, izlocīja muguru, kas, ilgāku laiku vienā stāvoklī sēdot, allaž nepatīkami iestinga. Tad gausi aizklimta uz garāžu un iededza spilgto, kailo spuldzi. Garāžas dibensienā bija iebūvēts skapis, kuņā glabājās no apgrozības izņemtās drānas un arī daudzie Margēra skatuves tērpi. Viņš atvēra skapi. Pretim sitās nelaba pelējuma smaka. Neapkurināmā garāža! Viņš nebija ilgu laiku skapi pārkravājis un vēdinājis. Sieva jau dažkārt aizrādīja, ka viss skapja saturs sen nobriedis prommešanai, bet sirds neļāva šķirties no rūpīgi taisītajiem, mākslīgi izrakstītajiem, ordeņotajiem mundieriem, senlatviešu gaŗsvārkiem, razbainieku mēteļiem, pilskungu un pāžu šaurbiksēm un apmetņiem. Sieva savus skatuves brunčus un korsetes jau sen bija likvidējusi, uzlūkodama aktrises karjēru par izbeigtu.

Margērs noņēma no vadža ausainu, no trušādām taisītu senlatviešu caunu cepuri, piedauzīja gar stenderi un skumīgi vēroja, ka no tās izlidoja kode. Tā tas nu bija. Dīkstāve nenāca teātra mantām par labu.

Viņš parakājās zem tērpiem, kur glabājās vīzes, pastalas, šādi tādi skatuves apavi, un izcēla lepnus dižzābakus ar bīstami spuraiņiem piešiem pie papēžiem.

Šie zābaki savā laikā bija iecerēti varen gaŗi, gandrīz līdz šekumam, bet izrādījās, ka tad bija grūti staigāt stīvām kājām. No mugurpuses Margērs stulmus nogrieza līdz ceļa locītavai, bet priekšā atstāja pamatīgu klapi. Izskatījās jau vareni, īpaši, kad pielika lielos piešus, kas zibēja un džinkstēja pie katra soļa. Tie bija kņaza Nariškina stulmeņi no "Minchauzena precībām", tie paši zābaki, kuņus Minchauzens iespēlē uz kārtīm, līdz ar to noblēdīdams augļotājam Uksenšernam arī Duntē muižas parādzīmes. Ziemsvētku vecim šie zābaki bija drusku tā kā par vareniem, bet šoreiz Margērs bija nolēmis kaut kādus nieka stopiņus kājās nevilkt. Tikai lielie pieši būs jānoņem, lai gan — kāpēc Ziemsvētku vecis nevarētu valkāt piešus, ja viņš jāja vai brauca ar ziemeļ-

brīžiem? Biezādainie meža lopi droši vien nebija nekādi čaklie skrējēji un vai kāda nelaime tos uzmudinājuma dēļ drusku padricelēt?

Jā. Minchauzens un mūžīgās teātra intrigas! — nopūtās Marģers. Minchauzena lomu viņam savā laikā nocēla tievs un kalsens mazapdāvināts puisis tikai tāpēc, ka tekstā bija minēts, ka Minchauzens ir tievs kā kurts un lai viņu pamanītu, tam istabā jāienāk divas reizes. Marģers esot lomai par druknu un smagnēju. Blēņas! Divreizēja ienākšana taču bija tikai rakstnieka joks, un Marģers bija redzējis, kā citā latviešu kolonijā Minchauzenu tīri veiksmīgi spēlēja plecīgs, vidēja, lai neteiktu pamaza auguma aktieris. Augums, izskats, nebija svarīgi, tikai prasme! Viņš, Marģers, gan zināja, kā pareizi jāspēlē Minchauzens: ar degsmi un virpulīgu kaislību, nevis ar šļauganu splīnu!

Marģeram tika ļaurais, bezkaunīgais krievs Nariškins. Nebija jau zemē metama loma. To viņš notēloja lieliski un arī tagad vēl varētu atkārtot. Daži veči līdz ar gadiem strauji rāvās īsāki; par sevi to Marģers nevarēja teikt. Viņš izslējās visā staltumā un lepni atmeta galvu — carienes favorīts kņazs Nariškins, lai arī viņa zābaki tagad pieder Uksenšernam!

“Parādiat savus zābakus Minchauzenam,” saka augļotājs.

“Lūdzu, kungi,” iedārdas kņazs un uzspēr kāju uz galda.

“Cik jūs liekat pretim šiem kņaza zābakiem?” vaicā Uksenšerns.

“Visu, kas galdā!” saka Minchauzens, un spēle iet vaļā.

Marģers uzspēr kāju uz skrūvbeņķa, kas stāv garāžas stūrī, bet tūdaļ saviebjas — mugura iesāpas tik skaudri, ka krustos jāiespiež dūre, lai atkal atliktos taisns. — Lūk, ko nodarīja aktierim gadi! Zābaku skats bija labākais Nariškina lomā; ja neizdevās uzspert kāju uz galda īsti efektīgi, tad skats bija pagalam un visai lomai pietrūka akota. Varēja jau varbūt pakāpties uz krēsla un tad celt kāju uz galda, bet tas bija bīstami. Ar gadiem cilvēkam zuda arī līdzsvara izjūta, un varēja vēl notikt, ka varenais Nariškins nogāžas garšļaukus skatītājiem par lieliem smiekliem, bet aktierim par mūžīgu kaunu.

Vienīgā loma, kas Minchauzena precībās būtu viņam tagad piemērota, bija vecais augļotājs Uksenšerns. Tas staigāja piesardzīgi saliecies līks, pa daļai vecuma, pa daļai līdzības dēļ. Arī Uksenam bija dažs gluži palabs tekstiņš ko vīzīgi norunāt, piemēram:

“Meli ir taisnākā laipa uz ellī, jo, kas melo, tas blēdī, kas blēdī, tas zog, kas zog, tas laupa un, kas laupa, tas arī slepkavo.”

Tā tas bija ar lomām. Tagad, kad viņš īsti zināja, kā jātēlo

Nariškina un kā Minchauzens, nelāgo mūža gadu dēļ tas vairs nebija iespējams. — Kā sauca to slaveno aktieri, kas arī zūdījās, ka īsti apķēries, kā jātēlo Romeo, tikai tad, kad bijis jau plikgalvains un pārāk resns? Lielais Rossi, Edvīns Būss vai nesalīdzināmais Žozefs Talma?

Arī Romeo lomu Marģeram nointriģēja tas pats Minchauzens diegabikse, jo izskatījās zēnīgāks un jauneklīgāks. Un notēloja bāli un vārgi. Skatītāji nevarēja vien nobrīnīties, ko pīprā Džuljeta bija saskatījusi tādā gaudenī?

Marģeram toreiz tika nejaukais, kauslīgais Tibalts, kas nodur Romeo draugu Merkucio un tad pats krīt no atriebēja rokas. Marģers notēloja Tibaltu tik varenu un nariškinīgi brammanīgu, ka skatītāji savukārt nespēja saprast, kā vārgais sprukstiņš Romeo spēj pievarēt tādu briesmoni. Tā izteicās kritika, un arī režisors rājās, ka Marģers “norāvis” skatu un varbūt pat visu izrādi. Romeo lomas zaudējums vēl pēc gadiem Marģeram smagi kremtās. Katram labam aktierim pienācās reizi mūžā notēlot šo klasisko mīlētāju, un to nepaveikt bija skumjš, neatsaucams pametums.

Pacēlis roku plašā vēzienā, viņš ar patiesām sirdsskumjām nodeklamēja traģēdijas noslēguma vārdus ne visai precīzajā, bet tomēr iejutīgajā latviešu tulkojumā:

Kas vēstīt zin vēl skumīgāku metu,
Kā stāsts par Montegju un Kapuletju?

Sadrūmis viņš nodūra galvu un labu brīdi stāvēja sastindzis garāžas vidū.

Tad viņš atkal pievērsās skapim un izcēla gaismā Ēģiptes vārava pirmā padomnieka Jāzepsa krāšņo galvassegu, ko lielākā rūpībā bija pašrocīgi pagatavojis kā pazīstamā Tutanchamona sarkofaga uzgaļa kopiju. Pierē bija iestiprināta glīti noveidota un nobronzēta kobras emblēma, bet gar vaigiem līdz pat krūtīm nokarājās zeltsvītroti lanckari. Piesardzīgi Marģers uzmauca dižcepuri galvā un palūkojās spogulī, kas katram gadījumam bija iestiprināts skapja durvju iekšpusē.

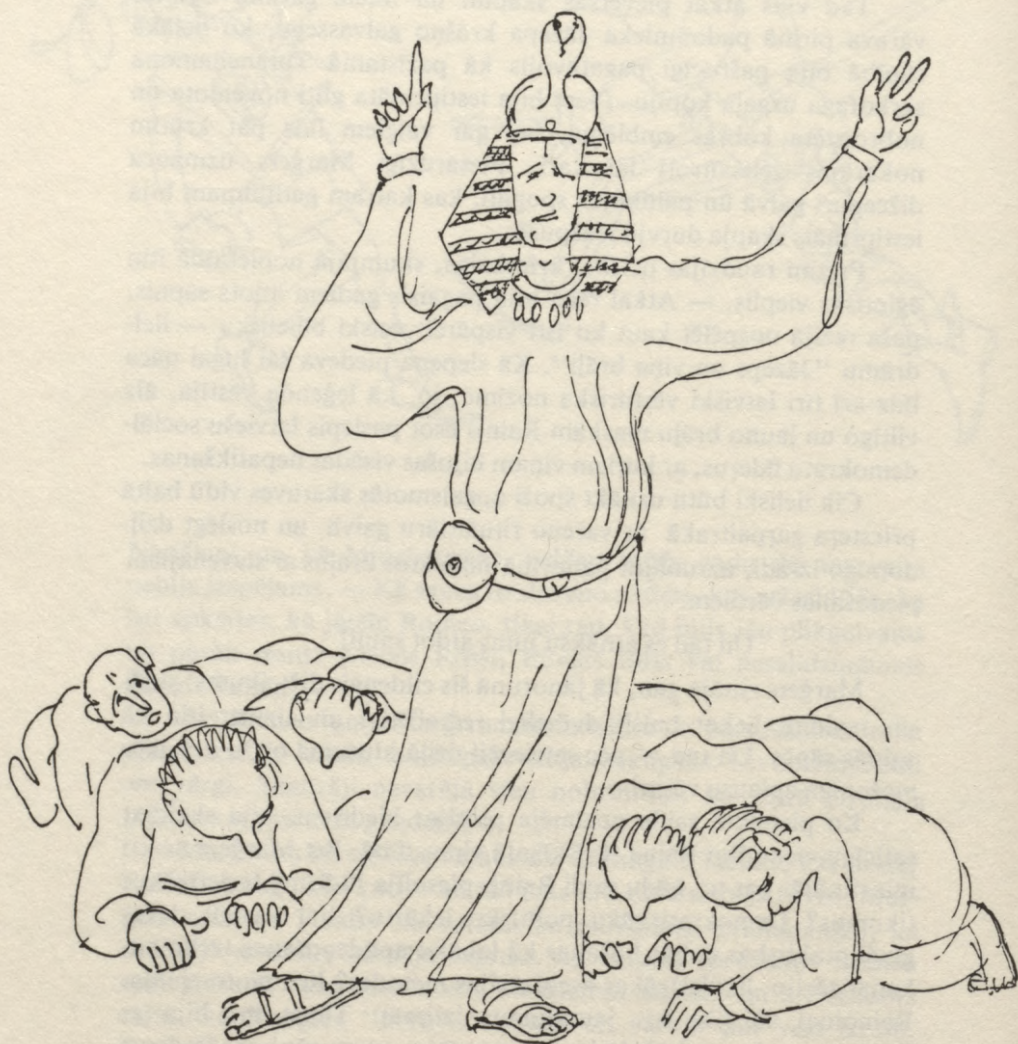
Pretimraudzījās pelēks, krunkains, skumjajā nopietnībā itin ēģiptisks vieplis. — Atkal reizi bija pagaisis gadiem lolots sapnis, paša režijā nospēlēt kaut ko īsti vispārcilvēciski bībelisku — lieldrāmu “Jāzeps un viņa brāļi”. Kā slepena piedeva šai lugai nāca līdz arī tīri latviski vēsturiska nozīme, jo, kā leģenda vēstīja, aiz viltīgo un ļauno brāļu maskām Rainis esot paslēpis latviešu sociāldemokratu līderus, ar kuņiem viņam bijušas visādas nepatikšanas.

Cik lieliski būtu uznākt spoži apgaismotās skatuves vidū baltā priesterā garpaltrakā ar vareno rituāltiāru galvā un noslēgt dziļdomīgo izrādi, uzrunājot padevībā noliektos brāļus ar slavenajiem piedošanas vārdiem:

Un tad es atnākšu jums atdot sauli!

Marģers zināja gan, kā jānorunā šis cildenais dižteikums: skaļi un svaidīti, liekot balsij dvēselīgi iedrebēties un aizlūzt itin kā saldās sāpēs. Un tad — pēc satriecēji dziļā klusuma brīža uzšalktu mežonīga aplausu vētra!

Ko pieteiktā saule nozīmēja partijas biedriem, bija skaidrs: saticīgu vienotību Raiņa tēvišķīgajā virsvadībā. Bet Marģers nereti minstinājās par to, kādu sauli Rainis piesolīja jūdiem? Iecietīgākus tikumus? Demokrātiskāku politisko iekārtu? Vai varbūt dažas gluži praktiskas dabas būšanas kā labāku apūdeņošanas tehniku, kanālizāciju, lietderīgākas asenizācijas metodes? Kas nu to zināja. Rainologi vairījās šos jautājumus iztirzāt. Tāpat tas bija ar Spīdolas padomu Lāčplēsim — mainīties uz augšu! — Padoms labs, bet kas tad īsteni jādara? Tak laikam jau nebija nozīmes pētīt un raizēties. Daiļnieks savā iejūsmā ladinājās mākoņos augsti pāri ikdienai un praktiskajiem apsvērumiem, un aktieŗa uzdevums bija

ar iejutīgu deklamāciju gādāt, lai skatītājs tiek parauts vismaz kādu gabalu dzejniekam līdz.

Par nelaimi tuvojās trimdas trīsdesmitais gads. Latviešu teātrinieki, īpaši mazākos centros, sāka jau atslābt. Neveicās sameklēt divpadsmit aktieņu divpadsmit brāļiem. Augstākais, varēja sadzīt deviņus. Marģers šur tur nosvītroja tekstu un pārvērtā lugu par "Jāzepu un deviņiem brāļiem". Varēja cerēt, ka burzmā uz skatuves to neviens nepamanīs. Kas nu tieši brāļus skaitīs? Bet, tikko iesākās mēģinājumi, atteicās vēl divi tēlotāji. To nu pamanītu. Saprotams, bez lielākām grūtībām varēja pārveidot lugu arī par "Jāzepu un septiņiem brāļiem", iespraužot tekstā piezīmi, ka pārējie pieci brāļi kaut kur aizceļojuši vai veikala darīšanu dēļ aizkavēti ierasties. Bet arī pēdējie brāļi sāka viens pēc otra zaudēt dūšu, tā ka beigās Marģers palika tikai ar vienu vienīgu uzticīgu sekotāju kā "Jāzeps un viņa brālis". Netrūka jau pasaulē lielisku divpersonu lugu un izrāžu, tomēr tik drastisku Raiņa darba pārveidošanu un pielāgošanu trimdas apstākļiem kritika droši vien ņemtu ļaunā, celtu brēku, tā ka varenais vispārcilvēciski-bībeliskais lielprojekts bija jāaizmirst.

Vienu kārtīgu lomu viņš tomēr dabūja godam notēlot: karali Brusubārdū! No šīs lomas viņš neatlaidās, lai tad izput viss teātris un vietējā trupa! Viņš uzbārās režisoram:

"Nedod man niekus, kaut kādu galminieku vai ļauno burvi, zemes kaltētāju! Karalim Brusubārdam nevajag izskatīties ne vārgam, ne zēniskam, tam jābūt kārtīgam, pamatīgam vīram!"

Viņš ietiepās, nepadevās un uzvarēja, par vēlu apķerdams, ka ar režisoriem jau sen vajadzēja ieturēt stingru stāju, nevis ļauties apvārdoties ar blēņām, ka nav mazu lomu, ka ir tikai mazi aktieři! Tad nebūtu paspēlēts ne Minchauzens, ne Romeo.

Lūk, tepat jau skapī karājas arī Brusubārdas ubaga panckas. Par spīti cienībai, ko Marģers izjuta pret rakstnieci Annu Brigaderi, vienu lietu viņš tai nevarēja piedot: kāpēc viņa lika Brusubārdam tik ilgus cēlienus valkāt neglītās ubaga skrandas? Skaistajā karaļa tērpā tam iznāca pagozēties tikai īsu brīdi. Lielā Anna pati nekad nebija tēlojusi un neizprata aktieņa vēlmes un sirdsilgas. Kam gan patikās izskatīties neglītam? Bet sakarā ar to Marģeram bija jāatceras arī lieta, ko viņš savukārt nespēja piedot sev — neatbildīgo izrīkošanos ar Brusubārdas bārdū.

Nepatikas dēļ viņš to nebija rūpīgi pielīmējis, tikai pavirši piekāris, aizkabinādams auklas aiz ausīm. No priekšas jau izskatījās diezgan labi, bet pietika pagriezties profilā, un tūdaļ nāca redzams, ka bārda ir lieka un prasti pielikta kā Ziemsvētku vecim.

Pat kritika to bija pamanījusi un viņam pārmeta. Kā par nelaimi lugu spēlēja tikai vienu reizi — dziesmu svētkos. Kļūdu vairs nevarēja labot. Marģers gan ilgu laiku urdīja aktieņus samēģināt lugu vēlreiz un aizbraukt ar to uz kaimiņu pagastu. Kad režisors atrunājās ar neveselību, Marģers bija ar mieru uzņemties režisūru pats. Bet tēlotāju bars bija pa lielu, tie nevarēja saskaņoties. Dekorācijas likās pārvadāšanai par smagām un sarežģītām, un labais nodoms pamazām vien izplēnēja.

Brīdi Marģers stīvi vērās skapī sakārtajās drānās, tad ar apņēmīgu kustību nokabināja no vadža un uzlika sev galvā Brusubārdas karaļa kroni, uzmeta mirdzošo tērpu uz elkoņa, nocēla no plaukta somu ar grimēšanas piederumiem un devās atpakaļ uz istabu.

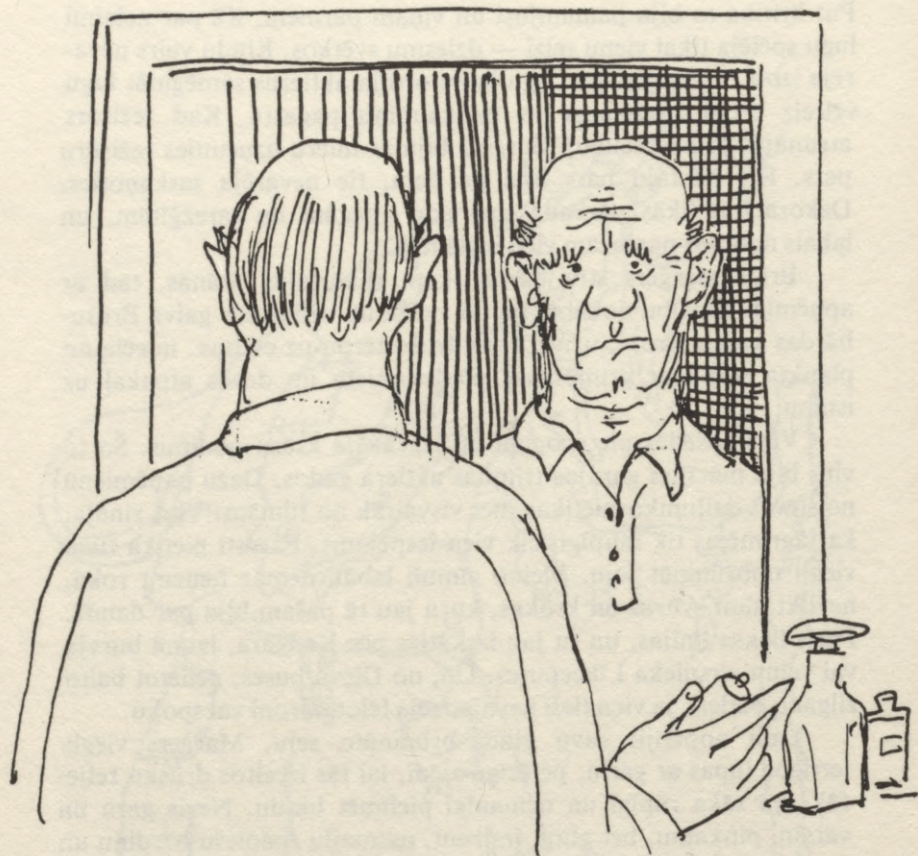
Viņš apsēdās pie spoguļa un izkravāja krāsu podiņus. Šo to viņš bija mācījis gaŗajos trimdas aktieŗa gados. Daŗu paŗņemienu no sievas daiļumkosmētikas, bet visvairāk no filmām. Viņš zināja, ka jāgrimējas tik taupīgi, cik vien iespējams. Parasti pietika tikai viegli nobrūnināt seju. Melno zīmuli labāk nemaz neņemt rokā, nevilkt ģīmī svītras un krokas, kuŗu jau tā pašam bija par daudz. Pāris liekas līnijas, un tu jau izskaties pēc Kangara, ļaunā burvja vai velnu virsnieka Līkcepures. Un, no Dieva puses, nelietot balto zilgano pūderi, ja vien tieši nevajadzēja tēlot mironi vai spoku.

Labi nopētījis savu gludi brūnināto seju, Marģers viegli ietriepa lūpas ar gaiŗu, pelēcīgu ziedi, lai tās izceltos drusku reljefāk, un sāka rūpīgi un uzmanīgi pielīmēt bārdu. Nevis gaŗu un vataini pinkainu, bet glītu, iesirmu, pasmailu spānieŗu bārdiņu un uz virslūpas ūsauru ūsu spuru.

Tagad no spoguļa raudzījās pretim smalks pasaules pilsonis, atgādinādams Ŗķespīru, Zviedrijas ķēniņu Gustavu Ādolfu un savā ziņā arī daŗu trimdas runasvīru — Kanadas Kronbergu un Amerikas Gravu. Ja rūpīgi piestrādāja, viņš joprojām varēja noņemt savam vecumam desmit, pat piecpadsmit gadus. Un ja tā, tad jau viss vēl nebija pagalam! Vēl atlikās daŗa loma arī bez Indrānu tēva un ārpŗātīgā karaļa Līra. Viņš varēja vēl nākt kā zaglis naktī, kā vilks Rīgā, uzstāties pilsoņa Avota lietā, braukt par spiegu uz olimpiadu un varbūt pat notēlot latvieŗu doktoru Faustu! Arī Tālivaldis Ŗķīkauka bija uzrakstījis “kontroversiālu” melodrāmu, kuŗā noteikti būtu loma arī viņam, Marģeram! — kāds no trimdas vadoņiem-cīnītājiem.

Lenāca sieva un pŗsteigta apstājās istabas vidū.

“Par ko tu esi iztaisījis, Marģer? Neniekojies! Nav taŗu vairs laika! Velc nost spīdoŗas bruņas! Te ir vecīŗa vamsis, un es tev

palīdzēšu piekārt bārdū.”

Margērs izslējās un atmeta plecus.

“Šoreiz dāvanas dalīs nevis kaut kāds panīcis večuks, bet — karalis Brusubārda!” sacīja Margērs svarīgi un pavilka kroni mazliet uz vienas auss, lai karalis izskatītos brašāks. “Un mantu maisu arī karalis nestieps pār muguru. Es paslēpšu dāvanas zem sava zvaigžņotā apmetņa!”

Kad sieva, galvu šūpodama, nezināja ko atbildēt, Margērs piebilda:

“Pirms dalīt dāvanas, es bērniem pastāstīšu par rakstnieci Annu Brigaderi un viņas skaisto teiksmu lugu, par niķīgo princesi Gundegu un gudro karali Brusubārdu. Lai bērni iegaumē arī kaut ko no latviskās pasaules. Sarkanmicīgo Ziemsvētku vecīti viņi var aplūkot uz katra ielu stūra un katrā skatlogā.”

Kukainītis no dzimtenes

Patiesībā viņas īstais vārds bija Helena, bet visi viņu sauca tikai par Lienīti vai mazo Lienīti. Nevienam bērnam nepatīk, ja viņu uzbāzīgi sauc par mazo. Bet kad viņa noskatījās Sprīdīša izrādi un redzēja, ka Sprīdītim bija draudzene Lienīte, ko viņš ieredzēja daudz labāk nekā lepno princesi, tad viņai Lienītes vārds sāka gluži labi patikt. Arī ar mazumu nebija nemaz tik ļauni, jo pasaulē bija daudz lietu vēl mazāku par viņu. Un būt mazai reizēm nebija nemaz tik slikti.

Lienīte bija ļoti latviski audzināta. Viņa runāja skaidrā, pareizā latviešu valodā, un tā kā viņas tēvs un māte bija lieli dzejas cienītāji, viņa, vēl pavisam maza būdama, jau prata noskaidrot klasiskos latviešu bērnu pantņpus:

Mazs zaķīts, mazs kaķīts
Uz ceļa satikās
Un brīnījās...

un

Mazā sirmā kumeliņā
Jāj pa ceļu pasaciņa...
Ātri, ātri steidzas viņa,
Rokā zelta pātadziņa. —

Lienītei tikko palika pieci gadi, kad viņa iemācījās lasīt. Latviski, saprotams. Tas viņai izdevās pavisam viegli, gluži bez piepūles. Tēvs un māte domāja, ka viņa ir vēl par mazu, lai mācītos un piepūlētu galviņu, bet ja nu Lienīte vaicāja, ko nozīmē melnie kukainīši, kas saraibināja grāmatu lappuses, tad viņi nosauca burtus. Lienīte ātri iegaumēja, ko katrs ķinķēziņš nozīmēja, rindoja tos vienu pie otra, un vārdi un teikumi sāka risināties paši no sevis.

Vēlāk, kad viņa sāka iet bērnudārzā un skolā, viņai bija jāmacās lasīt arī angļiski. Tas veicās jau manāmi grūtāk. Lienīte

nekādi nevarēja saprast, kāpēc labi pazīstamie burti, piemēram, —a— angliski jāsauc par —e—, bet —e— atkal par —i—? Un kāpēc vārdos jāiesprauž lieki burti, kuŗus nemaz neizrunā? Arī angliskā burtošana, saucot burtus īpašos, pagaŗos vārdos gan par edŗ, gan dŗei, gan dabeljŗ, viŗai likās pavisam jocīga un aplama padarīšana. Viŗa nemaz nebrīnījās, kad māte stāstīja, ka Amerikā daudzi jau lieli puikas un meitenes neprotot lasīt un ka daŗs labs melnais audzēknis tiekot ŷelastības pēc izlaists cauri diezgan augstām skolām, rakstu zīmes nemaz neiepazinis. Lienītei nebūt nebija ŷel, ja nēŗerīti palaida vieglāk, nespieŗot viŗu grūti mācīties, viŗa tikai bēdājās, kā tad viŗš, nabadziņš, varēs iztikt, nevienu grāmatu, nevienu pasaku neizlasījis? Vai tomēŗ skolotājiem nevajadzēja mēŗināt viŗam kaut kā palīdzēt iemācīties? Lienīte apbrīnoja ķīnieŗu bērnus, kuŗiem, kā tētis stāstīja, lai varētu kārtīgi lasīt un rakstīt, bija jāiemācās veseli 4000 burtu! Tas tieŗām likās briesmīgi grūti. Bet, Lienīte atkal nodomāja, ja ķīnieŗu bērni to

varēja, gan jau, labi saņemoties, iemācītos arī viņa. —

Kaimiņu meitenes, ar kuņām Lienīte šad tad spēlējās, neviena vēl neprata lasīt. Viņas domāja, ka tas arī nebūšot vajadzīgs. Drīzi vien skolās grāmatas vairs nelietošot un skolu varēšot nobeigt, tikai skatoties televīziju.

Tas Lienīti nepavisam neiepriecināja. Viņa nebija nekāda lielā televīzijas cienītāja. Skatu lodziņš rādīja gan raibas, bet pa lielākai daļai ļoti bēdīgas lietas. Arvien tur kādam klājās pārlietu slikti. Dažu sita tieši pa seju tik briesmīgi, ka tas streiņpūlodams pakrita gar zemi, apgāzdamus galdus un krēslus, un noteikti sāpīgi sadauzījās. Lienīte nevarēja saprast, kāpēc lieli, pieauguši cilvēki tur skraidīja apkārt, neapzinīgi vicinādami ieročus. Viņi tēmēja un pat šāva uz cilvēkiem, ko tēvs bija stingri aizliedzis darīt viņas mazajam brālim. *Lienīte nevarēja saprast, kāpēc televīzijas palaidņus neviens nesabāra un nepamācīja? Raibajās, zīmētajās filmās atkal darbojās neganti, jauni dzīvnieki. Viens ļoti iedomīgs zaķis visādi piesmēja un mocīja citus dzīvniekus, un neviens viņu pat nenorāja! Citās izrādēs maza, bet ļaunprātīga pele pastāvīgi ievīla lamatās panīkuša, izkāmējuša paskata kaķi, kam drīzāk būtu derējusi laba kopšana un mīlīga apiešanās. Reizēm negantā pele viņu saspridzināja ar dinamītu, un tad nabaga kaķis labu laiku kustējās kā melni pāroglota nelaiimes čupiņa. Citreiz viņu sasita pavisam plakanu kā dēli. Bija tīrais brīnums, ka viņš atkal spēja atlipināties no grīdas vai sienas un atkal atdzīvoties. Tādas varmācības Lienītei nepatika, un tāpēc viņa labāk turējās pie grāmatām. Ja grāmatām draudēja iznīcība, tad taču tās bija jālasa, kamēr vēl varēja. Un katrā ziņā lasīt latviski Lienītei veicās vieglāk un pamatīgāk nekā angļiski.

Vecāki viņai pasūtīja "Mazputniņu", bet to viņa izlasīja jau pirmajā dienā un atkal gāja pie tēva grāmatām. Tur plauktā bija vairākas pasaku grāmatas. Skaists stāsts par kaķīša dzirnaviņām un vēl šis tas, bet visvairāk tur bija dzeju grāmatu. Arī tajās Lienīte atrada jaukas rindas. Vai Lienīte visu izlasīto pareizi saprata, ir cita lieta, bet ievērojami zinību vīri ir sacījuši, ka dzeja nemaz nav jāsaprot, tikai jāizjūt. Katrā ziņā spēlīte no burtiem veidot vārdus un teikumus sagādāja Lienītei patiesi izjustu prieku. Bez tam, daudz ko varēja saprast pavisam viegli. Daži dzejnieki rakstīja vienkārši un piemīlīgi, iesildami arī par gluži neievērojamām, sīkām lietām. Piemēram, lielo Kārli Skalbi saistīja pavisam vienkāršas meža puķītes, tik necilas, ka puķu veikalos tādas nemaz nepārdeva:

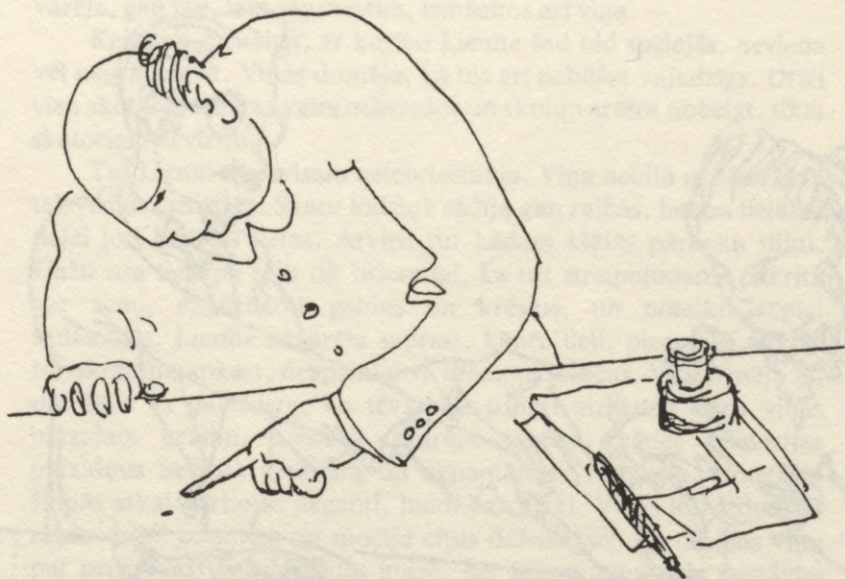

Bāli sila pulkstenīši,
Kas zem eglēm klusi sapņo...
Kur gan der tik klusi zvani? ...
Pat ir zaķis viņus neēd —
Tam ir savi kāpostīni...

Labajam dzejniekam rūpēja viss, itin viss, kas bija viņa
tuvumā — putniņš zarā un zivtiņa ūdenī. Pat kukainītis — nieks!

Pie dažām rindām Lienītei bija arī jāpiedomā. Kāds dzejolis
lielā sirsnībā stāstīja, cik mīli dzejnieks dzīvojis ar savu draudzeni:

Mēs dalījām visu uz pusēm,
Es dabūju vidu — tu galvu.

Tā kā runāts tika par zivi, tad tāda dalīšana Lienītei nelikās taisnīga. Kad māte reizēm vārīja vai cepa zivis pusdienām, viņa galvas arvienu nogrieza un aizmeta. Tēvs gan teica, ka lašu galvām vaigos esot gaļa, bet tie jau bija pavisam sīki kumosīņi. Ja nu vēl dzejnieks piemestu savai draudzenei pie galvas klāt asti, varbūt tad sanāktu maltīte, bet par asti dzejolī nekas nebija teikts. Lienīte nolēma, ka tāda dalīšana bija iespaiduma kļūda, par kādām nereti nopukojās arī tētis. Dzejnieki taču bija labākie cilvēki pasaulē! Viņiem bija tik maigas un iecietīgas sirdis. Viņi paši to dzejās jo bieži apliecināja. Nekad dzejnieks nepieļautu tik netaisnu zivs sadalīšanu! —

Citreiz Lienītei uzšķīrās Pēterņa Ērmaņa dzejolis par knislīti! Tik mazu, ka to tik tikko varēja saredzēt! To dzejnieks vieglītiņām draudzīgi bikstīja ar pirksta galu. Knislītis viņu apciemoja vairākus vakarus no vietas, un kad vairs nerādījās, dzejnieks noskuma un raizējās, kur gan knislītis pazudis un kas ar viņu noticis? —

Lienīte daudz ko zināja par Latviju, latviešu dzimteni, kuņģā “viss zaigo un laistās”, “saskaņās saistās” un kur “saulīte dej trīs-krāsaina — gan zila, gan zaļa, gan sarkana!” No vecāku nostāstiem viņa zināja, ka Latvijai bija uzbrukusi liela nelaime.

Zemei bija uzkundzējušies ļauni cilvēki — lupatainie badakāši krievi. Tā bija tāda neganta šlaka, kas uzmācās visiem saviem kaimiņiem. Par postu, viņu bija tik daudz, ka no tiem nekādi nevarēja atkauties. Viņi ieplijās Latvijā, kur neviens viņus negribēja, un negāja vairs projām. Lielāko daļu no tā, ko čaklie latviešu zemnieki izaudzēja un ko veiklie latviešu amatnieki saražoja, krievi pievāca sev un aizveda un mūžam badīgo, nepiepildāmo caurbiņu Krievzemi. Tāpēc dzimtenē pašiem latviešiem visa kā pietrūka. Pēc katra mazākā nieka — siera gabaliņa, piena stopiņa vai desas ripiņas bija stundām ilgi jāstāv, jānīkst rindās un jāgaida. Šie paši varmākas krievi reizēm gan atļāva vienam otram godīgam cilvēkam iebraukt Rīgā un īsu laiciņu paciemoties pie draugiem vai radiem, bet savējos ļaudis viņi nelaida laukā, baidīdamies, ka zeme kļūs tukša un ļaundarjiem pietrūks kalpu un strādnieku.

Lienītes tēvam Latvijā bija māsa, bet mātei brālis. Lienītes vecāki kārtīgi sūtīja saviem radiem drānu un pārtikas sainīšus, un radi savukārt sūtīja šo to pretim. Kādu laiku no dzimtenes pienāca skaistas dzintara rotas: krelles, piekariņi, aproču pogas. Bet skopie, ļaunie krievi aizliedza sūtīt dzintaru uz ārzemēm. Tas esot viņiem jātaupa sev pašiem — bruņošanās vajadzībām. Lienīte gan nesaprata, kā ar dzintaru var bruņoties, bet viņa jau bija iemācījusies pārāk daudz nevaicāt. Tētis sacīja, ka tas, kas par daudz zinot, ātri kļūstot vecs. Lienīte gan gribēja ātri kļūt liela, bet veca — tāda kā vecāmāte, kuŗai pastāvīgi sāpēja mugura, gan ne! Un tā kā arī māte nereti atgādināja, ka bērniem nav viss jāzina, tad Lienīte ar to arī samierinājās.

Pēdējos gados no Latvijas nenāca vairs nekas cits kā vienīgi grāmatas. Par dažām, īpaši par biezajiem sējumiem, tēvs reizēm ļoti pukojās un teica, ka tie nederot nekam citam kā vienīgi promešanai, jo esot pilni ar meliem un blēņām. Bet pienāca arī dažā tīri glīta bērnu grāmata par vistām, gaiļiem un pīlēm, par suņiem un kaķiem, par puķēm, kokiem un ko visu vēl ne. Tās bija itin patīkami pašķirstīt. Arī pantiņi zem raibajām, krāsainajām bildēm pie reizes bija itin jocīgi, tā ka varēja pat pasmieties. Dzimtenes grāmatām jau izsenis piemita viena nelaime — tās nelāgi, kodīgi smirdēja. Tēvs teica, vainīga esot vai nu ļoti sliktā drukaskrāsa vai arī sapūvusī līme, ar ko līmēts iesējums. Un, saprotams, tēvs teica, visbiežāk smirdot saturs. Grāmatas ar slikto saturu palaikam tika aizmestas, bet ar pārējām, kad nelabie garojumi daudz maz izvēdinājās, varēja pārtikt.

Kādu dienu neilgi pirms Ziemsvētkiem Lienītes tēvam atkal pienāca no dzimtenes prāvs sainis ar grāmatām. Pati ievērojamākā

bija pabiezs sējums "Latvijas mežu dzīvnieki". To tēvs atzina par pilnā mērā lietojamu un atļāva Lienītei pievākt. Drīzi viņš gan atpazina, ka grāmata bija mātesbrāļa grāmata Lienītei uz svētkiem un būtu nododama tikai pie eglītes, bet saini, visiem kopā atveŗot, tas nevienam nebija ienācis prātā un atprasīt atdoto grāmatu taču vairs nevarēja.

Lienītei bija pašai sava neliela istaba ar glītu galdiņu, pie kuŗa viņa, grāmatas lasīdama, rātņi sēdēja kā īstena maza zinātniece. Galda baltā "formaikas" virsma spīdēja kā lakota, jo Lienīte bija ļoti kārtīga meitene. Kā daždien lietpratēja viņa jauno grāmatu vispirms pamatīgi apskatīja, izņēma to no raibā apvalka, apskatīja, kā izdevies iesējums, apoda to un atrada, ka par šo nevarēja neko daudz sūdzēties. Laikam krievi bija atvēlējuši drusku jēdzīgāku iespiedkrāsu. Lienīte atlika grāmatu atpakaļ apvākā un to pamatīgi izšķirstīja, aplūkodama ilustrācijas. Tur bija attēloti zaķi, stirnas, brieži, lapsas, vilki, lācis un arī svešādie ļaunie ērmi jenoti, kas bija ievazāti no Krievijas un plēsa un izkoda vietējos dzīvniekus. Lai labāk apskatītu skaistā attēla platradzi alni, Lienīte uzstutēja sev grāmatu priekšā uz galda stāvus.

Stingrāki uz galda uzsitot, no vaļīgā sējuma muguras izbira

mazs kukainītis.

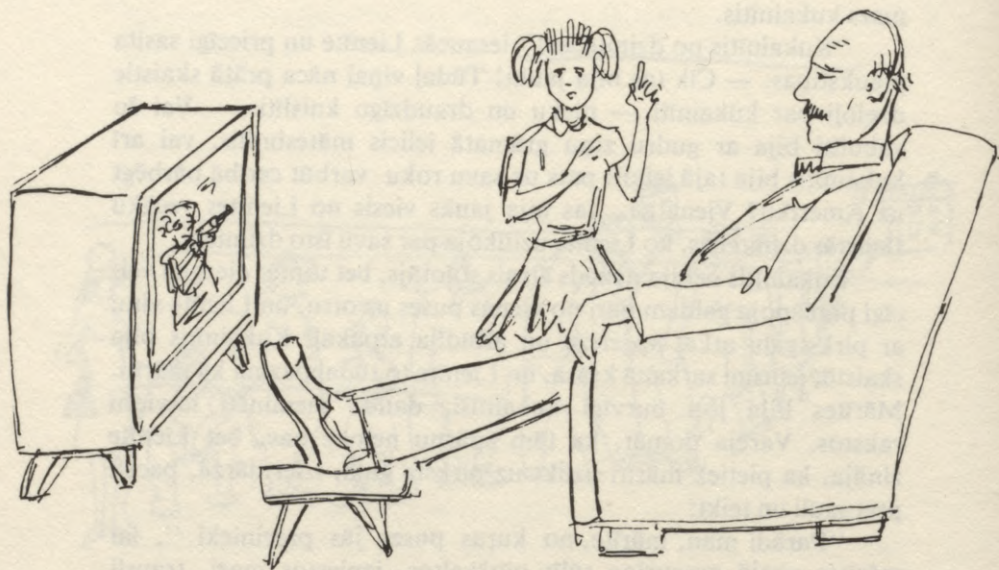
“Kukainītis no dzimtenes!” iesaucās Lienīte un priecīgi sasita plaukstiņas. — Cik tas bija jauki! Tūdaļ viņai nāca prātā skaistie dzejoļi par kukainīti — nieku un draudzīgo knislīti. — Vai šo vabulīti bija ar gudru ziņu grāmatā ielicis mātesbrālis, vai arī kukainītis bija tajā ielīdis pats uz savu roku varbūt cerībā pārbēgt uz Ameriku? Vienalga, tas bija jauks viesis no Lienītes vecāku skaistās dzimtenes, ko Lienīte uzlūkoja par savu īsto dzimteni.

Kukainītis nebija nekāds ātrais soļotājs, bet tomēr diezgan veidīgi pārchāpoja galdam pāri no vienas puses uz otru, un Lienīte viņu ar pirkstgalu atkal apgriezta un atbīdīja atpakaļ. Kukainītis bija skaistā, iebūrī sarkanā krāsā, un Lienīte to tūdaļ pazina kā mārīti. Mārītes bija ļoti burvīgi kukainīši, daudz pieminēti latviešu rakstos. Varēja domāt, ka tām spārnu nemaz nav, bet Lienīte zināja, ka pietiek mārīti uzlikt uz pirksta gala, iziet dārzā, pacelt pret sauli un teikt:

“Parādi man, mārīte, no kuņas puses jās precinieki”, lai mārītes apaļā muguriņa tūlīt pāršķeltos, izplestos mazi, trausli spārniņi un mārīte aizlidotu tieši tajā virzienā, no kuņa drīzumā jāsagaida precinieki.

Lienīte, būdama gudra meitene, krietni vien saprātīgāka par saviem gadiem, zināja, ka par preciniekiem viņai vēl labu laiku nebūs jāraizējas un ka tāpēc ar mārītes aizludināšanu nav jāsteidzas. Vismaz kādu laiku viņa to varēja paturēt pie sevis kā jauku ciemiņu no tālās dzimtenes. Lienīte jau pietrūkās kājās, lai skrietu ar ziņojumu pie mātes, kad viņai ienāca prātā daudz labāks padoms. Viņai arvienu bija lielas raizes ko dāvināt uz Ziemsvētkiem mātei un tētim. Saprotams, varēja jau atkal darināt kādus zīmējumus, bet Lienīte gluži labi zināja, ka tā ir tikai lāpīšanās. Ne mātei, ne tēvam tādi zīmējumi nebija vajadzīgi, un tos uzzīmēt arī nebija nekāda liela lieta. Šoreiz viņai bija izdevība pārsteigt vecākus ar tiešām jauku un vērtīgu dāvanu, — ar kukainīti no dzimtenes.

Kukainītis bija tikai dažas dienas kaut kur jāuzglabā un jāiesloga, lai tas neaizlidotu. Lienīte sameklēja pudelīti, kuņā bija glabājušies vitamīni, izskaloja to tīru, novietoja tajā kukainīti un aizsēja galu ar tīru, šķidru lupatiņu — lai izeja būtu noslēgta, bet lai tvertnē iekļūtu gaiss. Viņa atstāja pudelītē pilienu ūdens, lai mārītei būtu ko nodzerties. Bija arī jāpadomā ko dot mārītei ēst, jo ilgajā, gaņajā ceļā no tālās dzimtenes kukainītis taču bija briesmīgi izsalcis. Vispār, tas bija gatavais brīnums, ka mārīte gaņo ceļu bija pārcietusi bez barības un pat bez ūdens, tomēr spēja tik mundri rāpot! —

Noglabājusi pudeli ar ciemiņu no dzimtenes drošā vietā, Lienīte aizskrēja uz dzīvojamo istabu. Ar brāli, protams, par kukaiņiem nebija ko runāt, viņš interesējās tikai par šaujamiem ieročiem un automobiļiem. Lienīte devās pie tēva, kas sēdēja pie televīzijas, un jautāja bez aplinkiem:

“Papu, ko kukaiņi ēd?”

“Kāpēc tu uzreiz sāc raizēties par kukaiņiem?” brīnījās tēvs. “Vai tev ir kāds iekodis?”

“Nē, nepavisam ne!” teica Lienīte steidzīgi. “Es tikai tāpat prasu. Zināšanai.”

“Kukaiņi ir visādi,” teica tēvs dziļdomīgi. “Daži ēd lapas un augļus, kā piemēram, slavenā Vidusjūras muša, kas apdraud Kalifornijas apelsīnu dārzus. Citi kukaiņi pilnīgi nekaitīgi izsūc no ziediem medu, kā piemēram bites, un pie tam vēl sakrāj to šūnās savam saimniekam par labu, tā ka medu var vēlāk pielikt karstam pienam, ja tev kādreiz iesāpas kakls. Tādi kukaiņi ir labi. Vēl citi, piemēram skudras, ēd visu, kas tikai pagadās. Ja nokrīt zemē krikums gaļas, skudras tūlīt ap to salasās kā melns murskulis un noēd tā, ka ne kripatas nepaliek pāri. Tā skudras rūpējas par tīrību dārzā un pagalmā un nav nemaz tik sliktas, kā cilvēki bieži vien domā. Vēl citi kukaiņi, piemēram odi, var būt arī par nastu un nepatīkšanu. — Tie slepeni uzsēstas cilvēkam kaut kur uz kailas miesas, iedūņ viņam ādā savu smeceri un — sūc asinis.”

Lienīte nepatikā noskurinājās.

“Ko ēd mārītes?” viņa vaicāja.

“Mārītes? O, tie ir labi kukainīši, nevienam ļauna nedara. Ko nu par mārītēm! Tās, ja ēd, tad varbūt kādu lapiņu vai zālīti. Kā tev ienākušas prātā mārītes? Vai tu par tām kaut ko izlasīji savā jaunajā grāmatā?”

Lienīte jau gandrīz gribēja atzīties, ka viņai ir mārīte no dzimtenes, bet vēl laikā apķērās, ka dāvanas lielākais jaukums taču ir — pārsteigums, un nesacīja nekā. Tēvs mīlīgi noglaudīja labajam bērnam galvu, un Lienīte aizskrēja pie mātes.

Māte patlaban iekrāva svaigi izmazgāto veļu savas moderni celtās mājas ērtajā sienas skapī.

“Mammu,” teica Lienīte, “vai tu nevarētu man iedot savu mazo dārglietu kārbīņu? To caurspīdīgo. Tajā tev gandrīz nekas nav iekšā.”

“Ko tad tu tur gribi glabāt?” brīnījās māte. “Tev taču ir pašai savas kastītes.”

“Jā, bet tās nav caurspīdīgas,” tiepās Lienīte. “Es jau neprasu, lai tu to atdod pavisam. Tikai aizdod uz kādu laiciņu.”

Māte zināja, ja Lienīte bija kaut ko īpaši uzgribējusi, tad tik viegli neatlaidās. Viņa varēja vai dienām ilgi staigāt apkārt vecākiem un “džinkstēt”, atkārtot savu lūgumu visādos balss locījumos. Uz svētkiem mātei bija bezgala daudz mājturības darbu, un tāda džinkstētāja Lienīte būtu tikai par traucēkli. Tāpēc māte, lai tiktu no meitenes vaļā, nemaz nepūlējās viņu nopratināt, kādam nolūkam kārbīņa vajadzīga, devās pie kumodes, sameklēja prasīto, izbēra no tās nedaudzus spīdulīšus un iedeva Lienītei, piekodinādama tikai, lai kārbu neapdauza, nesaskrāpē un lai nelej ūdeni iekšā.

Ir zināma lieta, ka pēdējās dienas pirms svētkiem ļoti gaŗas. Patiesībā tās ir visgaŗākās dienas gadā, un Lienītei likās, ka viņa Ziemsvētkus nemaz nesagaidīs. Un tomēr tie pēdīgi pienāca. Tēvs pārveda mājās eglīti, to visa ģimene ar kopīgiem spēkiem skaisti appuŗķoja, un tad — tik ilgi gaidītais, jaukais Ziemsvētku vakars bija klāt! Māja patīkami smarŗoja pēc tītara cepeŗa un pīrāģiem, eglīte spoŗi mirdzēja daudzo elektrisko sīkspuldzīŗu gaismā, ģimene sapulcējās ap svētku kociņu, nodziedāja svētku dziesmas, un sākās pats jaukākais brīdis — dāvanu saiņu atvērŗana.

Mazais brālis atkal saņēma jaunu sprakŗķoŗu ŗauteni, automobili un skrituŗslīdas. Lienīte, kas ar lellēm nespēlēja, no sava sainīŗa izņēma skaistu svīteri, kurpes un rokassomiņu vienā krāsā, kā viņa to bija vēlējusies un, saprotams, vairākas grāmatas gan ar

bildēm, gan bez tām.

Tad ar savām dāvanām nāca bērni. Brālis bija ar sarkanu un zilu zīmuli uzzīmējis lielu, greizu automobili, bet Lienīte pasniedza saviem vecākiem zelta papīrā ietītu, ar sārtu lentīti pārsietu sainīti.

Māte brīnīdamās nolobīja papīru. Dāvana izrādījās viņa pašas caurspīdīgā sīko lietu kārbā. Un tā izskatījās gluži tukša! Bet Lienīte nocēla vāku un, priecīgi sasarkusi, sauca:

“Kukainītis no dzimtenes!”

Māte nolika kārbīņu uz galda, un visi svētku svinētāji noliecās pār to, lai kukainīti labāk saskatītu.

Lūk, tur jau tas gausi rāpoja kārbas dibenā starp divām mazām zaļām lapiņām, kas bija ieliktas kukainīšam par barību, bet kuņas tas nebija aizmisis.

Iestājās savāds klusums.

Vecāmāte pabīdīja Lienīti sāpus un, tuvredzīgās acis piemiegunsi, piebāzās kārbīņai pavisam tuvu klāt.

“Blakts!” viņa iesaucās. Gaisā pazibēja viņas gaŗā, kaulainā roka, atliektais īkšķis iesniedzās kārbīņā un nospieda kukainīti tā, ka nosmirdēja vien.

“Trīsdemīt gadus, kamēr Amerikā, nebiju redzējusi blakti!” viņa sacīja. “Domāju, varbūt šo asinsūcēju šinī zemē nemaz nav. Bet, paskaties vien — ir gan!”

“Tā bija tēvoča grāmatā no dzimtenes!” sauca Lienīte apjukusi.

“Tā tas ir ar šīm krievu pārraudzītajām dzimtenes grāmatām,” teica tēvs, nepatikā vilkdams dvašu caur zobiem. “Pētī tās un krati cik uzmanīgi gribēdams, arvienu tajās paslēpies kāds draņķis!”

Ģīmetne

1.

Ziema bija tikko sākusies. Trūcīga sniega kārtiņa kā izdēdējusi flaneļa sega klāja bulvāru maurus. Mākoņi, pelēki kā vecs maiss, gandrīz skāra namus, kas bēdīgi blenza ar saraudātām rūtīm. Paceldamies pāri visai pilsētai, Pēterā baznīcas tornis līdz pusei grima miglas lēvešos, atgādinādams stabu, kas balsta telts jumtu.

Svētdienas rītā ielas bija patukšas, un tāpēc Klāvs Raipals droši gāja cauri pašam Rīgas centram pa Brīvības ielu un Raiņa bulvāri, citādi viņš jau sen bēguļoja pa sānieliņām, lai neviļus satikto seno paziņu sejās nebūtu jāskata iztrūcināšanās un līdzcietība.

Klāvs gāja un domāja: gudrais un nelaimīgais Edgars Po kādreiz sacījis: lai vīrietis justos laimīgs, tam nepieciešamas četras lietas — veselība, mīla sievietei, mērķis un neskaudīgs prāts.

Klāvam nebija nevienas no šīm lietām, un viņš jutās nelaimīgs. Ar veselību klājās panelāgi. Mūžam viņu neatstāja visādi krimšķi, kreksti, klepi un kāsi, skabargaini un riebiņi sīkstī; viņš ātri gura, naktis negulēja un svīda. Viņa roka bija kļuvusi tik vēsa, glēva un plāna, ka to saņemt sveicienā bija vienkārši pretīgi. Klāvs pats savā laikā nicināja šādas rokas. — Mīla sievietei? Klāvs vērmelīgi nopīrdza. Tādas vairs nebija. Diezgan viņa nomocījās, nīkdama Klāvam līdzī krogos, glābdama to no sliktiem draugiem un paciezdama viszultainākās nievas un pārmetumus, ar kādiem spēj apkraut savu draudzeni vienīgi mākslinieks, kuŗa karjēra neglābjami irst. — Mērķis? Kāds vairs varēja būt Klāva dzīvei mērķis? — Neskaudīgs prāts? Vienīgais, kas Klāvam vēl atlikās, bija skaudība, karsta un svilinoša, kas uzklupa kā žņaudzējs ik reizes, kad viņš sastapa kādu senu līdzgaitnieku, kam dzīve bija gājusi uz augšu.

Klāvs apstājās. Operas baltais un cēli pilārotais nams pacēlās taisni viņa priekšā. Opera — viņa sapņu mauzolejs. Lēniem, šļūco-

šiem veča soļiem viņš nogāja gar fasādi līdz aktieŗu ieejai, atkāpās un palūkojās augšup. Lūk, mazie lodziņi pašā jumtā — dekorāciju darbnīca. Tur Klāvs bija sastrādājis veselus piecus gadus. Lēnām, bet droši viņš, vēl mākslas akadēmijas audzēknis un pats jaunākais visā darbnīcā, izvirzījās līdz pat dekorātoru palīgam, kas pēc meistara skicēm būvēja maketus un vadīja inscenējuma tehnisko izveidošanu. Viņam bija pasakaini veikla roka, droša acs, zibeņātra apķērība un īsta dekorātoru vēriens, to atzina visi. Vēl tikai mazliet izdienas, gadu rutīnas, piedzīvojumu, nevar taču tūlīt uzticēt inscenējumu jaunam cilvēkam tikai tāpēc, ka viņš to spēj veikt... Tomēr uz patstāvīgu debiju ilgi vairs nebija jāgaida. Apzinādamies savu pārkumu, Klāvs toreiz turējās palepni, ģērbās smalki un pādroši. Sākumā viņu izsmēja, vēlāk kopēja. Un turpat, kāpnēs uz skatuvi, viņš sastapa baleta koristi Intu, kuŗai pēc Edgara Po teorijas vajadzēja kļūt par otro no četrām vīrieŗa laimes sastāvdaļām. Cik bieži viņi kopā neiznāca pa šo paŗu aktieŗu izeju? Klāva atmiņa maigi aptecēja trauslo, tomēr vingro Intas augumu, pakavējās pie viņas ķīniski ieŗķītajām acīm, kas smeļoties tik mīļīgi piemiedzās, pie apaļīgajām lūpām, kas allaŗ drusku stiepās uz priekŗu, kā skūpstam. Cik dīvaini, pat tagad vēl caur noplukuŗo mēteli Klāvā iedūrās senā sīvā sāpe, senais greisirdīgais naidis pret saviem priekŗstečiem, kādu, diemŗēl, netrūkst nevienam skaistas un vieglprātīgas koristes draugam. Bet viss tas toreiz aizmirsās, viss piedevās pats no sevis; mīlestība taurenīgo meiteni izaudzēja gudru un nopietnu. Bet tad — ŗi pastāvīgā strādāŗana pa naktīm, stiprināŗanās ar degvīnu, kas bieži izvērtās īstās orgījās, ŗi nolādētā bohēma, pudeļbiedri deļotāji, kas visu mūŗu neizkļūst no koŗa, krogusbrāļi dekorātori, kas visu mūŗu nonīkst kā dekorātoru algādŗi, nelaimīgā iedomā, ka māksliniekam nepiecieŗamas pārmēŗības, trakoŗana un pagrimŗana... Klāt nāca vēl nelabie un pastāvīgie dekorāciju darbnīcas caurvēji, sapuvuŗās līmes necieŗamā dvinga, biezie un indīgie putekļu mākoņi, kas kā krāsains mākonis izŗaujas no katra veca dekorāciju audekla gabala, kam jūs pieskaŗaties. Viss tas sagŗāva Klāva raksturu, veselību un karŗeru. Nācās aiziet no operas, sākās kļīŗana pa provinces skatuvēm, skumju slīcināŗana biedŗību bufetēs un rīteņkrogos un nu — viņŗ gāja izvāļējis kā ēna, netīrs, neskūts, noplucis un oda pēc degvīna jau agrā svētdienas rītā. Klāvs juta nāvīgu naidu pret visu pasauli, pat pret savu bijuŗo draudzeni, kas tik ilgi un izmisusi turējās pie viņa arī tad, kad vairs nebija cerību tikt atkal tālāk uz augŗu. Jo dziļāk Klāvs grima un jo Intas panāku-

mi gāja kalnup, jo Klāvs savā ievainotā lepnumā kļuva skarbāks, nežēlīgāks, rupjāks. Pēdējie mēneši viņiem pagāja vienās ķildās, un visas tās iesāka Klāvs. Un tovakar, kad Inta pirmo reizi dejoja mazu solo lomiņu, Klāvs viņu vairs neielaida pie sevis.

Klāvs novērsās no baltā nama un gāja. Mazā mērogā šis gājiens atkārtoja viņa karjēru — viņš devās no operas turp, kur dzīve atklāj visu savu nabadzību un skrandas. Izsoļojis cauri dzelzceļa viadukta mitrajām, tumšajām velvēm, viņš nonāca pie lielajām noliktavām, kuņas, neraugoties uz netīro balto kaļķojumu, joprojām vēl dēvē par sarkanajiem spīķeriem. Viņš nebija viens lielajā Centrāltirgus priekšpagalmā. Vesela ļaužu plūsma norādīja ceļu kurp iet. Šis cilvēku straumes malā ik pa divdesmit soļiem stāvēja kāds lejerkastnieks un ar gurdu vai izklaidīgu, bet katrā ziņā gluži nepiemērotu sejas izteiksmi kloķēja savu mūzikas mašīnu. Cik savādi — visbrašākie marši un jautrākās dejas, ja tās spēlē lejerkaste, kļūst dīvaini skumjas kā novārgusī jūrascūciņa, kas dēd būri uz lejerkastes, vai mērkaķēns, kas salst, nelūkojoties uz nerra svārķeļiem un zvārguļu mīci.

Starp noliktavu rindām atvērās plašas ejas, kuņās pūlis murdēt murdēja. Barā tomēr bija stingra kārtība. Blīvas ļaužu upes plūda pretējos virzienos katra gar savu ielas malu, kur uz nekaltajiem akmeņiem bija apmetušies savas nabadzības pārdevēji. Kas tik viss tur nebija? Šīs milzīgās universāltirgotavas cenu sarakstu vajadzētu iespiest kā konversācijas vārdnīcu divdesmit sējumos. Uz netīrām segām vai vienkārši uz nekaltajiem akmeņiem gulēja viss, kas vien cilvēkam var piederēt stundā un nestundā. Jūs tur varat nopirkt mākslīgu kāju un balerīnas mākonīgos bruncīšus; prāvesta stērķelēto apkaklīti un gaŗās matadatas, kādas valkāja grizetes ap gadsimtu maiņu. Jūs atradīsiet tur sulaiņa livreju un ministra ordeni; morfinista šļirceni un saderināšanās gredzenu ar sirdīm un dūjām; graciozu porcelāna marķīzīti blakām vecām koka tupelēm. Viss, ko trūkums liedz paturēt, kas nonācis aplamās vai nesaprašas rokās, zagts, atrasts, bēniņos sagrabināts, gulēja ielas malās tumšās netīrās grēdās kā jūras mēsli, ko izskalojusi dzīves vētra.

Starp abām straumēm pūlis bija drusku šķidrāks, un pa to jaucās ļaudis, kas pārdeva tikai vienu vai tikai dažas vērtīgākas mantas — stulmu zābakus, kas gluži jauni vai vismaz spoži nospodrināti karājās saitē pār plecu, mēтели, ko ar laistīgo oderi uz āru nēsāja uz rokas, apšaubāmu zelta pulksteni, ko pārdevējs turēja pie ķēdes, kamēr pircēja aplūkoja.

Ne tikai trūcīgie piepulkoja šo tirgu. Drūzmā jaucās arī antikvāri, jaunbagātnieki, mākslinieki, visādi pārgudrinieki un

fantasti, kas cer no atbirām izmakšķerēt dārgumus. Katrs no šiem meklētājiem zināja stāstīt tūkstoš leģendu, kā bezcerīgā sadriskātu bulvāromānu kaudzē atrasts nodilis sējumiņš, iesiets īstajā franču fanfaru vai vēdekļa stilā; kā no trauku drumstalu un suņu gubas izkacēta īsta Vedžvuda cukurnīca, Holandes fajansa krūka vai Bohēmijas stikla glāze; kā mēbeļu drupās un grabažās atrakti Čipendēla, Spindlera vai mūsu pašu Bauskas meistargaldnieku darinājumi. Atrasto mantu tad restaurē, uzspodrīna, rāda radiem un draugiem, reizēm pārdod tālāk, un bieži vien nav nemaz ilgi jāgaida, kad tā, slaidā lokā izgājusi caur daudzām rokām, atkal atgriežas lausku un lupatu čupās pie sarkanajiem spīķeriem, lai varbūt atkal sāktu brīnišķo ceļojumu kā ūdenspile no peļķes uz mākoņiem. Bet šādi laimīgi atradumi tikpat reti kā laimesti loterijās vai hipodromā; kaislīgie un pastāvīgie sīkumtirgus apmeklētāji ir jo tuva rada spēlmaņiem; visi viņi gaida lielo ķērienu, kas nekad nenāk. Dažu labu reizi arī Klāvs, gan vienmēr nesekmīgi, bija šeit pastaigājies ar slepenu cerību par smiekla naudu nogrābt kādu vērtību. Pat tagad, atnācis ar gluži noteiktu un neatliekamu vajadzību, viņš kāri ar acīm aptekāja mantu kaudzes. Tomēr šoreiz tajās rēgojās tikai nabadzība.

Klāvs iegriezās ar koka sētu iežogotajā nodalījumā, kuņā tirgojās profesionālie sīkumnieki. Tur rindojās gatavo drēbju un apavu bodītes. Kāds īpatnējs, lēts un pretīgs glumums piemīt šīm sīkumtirgus mantām, kaut gan tās nākušas tieši no drēbnieka. Tās vēl ilgi ož pēc nabadzības, piesmakuša priekšpilsētas vienistabas dzīvokļa, kuņā trūcīgais drēbnieks šuvis un gludinājis. Viss šķiet par šauru, īsu, sataupītu. Apavi liekas spoži nevis tāpēc, ka jauni, bet ka nospodrināti. Tā ir visneinteresantākā tirgus daļa.

Tālāk seko mēbeļnieki — paceļas veselas piramidas apdauzītu plauktu, nobružātū skapju, izlōdzītu galdu, sadriskātu blakšu perēkļu dīvānu, kuņu izsēdētie sēdekļi tikpat nelīdzeni kā nekaltais bruģis, uz kuņa tie stāv. Pāri visai šai saskrābāto pulējumu, sačulgāto finieņu un apdrupušo kokgriezumu godībai žilbinādami slais-tās visu formu un visu veidu spoguļi, atspoguļodami savos sašvīkātajos, plankumainajos un viļņainajos stiklos gaišo Dieva pasauli tikpat sašķiebtī, kroplī un nejēdzīgi kā pasauleslāpītāji rakstnieki.

Cieši blakus mēbeļniekiem atradās metalla lūžņu tirgotavas. Klāvs jau apaļu gadu nebija pieskāries otām, taču neviļus apstājās neliela veikaliņa priekšā, kas līdz pat augšai bija piebāzts ar misiņa, vara, bronzas un niķelētām lietām. Visas sūbējuma un apskapstējuma nianses no purva dūņu melnā zaļuma līdz kodes pelēkam, liķieņa zaļam un prusaku pulvera dzeltenam laistījās kā

kādā Monē vai Sisleja saulrieta gleznā, vai vēl labāk — rudenīgā birzī. Tālāk čurnēja vesela rinda vecu dzelžu vai, pareizāki sakot, rūsas pārdotavu, kuņās krāsas mainījās šaurākā gammā, tikai no sarecējušu asiņu līdz blēža matu sarkanajai blāzmai.

Beidzot Klāvs iegāja apdrupušu zaļganu ķieģeļu sētu iežogotajā vecajā īstajā sīkumtirgū vai utenē, kā to tauta dēvē. Viss plašais sētsvidus bija viens vienīgs neticami novalkātu un netīru drisku un kankaru klājiens. Te redzēja gaŗas grēdas pilnīgi izjukušu, gandrīz vai putrā savalkātu kaŗoku, segu, veļas gabalu, kurpju, zābaku, dubļu. Vietām bija uzcelts kaut kas līdzīgs redeļu stirpām, pie kuņām kā nejauki melni ietrūdējuši augļi veselīem ķekariem karājās veci apavi, bet tomēr jau daudz maz salāpīti, pazolēti, trekni notrānoti, pievaskotām plaisām.

Tas bija Klāva nāciens mērķis. Izbāzis noliesējušo kaklu no uzsistās apkakles, rokas caurajās kabatās sabāzis, caur pieri blenzdams, viņš pētīja zābakus. Vienā sauļā viņam sildījās pieclatu gabals, par to šodien nepieciešami vajadzēja iegūt jaunus apavus. Vecās kurpes varēja valkāt patiesībā tikai sausā laikā: noplīsušās pazoles tām jau sen atvietoja vecas avīzes, kuņas ik dienas nācās rūpīgi iestiprināt. Slapjdraņķī iznāca staigāt tikpat kā basām kājām. Bez tam, arī kurpju virsas drīzāk atgādināja meŗģīnes nekā kurpi, un ja kājās nebija zeķu, tas izskatījās pavisam nelāgi.

Klāvs atkabinaja no redēlēm kādu kareivju tanku pāri, ko droši vien bija nočiepis un pārdevis kāds virsdienestnieks. Zoles atgādināja mozaiku — mākslīgi sasītu no sīkiem dažādiem ādu un gumijas atgriezumiem. Virsāda likās vesela, bet kad to ciešāk paspaidīja ar īkšķi, pievaskotās plaisas pussatrunējušā ādā atvērās un zābaka purns sāka smaidīt kā sakrokojusies veca seja. Tomēr, salīdzinot ar tiem, kas kājās, šie likās brangi apavi, un Klāvs sāka kaulēties.

Ar sasolišanos neveicās. Kad cena nolaidās līdz pieciem latiem, Klāvs iedomājās, ka jaunus zābakus nepieciešami aplacīt, un kaulējās vēl, lai atlicinātu arī kortelītim. Tā viņš vaidēdams un zūdīdamies apstaigāja vai visus zābacniekus, piecenojās vai simt pāriem, bet katru reizi, kad vajadzēja šķirties no pēdējiem pieciem latiem, viņa sirds sāpīgi noraustījās: vai tiešām visu dienu un varbūt vēl rītdienu būs jāpaliek bez lāsītes? Ar apkaunojumu un skumjām viņš pamazām noprata, ka laikam arī šoreiz pāries mājās ar tiem pašiem vecajiem apaviem, kuŗos kājas visu laiku tik neŗēlīgi sala. Ņēlabaini saraucis pieri, Klāvs mīņājās un raudzījās apkārt. Centrāltirgus restorāns nebija tālu... Te viņa skatiens apstājās pie kādas vecu vaskadrānu gubas. Pateicoties lakotai, glumai virsai,

starp tām bija iekļuvusi kāda glezna — neliels salauzīts audekls, bez ķīlrāmja, sagriezies kā tāss. Klāvs piegāja un paspēra to ar sava zābaka atliekām.

“Uja, ausaini, nespārdi mantas,” uzbļāva pārdevēja, milzīgi resna sieva, ģērbusies tikpat raibi kā viņas salēverotās vaska drānas. Bet Klāvs nedzirdēja. Viņš raudzījās saplaisājušā un notašķītājā gleznā. Starp traipiem tikko jaušami viedās cēla, pa daļai jau nobirzusi piere, zem tās dzīvas acis, kas raudzījās tieši skatītājā. Klāvs labi pazina šo gleznotāju triku, ko tik skaisti pielietojis slīpētais Leonardo savā Monnas Lizas ģīmetnē; šādi gleznotas acis visu laiku it kā seko aplūkotājam. Ne jau tas saistīja Klāvu, bet šo acu un visas sejas dedzīgā, pašcieņas pilnā izteiksme. Tā varēja skatīties tikai vīrs, kas, izpazinis dzīvi, pieņēmis to ar visiem ļaunumiem un labumiem, nebaidās vairs ne no kā un tāpēc var gandrīz visu.

“Cik maksā glezna?” Klāvs prasīja, pats sev par brīnumu, skaidri un noteikti.

“Pieci lati,” zobgalīgi atcirta sieva, vērodama apdilušo pircēju.

Klāvs saknieba lūpas. Sievas vīpsna viņu aizskāra. Te taču runa bija par mākslu un mākslinieku. Viņš atplēta roku un ar dendija nevērību pasvieda savu pieclatu sievai. Vecene, pārsteigta un mazliet sakaunējusies par pārmērīgi uzprasīto cenu, izvilka no lupatkaudzes un pasniedza Klāvam visās četrās daļās sašķīrušos, kādreiz ļoti grezno logatu, kas bija tā ķirmju saurbināts un sapuvis, ka draudēja sabirzt turpat rokās kā kūdra.

Sapīcis par savu pārsteidzību, Klāvs ietina rāmja atliekas audeklā, pasita pirkumu padusē un tecīņus vien devās prom. Tālāk nost no sīkumtirgus; kaut tu arī nekā nepērc, bez naudas tur nepatīkami slaištīties. Un kājas arī nejēdzīgi sala.

Pēc pusstundas Klāvs jau bija savā Vārnu ielas pagrabā. Mitekļis pilnīgi atbilda viņa pašreizējam sabiedriskam stāvoklim un tērpam. Tā bija panīkušas galdniecības materiālu noliktava ar aizstiklotu šķirbu loga vietā. Pie sienas viena otrai galā atradās divas guļamlāvas; gar otru sienu — metru plats daudzstāvains plaukts ar mēbeļfinieņu blāķiem. Gar griestiem kaltēšanai zemu noblīvēti dēļi un plankas. Kuls nobērts ar biezu zāģu skaidu kārtu. Noliklavā dzīvoja vēl viens no galdniecības zeļļiem, kas nedzēra mazāk par Klāvu.

Klāva garastāvoklis bija pavisam nejēdzīgs. Nekad, pat savu lielāko neveiksmju brīžos, kuŗu iemesli parasti bija dzērāja nolaidība, viņš tā nenicināja sevi kā tagad. Kā cilvēks var būt tāds mīkstmiesis un čaplaks — aiziet pēc zābakiem, bet nopērk nevis

degvīnu, ko vēl varētu saprast un pie gadījuma attaisnot, bet — vecu gleznu! Dusmu pilns viņš ar sparpu un troksni nosvieda pirkumu uz saplākšņu grēdas un tāpat, mēтели nenovilcis, jo noliktavā bija vēss, atkrita uz savas lāvas un nogrima drūmā apcerē.

Pēc laba mirkļa viņš pameta žultainu skatienu uz savu pirkumu. Glezna bija mazliet atritinājusies, un atkal tieši pretim raudzījās ģīmetnes uztraucoši pašapzinīgais skatiens. Klāvs piecēlās, satvēra audeklu un piegāja pie rūts, kas bija tā notaukota un mušu nosēdēta, ka izskatījās kā matstikla.

Glezna likās samērā jauna — pagājušā gadsimteņa beigu ražojums, bet tik netīra, ka maz ko varēja saskatīt.

Ēvelskaidas čabīnādams, Klāvs iegāja darbnīcā, īstos pusgatavu mēbeļu džungļos. Balti noskrāpēti un nofinierēti, presēs ieskrūvēti istabas lietu fragmenti un locekļi mudžekļojās, čūskojās un snaicējās ne tikai visos kaktos un gar sienām, bet arī sakārti pie griestiem. Kā mūžības pīšļi visam pāri gulās maiga bezgala smalku koka miltu kārtas.

Iekūris skaidu krāsniņu, uzvārtījis siltu ūdeni, Klāvs sameklēja mīkstu lupatiņu, drusku ziepju, terpentīnu un sāka ļoti uzmanīgi attīrīt gleznu no biežās netīrumu kārtas. Pēc stundas tā mirdzēja jau gluži koša. Vienīgi dziļās rievās, ko krāsā bija ievilkuši otas asie sari, palika tumšas, bet tas tikai vēl vairāk izcēla gleznojuma enerģiju. Klāvs nomazgāja arī rāmi — no dubļu pārvalka iznira sarežģīts kokgriezums ar daudzās vietās vēl saglabājušos īsto, seno spoguļzeltījumu. Turpat pie rokas bija līme un instrumenti. Klāvam nenācās grūti rāmi salabot, izgludināt gleznu, piestiprināt finiera gabalam un ielogot. Viņš nolika to labā gaismā un atkāpās.

Tas bija nevis veiklas, bet virtuozas un iedvesmotas rokas darbs. Nekādu sīkumu. Pāris precīzu ziedīnu veidoja cēlo, plato pieri, tumšās, ēnās iegrīmušās, bet toties jo redzīgās acis, noteikto degunu ar sarkanbrūnu ēnas traipu padegunē, nesimetriskās, plānās, enerģiski liektās lūpas. Apžilbinoši balta vecmodīga apkaklīte skaisti izcēla brūnīgsnējo seju un pasvītroja smalkā, bet gluži neuzkrītošā uzvalka tumšalus krāsu. Tas bija tikpat drošs un meistarīgs gleznojums, cik valdonīga un brīva tēlotā jaunā vīrieša poza un cik karsts un uzbudinošs viņa skatiens.

Klāvs gluži samulsa. Viņš nezināja daudz tik iespaidīgu un mulsiņošu ģīmetņu. Savā laikā, tāpat kā visi mākslas skolas skolnieki, viņš bija jūsmojis par Rembranta pašportretu trako trauksmi vai dedzinošo rezignāciju, Ticianas tēlu neatdarināmo, rāmo dižciltību, Džordžones jaunekļu saldkairo tvīkumu, El Greko grandu ekstatisko šķīstību, bet šis nezināmais meistars viņu nevis

sajūsmināja, bet vienkārši ķēra pašā sirdī.

Klāvs skatījās un skatījās. — Pakalsna, cieta seja, darboties dziņas satrauktie vaibsti, nevērīgā, brīvā poza, kuŗai netrūka neuzmācīgas elegances — tas taču bija viņš pats, vismaz viņa ideāls, seno labo, darbīgo tieksmju iemiesojums — brīvs, pašpārliecināts uzvarētājs cilvēks. Nabaga Klāvs netīriem pirkstiem raustīja sava savalkātā tumšzilā krekla apkaklīti un tikko valdīja asaras.

Piegājis pie kāda pusgatava tualetes galdiņa, kuŗā jau bija iestiprināta liela spoguļripa, Klāvs ilgi un drūmi tajā lūkojās: pretim blenza izburbējis, sarains, nelaikā savecējis dzērāja ģimīšis. Klāvs saraustīja svārkus, atsita galvu atpakaļ, mēģinādams pieņemt lepnu, pašapzinīgu uzvarētāju izteiksmi, bet iznāca tikai smieklīga grimase.

Sameklējis bārdas nazi, viņš ar platu līmes strīķējamo otu saputoja tās pašas marseļas ziepes, ar kuŗām bija mazgājis gleznu, noskuvās un pamatīgi nomazgājās. Tad atkal apstājās spoguļa priekšā. Tiešām, tagad pretim raudzījās kaut arī slimīgi bāla, bet tomēr asa, inteliģenta seja.

Kamēr Klāvs tā pētīja sevi un gleznu, sametās jau mijkrēslis. Ar lielu skaļumu un durvju sišanu darbnīcā iedrāzās Klāva līdziedzīvotājs, varen gaŗš, sauss un plakans vīrs, kas kustējās vienmēr it kā sāniski — ar plecu pa priekšu, kā šķirbā spraukdamies. Viss viņa stāvs atgādināja milzīgu kāsi — pleci augstu uzrauti, galva pieliekta kamiesim, pie kam viņa milzīgais sirpja deguns raudzījās tieši svērteniski lejup, kā tēmēdams kur uzknābt. Šim pusmūža vīram seja bija koši brūnas riekstu kodnes krāsā, kas, likās, ieģērējusies ādā līdz pat muskuļiem. Plānais, bet slaidais deguns, sākot no acu starpas, pakāpeniski kļuva arvienu tumšāks, līdz pašā galā sasniedza tik dziļu tumši mēļu toni, kādu var radīt vienīgi degvīns, dienišķi un ilggadīgi lietots. Ļoti gaŗās rokas viņam kuļājās kā zveņģeles gar sāniem, un pirksti izskatījās tik lieli, ķeburīgi, netīri, sarkani un nosaluši kā nule no vagas izvilkti burkāni. Vīram mugurā bija zils darba uzvalks un apdilis kailādas puskažoķelis.

Ieskrējis darbnīcā līdz vidum, viņš pārsteigts iecirtās Klāva priekšā un labu brīdi blisināja un grīļojās.

“Kad tevi dzīvais ārā!” viņš iegrabējās drebošā balsī, kā braukdam ar kaltiem akmeņiem pa nekaltu bruģi, “ko tad tu, šabas svinēsi, vai? Skat, kā piesukujies. Vai ta’ būsi ko uzbrūtējis? Meistars jau vienādi brīnījās, ka tu, jauns cilvēks, bet ar sieviešiem nemaz. Bet kas tad šis par skalagrimesonu?” viņš jautāja, pamanījis gleznu. “Bet kāpēc šim izdauzīts deguns?”

“Ko muldies, vai neredzi, ka tā ir ēna zem deguna.”

“Kur nu ēna, tik sarkana. Kur t' šo rāvi?”

“Pirku.”

“Ej nu, pumiķi, ej. Tad jau tā būtu pirmā lieta, ko tu šogad pērc, izņemot šņabi..., bet paga, paga, tu jau šorīt gāji zābakus pirkt. Kur t' šie ir, rādi šurp. Tie paši vecie kājā! Ak tad nodzēri gan naudiņu?”

“Nopirku gleznu, teicu jau.”

“Patiešām, gleznu?!” Zellis ar lielu brakšķi atkrita uz kāda dīvāna skeleta un sāka smilktēt, kas nozīmēja, ka viņš smejas.

“Nu tu esi galīgi šķīries no prāta. Ko tad tu ar to iesāksi, pazoļu vietā valkāsi? Āre, drēbe jau liekas pastipra, krāsa arī pabieza virsū.” Viņš pastiepa līku pirkstu ar greizu, varen melnu nagu, lai pataustītu gleznas virsu.

“Nagus nost. Saskrāpēsi,” pikti uzsauca Klāvs.

“Uja, uja, dārgumu vācējs,” noņurdēja zellis, tad izņēma no kabatas pusdzertu degvīna pudeli, ieņēma malku un pasniedza Klāvam. Sadzēruši abi sameklēja kartupeļus, ielika oglēs, sagādāja maizi un klusēdami ieturēja vakariņas. Klāvs visu laiku, pieri grumbodams, ko prātoja, reizi pa reizei pamezdams acis uz biedru.

“Guštel, tu man rīt aizdosi savus zābakus,” viņš pēkšņi sacīja.

“Atradies brālēns! Ko pērc par zābaku naudu visādus anafurķus? Skrien vien basām. Paskaties kur zābaciņi,” Gusts izstiepa kalsnās kājas kā ilksis un sasita kopā milzīgos trānotos tankus, “kā odziņas. Bet tu, puis, tos nevalkāsi.”

“Rīt man tos vajadzēs,” mierīgi atteica Klāvs un, iegājis noliktavā, sāka rosīties uz dusu. Gleznu viņš ienesa līdzī un nostādīja tā, lai varētu lūkoties tajā arī gulēdams. Krēslā glezna likās vēl dīvai-nāka, attēlotais vīrs vēl valdonīgāks un smalkāks.

2.

Kā parasti, Klāvu uzmodināja āmuru kladzēšana un ripas zāģa mežonīgā kaukšana. Tikko pavēris acis, viņš ieurbās ar skatienu gleznā un aplūkoja to labu ceturtdaļstundu. Tad, spēji nolēcis no lāvas, žigli saposās. Nomazgājies un sasukājies, cik spēdams iztīrīja savu uzvalku, rūpīgi apgrieza bārkstis, kas spurājās no bikšu galiem, un labu pusstundu nopūlējās sasiet savu kādreiz dārgo kaklasaiti tā, lai nebūtu manāmas driskas un traipi.

Apģērbies viņš iegāja darbnīcā. Spalgā, elektriskā gaisma, krizdama uz spodri baltajiem dēļiem un finieļiem, taisni sāpi-

nāja acis. Gaiss kā maltuvē bija smalku putekļu pilns, kuņģos pieci zeļļi locījās kā rēgi. Klāvs piegāja pie Gusta skrūvbeņķa, raudzīdamies zeļļa uzacīs, kas bija pieputējušas ar kaudzi.

“Dod nu šurp zābakus,” viņš sacīja, kā ciešu norunu atgādīnādams.

“Ej ratā,” atcirta Gusts, īgns kā daždien dzērājs no rītiem.

“Velc, velc veicīgi nost, pastaigā zeķēs, manējie tev tā kā tā par maziem.”

“Vai vāksies pie malas, puskanīķis tāds,” iebļāvās Gusts tik pikti, ka visi pārējie izstiepa kaklus. Bet te Gusts ieskatījās Klāvam sejā un aprāvās — tas bija pavisam cits cilvēks: pašapzinīgs, mierīgs, laipns un reizē arī pavēlošs.

“Nu, vai tu neesi gatavais pāķis,” Gusts teica raudulīgā balsī. “Nemsi vēl un nodzērsi, ko tad es iesākšu? Kur tev jāskrien?”

“Nekavē laiku, mauc žigli zemē,” skubināja Klāvs.

Gusts izlamājās vēl pāris reižu, nomauc tankus un pasvieda Klāvam. Tas pacēla tos, apoda un savieba seju.

“Satriepis atkal ar to sapuvušo trānu. Staigā nu ar tādiem.”

“Nu redziet,” Gusts sūdzējās zeļļiem, “nomauc draugam pēdīgos un vēl peļ.”

Apāvies, Klāvs uzkāpa pa šaurām kāpnītēm mazajā kantoņa istabiņā pie meistara. Augumā īss, meistars bija kantains un biezs kā čuguna bluķis un gandrīz nekustīgs. Smagi uzgūlies nekrāsotam galdam, viņš kaut ko lasīja lielā rēķinu grāmatā, iešķīries lapās visiem desmit briesmīgi neveikliem pirkstiem, kuņģiem dažam labam trūka pa pantam. Tikai par mata tiesu pakustiņājis galvu, viņš nelaipni palūkojās ienācējā.

“Labrīt, meistar,” sacīja Klāvs, “vai tad jums nemaz nesalst? Esmu krietni jaunāks par jums, bet man te būtu jāsilidās mētelī.”

“Nu, tavā mētelī es arī sēdētu, bet labu mantu negribas tērēt.”

“Jā, jūsējam gan ir skaista vadmala. Un vai zināt, tā zilā samta apkakle jums izskatās taisni kā kungam.”

“Skaties, pat apkakli viņš noskatījies,” iesmējās meistars. “Tikai apkakle nav zila, bet melna samta.”

“Nē jau, meistar. Jūs taču zināt, es agrāk strādāju pie krāsošanas, un lai nu ko, bet krāsas es pazīstu; zils, sevišķi elektriskā gaismā, izskatās gandrīz kā melns.”

“Vai gribi derēt?”

“Lai iet, uz pudeli alus. Sūtiet Gustu pakaļ.”

Meistars piegāja pie skapja un izņēma savu mētelī, kas bija rūpīgi uzkārts uz pakaļamā.

“Nu, krāsotāj,” viņš teica, “bleķo ragā!”

“Kad tevi piķis, tak melna,” sacīja Klāvs, maigi glāstīdams apkakli. “Vai zināt ko, meistar, man gan būtu viens liels lūgums.” Meistara smīnīgā seja acumirkli pārvērtās īdzīgā. “Aizdodiet man līdz pudienām savu mēteli.”

Meistars sarāvās kā čūskas kosts.

“Mēteli? Pagājšgad kā pašūts! Runā taisni kā drudzī. Par gultas vietu tu nemaksā mēnešiem, strādātājs arī neesi, tik kā darbnīcu izslauki vai kādu gabalu nobeicē. Žēlastības dēļ tevi turu, bet šis tev — mēteli...”

“Meistar, jūs esat labs cilvēks un tāpēc man to mēteli iedosit. Man ir veca māte, kas vienmēr slimo. Vai lai es tiešām eju to apraudzīt noplīsis kā ubags un sāpinu viņas veco sirdi? Gusts jau man savus tankus iedeva.”

“Par māti tu vari pastāstīt raibajam sunim. Un ka tu esi šitāds blēdis, to gan es nedomāju. Nē, nē, nodzeršanai man mēteļa nav.”

“Meistar, vai tad jūs mani turat par pēdīgo muļki? Ja es gribētu jums mēteli izkrāpt, es tak nestāstītu par slimu māti. Es jums apgalvotu, ka iešu kaut kur saņemt naudu, mantojumu vai parādu, un solītos pēc tam te visiem izmaksāt. Un tad jūs man uzticētos arī. Bet tā jau veca lieta, sacīsi taisnību, neviens netic. It kā cilvēkam, kas ir dzērājs un plencis, mātes nemaz nevarētu būt.”

“Nu, tad aizņemies no Gusteļa,” teica meistar, bet jau mīkstāk.

“Gusteļa kažoks smird pēc aitas, bet jūsējais tik skaistas vadmalas un ar samta apkakli. Vecā nodomātu, ai, kāds dūšīgs dēls!”

“Ek, nu tad rauj tevi nelabais!” nospļāvās meistar, “bet divpadsmitos esi atpakaļ. Piemini manu vārdu, citādi nodošu policijai.”

Kad Klāvs ar meistara mēteli mugurā iegāja darbnīcā, zeļļi mutes vien ieplēta. Pie noliktavas durvīm uz vadžiem karājās zeļļu virsdrēbes. No kādas kabatas rēgojās paglīts melnraibs kaklauts. Klāvs to izvilka. “Paklau,” viņš teica, “ja jau pats meistar man savu mēteli uzticēja, tad jau tu, Ješka, neliegsi man kaklautu.” Nenogaidījis atbildi, viņš to aplika un iegāja noliktavā. Zeļļi rokas vien noplātīja.

Labu brīdi cieši vērojis ģīmetni, Klāvs strauji izcirtās laukā.

Viņš soļoja taisni pa to pašu ceļu kā vakardien, bet šoreiz nevilcās kā nīkoņa vai večuks, bet soļus skaldīt skaldīja. Šodien sala stingrāk, un saule jau diezgan bieži piegāja pie viena otra loga mākoņos, lai paraudzītos lejup uz galvaspilsētu Rīgu. Kad Klāvs pienāca pie baltā operas nama, tas spožajā saulē laistījās tik apžil-

binoši, ka bija jāapstājas. Milzīgā un greznā nama priekšā Klāvs šorīt pirmo reizi sajuta nedrošību un šaubas par sava nodoma izdošanos. Viņš jutās dīvaini tukšs. Norijis siekalas, sarāvijs atkal pavisam sīks un mazs, viņš raudzījās visapkārt, kā palīga meklēdams. Pag', vai tur viņpus ielas laipni kā dzimtenes krastmala nemāja Romas pagrabs? Tikai vienu glāzīti. Tad viss būs atkal labi.

Steigšus vien viņš ieskrēja pagrabā. Biezais, siltais, vircotais krogus gaiss viņu apņēma kā piedevīgs tēvs pazudušo dēlu.

"Vienu kurzemniecīņu," Klāvs teica, atmaidzis līdz sirds dziļumiem.

Krodzinieks ielēja. Klāvs izstiepa roku un — jāva tai atkal nokrist — viņam taču nebija ne santima naudas. Tā viņi stāvēja aci pret aci — degvīns slaidajā, viegli apsvīdušajā glāzē, dzidrs, vēss un aicinošs kā līgava, un Klāvs sašļucis, drebošs, ievītis kā balons otrā rītā pēc karnevāla.

"Lai notiek kas notikdams," nočukstēja Klāvs un, drebošu roku satvēris glāzi, iesvieda to mutē kā svina lodīti.

Pāri pretim, bufetes lielajā spogulī viņš varēja novērot sava es brīnišķo pārvērtību. — Acis iegailējās, seja viegli piesarka, vaibsti atdzīvojās, vītuma grumbas izlīdzinājās — balons atkal varēja lidot. Un tas aizlidoja. Neraugoties uz rīta stundu, krogus bija diezgan pilns. Nogaidījis, kad krodzinieks gar gaļo bufeti aiziet uz viņu galu, Klāvs klusu izslīdēja no pagraba. Krūtis izgriezis, uzrāvis platmali pār acīm, viņš, milzu soļus sperdams, devās tieši pa aktieņu ieeju operā.

Pamanījis šveicaru, kas lūkojās savā glāžu būrī pie ieejas, Klāvs pielika pirkstu pie cepures malas un jautāja:

"Direktors atnācis?"

"Jā, bet... bet patlaban viņš aizņemts," sauca šveicars, bet Klāvs jau bija nozudis ejā, īsi piekļauvēja pie kabineta durvīm un iegāja.

Pie direktora patlaban sēdēja komponists Klotiņš, jaunā baleta "Spēlēju, dancoju" autors, nesen kā ieradies Rīgā no Liepājas operas — pajauns, patukls, briļļots vīrs ar platu, omulīgu un dzeltenu ģīmi kā rata sieru, pie kam viņa vaibsti bija tikpat sīki, nepareizi un labsirdīgi kā caurumi sierā. Direktors, kalsns, taisns un ass kā nazis, sēdēja viņam pretim, un abi, cik varēja noprast, diezgan sīvi strīdējās.

"Lieliski, ka jūs abus sastopu kopā," iesaucās Klāvs ar īsta karātavnieka nepiespiestību, sniegdams abiem roku; pie tam ar nolūku komponistam pirmajam un tad tikai direktoram. "Man šķiet, trešais šoreiz ir īsti vietā — kas gleznos jaunajam baletam dekorācijas?"

“Man prieks, Raipala kungs, jūs redzēt atkal, tā sakot, uz kājām,” sacīja direktors ar dzedru dzēlību. “Patlaban mēs tiešām spriedām par dekoratoru un domājām izvēlēties Posu vai Mačernieku.”

“Neder ne viens, ne otrs,” noteikti sacīja Raipals, “Posa patiesībā ir pastkaršu gleznotājs, kas mīl raudošos vītolus, saules pielijušas birzis, cerīnkrūmus un puķu paviljonus. Viņš izglezno jums katru sīkumu un pagatavos dekorācijas, košas kā novelkamās bildītes. Iedomājieties tikai jaunā baleta “Spēlēju, dancoju” baigo kapsētas skatu noritam kapu svētkiem uzpostā kapsētā ar svaigi grantētiem celiņiem un glīti aprīkotām kopiņām...”

Komponists nemierīgi sarosījās savā krēslā.

“Bet Mačernieks,” turpināja Klāvs, “ir salona gleznotājs. Viņa dekorācijas būs grandiozas un elegantas: lauku sēta — smailjuntaina kā pirmās šķiras dārza restorāns ķīniešu pagodas stilā, rijas krāsns un kalve atgādinās kamīnus franču lēņu kungu pilīs, bet kapliča — indiešu kapenes. Dodiet Posam dekorēt bērnu pasaku “Sprīdīti” un Mačerniekam opereti, bet nelaidiet viņus pie traģiska baleta, pie sencīgas tautas teiksmas.”

“Vai tik Raipala kungam nav taisnība,” sacīja Klotiņš gluži nobažījies.

“Nu, tad aicināsim pašu profesoru Caurkalnu,” teica direktors.

“Caurkalnu!” iesaucās Klāvs, skaļi smiedamies. “Tas tik būtu īstais vīrs. Tad jau labāk pasūtīniet dekorācijas kādam arhitektam vai archaiologam. Tas tik būtu varens joks — noklausīties Klotiņa sirdīgos ritmus uz pieminekļu valdes rekonstrukcijas fona!”

“Nu, ko tad jūs ieteiksīt?” asi jautāja direktors.

“Atklāti sakot, es nezinu neviena cita kā Raipala. Šo baletu, kam tik dziļi latvisks librets, vajaga pārvērst par tikpat nozīmīgu izrādi kā savā laikā Induli un Āriju, kad Kugas dekorācijas uz gadu desmitiem mums visiem iedabāja, kādām jāizskatās senajām latviešu pilīm. — Viss, kas mūsu tautas miņās baigs, tumšs, senlaicīgs, māneklīgs, sakopots šajā baletā: aiz katra pakšņa glūn kāds pestelis, spīgana, vilkatis, pūķis vai velis, un gaišais tautas gars cīnās ar visu to. Te vajaga parādīt riju, kas plata un domīga klusi sēž pakalnā aiz jūsu tēva mājām, smaržodama pēc simtgadīgiem kvēpiem un lupstājiem, kas aug ap to, un kuņas vēsajā, tumšajā piedarbā ieejot, jums, jau krietni lielam zenķim, vēl arvienu kļuva mazliet baigi. Te vajadzīgs tas ēnainais kapkalniņš, kas, vībotnēm, jāņa zāli, sīkiem bērziņiem un kļaviem pieaudzis, stāv ceļmalā aiz jūsu ganībām. Akmeņkrautā sēta ap to pavisam

zemē iegrimusi, kur kādreiz bijuši vārti, tagad pussagruvuši stabi ar satrunējušām dakstiņu redelēm pāri. Nosūnojuši krusti pavisam pazuduši gaņajā zālē; viss tas nemaz neatgādina kapsētu, bet kad jūs tur iecejat, liekas, pat putni aplust, vējš sastingst, un nakts laikā diez' vai jūs sadūšotos tur pastaigāties."

Klotiņš pacēla abas rokas pret direktoru. "Nu sakiet viens cilvēks, man liekas, ka es pats runātu," viņš sacīja. "Kad rakstīju šīm vietām mūziku, es aizbraucu uz tēva mājām un aptekāju visas senās vietas. Nudien, ļausim Raipalam pamēģināt."

Direktors pētīdams aplūkoja Klāvu. Drošs un mierīgs tas skatījās taisni acīs ar lepnu, pašapzinīgu skatienu kā vīrs, kas ne mirkli nešaubās par sekmēm. Gaisma, krizdama no augstā loga, asi izcēla viņa kalsenās sejas enerģiskos vaibstus. Deguns meta tumšu ēnu pāri lūpām. Kā gleznā, nodomāja direktors. Varbūt ar šo vīru nemaz nebija tik slikti, kā runāja. Nu jau trīs gadi, kopš viņš aizgāja no operas. Varbūt tas daudz pieredzējis, pārdzīvojis, nobriedis. Direktora skatiens lēnām noslīdēja līdz Klāva kājām, apautām vecos, neglītos, nespodri notrānotos Gusta tankos. Tie sakustējās, kā paslēpties gribēdami. Direktora uzacis nicīgi pacēlās.

"Bet, Raipala kungs," viņš teica kā pārdomādams, "daudz mākslinieku pāriet no galvaspilsētas uz provinces skatuvēm, bet ļoti reti tiem izdodas atkal atgriezties atpakaļ. Pēdējā laikā es neatceros neviena tāda gadījuma."

"Labi inscenējumi jau arī ir ļoti reti. Pēdējā gadā es neatceros neviena izcila," atteica Klāvs ar kaitinošu pārākuma smaidu, kas viņam pirms trim gadiem operā sagādāja dažu labu ienaidnieku.

Direktors klusēja. Klāva pašpārliecinātā valoda viņu aizskāra, bet arī intriģēja. Daudzi pazīstami mākslinieki mēnešiem ilgi virāja šā paša kabineta durvis, kamēr izkaulēja inscenējumu, bet šis vagabunds un pakļidenis nāk un ņem to kā sen solītu. Un viņa skatiens bija taisni neptīkami pašapzinīgs.

"Dodu jums divas dienas laika — uzmetiet dažu ainu skices, tad runāsim tālāk," sacīja direktors un piecēlās. Klotiņš sirsnīgi spieda Raipalam roku un, roku uz pleca uzlicis, aizvadīja līdz pat durvīm. Viņš pats labprāt iemeta, un dzērājs dzērāju palaikam pazīst un mīlē.

Izgājis vestibilā, Klāvs domīgs apstājās. Pirmais gājiens bija laimēts. — Dažu ainu skices... bet viņam nebija ne krāsu, ne otu, ne papīra, ne audekla. Ko darīt? Tik tuvu draugu gleznotāju, kas laistu savā darbnīcā un pie savām mantām, viņam nebija. Vai tiešām ieķīlāt meistara mēteli? Nē, to nedrīkstēja... Šinī brīdī no

gaiteņa uz skatuvi, puķainiem rīta svārkiem plandot ap melnajiem vingrināšanās triko, izlidoja balerīnas brokastot operas bufetē. Viņu vidū bija Inta. Pamanījusi Klāvu, viņa mirkli apstājās, drusku pietvīka, tad novērsās un gāja gažām. Trīs gadi bija aizritējuši, kopš viņa pēdējo reizi klauvēja pie Klāva mansarda durvīm.

“Inta,” pusbalsī sauca Klāvs.

Viņa apstājās, nepaskatīdamās Klāvā. Tas norija siekalas un varonīgi izgrūda: “Vai tu man nevarētu aizdot desmit latu?”

Nožēlošana un kaut kas līdzīgs riebumam pavīdēja Intas sejā. Te nu bija lepnais Klāvs Raipals, kas pat postā turējās iedomīgi līdz negantībai.

“Pagaidi,” viņa izdvesa un nozuda atpakaļ gaitenī uz skatuvi un ģērbtuvēm. Klāvs gaidīja. Šveicars ņirgājās savā stikla būrī.

Pēc brītiņa viņa atnāca, mēmi pasniedza naudu un nozuda bufetē.

Klāvs noslaucīja sviedrus, drebēdams no kauna un pazemojuma. Tad, dziļi ieņēmis elpu, devās laukā.

Kā vajāts viņš iedrāzās Romas pagrabā.

“Es laikam pirmīt aizmirsu jums samaksāt,” viņš teica krodziniekam, desmitlatu zīmi vicinādams, “lūdzu ielejiet vēl vienu.”

Norijis glāzi vienā guldzienā, viņš drusku apmierinājās.

Jā, Inta bija stipri pārvērtusies. Kļuvusi pilnīgāka, cēlāka, ne vairs vīzīgā, mundrā meitene, kas ne mirkli neļāva aizmirst, ka viņa ir sievišķīgs radījums — te zīmīgi blisināja savas ķīnietes ačeles, te īdzīgi stāpīja lūpiņas kā pieprasīdama, lai to nolūdzas. Tagad pat Intas gaita bija cita, mierīga, valdonīga. Un kāpēc lai nebūtu? Viņa dejoja pirmās lomas, un kritika to lutināja. Bet viņš ubagoja naudu. “Krodziniek, vēl vienu!”

Viņš dzēra un mocījās. Vēl viena glāze, un viņš aizmirstu visus savus nodomus un, kas zin, vai tad meistara bažas par savu mēteli neizrādītos dibinātas. Par laimi Klāvs atkal ieskatījās bufetes spogulī un atcerējās ģimietni. Steigšus samaksājis, devās uz tuvējo gleznošanas piederumu tirgotavu un par atlikušo naudu nopirka temperas krāsas, pāris krietnu vāveres astu otu un Vatmaņa papīru. Pasītis sainīti padusē, viņš jau paskrējās dažus soļus uz māju pusi, kad atpaz — bet pati luga! “Spēlēju, dancoju”. To viņš bija lasījis pavisam sen un pagalam aizmirsis sīkumus. Nopirkt vairs nebija naudas. Klāvs devās uz bibliotēku.

Sākumā viņam drusku reiba. Lasītava brīžam gluži draudīgi sagrīļojās, kakla galā svilināja tukšā dūšā iedzertais degvīns, bet ar laiku viņš ieslīdēja darba ritumā tik pilnīgi, ka atzīlba tikai pulksten 20, atskatot lasītavas slēgšanas zvanam. Bet darbs bija jau gandrīz

galā, un sainīša ietinamais papīrs no vienas vietas nozīmēts ar skatuves iekārtas plāniem un dekorāciju schēmām. Steigšus paķēris mantas, viņš tecīpus laidās mājup.

Darbs galdniecībā jau sen bija beidzies, bet gaužām sadusmotais meistars un ziņkārīgie palīgi vēl pulcējās darbnīcā, apsprieddami Klāva nedzirdēto nekaunību. Meistars nevarēja vien beigt sevi lamāt par vientiesi un muļķa labsirdi. Klāvam ienākot, visi sēdēja pulciņā kā bruģu tiesa uz dīvēnu un atzveltņu baltajiem graustiem. Meistars lēnām piecēlās un, acis piemiedzis, pavisam draudīgi tuvojās Klāvam. Bet Klāvs starot staroja. Viņš satvēra meistaru abām rokām aiz pleciem un sacīja, mirdzošajām acīm raudzīdamies viņam taisni sejā:

“Mīļo, labo meistar, ko gan es būtu iesācis bez jūsu mēteļa? Bet tagad — tagad es atkal esmu sedlos. Draugi,” viņš pagriezās pret pārējiem, “nu gan mēs vienreiz salaidīsim ne pa knapu, tā ka visa zāģu māja norūks! Paldies, Ješka,” viņš, lakatu pasviezdams, uzsauca kādam padrūmam zellim. Tad, novilcis mēteli, paturēja meistaram:

“Lieniet nu iekšā, labs mētelītis, silts un viegls.” Tad Gustam: “Pagādā ko iegrauzt — visu dienu neesmu ne kripatas ēdis.”

Paņēmis savus papīra ruļļus, viņš veikli atritināja tos uz lielā darba galda taisni zem spožās 300 vatu spuldzes. Noglaudījis apžilbinoši balto papīra lapu, viņš jautāja meistaram, kas tāpat kā visi citi vēl nebija pateicis ne pušplēsta vārda un nesaprašānā raudzījās Klāvā kā gluži svešā cilvēkā:

“Vai jūs ar'zināt, kas te būs? Dekorācijas baletam Spēlēju, dancoju visu cauru nakti.”

“Tad tomēr pilnā gan,” paklusu norūca meistars.

“Šoreiz ne,” atteica Klāvs, nemaz nepagriezdamies. Viņš jau atkal grimā darbā.

Lapa jau bija piesprausta galdam, krāsas un otas sarīkotas. Cēli izslēdžies, viņš ar smalku franču oglīti vilka pirmās līnijas. “Gust!” viņš sauca, “atnes man kādā burciņā tīru ūdeni.”

Meistars noplātījās rokām.

“Tātd par slimo māti tu man tomēr meloji.” Un piebilda aiziedams: “Bet to uguni tu man ilgi nededzini.”

Klāvs pārliecās lapai un nemanīja pat gardi smaržojam speķi un kartupeļus, ko Gusts turpat darbnīcā sāka cepināt uz skaidu krāsniņas.

Divas dienas un naktis Klāvs nostrādāja gandrīz bez mitas. Viņu netraucēja ne ēveļu šņākšana, ne kalnu kludzoņa. Viņš paguva pilnīgi nobeigt skices trim ainām.

Atpūzdamies Klāvs uzmeta vēl pāris kostīmu skices. Ne ko klāt likdams, nedz nost ņemdams, nogleznoja Gustu ar visu viņa rata muguru, sirpja degunu, ilkšu stilbiem un zveņģeļu rokām. Labāku Bluķakāju nevarēja ne iedomāties.

Kamēr Klāvs gleznoja, Gusts, pabeidzis savus dienas darbus, ņēmās ap gatavo skiču ielogošanu. Nostiprinājis Vatmaņa lapas uz saplākšņa, viņš apsita apkārt glīti profilētas līstītes, izlūdās no meistara smalku, dārgu bronzu un nobronzēja ielogu tik izveicīgi, ka pa gabalu to nemaz nevarēja atšķirt no īstā lapiņu zeltījuma.

Meistars, tāpat kā citi darbnīcas ļaudis, tagad laiku pa laikam piegāja Klāvam, lai palūktos veiklajā otā.

“Jā, jā,” mēdza norūkt meistars, “kas no tevis, tāda plenča, to būtu domājis.” Tad bažīgi piemetināja: “Bet vai tik tās debesis nebūsi nozieķējis par sarkanām?” vai: “Nudien, paskaties tak, tās mājas jau pagalam šķības!”

“Nē, meistar, nav vis šķības, tāda ir skatuves perspektīva,” tādās reizēs atbildēja Klāvs un atkal noliecās pār lapu.

Trešo nakti Klāvs aizgāja gulēt jau laikus, lai pie direktora ierastos žirgts. Baleta dekorēšana bija jāizcīna par katru cenu: Klāvs labi zināja, ka tas ir viņa pēdējais mēģinājums tikt atkal uz augšu, ļaudīs.

Nolikta dienā un stundā Klāvs ieradās operā. Arī Klotiņš bija klāt, jo par baleta uzvešanu rūpējās greizsirdīgāk kā lauviene par savu kucēnu. Nelūkojoties uz sīkpilsoņa izskatu, Klotiņš bija īsta mākslinieka dvēsele, neko neticēja autoritātēm un nebūt neilgojās, lai jau daudzskatīts un pārbaudīts meistars lieku reizi apliecinātu savu izmaņu un rutīnu, inscenēdams viņa baletu. Klotiņš alka jauna un neredzēta, un, blakus minot, Klāvs viņam gluži dīvainā kārtā bija iepaticies.

Klāvs veikli izsaiņoja metus, pameta acis uz logu, acumirkli aplēsa gaismu, izvēlējās vietu un nolika skices vienu otrai blakus. Katra kvēloja citā gammā — dziļā oranžā, tumšzili zaļā un burgundieša krāsā.

Skices bija pavisam vienkārši, bet reizē ar pārgalvīgu nepiepiestību uzmetas, un līniju vientiesīgais spars, vienkāršoto apveidu skaidrība, tiešām, glabāja sevī kaut ko no tā nemākslotā latviskā gara, kāds dveš no daudzīnātajiem Jāzepa Grosvalda strēlnieku dzīves akvareļiem. Apaļais komponists, mīkstās plaukstas sasizdams, uzlēca no sēdekļa.

“Nu, taisni lieliski!” viņš sauca. “Vareni! Vai zināt, direktor, mums ir pagadījies ķēriens!”

Direktors, kā jau amata persona, pūlējās apslēpt pārsteigumu. — Šie dzērāji gleznotāji ir tieši neaprēķināmi — viņš domāja — to it kā pazudušais talants var pēkšņi uzliesmot ar gluži baigu versmi. Un tad šo mākslas vagabundu triepieniem un krāsu skaļajiem kontrastiem piemīt tāda karātavnieka drosme un nebēdība, par kādu nedrīkst ne sapņot pārticībā pārpilsoņojies algots dekorātors vai akadēmijas profesors. — Piezvanījis zēnam, viņš lika atsaukt baletmeistaru.

Šis drīzāk pamaza nekā vidēja auguma vīrs bija viens no elegantākiem Rīgas dendijiem. Būdams vienkārši neglīts, viņš prata savas strupās, kaulainās sejas nepareizos vaibstus un mazā auguma nesamērības tā pasvītrot un izteiksmināt, ka tiešām bija vērts to aplūkot. Apaļo, pliko galvu viņš bija izveidojis par draudīgu huņņa galvaskausu. biezos, drusku noslīdējušos plakstus valkāja ar lielisku mondeni gurdumu; izliektos, gaļos zobus nirdza tik velnišķi un spoži kā kāds Viktora Igo fantoms vai briesmeklis. Gaļo kaklu, šauros, uzkrītoši slīpos plecus, zemo vidukli viņš savienotiem drēbnieka un savas groteskā fantazijas spēkiem bija izveidojis tik dīvainā, demoniskā un neatvairāmi interesantā figūrā, ka ģimnazistes viņam jau pa gabalu skrēja pretim. Bet viņš bija arī tiešām svaidīts mākslinieks, apveltīts ar rēgainu, brīžam taisni aizraujošu iztēli.

Baletmeistars Ivars Alviķis tikai pēc laba brīža paklausīja direktora aicinājumam un klusu un līgani kā Lucifera ēna ieslīdēja kabinetā. Klāvs nostājās aizmugurē, lai viņu tūdaļ nepamanītu.

Baletmeistars pameta skatienu visapkārt un slaidi pacēla pirkstu ar milzīgu, piedauzīgām indiešu emblēmām apčokurotu gredzenu par zīmi, ka skices pamanījis. Labu brīdi raudzījies no biezo, gurdo plakstu apakšas, salika kreisās rokas rādītāju un īksti, neaizmirdams graciozi atlikt mazo pirkstiņu, piecēla pirkstus lūpām un izlikās tos skūpstām.

“Cimes!” viņš sacīja. “Pat ļoti cimes! Bet kas gleznojis? Laikam esmu nobriedis pirmā kritiķa amatam — nekā nesaprotu. Varbūt kāds gluži jauns autors?”

“Jauns un reizē vecs. Lūk,” teica direktors, norādīdams uz Klāvu.

Gleznotājs un baletmeistars brīdi stāvēja aci pret aci.

Savu karjēru sākumā viņi šē operā bija sāncenši. Patiesībā Klāvs bija vienīgais, kas apdraudēja Alviķa dendija pirmdzimtību. Bet kas Alviķim maksāja ilgas pārdomas, un pūles,

tas Klāvam toreiz nāca it kā pats no sevis. Nu abiem acis iezibsnījās kā kaķiem. Alviķis šoreiz bija tērpies a la ouvrier. Bet kā! Uzvalks bēra zirga krāsā no tik necilvēcīgi rupja diagonālauduma, ka tas, droši, bija kādā austuvē sevišķi pasūtīnāts. Zem svārkiem pavilkts savādās murskuļainās cilpās adīts neticami rupjas dzijas vilnas vamzis zaļi satrūdējušu praulu krāsā; kājās grubuļainas sarkanas bifeļādas kurpes ar fantastiski biezām zolēm un milzīgām šuvēm pāri purniem. Ļoti pārdomāti un vīzīgi ar šo rūpīgi sacerēto “strādnieku tērpu” kontrastēja vārs kā ziedlapa citrona krāsas lakatiņš krūšu kabatā, plata, gluži gluda niķeļa pulksteņsprādze ap roku un pats pulkstenis ar melnu ciparnieku.

Alviķis uzmanīgi nopētīja Klāvu, vai tikai tas ar savu melno sīkpilsoņa mēteli, rupjo Ješkas kaklautu, smirdošajiem Gusta tankiem nav viņa tērpu vēl pārtrumpojis un, likās, tā ij vēl netika pie īstas skaidrības. Bet kā visi tiešām apdāvināti ļaudis, viņš nebūt nebaidījās atkal iegūt sāncensī un sirsnīgi paspieda Klāvam roku. Tomēr tagadējo plaisu viņu starpā vajadzēja uzsvērt. —

“Skici ar kapsētas ainu es pārku. Iemaksāšu divi simti latu, par atlikumu runāsim turpmāk.” To teicis, viņš ar pasvītroti nevērīgu žestu ieņēma roku bikšu kabatā, izvilka vīkšķi papīra naudas un pasniedza Klāvam divus saburzītus simtniekus.

“Paldies,” sacīja Klāvs vienkārši. “Patīkami, ja darbi nonāk krietnās rokās... bet varbūt man šī skice vēl kādu laiku būs vajadzīga?” viņš piemetināja, jautājoši raudzīdamies direktorā.

“Laikam jau būs gan vajadzīga,” domīgi atbildēja direktors un, negribēdams palikt aiz baletmeistara, piemetināja: “Riju paņemšu es,” un izvilka no kabatas grāmatniņas trīs simtniekus.

“Nu tad jau man neatliek nekas cits kā pirkt trešo skici,” iesaucās komponists un arī grāba kabatā.

“Vajadzētu pasaukt Intu,” teica Alviķis.

“Jā, jā, viņa taču dejos Leldi, lai papriecājas,” iesaucās arī Klotiņš un steidzīgi izskrēja laukā.

Klāva satrauktās un vienmēr aizdomīgās maņas uz vietas uztvēra Alviķa “Intas” īpašo niansi. Vai tiešām Inta tagad piederēja viņam?

“Es tagad iešu,” Klāvs steigšus sacīja direktoram.

“Labi, dodieties augšā darbnīcā. Tur jūs sastapsit dažu labu pazīstamu seju... sarunājiet palīgus, sastādiet aprēķinus un sāciet rīkoties. Laika nemaz nav vairs tik daudz. Jums jāuzglezno vēl veselas sešas skices un kur tad maketi un viss pārējais? Vēlu laimes!”

Klāvs atvadījās un steidzās pa tik pazīstamajām šaurajām

kāpnēm augšā uz darbnīcu.

Pēkšņi viņš ieplaka kādā aizdurvē. No ģērbtuves nāca Inta. Pirmo reizi Klāvs viņu šeit redzēja tērpušos treniņa triko, rīta mētelī, pavirši nopūderējušos, bet tagad tikko pazina — tā soļoja visā primadonnas elegancē un spožumā. Melones krāsas audums, ādas, draiska cepurīte, zvīņainas, knaukšķošas kurpītes noslīdēja un nosmaržoja gar pārsteigto Klāvu, un pēc mirkļa lejā vestibilā ieskanējās viņas paklusā balss un smieklī, kuņģos tik pikanti savienojās rotaļība un viegla grūtsirdība. Viņai atbildēja vīrišķīgās Alviķa un Klotiņa balsis.

Klāvs piespiedās ar pelēkzaļu eļļas krāsu nokrāsotai sienai gaitenī, šaurā un kailā kā kapeņu eja. Viņš stāvēja tā labu laiciņu, juzdams, ka pašas no sevis atdalās un ris pār mitro pieri matu šķipsnas.

Kādreizējā sāncenša izsmalcinātā elegance, bijušās draudzenes spožums — viss tas taču bija sveša pasaule, tāla un nesasniedzama kā kāvi. Klāvs palūkojās savos trānotajos zābakos, pataustīja ar drebošo dzērāja roku galdniekmeistara mēteļa aso vadmalu un juta, ka to pārņem savāda, ņirdzīga vienaldzība. Viņš palūkojās augšup uz dekorāciju darbnīcu, pačaukstināja kabatā nule saņemtās simtlatu zīmes un, juzdams, ka sīkas siekalu strūkliņas no abiem vaigiem iešļācas mutē, iesmējās un ļodzīgiem, bet mudīgiem soļiem steidzās ārā no operas. Tepat teātra laukumā taču māja Romas pagrabs, vai, vēl labāk, šķērsielu tālāk tumšs kroģelis, kuŗa tūkstoškaktainās ejas vecajā praulu namelī likās kā ķirmju ievalotas.

Bet, paspēris dažus soļus, Klāvs apstājās un, smagi elpodams, piespieda pieri aukstajam mūrim. Viņš noprata, ka pienācis izšķirējs mirklis. Ja viņš šoreiz padosies, izčībēs viss sasniegtais un līdz ar to viņa pēdējā cerība tikt ārā no sava posta. Likās, taisni ar varu viņu kāds stūma laukā — uz krogu, pakrūtē svila un gruzdēja, neciešamas slāpes sakļāva vaigus un sūrstināja smaganas — nekas pasaulē nelikās jaukāks kā pārsmeldzināt tām sīvu degvīna malku vai vēso, viegli rūgtenu alu. Klāvs gandrīz raudāja. Visiem spēkiem viņš pūlējās atsaukt atmiņā dīvaino ģīmetni, kas karājās tālās galdniekdarbnīcas saplākšņu noliktavā, un raudzīja atcerēties jaunā vīrieša vaibstus visos sīkumu sīkumos. Pamazām viņa satraukums sāka norimt, bet sīvā smeldze, ko iededzināja Inta, tik krāšņi noiedama gaŗām, nerimās. Vajadzēja vēl kaut kā, kas sakurtu spītību un stūrgalvību cīnīties un izturēt — viņam, godkārim un dendijam, kas atgriezās tik nožēlojams. Vai steigties nopirkt jaunas drānas, mēģināt atkal sacensties un pārspēt Alviķi? Kur nu! Alviķis šinī mākslā bija aizgājis tālu priekšā. Visu, kas

pārmoderns vai rets, viņš lielajos modes preču veikalos jau laikus izpētīja un aizrunāja. Nē, dendija ceļš Klāvam vairs nepiederējās. Un vai viņam vispār vairs kas piedrējās? Vairākas slaidas meičas, koristes vai mazāka kalibra dziedātājas, zīdaini nošalca gažām, pamezdamas izbrīnētu skatienu uz salīkušo, pēc labākiem Tallinas un Cēsu ielas paraugiem tērpto Klāvu, kas nejaudāja un nejaudāja savākt diezgan dūšas, lai dotos uz darbnīcu.

Te kāpnēs atskanēja šļūcoši soļi, kāds tustnīdams rausās augšā, un gaitēņa pakrēslī Klāvs pazina veco Usni — dekorāciju darbnīcas materiālu pārzini, kas operā strādāja jau no pašiem tās sākumiem — pie vācu dekorātoriem, Vīmera, Patciga, pie Aļeksandrova, kas uzgleznojis glīto priekškaru, pie Kugas, pie visiem... Šis Usne nebija pliku roku ņemams. Dēkainā jaunībā beidzis barona Stiglica skolu Pēterpilī, izgleznojies dekorācijas bezgala daudzos Krievijas provinces teātros, pelnījis cirkos kā ātrgleznotājs, izklaipojis visu Eiropu un pēdīgi pieķēries Rīgas operai, viņš tagad pats bija pārvērties par leģendu. Vecais vīrs pazina un prata novērtēt visus un katru, kas vien spēra kāju pār darbnīcas sliekšni. Diezgan paīgnas dabas, liels pedants, viņš savu darbu veica ar tik sirdīgu sīkumainību, ka bija kļuvis pilnīgi neaizstājams. To apzinādamies, viņš savas domas, sliktās un labās, nevienam neslēpa, ja vajadzēja, izķīvējās ar pašu direktoru un vienmēr panāca savu. Ar Klāvu Usne senāk rājās vienā gabalā, taču naidā viņi nesaskrējās nekad.

Klāvs gribēja novērsties, tak veča bālās, bet žiglās ačeles zem sirmo uzaču spurām jau bija viņu sablenušas, un darbnīcas pārzīņa mazais, rugājainais ģimīs savilkās viltīgā smīnā. Viņš nolika lielo saini, ko nesa, zemē un apstājās. “Nu, sveiks, sveiks, jaunais dekorātor! Ko ta’ tu te sienu balsti? Kam nepēdo augšā?”

“Usne, Usne,” nopūtās Klāvs, “liekas, nemaz neuzkāpšu.”

“Ej nu ej. Redz, kur es sapirkos dārgos chromus. Tu jau ar sliktām krāsām neglezno un tagad, droši vien, šķiedīsi oranžo kā plēsts. Es jau tavas skices aplūkoju. Direktors nosauca lejā — lai paskatoties, es esot daudz redzējis, vai varot ļaut tev gleznot. Apskatos — saku, labas! Viena bija tik dzeltena, ka atcerējos — darbnīcā izgājuši oranžie. Tūlīt pārskrēju pāri pie Kamariņa un paņēmu.”

Klāvs bezcerīgi atmeta ar roku.

“Saturies,” drošināja vecais. “Ies labāk nekā senāk. Nu tu vairs neliecies tāds sprukstiņš kā toreiz, bet vairāk pēc darba cilvēka. Iesim. Es pateikšu, kuņus no puikām ņem palīgos, kas

palaidušies. Vai Dūziņu un Cigūzi atceries...?"

Bet Klāvs, nelāga, trula stinguma pārņemts, neklausījās. Pa gaiteni arvienu biežāk sāka snāt ļaudis: bija sākusies dienas izrāde. Usne, kā padoma meklēdams, pamīņājās, tad nosmīnēja ūsās un teica: "Panāc šurpu, te kļūst pārāk biezs." Saņēmis Klāvu pie elkoņa, pieveda pie augstām, apkaltām divviru durvīm un iebīdīja katedrālīgā augstā un plašā telpā, pilnā krēslas un mūzikas. Vecā skatuve! Bet cik svešādi rēgaina tā šoreiz izlikās! Pavēries augšup, Klāvs sajūtās kā Gulivers, iegājis Brobdīņakas karalienes drēbju skapī, jo no neizmērojamiem griestu bezdibeņiem lēveņu lēveņiem nokarājās milzīgi krāsaini audekla lēveři. Kā aptaurēts, kā apmāts Klāvs atvilkās pie malas. Lūk: spraugā starp diviem plašiem kulišu lanckariem viņa priekšā atklājās dižens marmorpīlārots templis. Vareni granīta dievu kolosi, augstu sliedamies pāri priesteru un vestalieņu pūlim, meta baigas ēnas uz ciklopisko sienu rupjajiem fragmentiem... Kas tās par pazīstamām skaņām? Ak jā, — Aīdas pirmā cēliena beigu akords!

Izrādes vadītājs savā būrītī, tieši pie pašas skatuves malas, noliecās pār kloķudēli un divas reizes kaut ko noknikšķināja. Viegli grabēdams nomurmuļoja priekšgars, lejā, zālē iedunējās aplausi. Gažām Klāvam sāka plūst raiba un krāsaina ļaužu strāva: puskailas tempļa dejojājas, vestalienes diezgan apšaubāmi baltos paltrakos, priesteri gurķīgi gažiem ēģiptiešu galvaskausiem., kas tuvumā izskatījās pagalam sabuktēti un saskrumbāti. Lūk, nospraucas pats virspriesteris — milzīga auguma bass, nedsams zizli, ap kuņu vijas diezin kad bronzēta briļļu čūska, no kuņas saspaidītā vēdera lien laukā pakulas. Viņam seko Amnerisa, grezodama statistēm: "Kā tas jums iznāk, — vai nu jūs man priekšā, vai es jums aiz muguras..."

Neviens no viņiem Klāva vairs nepazīst, pat neievēro. Vēl mirklis, un raibais bars nozudis, bet tā vietā nez no kurienes saradies vesels pūlis pelēku būtņu, tikpat pelēku kā putekljainā, saskrumbātā un mīlā skatuves grīda. Pelēkie stāvi kā satramdīts žurku bars izšķīst pa malu malām, sāk līkņāties un snaikstīties, kā dejojami robotu deju kādā baletā par lielpilsētas postu un mašīnisma neļēdzībām. Bet kas tad tas? Draudīgie ģeniju kolosi, kuņu augstprātīgie un stūrainie viepļi iesniedz augsti griestu puskrēslā, saļogās un jocīgi un baigi, kā plandīdamies, kā dejojami, sāk tupties un šļukt arvienu mazāki un dažos mirkļos izkūst kā tauku pickas uz karstas pannas par nieka stieplu stīpu un savazāta marlija čupiņu, ko viens vienīgs strādnieks gluži necienīgā un zaimojošā kārtā uzrauj sev plecos un aiznes. Pa tam noļek arī

ozolīgi resnie pīlāri un ciklopiskās sienas, atklādamas milzīgo skatuves telpu, ko vairākos stāvos apriņķo dēļu galerijas un reibinošā augstumā šķērso tilti. Kreiso sienu klāj neskaitāmas dekorāciju vilcējās virves un trosi kā dīvainas tievstabuļainas ērģeles. Visas pakaktes pilnas visdažādākām ķeburainām grabažām — lustrām, burām, mastiem —, kas nepieciešamas šīsdienas izrādei. Brīdi skatuves plānā valda pilnīgs chaoss. Pelēkie mudž un snāj, stumdami, nesdami un kraudami dēļu sastatnes un režģus. Viens vienīgs stāvs kustas šajā murskulī rimti un svarīgi kā burvis vai rēgonis — skatuves meistars. Šad tad viņš cienīgi noliecas un velk uz grīdas maģiskas zīmes. Tad, iespraudis vienu roku sānos, izsviež otru pret debesīm, un acumirkli, putekļu mākoņiem nokūpot, no dzelmīga griestu krātera noplandās milzīgas dzeltenas zēģeles. Pelēkie satver tās pie stūriem, izpleš un, ieurbuši grīdā svārpstiem līdzīgus urķus, atsien stūrus, un — Klāva acu priekšā izplešas visā ēģiptiski pārmērīgā greznībā mirdzoša Vārava meitas lieliskā telts.

Klāvs skatījās un skatījās. Pavisam dīvaina un reizē pazīstama sajūta viņu sagrāba. Gribējās gandrīz vai raudāt un tajā pašā mirkli skaļi smieties. Lūk, no nekā, no skalū graustiem, no marlija un audekla driskām uzburt vislieliskākās ainas, likt skatītājam brīnā ieplest muti, sastingt šausmās, atplaukt smaidā un tīksmē, vai tas nebija lielisks un reizē tīri velnišķīgs darbs? Viņa darbs! Un pēkšņi Klāva acis ieguva seno aso redzību. Lūk, tur varēja vienkāršāk, šeit pilgtāk, šeit... Spēlēja, dancoju rēgainās ainas krāšņas un spokainas atplaiksniņas Klāva acu priekšā, un viņš sajuta, ka pazūd viss biklums, nespēks un šaubas.

Skatuvē jau sāk pulcēties tēlotāji. Pirmie uznāk trīs gaŗos sarkanos šabrakos tērpušies puikas, kuŗu uzdevums apvēdināt Amnerisu varen gaŗiem un kupliem strausa spalvu vēdekļiem.

“Vai nopirki kaŗeni?” saka viens otram. Tas parauj uz augšu ēģiptiešu tērpu un izvelk no kabatas gumijas katapultu.

“O johai, kur stingra!”

“Man tā ir štripkiņa,” atsaka otrs un saliec roku: “palūko, kas par musīšiem.”

Puikas skaudīgi vēro apgaismotājus, kas veikli kā vāveres tekalē pa dzelzs režģu torņiem gaŗ skatuves malām, bet iešalcas orķestris, un izrādes vadītājs jau māj tiem doties uz skatuvi. Iebrāžas bars deŗotāju — melni nozīstie un nejauki pinkainie morēni neko nerūpējas paŗ savu izskatu, jo to tikpat vairs nevar glābt, bet trīs kakao krāsas daiļavas, kuŗām tikai īsu, īsu mirkli jāpadeŗo — līdz gaŗlaikotā Amnerisa ar gaŗdu rokas māŗienu tās padzen, poŗas un rosās pie lielā skatuves spoŗuļa skatuves kaktā līdz pat pēdējam mirklim.

Tumša un nopietna uzsteidzas Aīda. Sīkmaņas pašķīst uz visām pusēm, dodami tai ceļu. Piestājusies blakām izrādes vadītājam, viņa pāris reižu spēji izpūš elpu, savelk ciešāk sagšu ap pleciem un ienirst spožajā skatuves gaismā...tūdaļ cauri orķestrā murmuļošanai atskan viņas balss, dzidra kā stikla smaile.

Klāvs juta, ka trīc sīkos drebuļos. Skatuves gaiss, teātra gars un drudžainais ritums atkal to bija apņēmuši kā sendienās. Vēl brīsnīņu patīksminājies, viņš steidzās uz darbnīcu.

Kad Klāvs atvēra dekorāciju gleznotavas dzelzs durvis un pievilka pilnas plaušas īpatnējās, lai neteiktu pretīgās, sapuvušās līmes un izdēdējuša audekla dvingas, viņš mirkli apmulsā kā meitene, kuņai kāds aizmirsts dejas motīvs pēkšņi atgādina senu, jauku brīdi. Bet jau nākošā mirklī darbnīcas otrā galā, smiekliem un lāstiem atskanot, nogāza zemē mazgāšanai nolemtu milzīgu fragmentu, un no tā pacēlās necaurredzams putekļu mākonis kā no Napoleona laiku lielgabala šāviena. Mākonī iespraudās ass saules stars, iezaiģodamies tūkstoš krāsās — kā izšāviens caur senas katedrāles izgleznotām rūtīm.

Klāvs ar baudu ienira putekļos, sajuzdams traku vēlēšanos atkal reizi likt dancot platajām, gaŗkātānajām otām pār neizmērojamiem prospektu, sofītu un kulišu klajumiem. Viņš apsveicinājās, sapulcināja visus ap sevi un iesaucās drusku vientiesīgā, bet sirsnīgā sajūsmā:

“Draugi! Te taču ir lielākā un labākā dekorāciju darbnīca visās Baltijas valstīs! Jūs esat visizveicīgākie dekorātori. “Spēlēju, dancoju” ir skaistākais balets, kāds vien jebkad ir izrādīts; uzrausim tad arī vislabākās dekorācijas šīnī sezonā! Vai ne?”

“Lai iet!” atsaucās balsis putekļu mākonī.

“Lēnām pār tiltu,” piezīmēja kāds šaubīgāks.

“Jo lēnāk iet, jo ātrāk klūp,” atteica Klāvs.

Darbs varēja sākties.

Tās pašas dienas pievakarē Klāvs iečabēja galdnieku darbnīcas pieskaidotajā pagrabā tik lepmi un cienīgi kā bruģu tiesnesis un, tribūna žestā pacēlis labo plaukstu, lika apklust darba rīkiem.

“Sveiki, darboņi,” viņš sacīja, “dzeriet uz manu veselību.” Un izvilka divus pusstopus spirta. Puiši saskatījās vien.

Sasarcis un sirdīgs kā spindzele no kantoŗa būrīša izsprāga meistars: “Tu nedomā man te dienas laikā piknikus taisīt, taisies, ka tiec ar savu kandžu...” Bet meistars iecirtās pusvārdā: Klāvs turēja viņam zem deguna divas simtlatu zīmes.

“Meistar, es pārku tavu glauno mēteli,” viņš pasludināja, “un, Gust, tavus tankus, un, Ješka, tavu kaklautu.” Viņš pameta katram pa divdesmitpiecniekam. Tad, nocēlis platmali, kas kādreiz bija bijusi melna, bet tagad rūsas un sūnu krāsā, turpināja: “Cepure man vēl laba diezgan. Nu, brālīši, ar šodienu sāksu gleznot dekorācijas operā un vienā mēnesī saņemšu vairāk naudas, nekā jūs te veselā gadā sagrabināt.”

Galdnieki, acis no Klāva nenovērsdami, lēnām nolika rīkus, noslaucīja rokas skotelēs un sastājās ap viņu.

“Ak ta’ tik tālu gan,” sacīja meistars ar apbrīnošanu un mazdrusciņ arī nenovīdību. “Vai tad tiešām tu, vecais Žūpu Bērtuli, būsi izkūlies no glāzītes?”

Pa tam klusas, bet mudīgas rokas bija attaisījušas spirta pudeli, pietecinājušas ūdeni un iepildījušas krietnu lāsi prāvā, apdauzītā bieza stikla biķerī, kas šādu gadījumu gaidās mētājās uz putekļainās palodzes. Šim traukam piemita viena teicama īpašība — to vajadzēja vienmēr izdzert sausu, jo peciņa bija nolūzusi un kausiņu nevarēja pusdzertu atlikt atpakaļ uz galda.

Ievērodami pienācīgo bijību, zeļļi pirmo kausu iespieda meistaram politūras nobrūninātā delnā. Brīdi domīgi raudzījies palsi duļķainajā šķidrumā, kas pamazām skaidrojās, vērzdamijs degvīnā, viņš teica:

“Nu labi, zēni, bet tikai vienu pusstopu un žigli atpakļ pie darba. Šovakar jādabū presē visas četras liektās skapju durvis.”

Kauss žigli apskrēja visus zeļļus, likdams tiem baismīgi vaibstīties, un kā bumerangs atsitās atkal meistara sauļā.

“Tos savus divus simtlatus tu paturi pats,” meistars sacīja Klāvam. “Vienkārt, mans mēteliis jauns maksāja tikai 90 latu, otrkārt, tev būs vajadzīgs pavisam cits mēteliis, stāviem pleciem kā bēģelēm, plats kā madračmaiss. Un pa operas parketiem tu tekalēsi nevis tankos, bet plānādas puszābaciņos. Puikām tu vari to naudiņu, ja tev tās daudz, atstāt, bet ar mani ir lieta par sevi.” Atspiedies pret kādu jauntēstu skapi, meistars aplaida palepnu skatienu savai darbnīcai un valstībai.

“Ne jau lupatās, meistar, bet šeit ir tā māksla,” sacīja Klāvs un iezvēla sev pa šaurajām krūtīm tik stipri, ka ieklepojās. “Mētelītis pieder man. Tas būs mans laimes mēteliis, meistar.”

Iegājīs finieņu noliktavā, Klāvs rūpīgi starp diviem saplākšņiem iesaiņoja savu gleznu, uzmanīgi ietīdams vecā logata stūrus mīkstās skaidās un mašās. Tad ar šo savu vienīgo mantu padusē — vairāk viņam tiešām nekas nepiederēja, atkal ienāca darbnīcā, kur

jau atkal klaudzēja rīki un čīkstēja prese.

“Nu tad veseli, meistar Skapar, ar šito pašu. Es nokratu galdniecības pīšļus no saviem tankiem, bet manos svētkos jūs būsit ar mani,” nodziedāja Klāvs kā sektantu priesteris un gāja.

Lāga meistars pasniedzās, iebāza viņam kabatā lieko simtnieku un, kad Klāvs jau vēra durvis, noteica:

“Meistars Šņabis nav meistars Skapars, vai viņš tik viegli palaidīs savu labo zelli?”

4.

Nebija Klāvs vēl ne trīs dienas nocīnījies pa dekorāciju darbnīcu, kad agrākie līdzgaitnieki, kas operā strādāja gadu no gada un Klāvu jau senāk pazina kā veiklu izdarītāju, sāka gausties, ka tagad viņš pārvērties gatavā mašīnā. Kopā ar Usni Klāvs bija priekšzīmīgi sadalījis darbus, un palīgi drīz vien nojauta, ka šoreiz būs jāglezno daudz rūpīgāk un cītīgāk nekā parasti. Pats Klāvs, ja vien nepiedalījās montāžas mēģinājumos uz skatuves, nopūlējās pusapaļajā dekoratora kabinetā, operas bēniņu dienvidaustrumu stūrī, no rīta līdz naktij ap skicēm un maketiem. Kāds no biedriem reiz viņam ieminējās par dzeršanu un tikko ar veselu ādu izspruka laukā.

Klāvam naudas netrūka, to visi zināja un brīnījās, kāpēc viņš tik lepnī valkā milzīgus trānotus tankus, rupjas, asas drānas uzvalku ar raibu mākslīgā zīda šalli ap kaklu, it kā tie būtu diezīn kādi Parīzes modes dārgumi.

Viņš bija laipns ar visiem, bet nepatīkami noslēpumains. Biedriskā tērzēšanā neielaidās ne ar vienu, izņemot Usni. Saprotams, drīz vien Klāvs kļuva par operas tenku un sarunu priekšmetu. Pat balerīnas, sevišķi tās, kas Klāvu atcerējās kā pārspīlēti elegantu un smalku modes jaunekli, bieži un veltīgi kārstīja savus uzrautos un vieglprātīgos deguneļus putekļainajā gleznotavā. Tā tas nu reiz ir — pazudušā dēla atgriešanās allaž iespaidīgāka un saistošāka nekā rātņuļa lēnā uzstrādāšanās. Šie skuķi pat apgalvoja, ka Klāvs tagad izskatoties daudz interesantāks, un skaļi apbrīvoja viņa saņurcīto drānu savdabīgo, pārsmalcināto un nonšalanto šiku. Nevarēja jau sacīt, kad Klāvs saņēmās, viņš ar visu nabadzību prata iznesties it pastalti — kā čigāns vai baleta skolas audzēknis. Klāva pilnīgā nošķiršanās un nopietnība kurināja interesi arvien lielāku, un kad direktors viņu aicināja pie sevis, tas katru reizi soļoja cauri veseram ziņkārīgo špalierim.

Ceturrtā dienā, mājās ejot, Klāvs klusā kāpņu stūrī satika Intu.

“Ā,” viņš iesaucās, steidzīgi tverdams krūšu kabatā. “Es taču vēl neesmu tev atdevis parādu. Paldies. Toreiz ļoti noderēja.” Pasniedzis naudu, viņš dzīrās iet tālāk.

“Klāv,” sacīja Inta apvainoti.

“Jā.”

“Tik lepni? Neesam taču svešinieki. Kā klājies?”

“Kā dzērājam var klāties? Vai tu to nezini?”

“Bet tagad taču tu vairs nedzer.”

“Nedzeru? ... Nesen kāds vīrs labi teica: nedomā, ka meistars Šņabis tik viegli atlaiž savus zeļļus.”

“Kam tu vienmēr tā? Un kāpēc tu neapģērbies labāk? Runā, ka tev nauda esot.”

“Vai es gleznošu labāk, ja staigāšu strīpains vai rūtains?”

Intas brūncimdotie pirksti kā neviļus pieskārs Klāva kaklauta mezglam, savildami to ciešāk. Klāvs saņēma viņas elkoni ar savu šauro, plāno roku un saspieda kā atsveicinādamies. Inta steidzīgi jautāja:

“Vai tu dusmojies, ka es tev viņdien šepat pagāju gažām?”

“Tā? Es domāju, ka tu mani nemaz nepamanīji. Nē, es nedusmojos.”

“Redzi, es toreiz...”

“Domāji, ka man liksies, tu atprasi parādu?”

“Nē, bet...”

“Turēji mani par pārāk nožēlojamu?”

“Nē, nē...tagad tu izskaties labāk — senāk biji pārāk piemīlīgs...”

“Nu tad tu vienkārši steidzies, tevi gaidīja.”

“Nieki, patiesībā es nemaz nezinu, kāpēc es toreiz nepiegāju.”

“Tāpēc, ka nezināji, ko es operā meklēju, un tāpēc, ka toreiz skuķi netrīna mēlītes gar mani un neuzlūrēja visos stūšos kā tagad.”

“Klāv, tu esi tikpat nejauks kā agrāk.”

“Es domāju, ka būšu šo to piemācījies klāt. Sveika.” Un viņš nodrāzās pa kāpnēm ar to pašu straujumu un tiem pašiem lēcieniem kā senāk.

Šādas īsas, bet nozīmīgas sarunas Intas un Klāva starpā atkārtojās arvienu biežāk. Klotiņš un Alviķis tās vēroja ar bažām, bet katrs ar savādākām jūtām. Klotiņš bija provincietis, nule atbraucis Rīgā un guvis sekmes, kuņu straujums pārsteidza viņu pašu. Pārāk laisks, lai kļūtu īsts karjērists, viņš, kā lielākā daļa latviešu, pārlieku cienīja ikdienišķās baudas. Jo vairāk tās bija ierastas, jo vairāk viņu iepriecināja. Reiz atradis draugus, neilgojās

pēc citiem. Operā viņš bija sadraudzējies ar Alviķi un Intu un turējās pie viņiem cik spēdams. Saprotams, Klotiņam Inta patika, un viņš lenca to kā mēcēdams un prazdams, bet, pēc visām zīmēm spriežot, komponists bija radīts, vai pareizāki — nolādēts, uzticīgā mājasdrauga liktenim. Pārāk nekustīgs, lai cīnītos par savu laimi, viņš beidzot apmierinātos ar pagozēšanos citu laimē, priecīgs uzknābāt drusciņas, kas atkristu no drauga mielasta.

Alviķa stāvoklis bija citāds. Pirms trim četriem gadiem, sacenzdamies ar Klāvu Raipalu, viņš Intu baleta meiteņu barā nemaz nebūtu ievērojis. Bet Inta bija Klāva draudzene. Un tāpat kā senie kaņotāji labprāt aplika notriektā pretinieka bruņas un kāpa viņa zirgā, tā mūsliaku cīnītāji labprāt sēstas uzvarētā sāncensā vietā un pievāc viņa draudzeni. Bet pa šiem gadiem Alviķis bija Intā atklājis daudz īpašību, par kādām agrāk ne sapņot nesapņoja. Vispirms, Alviķim pašam par brīnumu, viņa izrādījās ļoti spējīga dejotāja. Viņš atbalstīja Intu cik mēcēdams, un nu, kad tā bija izvirzīta par solisti, cerēja par saviem pūliņiem saņemt atmaksu un izbeigt vecpuiša klaiņošānu. Pēdējos trīs gados, tieši pēc Klāva krišanas, Alviķim visi nodomi paveicās kā pēc rakstīta. Tas iekveldināja viņu lieliskā pašapziņā; viņš arvienu vairāk apbrīnoja sevi kā dzīves mākslinieku un meistarū. Sen aizmirstā Klāva pēkšņā parādīšanās operā Alviķa gudri eļļotajā labsajūtas mechanismā iemeta kā zvirgzdu.

Vairākas nedēļas inscenējuma sagatavošana noritēja lieliski. Klāvs strādāja kā apsēsts un atstāja gleznotāvu tikai, lai apspriestos ar baletmeistaru, komponistu, apgaismotāju un skatuves meistarū. Šajās apspriedēs bieži piedalījās arī Inta — Leldes lomas tēlotāja. Klāvs vienmēr bija nopietns un lietišķīgs, taisni neciešami lietišķīgs.

Ar Klāva tēpu jau visi bija apraduši. Daudzi sīkākī baleta gariņi jau valkāja raibo kakla saišu vietā apašu šalles, apgalvodami, ka apkakles spiežot, un kāds pāris pastaigājās pat milzīgos tankos, visiem apliecinādami, ka šādi apavi baletnieku vārīgajām kājām esot visveselīgākie.

Klāvs bija visai prasīgs, pat kaprīzs dekorātors; ar dažu labu citu skatuves tehniskie spēki jau sen būtu sarāvušies, bet Klāvs savas prasības allaž mēcēja ievadīt ar kādu jocīgu piezīmi, iezalbēt ar tīkamu glāimu, aizskart meistarū godkāri vai vienkārši aizraut tos ar savu dedzību. Reiz viņš iedomājās nolaist sofiti tādā vietā, kur nebija bloku. Viņš nerimās ātrāk, iekāms pats neuzveda meistarū šņorbēniņos — fantastiskā milzu flīģeļa vēderam līdzīgajā telpā, pašā operas čukurā, ko reibīgā augstumā pār skatuves dzelmi

piestīgo neskaitāmi sanoši un mirdzoši trosi, kas cilā dekorācijas un spuldzes. Šņorbēniņiem ir šķidru redeļu grīda, caur kuņu var redzēt, kā dziļi apakšā tekalē skudrīgi sīkas figūriņas, mēģinādamas vai būvēdamas skatuvi. Pa šo nedrošo un brangi noputējušo grīdu abi vīri spēra neveiklus un bailīgus soļus tik ilgi, kamēr sameklēja vietu, kur vēl varēja iebūvēt lieku bloku.

Visvairāk dabūja ciest apgaismotājs. Katru reizi, izgaismojot jaunu ainu, Klāvs nosēdās blakus meistaram viņa būdā — cieši pie sufliera būra un neatstājās stundām, kamēr jo sīki neizsvēra visa sava fejeriskā baleta sarežģītos gaismas efektus. Skatuvē visi torņi, tilti un kakti bija piekrauti ar papildprožektoriem, un kad apgaismotājs pēdīgi sāka brēkt, ka ar savām divi rokām vairs nespēj apkalpot visus kloķus un kontaktus, kas kā varens cers pacēlās no galvenā aparāta apgaismotāja sēdekļa priekšā un kumšķu kumšķiem blīvējās gar būdas sienām un griestiem, Klāvs vīzīgi atteica, ka tad jāņem palīgā arī kājas. Apgaismotājs noskaitās. Bet jau nākošajā reizē Klāvs viņu ieraudzīja, mīksta filca tupeles apāvušu, spārdām zemākos kloķus tikpat izveicīgi, kā krietns ērgelnieks min savus pedāļus un rausta reģistrus.

Daudz pieriedzējušais direktors sirds dziļumos tomēr lāgā neticēja, ka viss noritēs gludi. Jo tuvāk nāca izrādes diena, jo plānveidīgāk un noteiktāk rīkojās Klāvs, jo bažīgāk direktors viņu vēroja un jo rūgtāk nožēloja, ka sezonas svarīgāko izrādi uzticējis iznirelim. Viņš pastāvīgi sūtīja drāmaturgu uzmanīt Klāvu operā un vairākkārt lika šveicaram spiegot dekoratora gaitas ārpus operas. Taču Klāvs ik reizes izbēga sekotājam vai nu kādā namā ar divi izejām, vai ar veiklu lēcienu tramvajā.

Ceturtajā nedēļā direktora nelabās nojautas piepildījās. Kādu rītu direktora kabinetā ienāca, vai pareizāk, iešūpojās baletmeistars Alviķis. Šis visādi krietnais un izdarīgais vīrs daudzreiz kaitināja direktoru. Itin visu dzīvē, darbā un mākslā viņš uztvēra kā brangu joku, visļaunākais negadījums viņam bija tikai viela asprātībai. Nekad, pat trakākās steigas un apjukuma brīžos, raksturīgais, mazliet pavalšķīgais smaidis nenodzisa viņa vaigā, līganā gaita nekļuva straujāka un vijīgās kustības ašākas.

“Dekorators Raipals,” baletmeistars ziņoja, “jau kopš vairākām dienām uzturas ārpus operas. Trīs cēlieni gan jau ir pilnīgi gatavi un līdz pirmizrādei vēl vesela nedēļa.”

Direktora kalsenajā sejā nesašķiebās ne kroka. Viņš pameta tikai ar galvu. — Tātad sākās! Atlikuši divi cēlieni un tikai nedēļa laika. Tas izskatījās pēc katastrofas. Direktors pats sev šķita mīkla. Kā tik apdomīgs un tālredzīgs būdams, viņš varēja ielaisties tik

nožēlojamā un caurspīdīgā dēkā. Tā beigu beigās spēja saļodzīt pat viņa amata sēdekli. Viņa vietas tīkotāju pulcējās pilna kafējnīca “Timbuku” — Rīgas dīkdieņu, tenkotāju un intrigantu sapulcēšanās vietā, un tie tikai gaidīja, lai mazāko kļūmi izbazūnētu par operas bojā eju.

Laikam tak es vēl nemaz neesmu tik vecs, — prātoja direktors, blenzdams greznās melnā marmora galda tintnīcas spoguļgludajā pulējumā, kur pats atvizēja viņa sudrabortie deniņi, — ja esmu spējīgs sabiedroties ar tādu nebēdnieku kā Klāvs, likt uz spēles savu stāvokli un karjēru. — Bet šī patīkamā atziņa bažas neizgaisināja.

Direktors izsūtīja pusduci cilvēku meklēt Klāvu rokā. Klāva uzdotā adrese nebija pareiza. Vajadzēja taujāties prefektūrā. Par lielu pārsteigumu izrādījās, ka Klāvs nemitinās vis kaut kādā pagrabelī vai mansardā, kas saskanētu ar viņa tērpu, bet apdzīvo itin greznu dzīvokli Aspazijas bulvārī. Dzīvoklis tomēr bija slēgts, un sētnieks Klāvu nebija manījis jau vairākas dienas, Meklētāji izokškerēja visus pazīstamos krogus, taujāja un pētīja, bet velti. Pagāja vēl viena diena — no dekoratora ne vēsts.

Direktors sasauca visus izrādes rīkotājus uz kaŗa padomi. Tā nolēma, ka operas pastāvīgajam dekoratoram jānobeidz inscenējums pēc Klāva metiem. Bet jau pēc dažām stundām darbnīcas pārzinis Usne atskrēja zūdīties, ka nekas prātīgs neiznākot. Meti nesaskanot ar maketiem, maketi ar iesāktajiem gleznojumiem; Klāvs gan strādājis ļoti rūpīgi un sīki, bet mūžam ko labojis un grozījis, un savus nodomus nevienam neizklāstījis. Direktors izmisumā lūdza pat Alviķi, lai tas kā liels visādu mistisku būšanu cienītājs dodas palīgā dekoratoriem atšifrēt Klāva nodomus.

Trešās dienas vakarā direktoram zeme apakš kājām sāka likties kā degoša lava. Jau sen bija aptrūcies vārdu kā nolādēt savu vieglprātību. Viņš pavēlēja pēdējo ainu spēlēt drapērijās un trieca pie velna visus, kas iedrošinājās rādīties viņa kabinetā.

Visvairāk Klāva nozušana tomēr skumdināja Intu. Kavēdama mēģinājumus un nevienam nekā neteikdama, viņa apbraukāja vai visus Rīgas kaktu un nomaļu krogus, kuŗos jau kādreiz pirms trim gadiem bija Klāvu meklējusi. Šāda tieksme pēkšņi pazust, lai tad meklē, kas grib, Klāvam piemita jau agrāk. Bet ne Dzirnavu ielas piekūpējušās šķirbās — “Pie lielo suni” un “Pie resnām meitām”, kur tik labrāt pulcējās dzejnieki-instinktīvisti, ne “Cēsu bulvārī” pie Jaunās Ģertrudes baznīcas, ne šepķī pie lopkautuves, ne Mīlgrāvja, ne Bolderājas, ne Latgales priekšpilsētas bēdīgajās dzertuvēs viņa nebija, un krodzinieki un bufetes dāmas, kas Klāvu

pazina no veciem laikiem, jau sen nebija tā redzējuši. Inta skuma un skaitās, ka tik daudz rūpējas par nepateicīgo Klāvu, kas nevēlējās ar viņu ne godīgi parunāties.

Ceturtās dienas pievakarē: direktora kabinetā atkal iešūpojās baletmeistars. Direktors uzreiz ievēroja, ka viņa gaita sevišķi vijīgi tīksma un smaids vēl vīzīgāks kā parasti.

“Ja direktora kungs man sekotu, viņš to nenožēlotu”, sacīja baletmeistars.

“Kas tad nu par nelaimi?” iesaucās direktors, pilns bažu.

“Faktiski nekāda. Patiesībā jau vienalga, kur dekorācijas glezno, bēniņos vai pagrabā...”

“Kas par dekorācijām, kas par pagrabu?”

“Spēlēju, dancoju dekorācijas. Sprototams, kapličas skatiem pagrabs var sniegt vērtīgus ierosinājumus...”

“Vediet!” pārtrauca viņu direktors, pietrūkdamijs kājās.

Viņi pārsoļoja skatuvi, kur tiem pievienojās Inta un Klotiņš, četratā nokāpa gremdētavā, izlīda cauri apgaismotāja būdai un pa lūku tās grīdā nolaidās strāvas sadalītavā un cauri tai milzīgajās, betona arkām pielokotajās katakombās zem skatītāju zāles. Izlocījušies vēl pa dažādām briesmīgi pieputekļotām ejām gar spēkstaciju, dažādām ventilācijas šachtām un kanāliem, viņi nonāca gaŗajos pusloka veida gaitēnos, kas, visādām, patlaban nevajadzīgām rekvizītēm piekrauti, izlokās jau ārpus paša operas nama zem ielas. Pēdējā gaitēna visattālākajā galā vīdēja gaisma un sanēja balsis. Meklētāju priekšā atklājās nekrietna aina.

Zem brūna purpura baldachīna, greznajā gultā, kuŗā Otello noņņaudz dievišķo Dezdemonu, izlaidies zvilnēja Klāvs. Ar vienu roku viņš bija apskāvis dīvainu, ļoti neglītu būtni. Apsēgta ar havajietes zāļu tērpu, izgreznota ar Etiopijas ķēniņa Amonasro barbariskām sudraba rotām, resnām kā putekļu sūcēja šļūtenes, un izpušķota ar draisku melnspalvotu musketiera cepuri, tā patlaban tukšoja doktora Fausta indes kausu. Kad šī būtne beidzot atņēma kausu no savas putām notašķītās riekstu krāsas sejas, kļuva redzams milzīgs mēļš sirpja veida snīpis un vairākas dienas nedzīta sarkana bārda. Ap alkovu sēdēja pulciņš vīru, dažam bija galvā romnieku leģionāra kaska un rokā Tanheizera mūžīgi zaļojošais ceļa zizlis, citiem sejas apēnoja mirdzoši džentlmeņa cilindri vai astrologu smailās mices. Turpat pa rokai ķēniņa Erodus tronī bija novietota alus mucīņa.

Mēms, bet postu sološs kā torpēda, direktors piešāvās pie paša alkova. Taču viņa sašutums bija pārāk liels, lai atrastu vārdus tā izpaušanai.

“Klāv, Klāv, ko tu dari, kāpēc tu posti savu dzīvi?” sacīja Inta tik žēlabaini, ka Klotiņš viņu greizsirdīgi saņēma pie elkoņa, bet Alviķis nīgri novērsās.

Klāvs smējās. Pirmo reizi kopš atgriešanās operā, bet nelāgiem saltiem smiekliem. “Mākslai jādod, kas mākslai pienākas, meistaram, kas meistaram pienākas, Meistars Šņabis necieš, ja viņa zeļļi kļūst pārāk iedomīgi,” Klāvs sacīja ar parasto aizskaņošu tēvišķību.

Klāva valoda bija skaidra, kustības, vingri pietrūkstoties no alkova, drošas, likās, ka viņš nemaz nebūtu dzēris.

“Ko tas nozīmē, ko jūs domājat...” beidzot eksplodēja direktors, vārdi spurdza, sitās un cirtās pār viņa lūpām kā putni, ko sesks trenc no vistu kūts. Klāvs pacietīgi un godbijīgi nogaidīja, kamēr straujajā vārdu gāzmā sāka ievīties pa pauzei, un iesprauda:

“Dārgais direktor, vai jūs varat atcerēties kādu inscenējumu, kas nebūtu pabeigts trakā steigā un pēdējā brīdī, strādājot pa galvu un kaklu, dienas un naktis? Teātris un steiga ir tikpat nešķirami kā krogus un tūļāšanās. Tikai noslēgums drudzis piešķir dekorācijām īsto dzīvību. Cik vēl laika līdz pirmizrādei? Trīs dienas un četras naktis? Pa to laiku jau var uzgleznot veselu operu.”

Direktors raudzījās Klāvā un brīnījās. Šis cilvēks taču runāja saltas blēņas. Bet viņa balss skanēja tik jauki mierīga. Visas ačgārņības viņš pasludināja ar tādu pašapzinīgu nevērību vai nevērīgu pašapziņu, ka neatlikās nenieka ko iebilst. “Un”, turpināja Klāvs, “darbam dienas, atpūtai stunda. Vai arī jums, direktor, kādreiz nesāk galva degt, kad jūs augas dienas nosēžat pie savām kalkulācijām? Bet palūkojieties šajā Dalilā”, Klāvs norādīja uz nelāgi pārģērbto Gustu, “vai tā jums neatveldzē skatu? Piecelies, Gust. Paklanies operas direktoram, kas mums laipni atvēlējis šīs telpas un parāda augstu godu, tukšodams ar mums kausu alus. Direktor, stādu priekšā — galdnieks Gusts.”

Gusts palocījās ar orangutana grāciju, piepildīja Fausta kausu un pasniedza Klāvam, bet pēdējais tālāk direktoram.

Direktors to vilcinādamies saņēma. Klāva tīkamā un rāmā balss, krēslainā mantu noliktava, kuņas patumsā teiksmaini vizēja un spīguļoja milzīgi zelta spoguļrāmji, mākslīgu ziedu ģirlandes, ieroči, raibi karogi, fantastiski elku tēli, maskas un sultāni, darīja dīvainu fascinējošu iespaidu. — Ej tu arī sažini tos māksliniekus, varbūt tiešām laika vēl gana un viss uztraukums veltīgs. Ar skumjām direktors atzina, ka nevis jaunības pārgalvība bija likusi viņam uzticēt Klāvam lielo inscenējumu, bet gluži kas cits, kāda grūti izskaidrojama personības burvība, kas piemita šim dīvainajam klaidonim. Viņš piecēla Fausta kausu lūpām, un alus

viņam garžoja.

Atdzēris pusi, direktors pasniedza kausu Alviķim. Klāva pirmītējie pudeļbiedri, kuŗu starpā direktors pazina dažus skatuves un spēkstacijas strādniekus, bija paklusām nozuduši, tā ka jaunatnācēji, gaŗā apakšzemes ceļā noguruši, varēja sasēsties viņu vietās uz dažādiem kvēpināmiem trijkājiem un troņiem.

“Meistar Klotiņ,” pievērsās Klāvs komponistam, “vai jums neliekas, ka velnu rijas mūzikā pārāk daudz trokšņu, rīboņas un dārdēšanas, kā kaŗa laukā; vai nederētu orķestri klusināt, lai tas tikai švikst un svelpj, un šņāc, un sten, un sēc kā vējš gar aizpakšiem vai sausas lapas sētmalē. Spalgie baiļu kaucieni tad izceltos daudz zīmīgāk. Tāpat man šķiet,” viņš sacīja Alviķim, “ka mūsu veļi un velni tērti pārāk gleznaini, atšķirīgi; visas šīs mistiskās būtnes būtu jāradā spokainākas, netveŗamākas, aizslīdošākas, kas tikai retā mirklī kā palsi rēgoņi pavīd aizsaules pīšļu un pelnu putenī. Vienīgi pusdzīvo kungu varētu palaist raibu, lai jaucas kā tītarbiksis velaiņu pulkā...”

Klāvs runāja vēl labu brīdi par tūkstoš izrādes sīkumiem, ko bija novērojis pēdējos mēģinājumos, tā ka direktors pēdīgi nolēma, ka Klāvs tiešām būs zinājis, ko dara, atsvaidzinādams savas smadzenes vīrišķīgās Dalilas sabiedrībā. Tukšojis vēl daŗu kausu, viņš piecēlās un aicināja māksliniekus atkal pie darba. Gaŗo gājienu caur operas apakšzemes labirintiem šoreiz noslēdza Klāvs ar Intu, kas, redzot visu labi beidzamies, tinās saulainos smaidos. Viņi runāja par Leldes tēŗpu.

“Man patīk,” viņa sacīja, “ka Leldes lomai visā izrādē tikai viens tēŗps. Mūžīgā pāŗģērbšanās katram cēlienam taisni riebīga.”

“Hm, pirmo reizi dzirdu, ka sievieti apgrūtina pāŗģērbšanās,” brīnījās Klāvs.

“Ne jau pati pāŗģērbšanās. Bet līdz ar tēŗpu, ar krāsu un griezumu it kā mainās viss cilvēks, tieksmes, noskaņa...”

“Un tas tev nepatīk?”

“Nē, es negribu mainīties, vismaz tieksmēs.”

“Bet tomēr mainies. Ko lai dara — skatuve tāpat kā dzīve prasa vienmēr ko jaunu, spoŗāku.”

“Ne vienmēr. Man ir daŗi tēŗpi, jau gadus trīs veci, kas man mīļāki par visiem jaunajiem.”

“Hm. Daŗi trīs gadus veci tēŗpi, interesanti,” norūca Klāvs.

“Patiesībā gan tikai viens.”

“Un tu tiešām taisies šo izdēdējušo un noputējušo tēŗpu vēl kādreiz apvilkt? Alviķis un Klotiņš nosmies vecmodīgo griezumu.”

“Laba drāna pa trim gadiem neizdēd. Piegriezums jau nu gan

drusku novecojies, bet viss, kas sirsnīgs un īsts, allaž drusku vecmodīgs. Vai ne, Klāv?”

Klāvs pavērās Intā ļoti nopietni.

“Bet kur tad tu liksi tagadējo, skaisto melones krāsas komplektu?”

“Tas man patiesībā nekad nav īsteni piestāvējis. Es domāju, es atdošu to kādai draudzenei.”

“Nu, vai zini,” viņš sacīja, “es jau arī visu laiku vecos svārkos staigāju un nemaz negribas jaunus šūt.” Viņi bija sasnieguši jau gremdētavu, kāpa laukā.

Klāvs satvēra Intu pie elkoņa un palīdzēja tai uzkāpt pa šaurajām trepēm no gremdētavas uz skatuvi. “Pirmo reizi viņš pieskaņas man,” nodomāja Inta. “Bet tagad,” sacīja Klāvs, kad viņi apstājās tukšās, tumšās zāles priekšā, “neņem ļaunā, man katra minūte dārga.”

“Steidzies gan, Klāv,” smaidīdama mudināja Inta, un Klāvs steidzās uz gleznotavu.

Tur nu sākās gatavā vētra. Nelūkojoties uz pavēlo stundu, izsauca visus palīgus, vienalga, vai tie dzīvotu Biķerniekos vai Šampēterī. Iededza visas spuldzes, iekūra visus līmes vārāmos pavarus, tā ka likās, ka pat gaiss šajā visādas trakas lietas pieredzējušā darbnīcā sāka vārīties līdzi. Vispirms Klāvs lika novākt un nomazgāt visu, ko darbnīcas ļaudis bija sagleznojuši uz savu roku. Bet to viņš izdarīja tik saudzīgi, jokodams un asprātodams, ka neaizskāra nevienu.

Tad prospektus divām pēdējām ainām noklāja uz grīdas, vienu apakšējā, otru augšējā gleznotavā, un palīgi sāka ogļot auklas, lai sasistu lielos klajumus rūtīs un pārnestu uz tiem skiču sarežģītos zīmējumus.

“Tik sīkai peilēšanai mums vairs nav laika,” teica Klāvs. Paņēmis gaŗu koka kātu, kuŗa galā kā krams bija iestiprināts melns ogles ķīlis, Klāvs nostājās audekla vidū ar skici otrā rokā. Atmērijis divus, trīs svarīgākos punktus, viņš sāka zīmēt tāpat bez rūtīm, pēc acu mēra. Vienā stundā zīmējums bija gatavs. Norausis sviedrus, Klāvs steidzās uz otru darbnīcu, lai uzzīmētu arī pēdējo ainu. Usne staigāja, galvu grozīdams, un smīnēja spurainajās ūsās.

Kāda prospekta debesīm pielokoja stilizētu mākoņu pusripas, kādā citā vajadzēja spoguļot pilnam mēnesim. Kamēr palīgi lūkoja auklas un naglas, Klāvs lika pasniegt lielu otu divi metrus gaŗā kātā, iemērca to chroma dzeltenā, labi atspērās uz vienas kājas un cirtās kā vilciņš riņķī, uzvilkdams matēmatiski pareizu mēnesnīcu. Tādā pašā veidā viņš dažos mirkļos ievilka arī pārējos lokus.

Palīgi rokas vien noplātīja.

Gatavās ainas gabalu pa gabalam no gleznotavas operas piebūves bēniņos laida skatuvē pa lūku, kas vārstījās laba piecstāvu nama augstumā pār grīdu. Strādnieki visai piesardzīgi rīkojās šā bezdibeņa malā. Reiz, kad pusainas jau bija lejā, bet Klāvs no augšas nevarēja ar skatuvniekiem lāgā sakliegties, viņš pēkšņi satvēra kādu virvi un šļūca lejup. Ļaudis uz skatuves sastinga kā sālsstabi, vērodami vīru, kas brīvi šūpojās krēslainajā skatuves krāterī. Klāvam gandrīz vīlās; virve izslīdēja no kāju tvēriena, un dažas sekundes viņš jocīgi un baigi spirinājās gaisā, turēdamies tikai rokās. Iekniebis virvi atkal starp zābakiem, viņš nonāca lejā, tikai drusku straujāk elpodams, un tūdaļ, lielos soļos mezdams savus balti norīvētos tankus, kātoja pāri skatuvei rīkot un aizrādīt.

Stundas un nakts aizsteidzās; dekorātori strēba melnu kafiju veselām krūzēm, bet — kā jau pienākas, pašā pēdējā mirklī inscenējums bija gatavs. Stundu pirms izrādes sākuma, nodevis pēdējos rīkojumus, Klāvs atkal nozuda, un Inta viņu velti nomeklējās, gribēdama parādīties Leldes kostīmā, kas arī tikai nupat kā bija pabeigts.

Libreta autors, lielais Rainis, jaunā mūzikas zvaigzne Klotiņš, skolnieču elks leģendārais baletmeistars Alviķis, pirmās lomas tēlotāja Inta Sedumniece bija vārdi, kas viegli piepulcēja pilnu namu un lika skatītājiem minstināties, kas gan ir šis nepazīstamais dekorātors Klāvs Raipals, kam bija uzticēts tik spožs inscenējums.

Pusminūti pirms zālē nodzisa ugunis, caur skatītāju rindām izlocījās neparasta procesija — priekšā smalkā frakā tērpies jauns vīrietis un aiz viņa seši dūšīgi vīri, kas tomēr neizskatījās pēc parastajiem pirmizrāžu apmeklētājiem. Viņu sejas pauda pārāk svinīgu cienību, mati vizēja pārāk spoži nopomādēti, vadmalas svārki bija pārāk cieši aizpogāti, cietās apkaklītes slējās pārāk draudoši, un vērīgs aplūkotājs ievērotu, ka viņu lielajās rokās, kuņas tie drusku neveikli slēpa, beices un politūras iekodinājušas nenomazgājamas zīmes. Tas bija mazais ducīgais galdniekmeistars ar saviem darbnīcas vīriem. Zosu gājienu noslēdza Gusts, kas, pirmo reizi operu apmeklējams, likās gluži notrūcies un slija jau pavisam plakaniski, pie katra soļa pieknābdams ar savu mēļo sirpja degunu. Kājās viņam bija gluži jaunas spīdošas kamašas, acīm redzot Klāva doto zābaku naudu viņš nebija vis palaidnībās notriecis. Brašie amatnieki nosēdās pašas pirmās rindas vidū, iztraucēdami no viltīgi un pārāgri ieņemtajām vietām veselu baru kontramarcinieku un kapeldīneru radinieku-bezbiļetnieku.

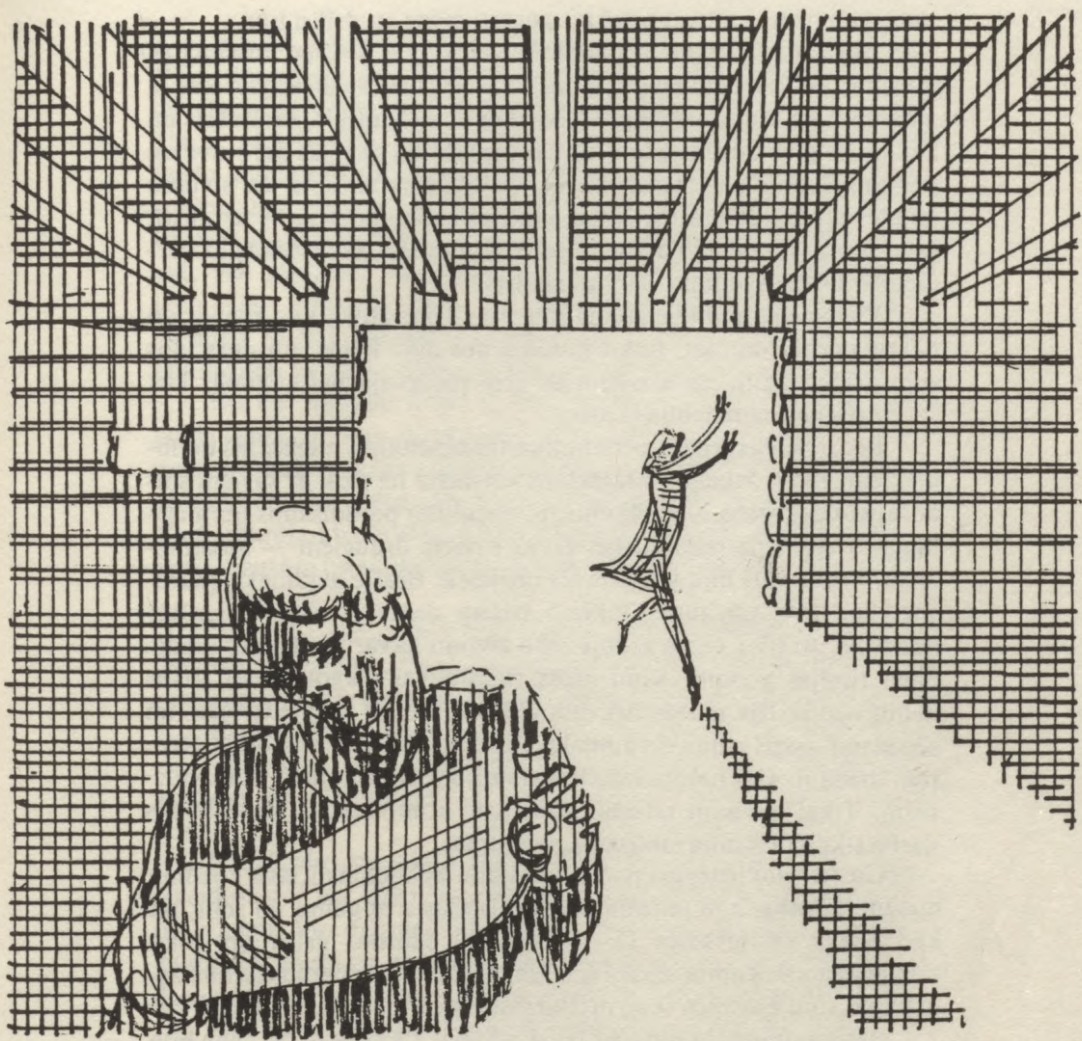
Klotiņš pats diriģēja savu baletu un strauji iesāka savu veļu nakts uvertīru, kuņā, likās, spindzēja spoku viesuļi, kauca raganu vētras, gaudoja vilkači un smilkstēja pārbiedētie suņi, baigi tarkšķināja zemes vēzis un šalca skumjās, rudenīgās lietavas, pilnas klīstošo dvēseļu kunkstu un šņukstu. Klotiņš tovakar diriģēja ar sevišķu aizrautību, viņa apaļīgajā, citkārt tik omulīgajā sejā iestinga ass sāpju vaibsts, un kad koka pūtējos ievaidējās atsacīšanās pilnie Tota motīvi, viņš pārdzīvoja savu mūziku tik dziļi, ka asaras kā sairušas krelles vizuļodamas ripinājās pār viņa brangajiem vaigiem.

Pāršalca un aprimās priekšspēles vējavas — uzlidoja priekšgars, un saulaina un līksma atmirdzēja pirmā aina — izpušķotais kāzu nams. Īsts latvisks līksms siltums iesitās skatītāju sirdīs — visi atcerējās kādus priecīgus godus, Jāņus vai apkūlības, kaut kur kādā svētītā Latvijas nostūrī — pie stāvā Aronas kalna, Raunas malā vai kaut kur cesvainiešos un — zālei pāršalca aplausu negaiss, bet direktors savā ložā uzplauka kā pujene.

Veiklos, graciosos lokos izvijās Alviķa baletnieki, līksmi pieplandīdami skatuvi ar gaišajiem tērpiem. Pēkšņi priecīgajā barā parādījās traģiskais spēmanis Tots — pats Alviķis, un neviens cits gan neprastu ielikt vienkāršajā solī tik dīvainu satrauktību, parastos žestos tik baigu liktenību un sveiciena veidā nepiepildāmo ilgu un sāpju traģiku. Līdz ko Alviķis uznāca uz skatuves, visas acis redzēja tikai viņu un viss varenais skatuves spožums izcēla tikai viņu, simtkārt pavairodams katru žestu un vaibstu kā rezonātors. Tā ir liela aktieņa pazīme — viņš var iznākt gluži rātni, pat stāvēt un nepakustēties, bet visi jūt viņa klātieni, jo gluži nemanot tas kā Atlāss uzcēlis plecos visu izrādi ar visām sarežģītām problēmām, uzdevumiem, psiholoģiskajiem režģiem un likteņiem, un skatītāji nevilus visas atbildes gaida vienīgi no viņa. Tāds bija arī Alviķis, un viņam, nelūkojoties uz visām ārišķībām, piemita kaut kas no ģēnija gaišredzības.

Un Lelde! — Neviena dejotāja, neviena no neskaitāmajām slavenībām, kas lidojušas pār mūsu operas dēļiem, ne tās ar slāvu mutuļojošo kaislību un gruzdošo smeldzi, ne tās ar eiropiski precīzo kāju matēmatiku, ne tās ar jaukto asiņu demonisko grāciju, nekad nebija tēlojušas mums tik tīru, vēsu un reizē tik kairu un dzīves alkstošu sievieti un līgavu kā Inta Sedumniece šai neaizmirstamajā izrādē. Likās, viņa dejoja pati sevi — savu mūžu un savu likteni.

Tā bija lieliska izrāde, savā ziņā vienīgā un neatkārtojama. Visi galvenie izrādes dalībnieki bija daudz ciešāk saistīti ar saviem

tēliem un uzdevumiem, nekā tas parasti mēdz un drīkst būt.

Skatītāji nezinaja ko cildināt vairāk — Klotiņa fascinējošo mūziku, Leldes-Tota traģisko spēli vai krāšņās dekorācijas, kas ik ainā nāca kā jauns atklājums. Pat skeptiķu skeptiķis, savītušais un žultainais piebaldzēns Cimurs, kas parasti ilgi kavējās ģērbtuvē un pēc tam kafejnīcā “Timbuktu”, apšļākdams ar indi un sīvumu izrādes un to veidotājus, šoreiz klusi nozuda, lai steigtos uzrakstīt savu pirmo un pēdējo atzinīgo recenziju mūžā, kas iesākās ar vārdiem: “Beidzot mums ir latviešu balets.”

Vienīgie gaŗģīmīgie ļaudis zālē bija dekorātori, kas, dienas un naktis pārpūlēdamies, tikko jaudāja nostāvēt kājās, un dažs labs viņu grīlīgo gaitu un aizzilējušās acis piedēvēja netikumam, kas šoreiz tos pavisam nebija skāris.

Pēc izrādes turpat operā notika tradicionālais mielastiņš dalībniekiem. Klāvs atkal bija sagādājis sensāciju ne tikai ar saviem spīdošajiem dekoratora panākumiem, negaidīto parādīšanos nevainojama džentlmeņa izskatā, bet arī ar saviem draugiem — amatniekiem, kuŗus viņš bija ielūdzis arī mielastā. Brašie galdnieki taurenīgo balerīnu un zutīgi lokano baleta dendiju vidū izskatījās nekustīgi un stīvi — kā krabji zelta zivtiņu akvārijā. Tomēr amatnieki turējās godam. Viņu lielās riekstu vai magoņkrāsas rokas nebūt netvarstīja mazās degvīna glāzītes biežāk kā piederējās, un sēdēdami savos siltajos vadmalas uzvalkos blakus mākonīgi tērtām dāmām, viņi nebija mazāk galanti par frakotajiem skatuvniekiem. Tikai pavisam retumis pasmagie komplimenti kā izslīdējis darba rīks iedriksnīja labā toņa pulējumu.

Gustu tūliņ iedēvēja par Bluķakāju. Sekodams Klāva kostīma metam, tēlotājs bija teicami atveidojis Gusta augumu un seju, un kad Klāvs vēl ierādīja Gusta īpatnējo sānisko gaitu un roku zveņģelēšanos, kopija iznāca pilnīga. Tikko Gusts parādījās mielasta telpā, viņu apsveica skaļi prieka saucieni.

“Paga, paga,” Gusts jocīgi draudēja, “kur te ir tas, kas bija pēc manis iztaisījies? Vai, kāds tas Klāvs rakaris, āzē vecu draugu. Un taisni par velnu iztaisa. Un deguns! tas gan bija pārlieku neglīts. Citā izrādē aptēsiet mazāku.”

Bet koristes viņu aplenca un apgalvoja, ka īstā Gusta deguns esot vēl gaŗāks un mēļāks. Pēdīgi Gusts ķēra ar savu milzīgo ķetnu pēc kādas nīprākas koristes un sauca, nespēdams notvert:

“Vai tad šitā nav tā mazā vellenīte? Ak tu mazais maitiņš tāds, tad ta' lokana kā bantzāģis!” Pie šiem vārdiem viņš smēja savus spalgos smilkstošos smieklus, kas katru, kas tos dzirdēja pirmo reizi, pagalam pārsteidza, bet baletniekus aplam ielīksmināja.

Jautāts, kā izrāde patikusi, Gusts kārtīgi atvilka elpu un teica: “Nu, tie velli jau nu ir tāda vecmodīga padarīšana; ar tiem diez vai cilvēku nobiedēsīt. Vot, mironis, tā cita lieta, no tā ikkuņam bail. Un ja, piemēra dēļ, jūs to kumēdiņu rādītu nevis visi pulkā, bet laistu ļaudis zālē pa vienam, tad jau ij es aiz nobīļa galvu pasvārcī turētu. Bet modīgi, ka jūs tā neviens nenieka nerunājāt,” viņš turpināja, “kā ienāku, brīnos — ausis aizkritušas — vējš aizpūtīs vai, visi samājas, savicinājas, bet ko runā — nedzird. Tak — ieklausos — mūzika rībina, dēļi čīkst — sliktas fugas, soļi nodimd, — ausis veselas. Bet vēlāk pieradu, ij nemanīju, ka jūs visi mēmi, laikam gan tik liela pulka priekšā pabail runāt, ko?”

Bet kur palikuši Klāvs ar Intu, kas vēl mielasta sākumā sēdēja galda galā blakus direktoram un komponistam? Tikai baletmeistars bija redzējis viņus nozūdām. Pirmo reizi mūžā dzestrais aplēsējs Alviķis spēra soli, kas nebija apsvērums, bet jūtu diktēts. Viņš izskrēja abiem līdz vestibilā un, nelikdams vērā Klāva klātieni, jautāja Intai pavisam neparastā, aizžņaugtā balsī:

“Kur tad tu?”

“Arvīd,” sacīja Inta, viegli ar maigu antilopes cimdu pieskarāmās viņa vaigam, “neņem ļaunā, bet tu taču zini, cik maz cilvēkam varas pašam pār sevi. Saproti mani.”

Alviķis bija saņēmis.

“Saprotu, Inta. Nekādas varas. Arlabvakar.” Un palocījies graciozi un ceremoniāli kā uz skatuves, viņš atgriezās mielasta telpā.

Mirkli viņš stāvēja durvīs un vēroja. Amatnieku grupiņa bija izveidojusies par dzīrnieku centru; arī komponists Klotiņš sēdēja pie viņiem. Visi dzīrnieki nu smējās un runāja cits caur citu, vienīgi galdnieka meistars sēdēja kluss; nevarēja zināt, vai paskumīgās dabas dēļ, vai ieturēdams meistara cieņu.

Alviķis piegāja un, sev pašam par brīnumu, izdarīja vēl otru, iepriekš neapsvērtu lietu: aplika meistaram roku ap pleciem un jautāja:

“Ko skumstat?”

“Pārdomāju Klāva gaitas. Lai nu Dievs dod, ka viņam vienmēr tā ietu kā šodien.”

“Par daudz laimes arī neder, tā salauž cilvēku tāpat kā pārlietas neveiksmes,” sacīja Alviķis.

“Jā, bet šitādi neveiksmnieki savās nelaimēs reizēm norūdās tā, ka panes arī visu lielo laimi kā nieku.”

Abi brīdi klusēja, tad Alviķis jautāja:

“Meistar, ko jūs darāt, ja jums kādreiz uzkuļas tik lielas ne-

patikšanas, ka ne dzīvot vairs negribas?"

"Ko es daru? Nu, reiz es posos precēties, bet viņa ņēma un aizgāja ar vienu zelli, kas nebija ne mēnesi pie manis nostrādājis. Dikti tas man koda kaulā. Ko es darīju? Sāku taisīt vienu skapi. Dienu un nakti griezu un kalu, finierēju un pulierēju. Un vai zināt, tā bija visskaistākā mēbele, kādu vien esmu pagatavojis. Visi mani par to slavēja, un arī pašam prieks par labu darbu. Un tā vienmēr, ja man notiek kas nelabs, ķeŗu kalnu vai slīmestu un iekaŗu visu to nelabumu kokā."

"Labs padoms, meistar," domīgi sacīja Alviķis.

Klāvs un Inta pa tam jau atradās bulvāŗa dzīvoklī. Ļoti slaidis, ļoti bāls savā smalkajā frakā Klāvs stāvēja Intas priekšā, tikko jaušami smaidīdams maigu, saprotošu, bet reizē arī vīrišķīgi noteiktu smaidu. Viņa skatījās un brīnījās: kādas milzīgas pārvērtības bija notikušas ar šo neparasto vīru. Kur bija palicis pašapzinīgais akadēmijas audzēknis, kas par katru cenu vēlējās būt elegants un izveicīgs? Kur palicis nevaldāmais un nepiepildāmais prieka meklētājs bohēmietis, kur baigā ruīna, paklīdušais un noplīsušais alkoholiķis? Pilns dīvainas, neatvairāmas pašapziņas, drusku ironiski labvēlīgs vai labvēlīgi ironisks, Klāvs raudzījās Intā kā mazā apmulsušā meitenē. Katrs viņa vārds, katra kustība likās neatvairāma un nepārsūdzama. Lūk, tas bija vīrs, par kādu viņa bija sapņojusi un cerējusi izaugam no jaunā dekorāŗora palīga, kam kādreiz bija tik ļoti pieķērusies.

Klāva smaidis kļuva pavisam silts.

"Nu, Inta," viņš teica, "liekas, ka mēs tomēr, kā mēdz sacīt, būsīm viens otra liktenis."

Panācies soli uz priekšu, viņš apskāva to ap pleciem un pievilka sev cieši klāt, kā darīdams pašu par sevi saprotamu lietu. Īsu mirkli Intā uzliesmoja maza spīta dzirksts, bet tūdaļ nodzisa. Kā daždien sievietē, vēlēdamās novilcināt izšķīrošo mirkli un patīksmināties šai it kā vēl neskaidrajā, patīkamam nojautu pilnajā stāvoklī, viņa viegli atspieda rokas pret Klāva krūtīm un, galvu atmetusi, paskatījās apbružātajā gleznā, kas vecā pussadrupušā rāmī karājās pie sienas tieši pretim.

"Vai tā tava ģimētnē?" viņa jautāja, "ļoti līdzīga. Kas to gleznojis? Pašportreja?"

"Es nezīnu, kas ir gleznotais vīrietis. Šo ģimētni nopirku pavisam nejauši..." viņš drusku nostostījās, atcerēdamies ne visai glaimojošos pirkšanas apstākļus. "Bet tā ir ievērojama glezna un stipri ietekmējusi arī tavu likteni, Inta."

"Manu?"

“Nu jā — reizē arī manējo. Bet nerunāsim tagad par gleznām...”

5.

Daudzi apgalvo, ka mīlestība ir kā sapnis, ko nevar pārtraukt un atkal sapņot tālāk. Ciniņi pat teic, ka atsākta mīla, tikpat kā jau reiz attaisīts vīns, vairs negaršojot. Bet tas viss nav taisnība. Bieži vien pārtraukums nevis samaitā, bet izaudzē jūtas. Laiks nogludina visas sīkās skabargas, ikdienas grūžus, no kuņģiem nevar izvairīties visskaidrākās galvas un cēlākās sirdis. Senāk mazpamata greisirdība pastāvīgi mocīja un dīdīja Klāvu. Tagad, kad viņam tiešām būtu iemesls pētīt un rakņāt Intas trīsgadīgo pagātni, tas viņam nenāca ne prātā. Kā vecs bitenieks viņš bija iemācījies tik droši sniegt roku pēc dzīves medus, ka skaudrās bites, kas sadzel neveiklo, tikai mīlīgi aprāpoja viņa pirkstus.

Otrā rītā, aizvadījis Intu uz operu, Klāvs saldi iezvēlās dīvānā un iegrīma dziļā laimes sajūtā. Cik gan brīnišķīgs liktenis, kas viņu no galīgā posta bija pacēlis necerētā augstumā. Spoža veiksmē pavadīja visur. Viņš gulēja un sapņoja par savu dzīvi, cik jauki tā veidosies turpmāk.

Kāds zvanīja. — Usne. Ne vārda neteicis, vecais apkampa Klāvu un nobučoja, sadurstīdams to savām cietajām ūsām.

“Redzi, vakar es negribēju tevi traucēt,” vecais teica, kad bija pārvarējis savu aizkustinājumu. “Tev jau tāpat bija gana visādu padarīšanu, bet šorīt, domāju, nekā, jāuzkāpj gan. Nu, es tev teikšu, tu atsāksi atkal vienu skaistu posmu mūsu dekorāciju gleznošanā. Tev ir kaut kas...vai, pareizāki sakot — tev nav kaut kā, kā viņiem visiem bija par daudz — tev nav paraugu. Tu ņem visu pats no sevis, no savām atmiņām, pieredzējumiem. Tavas dekorācijas neatgādina nevienu slavenu inscenējumu, kas apbraukājuši ārzemes un aprakstīti greznās grāmatās ar krāsainām bildēm. Bet kritiķi...redzēsi, ne par šo pirmo, bet par nākošajiem inscenējumiem dos, lai tu gleznotu vai kā pats Dievs debesīs, tev brangi pa stilbiem. — Lai tu neieaudz mākoņos.”

Klāvs sameklēja dzeņamo un ielēja Usnem.

“Un tu pats?” vecais brīnījās.

“Vai zini, es labāk nedzeršu. Jau apaļu mēnesi esmu skatījies tikai, kā citi dzer; turēšos vēl tālāk.”

Usne iedzēra un apskatījās apkārt.

“Nekas, esi iekārtojies tīri palepni, pat kamīns kā lielkungam.

Ek ta mēbelītes! Droši vien, viss uz nomaksu. Nu jau tev naudas netrūks, nepalaidies tikai atkal. Bet..." viņš pēkšņi apklusā, pārkliboja pāri istabai un apstājās pie nezināmā vīra ģīmetnes.

"Ei, kas tas par pazīstamu ģīmi?"

"Tas esmu es. Mana ģīmetne," jautri atteica Klāvs.

"Nemelo, puis, tas tu vis neesi. Bet paga, paga, kur es to būtu redzējis? Šīto bildi taču man Jānis rādīja — vēl toreiz, pirmās Rūķa dienās Pēterpilī. Kur tu to rāvi?"

"Nopirku sīkumtirgū."

"Par cik?"

"Pieci lati."

"Nu, vai zini. Tev ar' visur veicas! Par šīto Rozentālu tu dabūsi elles naudu."

"Rozentālu?"

"Vai tad tu pats nepazīsti? Aplūko šīs rožainās gaismas, mēlās ēnas, zelta brūno fonu, pavisam nemākslotos otas vilcienus. Bet šī seja ir sevišķi sparīgi gleznota. Es, draugs, jaunībā Rozentālu labi pazinu..."

"Bet kas ir šis nogleznotais?" iesaucās Klāvs, viss drebēdams.

"To nu es nezinu. Rozentāls, uz Pēterpils akadēmiju braukdams, mēdza apstāties Tērbatā, satikties ar mūsu studentiem, kas tur tik sīvi cīnījās par izglītību, par savu tautību, par pašapziņu. Viņu vidū bija vareni vīri, kas nebijās ne paša belcebula. Edvarts Veidenbaums, par piemēru. Reiz, Rozentāls stāstīja, bijusi varena iemešana ar tautiskām dziesmām, pacilātām runām un solījumiem izlauzt ceļu latvju mākslai un zinātnei. Jānis sajūsmā ķēries pie otām un turpat dzīru kņadā un sveču gaismā uzmetis vienu no runātājiem. Varbūt tas ir pats Veidenbaums. Šādi ātri tvērieni Rozentālam brīžam vareni padevās. Bieži vien daudz labāk nekā lielās ģīmetnes, kuņas viņš nedēļām un mēnešiem gludināja. Palūkojies Rozentāla pašportrejā tepat Rīgas mūzejā — tas arī ir tāds pats ātrs, sparīgs uzmetums — krāsas kā elektrizētas, vaibsti springi, acis deg. Šo tavu skici, atceros, viņš turēja nepabeigtu un nevienam svešam nerādīja, bet es manīju, no tās viņš labprāt nešķirtos. Gaŗu ceļu tā līdz tevim nostaigājusi. To nu glabā. Jā, Rozentāls vēl bija no tiem, kas prata gleznot reizē ar karstu sirdi un vēsu galvu. Ko tagadējie — vai nu zieķē, kā mēdz sacīt — ar aknām, bez jēgas un apdoma, vai tamborē visas krunciņas kā detaļu rasētāji. Ja tu, draugs, uziesi uz šā vecā, labā vidus ceļa — droši visiem priekšā aizsteigsies. Jā, laime kam laime. Ar šīto ģīmetni tu vari visas savas mēbeles izpirkt. Katrs mūzejs to grābtin nogrābs."

Kad Usne aizgāja, Klāvs vērīgi aplūkoja ģīmetni.

Noslēpums nu bija atklāts. Tas nebija nekāds mistisks spāņu grands vai Silvānijas baronets, bet mūsu pašu tautietis cīnītājs. Vai tiešām Veidenbaums, lielais pasaules nicinātājs un atzinējs? Tad šis lepnais un reizē saprotošais smaids būtu atšifrēts. Bet cik svešāda seja, cik maz tai līdzības ar vienīgo slikto Veidenbauma attēlu ar acenēm un apaļo cepuri. Bet varbūt te nogleznots nevis mirstīgais dzejnieks, bet viņa iedvesmotā dzeja, dzēlīgie vārdi, cildenās cerības? Tomēr, ja ieskatās — tie paši sīkstie vidzemnieka vaibsti, cietais smakrs, degošais skatiens... Cik labi tomēr gleznojis šis Rozentāls. Arī viņš bija tāds pats lieluma alcējs un varbūt piešķīris šiem vaibstiem savus paša kaislākos ilgojienus. Hm, cik glezna varētu maksāt? Divi, trīs, pieci tūkstoši latu? Bet, saprotams, viņš nekad nepārdos darbu, kas tik ilgi bijis viņa talismans.

Bet nepagāja ne stunda, kad Klāvs jau atkal atgriezās pie pārdošanas domām. Par šo gleznu viņš varētu, piemēram, uzdāvināt Intai lielisku kažoku. Alviķis to nekad nebūtu spējis. Un vispār — viņam tagad vajadzēja daudz naudas. Arī uz ārzemēm būtu jāaizbrauc. Un — ģīmetne, savu talismana lomu izpildījusi, noslēpumu atklājusi, patiesībā tagad lieka un tikai atgādinās viņa nelāgo pagātņi. Laiks nostāties pašam uz savām kājām, bez kādām maskotēm. Viņš taču ir stiprs un nekaunīgi veiksmīgs. Vai viņš nepārbaudīja savus spēkus un nervus, sarīkodams dzīres operas pagrabā vistrakākās steigas brīdī? Ne mirkli viņš nebija zaudējis sava asā skatienu. Viss bija aplēsts, pat direktora dusmas... Un ja viņam tiešām vēl ievajadzētos talismana vai atbalsta, tad tā būs Inta. Skaidrs.

Klāvs otrā dienā sazinājās ar Rīgas pinakotēkas stāvju glezniecības nodaļu, ko vadīja profesors Dūnikers, kādreiz lepns kungs un izdaudzināts portretists, tagad sirms un vecs.

Nesacījis nekā par savu nodomu Intai, kas tagad dzīvoja pie viņa, Klāvs otrā dienā aizveda gleznu uz pinakotēku. Izložņājis gaiteņu gaiteņus un velvju velves, Klāvs pēdīgi atrada pinakotēkas kanceleju vecās ēkas visgaišākajā un ērtākajā telpā. Pinakotēka atradās Rīgas senajā rātsnamā, un bezsienainajās, tornīgi augstajās, krēslainajās zālēs gleznas izskatījās bēdīgas kā pamesteņi bāreņu namā.

Kad gleznu novietoja uz glezntuļa un piebīdīja logam, ap to tūliņ salasījās mūzeja ļaudis un, kā daždien lietpratēji, sāka to aplūkot gan caur caurulēs saliektām rokām, gan miegdami acis, gan galvas sāņus piegāzdami. Trūka tikai, lai tie pagrieztu muguras un aplūkotu ģīmetņi ačgārni, caur kājstarpī, kā to ieteic kāds mūsu slavens ainavu gleznotājs: tas esot vislabākais paņēmiens gūt svaigu

un pirmreizīgu iespaidu par krāsu patiesajām attiecībām. Jaunā Rozentāla ģīmetne — patiešām bija retums un sensācija. Visi nepacietībā gaidīja pinakotēkas restauratoru, kas bija iedēvēts arī par teicamu ekspertu.

Pēc laiciņa gaŗajā gaitenī atskanēja knaukšķoši, raiti soļi, it kā mundra kaziņa palēkdamās rikšotu pa parketu. Smagās durvis pašķīrās, un parādījās mazs, bet ļoti sārts vīriņš gaŗiem iesirmiemiem un mazu pelēku bārdas otiņu pie apakšlūpas. Varēja noprast, ka reiz, kad šie mati un šī bārdiņa greznojās kastaņu brūnumā vai melni, to valkātais bija atgādinājis van Deiku miniatūrā.

Mazais van Deičiņš bija ļoti temperamentīgs. Nepalēninot gaitu, viņš piedrāzās gleznai un pieliecās audeklam tik cieši klāt, ka būtu to varējis aizskart ar mēli. Viņš iespieda aci smalku vairojamo stiklu, kā to mēdz darīt pulksteņmeistari, un sīki nopētīja audeklu no augšas līdz apakšai.

“Varbūt tas ir Rozentāls, bet varbūt arī nav!” viņš pasludināja savu pētījumu rezultātus tonī, kas nepielaida ne mazāko iebildumu.

Tad droši paķēra gleznu aiz saburbējušā ietvara un veikli apsvieda apkārt.

“Nekādu atzīmju! Jo sliktāk,” viņš teica, notraukdams ar plaukstām koka un zeltījuma drupatas, kas bija atbirušas pārāk cieši sakamptajam logatam. Ar otru izveicīgu tvērienu viņš atbrīvoja gleznu no logata tikpat nesaudzīgi, kā chirurģs pāršķel slimnieka drānas, lai drīzāk nokļūtu pie slimās vietas.

“Jā, plaišiņas, plaišiņas,” viņš nosmējās kā ļaunā priekā, piedauzīdams audeklam ar nagu. “Rozentālam to nekad netrūkst. Restauratori varētu viņu iecelt par savu aizbildni. Darbu viņš mums sagādā bagātīgi.”

Pie katras restauratora izdarības Klāvs sarāvās. Mazais, dūšīgais vīrelis pilnīgi atgādināja nebēdīgu ārstu, kas ar drošu roku spaida slimo vietu, kuŗai pats sirdzējs neuzdrošinās ne pieskarties.

“Nu, palūkosimies, kas te apakšā. Rozentāls parasti parakstās labajā stūrī lejā.”

“Kā lielākā daļa mākslinieku,” piebilda Klāvs, lai arī būtu ko teicis. Restaurators pameta pāri plecām tik nicinošu skatienu, ka Klāvs tīri sabijās un labu brīdi pārdomāja sacīto, vai tiešām nav pateicis kādu muļķību.

Pa tam restaurators jau bija sadabūjis resnu stikla blašķi, apslapējis vates picku un berzēja ar to gleznas stūrī tumšo un samelnējušo gleznojumu. Pašķīda netīri pilieni, indīgi nodvingoja acetons, fona stūrī pavērās nelāgs, dzeltāns traips, bet uz tā tiešām varēja saskatīt divus burtus J.R.

“Nu redzat,” uzvaroši sacīja restaurātors. “Manas ekspertīzes metodes atklāj visu. Rozentāls!”

“Bet vai nederēja lietot kādu vājāku šķīdinātāju?” sacīja Klāvs, skumīgi raudzīdamies uz neglīto traipu gleznas fonā.

“Jaunais cilvēks!” sacīja mazais vīriņš ar dziļu nožēlošanu, “atļaujiet mums, restaurātoriem, labāk zināt, kādi šķīdinātāji kuņģa vietā jālieto. Es esmu savā mūžā noteicis vairāk gleznu, nekā jūs savējā vispār redzēsīt.” To teicis, viņš atgāzās atpakaļ ar tādu cieņu, ka katrs tūdaļ saprata, ka par gleznotāju gan var izmācīties, bet par restaurātoru jāpiedzimst.

“Cik jūs prasāt par šo skici?” jautāja restaurātors strupi un bargi.

“Pieci tūkstoši,” atteica Klāvs, kas jau nožēloja, ka atnesis šurp ģimetni, kas viņam tomēr bija mīla.

Ieplunkšķējās dzidri smieklī kā ksilofona gamma. Tiešām, nemaz nevarēja iedomāties, ka tik mazā vīriņā varēja būt tik daudz smieklu.

“Par pieciem simtiem jūs dabūsit Rozentālus, cik uziet. Pie tam šis jau nav nekāds labais. Tā ir vienkārša skice, uzrauta varbūt pāris stundās. Lūk, kur ir Rozentāls!” viņš parādīja pie kancelejas sienas lielu audeklu milzīgā zeltīta ģipsa ietvarā, gludi un glumi gleznotu vecu dāmu ar adīkli rokās. Mežģīnes viņas sirmajos matos, dziļu režģis un spožās adatas vecišķajās rokās, viss tas bija sīki izzīmēts kā jau pasūtīnātā darbā, bet neviens pazinējs nevarētu droši apgalvot, ka šo gleznu darinājis Rozentāls, ja vien viņa vārds, izzīmēts lieliem Rembranta burtiem, negreznotos gleznas labajā apakšstūrī.

“Bet iespējams, ka tā ir Edvarda Veidenbauma ģimetne,” sacīja Klāvs, rādīdams uz savu gleznu.

“Bet tas ir noteikti baroneses Irmgardes fon Pistolkoras portrets,” atcirta restaurātors, norādīdams uz savu gleznu.

“Nu labi, es redzu, ka mēs nesapratīsimies. Lūdzu ielieciet gleznu atpakaļ ietvarā, lai varētu to iesaiņot.”

“Kā ietvarā?” uztraucās mazais vīrs, “es neesmu nekāds galdnieks.”

“Bet jūs taču to izņēmt.”

“Tā bija ekspertīze. Par to jums patiesībā nākas samaksāt.”

“Bet es šo ekspertīzi nemaz nevēlējos. Es taču tāpat zināju, ka to gleznojis Rozentāls.”

“Jūs tikai prezumējāt, bet noteikti noskaidroju es.”

“Samaitādami gleznas fonu tur stūrī,” Klāvs iekaisa, kā senāk

bija kaisis reibumā. Kur bija palicis smaidošais miers, laipnība, pašcieņa, kas visu pēdējo laiku tik brīnišķīgi pašķīra viņa ceļus? Dievs vien zina, kas no šā strīda būtu iznācis, ja pēdīgi neierastos pats pinakotēkas direktors profesors akadēmiķis Vilibalds Kantemīrs Dūnikers.

Liels, kalsns, sirms, liks, ļoti vecs, viņš cienīgi kā relikvija lēnām virzījās, atbalstīdamies uz spieķa. Savas gaŗās un iespaidīgās karjēras gaitā viņš bija pratis saviem darbiniekiem, skolniekiem, publikai un pat gandrīz visiem kritiķiem iedvest pret savu personu neparastu bijāšanu. Visi aplūsa, tikko ieraudzīja profesoru gaŗā gaitēņa galā.

Daudz uzturējies Parīzē, Dūnikers bija piesavinājies franču paražu tik lēti nešķirties no cepures. Viņš valkāja katliņu izstādēs, teātru fuajē, restorānos, kafejnīcās un, dabīgi, arī savā pinakotēkā.

Profesors, tikko manāmi pakratīdams galvu, atņēma mūzejnieku pazemīgos un Klāva cieņas pilno sveicienu, lēni piesoļoja gleznai un brīdi to vēroja, kodīdams sirmo ūsu galus.

“Rozentāls,” viņš murmināja, tikko lūpas kustinādams, “aša roka, ass prāts, asa acs, bet par nelaimi arī asa mēle. Būtu tā mīkstāka, lokanāka, droši vien tagad tu būtu šeit manā vietā par pinakotēkas direktoru, vecais draugs un — sāncensi.” Tad profesors saslējās un dūra ar spieķi uz Klāva pusi.

“Maksājiet viņam trīs tūkstošus par šo gleznu. Es pārku,” un, smagi nopūzdamies, iesoļoja savā kabinetā.

Klāvs nemaz īsti neapjauta, kā pārdošana notika. Viņš atjēdzās tikai uz ielas ar trim tūkstošiem rokās. Savādi tukšs un pamests viņš vīstīja lipīgos papīreļus svīstošajā rokā.

Tikai pēc laba brīža viņš apmierinājās, apsvērdams, ka glezna taču patiesībā nav zudusi. Kad tikai iepatiksies, viņš varēs to aplūkot mūzejā. Patiesībā viņš bija izdarījis labu darbu, jo glezna tagad bija pieejama visiem.

Un tā kā bija slēgts patiešām labs veikals un jau vairāk kā mēnesi Klāvs nebija dzēris ne pilienu, viņš, mājup iedams, iegriezās Romas pagrabā izdzert kausu alus.

Kauss velk kausu. Ja sirds ir nemierīga jebšu pasmaga, tā saraujas maza kā pimberis un atbrīvo daudz telpas, kur saliet alu vai citus šķidrumus. Klāvs atjēdzās tikai labi pavēlu. Saīdzis par sevi un visu pasauli, viņš gurdeni uzstampājās savā dzīvoklī.

Inta sēdēja kamīna priekšā uz maza mīksta ķebliša un nemaz nepacēla galvu, kad dzirdēja viņu ienākam. — Laikam atceras, pazīst un nosoda manus grīlīgos dzērāja soļus — nodomāja Klāvs, smagi kā maiss iešļuka klubkrēslā un klusēdams atspieda skatienu

Intā. Viņa bija tērpusies garā mežģīņu mājas tērpā, kas mīksts ap-
tecēja auguma formas un darīja maigus un trauslus viņas citādi
diezgan spēcīgos un muskuļainos dejotājas locekļus. Kamīna
sārtajā gaismā viņas seja un lielais krūšu izgriezums likās kairi
pietvīkuši. Lūpas bija sakniebtas, acis piemiegtas, kāda doma cieti
sēdēja starp satuvinātajiem uzaču galiem.

Klāvs skatījās, skatījās un juta, ka savāda īgna dusma kāpj
viņā uz augšu. — Atkal tu dzer! Un kas par to? Vai tu esi bez
vainas? — Viņš gribēja iesaukties pēkšņā uzplūdamā, bet Inta
pacēla galvu un uzsmaidīja Klāvam jauki un rimti kā vienmēr.

“Kur palikusi glezna?” viņa pamāja uz tukšās sienas pusi.

“Pārdevu.”

“Žēl. Man tā bija iepatikusies. Istaba uzreiz liekas tukša.
Ģīmetne bija tik līdzīga tev.”

“Saņemu trīs tūkstošus latu. Nopirkšu tev kažoku,” Klāvs
izgrūda gandrīz apvainoti.

“Kažoku...” Inta savādi, bez sajūsmas novilka. “Visi jūs
taisāties pirkt tikai kažokus...”

Šis visi ietriecās Klāvā kā saindēts iesms. Viņš salēcās un tikko
novaldījās. Bet jo ilgāk viņš vērās Intā, jo daiļāka un vilinošāka,
iekārojāmāka tā viņam likās, jo šis iesms sīvāk, dedzinošāk, necie-
šamāk viņā urbās. Lūk, brīnumsmalkā, tvirtā kakla līnija, pār kuņu
silti svērās atrisušās cirtas — vai to nebija glaudījis Alviķis ar
saviem tausteklīgajiem kārumnieka pirkstiem vai Klotiņš ar
drebošo nemākuļa roku? Un vai viņi vien? Kam tikai nav mirdzē-
jušas šīs pikanti greizās ķīnietes ačeles? Un pilnās apaļīgās lūpas,
kas par spīti visam bija pratušas saglabāt tik šķīstu un nevainīgu
izteiksmi... Klāvs ievaidējās, atcerēdamies pagājušās nakts skūpstus
un skaujas. Tikpat kaisli, nē, kaislāk, izlaistāk viņa skārusi arī...
Klāvs koda lūpas un sažņaudza tievos pirkstus tik cieši, ka tie
nokrakšķēja un kļuva gluži balti. Kur bija palicis viņa miers, kur
lepnā, saprotošā iecietība, kur uzticēšanās, lieliskā, nesagraujamā
pašapziņa? Vai tiešām viss tas līdz ar ģīmetni pazudis no viņa nama
un sirds? Viņš jutās sīks, mazs sāpju kamols, kā toreiz, kad pirms
gadiem gāzās un bruka viņa cerības un nākotne. Ar bailēm, bet arī
ar dīvainu, jaunu posta prieku viņš noģīda, ka nedz spēj, nedz vairs
grib sevi valdīt un grožot. — Šīs skatuvnieces! Vai viņām kāds var
izsekot? Mēģinājumi, ģērbtuves... un pašas dejas! Cik tīksmi uz
skatuves sakļaujas ķermeņi, saskaņas, nē, saskaujas rokas; un
skatuves skūpsti, pats sātans neizpētīs, cik tie tēloti, cik īsti! Saltu
drebuļu pārņemts, Klāvs pietrūkās kājās un sauca:

“Inta, saprotams, tu tagad atstāsi skatuvi!”

Te nu tik jauki pacietīgais lasītājs tiek lūgts domās aizšķirt divdesmit vai trīsdesmit lappuses, kuŗās aprakstīta šī pirmā sadursme un visas nākošās ķildas. Ja autors ar labpatiku un gandarījumu varētu atskatīties uz bieziem pašsarakstītiem sējumiem piekrautu plauktu, varbūt viņš iedrošinātos sākt visos sīkumu sīkumos attēlot, kā neglābjami, taisni velnišķīgi neatvairāmi sairst viss jaukais un cēlais, ko cilvēks iecerē savos labākos brīžos, bet ko viņa nestiprais gars un ļodzīgā daba nespēj piepildīt. Viņš raudzītu izskaidrot dīvaino un ķēmīgo greizsirdību, kas iekodās nabaga Klāvā kā ļauns audzējs līdz pat kaulu smadzenēm, piepildīja ar žulti un indi visas dzīslas, visus audus, visu būtņi. Varbūt viņš ieietu azartā un ar vivisektora saldkāri un inkvizītoru liekuļoto bezkaislību šķetinātu Klāva nedabisko tieksmi prašņāt un pratināt Intu par visiem aizdomīgajiem sīkumiem, ko viņa baigi modrā atmiņa izrausa no viņu pirmās pazīšanās laikiem, par to, ko viņš savos provinces gados bija pa ausu galiem saklaušinājis un ko viņa greizā acs un aplamā auss bija saviesušas pēdējā laikā operā. Autors parādītu, kā aizvien niknāk un neatlaidīgāk Klāvs pieprasīja, lai Inta atstāj skatuvi un ziedojas tikai viņam, un jo skaidrāk atskārta, ka ne jau tas dziedinās viņa slimo aizdomību, jo sīvāk Intai uzbruka un kaunināja. Viņš attēlotu, kā pēc katras ķildas Klāvs steidzās uz krogu nodzēst savas dusmas un kā viņš pārgrīļojās mājās tikai rītos. Viņš baigi aprakstītu, kā Klāvs pameta darbus, aizmirsa nodomus un vairoja parādus un slīga atpakaļ dūksnājā, no kuŗa nule bija izķepurojies, un kā Intai vajadzēja pieredzēt atkārtojamies visu to pašu, ko viņa bija izcietusi jau pirms trim gadiem. — Cik lieliski būtu tādā veidā atvērt iztrūcinātā lasītāja priekšā visas cilvēka sirds neizdibināmās dzelmes, paslepenos nostūņus un spraugas, likt viņam ciest par savu izdomu, šausmināties par likteņa izsmieklu un raudāt par košajiem vārdiem un atsperīgajiem teikumiem, kādos viss tas būtu pastāstīts.

Bet lai iedrīkstētos vārdzināt lasītāju un arī sevi ar tik smagu drāmu, kuŗas bēdīgais iznākums jau tā kā tā nojaušams, ne autora sirds ir gana cieta, ne prāts pietiekoši izgudrināts, un tāpēc viņam jāapmierinās ar īsu piezīmi: tas bija smags, nelādīgs, pat traģisks sprīdis, bet, paldies Dievam, diezgan īss. Inta drīz noprata, ka viņas cīņi Klāvu vēlreiz labot gluži veltīgi. Kādā pievakarē, kad pēc kārtējās ķildas Klāvs atkal aizsteidzās uz krogu, viņa uzrakstīja vēstuli, nolika to uz Klāva rakstāmgalda, savāca savas lietas, sazvanīja vedējus un atstāja Klāva dzīvokli Aspazijas bulvārī.

Lūk, šī vēstule:

Mūs saista neskaitāmas atmiņas. Mēs pavadījām kopā savas

jaunības jaukākos cerību gadus, un liktenis mūs saveda atkal, kad man likās, mūsu mīla degs ar rāmāku, bet toties karstāku kvēli. Es vēl arvienu domāju, ka tu esi liels un svaidīts mākslinieks. Man ir bezgala grūti atteikties no senā sapņa par divu mākslinieku pilnīgu saprašanos un dzīvi mākslā un mākslai. Atmiņas un skaista iedoma ir visgrūtāk pārraujamās saites. Es zinu, apmainīdama Tevi pret citu vīrieti, lai tas būtu kas būdams, es zaudēšu savu iedomu, kuņas dēļ Tev tik ļoti pieķeros. Bet ar šo citu es varēšu dzīvot. Man nevajadzēs mūžam vērot un gaidīt, kad atkal un par ko sāksies pārmetumi un ķildas. Ja es būšu jautra, tas viņam neliksies aizdomīgi; ja es kādreiz raudāšu, viņš neņirgāsies. Kad es būšu nogurusi, viņš liksies, ka mani nemaz nemana, un tomēr es jutīšu, ka viņš ir ar mani. Patiešām, es tagad nezinu, ko vērtēju augstāk, vai aplausus operā, draudzīgu, Tu sacītu mietpilsonisku, sarunu ar tuvu cilvēku par ikdienas lietām, kad es pēc izrādes pārnāku mājās. Un — Tu jau tik ilgi, kopš mūsu jaunības gaitām, man ne reizes neesi sacījis, ka mani mīli. Tev tas vienmēr ir licies sentimentāli un banāli, un labākos brīžos Tu man diezgan sāpīgi uzsiti uz pleca un teici: “Vai zini, es brīnos, kā es tevi tik ilgi spēju paciest?”

Tu redzi, es esmu tikai sieviete, sāku izplūst un jūtināties. Pieminot labos brīžus, Tu man tomēr esi mīļš, bet cilvēks nevar dzīvot tikai no atmiņām. Es aizeju, un šoreiz mēs šķirsimies uz visiem laikiem.

Naktī Klāvs pārnāca mājās tik iereibis, ka nemaz nepamanīja, ka Intas nav mājās, nemaz nerunājot par vēstuli uz rakstāmgalda. Toties otrā dienā viņš to lasīja un lasīja. Pēc piecām vai sešām reizēm arī saprata. Labu laiciņu viņš sēdēja nekustīgs, vākdams kopā savus paklīdušos prātus un paģiru smagās domas. Pēdīgi gurdeni piecēlās un piegāja pie spoguļa.

Pretim vērās zilganbāls, izburbējis, sarains, nelaikā novecojies dzērāja ģimīs. Lieli, brūngani, krokaini maisi nokarājās zem apsarkušajām acīm, platas, ļenganas grumbas ielocījās vaigos, visi vaibsti izskatījās kā izstaipīti, izļodzīti, glēvi. Klāvs saraustīja saviļātos svārkus, atsita galvu atpakaļ, mēģinādams pieņemt lepnu, pašapzinīgu izteiksmi, bet iznāca tikai smieklīga grimase.

“Kā toreiz galdniecībā,” viņš satrūcies nočukstēja, “kad es tikko biju nopircis savu gleznu. Kā es nemanīju, ka atkal esmu nonācis tik tālu?”

Viņš palūkojās visapkārt. Kāda salta, nemīlīga — pat sveša istaba. — Mēbeles, kas ap viņu vēra savus mīkstos atspeņu klēpjus un mirdzināja spodros māzerkoka pulējumus, viņam nepiederēja

un varēja nozust no dzīvokļa, kad tikai veikalnieks to vēlētos. Un Inta? Tās jau vairs nebija. Tiešām, cik neciešami viņš bija izturējies. Allažīņ likās, vai nu tik traki būs. Šodien esmu noguris un saīdzis, rīt būšu laipnāks un izpirkšu šīsdienas asumus. Bet labie nodomi vienmēr aizmirās. Vai tiešām viss bija zaudēts?

Instinktīvi viņš pameta galvu atpakaļ, kur senāk virs dīvāna karājās ģimetne. Uz pabalējušām tapētēm vēl varēja redzēt drusku tumšāku četrstūri. Kas par niekiem! Nekas nav zaudēts! Lūk, viņa glābiņš, kas atkal visu vērsīs par labu. Viņš atkal sasliesies, atkal atmetīs dzeršanu. Atjaunos sakarus un uzspodrinās savu meteorīgi nozibsnījušo vārdu! Hē! Klāvu Raipalu vēl visi labi atceras! Viņš inscenēs atkal, sapelnīs naudu, sastutēs savus parādus, atgūs Intu un būs ar viņu tik miļš un labs, cik vien iespējams. Inta tiešām pelnījusi pavisam citādu dzīvi. Tādu talantu, gaumi, sirdi, tādu sievieti taču sastop tikai retais, un arī tad — reizi mūžā. Un viņš bija to pametis, atguvis un atkal pametis. Nelga!

Klāvs pietrūkās kājās, viņa piere karsa. Tikai tagad viņš sāks īsto dzīvi! Un tūlī! Bet — vispirms gleznu. Tikai brīnišķīgā ģimetne, lieliskais Veidenbaums ar nelokāmo un tomēr laipno visa attaisnotāju smaidu, atdos viņam pašapziņu, paštīcību, spēkus — atkal, kā vienmēr!

Klāvs steidzās uz pinakotēku. Kā zibsnis viņš izšāvās cauri zālēm un stāviem, apskrēja visas sienas, izlūkoja visus Rozentālus, bet savas ģimetnes neatrada. Gluži aizelsies viņš piesteidzās apkalpotājam — bet tas par tādu gleznu nekā nebija dzirdējis. Klāvam saļodzījās ceļi. Nelabas nojautas un bailes notirpināja visu augumu. Pārbraucis drebošu roku vēsi miklajai pierei, viņš saguma uz sola, bet tūdaļ, kā atsperes sviests, stalti pietrūkās kājās. — Nelga kas nelga! — viņš sevi strostēja. Gleznu taču tikai nesen nopirka, to ielogo, droši vien restaurē — nomazgā, šo to pielabo, kā jau mūzejos pieņemts.

Klāvs devās uz restaurēšanas darbnīcu. Pēc pailgas klauvēšanas durvīs parādījās mazais van Deiciņš, baltā kā sniegs svaigi izgludinātā virsvalkā, smalkām jo smalkām otiņām viegli trīčošajās rokās.

“Jūs gribat redzēt mūsu jauno Rozentālu?” viņš sacīja ar dzedru cienību kā senjors trabantam. “Nav iespējams. To patlaban restaurē. Ak tā, jūs esat bijušais īpašnieks? Hm, hm. Nu, pieņemts tas gan nav, bet es darīšu izņēmumu. — Ienāciet. Glīts darbiņš, bet ne jau nu no Rozentāla labākajiem. Un, tehniski, atļaujot apgalvot — nepiedodami pavisam darināts. Iedomājieties — uz galīgi plāna gruntēta audekla. Eļļa visur

bija sūkusies cauri pamatam un šķiedru galīgi sadedzinājusi. Viss lūza un bira. Gleznu vajadzēja pārvest uz jauna audekla. Liels darbs. Milzīgs darbs. Īsta smalkmechanika. Ai, šie modernie gleznotāji. Izturība viņiem nerūp nemaz. Viss 19. gadsimtenis un arī visa modernā glezniecība iet bojā tehnikas nesaprašanas dēļ. Gleznas, par kuņām laika biedri stāsta leģendas un dzied slavas dziesmas, tagad melno, dzeltē, plaisā un nobirst. Mēs, restauratori, glābjam, cik spējam. Un šis jūsu Rozentāls! Rupji, pa roku galam ziests, saru rievās pilnas iecietējušu netīrumu. Plaisas? Nē, tieši šķirbas! Cik es nenopūlējos, cieti ziezdams! Un tad, vispār, kas tā par gleznošanu — vietām krāsas čupu čupām, bet fons, kā par spīti, pavisam plāni ieklāts — kā pieliek šķīdinātāju — balts! Vajaga taču domāt, kad glezno, tā nevar...”

“Bet kur tad ir šis izglābtais Rozentāls?” Klāvs pēdīgi jautāja, kad, pa ausu galam klausoties večuka runā, bija apstaigājis un aplūkojis visas gleznas, kas atradās darbnīcā.

“Kā kur? Tieši jūsu priekšā, uz mana stāvja. Es domāju, ka jūs to visu laiku aplūkojat.”

Klāvs pielēca stāvim un tad atstreipuļoja līdz pus istabai.

Ko? Šis sārtais, apaļais ziepju ģīmis, kuņa viegli iezilganos acu ābolos kā melni pipari bija iepilinātas stulbas zīlītes, šis sarkanās lūpas bez smīna, bez izteiksmes, šī gludā bezdomu piere, sārtais, mīkstais deguns bija viņa ģīmetne?

“Bet mīļais cilvēk!” izsaucās Klāvs, “ko nozīmē šis ģeķīgais lelles ģīmis? Tas taču nav Rozentāls!”

Van Deiks sastinga kā ģipsī noliets. Viņa balss iedžerkstējās kā stikla griežamais:

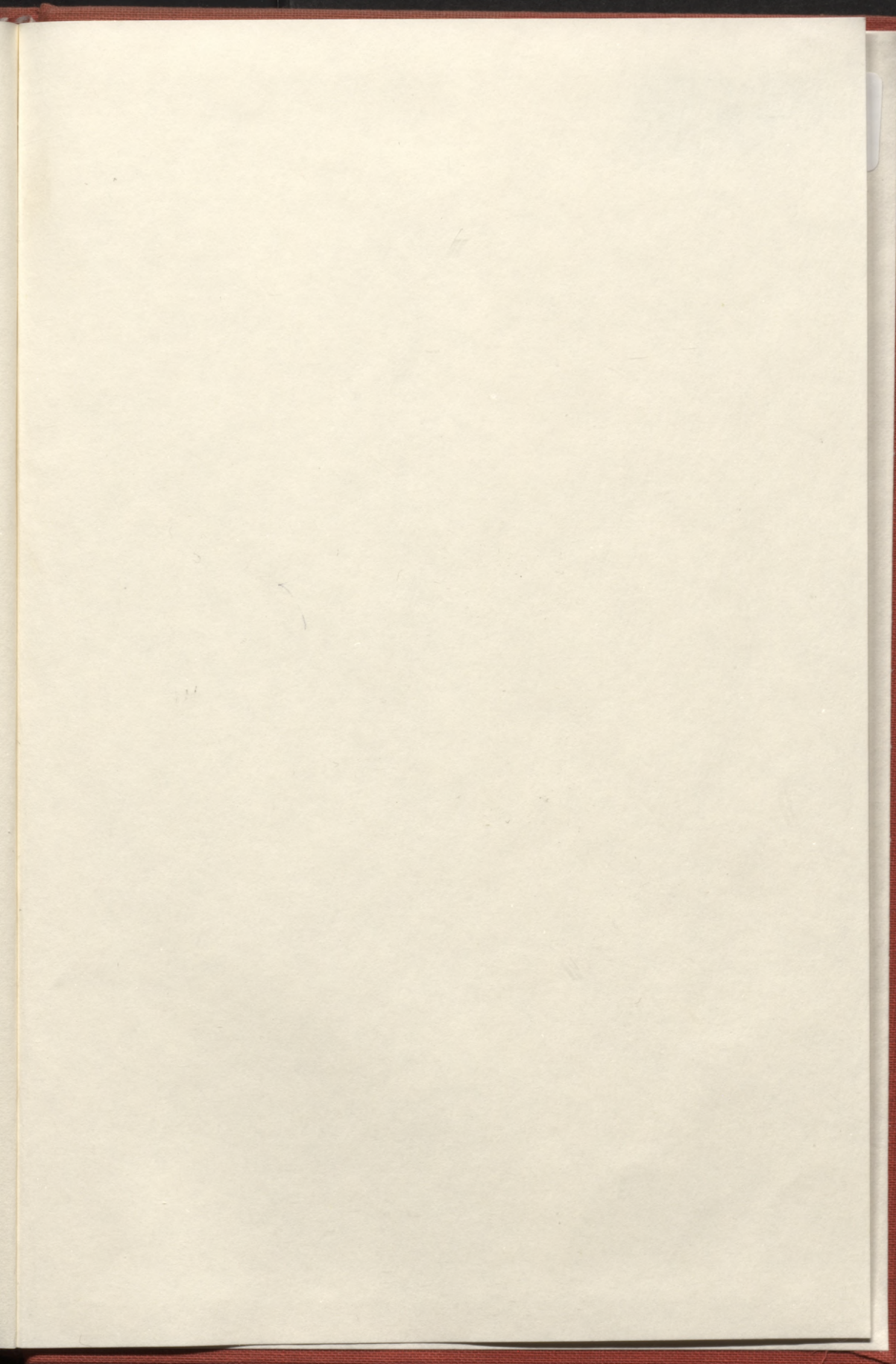
“Tas ir no kāda Klāva Raipala iegūtais Jāņa Rozentāla gleznotais nezināma vīrieša portrets, kuņu atjaunojis, uz jauna audekla pārvezdams, nomazgādams, plaisas aizgleznodams un tā nākošām paaudzēm saglabādams, municipālās pinakotēkas daiļglezniecības nodaļas diplomēts un zvērināts restaurators, jūsu padevēģis kalps Teobalds Kaļķītis-Koļķītis.”

To sacījis, restaurators palocījās un nepārprotami pievērsa skatienu durvīm.

Kad Klāvs smagi kāpa lejup pa mūzeja granīta kāpnēm, viņš jūta, ka noiet pazemē, no kurienes nav atgriešanās.

SATURS

- Mana banka
- Bulīmija
- Ceļgala anatomija
- Pēdējā problēma
- Karina
- Pusnakts balsis
- Sveiciens
- Lidojums saulgriežu naktī
- Brīnums
- Kaķa zaglis
- Krāsotājs
- Zīmes dzīrēs
- Zem zvaigznēm
- Svētku pēcpusdiena
- Karalis Brusubārda
- Kukainītis no dzimtenes
- Čīmetne

SATURS

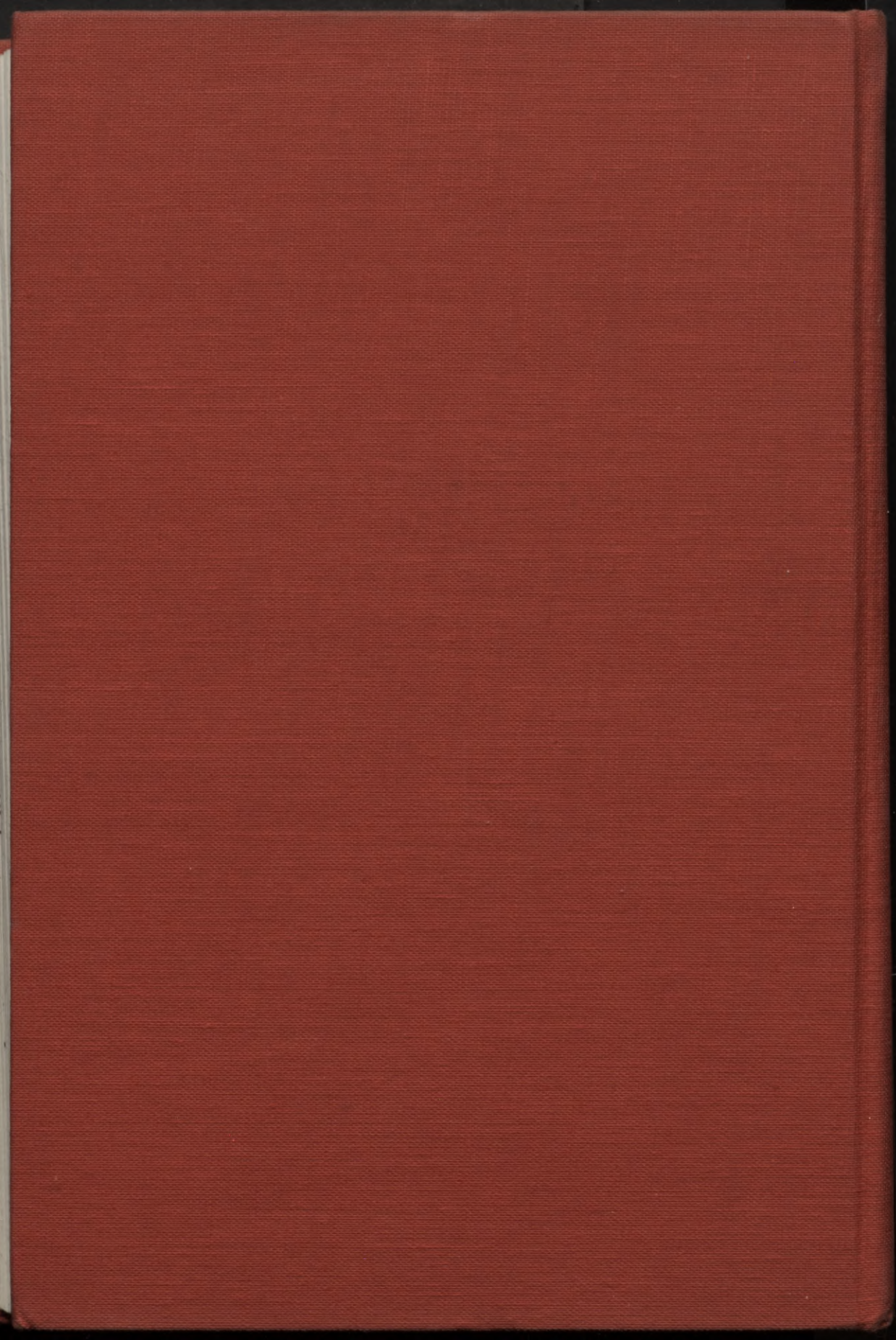
1. The first
2. The second
3. The third
4. The fourth
5. The fifth
6. The sixth
7. The seventh
8. The eighth
9. The ninth
10. The tenth
11. The eleventh
12. The twelfth
13. The thirteenth
14. The fourteenth
15. The fifteenth
16. The sixteenth
17. The seventeenth
18. The eighteenth
19. The nineteenth
20. The twentieth
21. The twenty-first
22. The twenty-second
23. The twenty-third
24. The twenty-fourth
25. The twenty-fifth
26. The twenty-sixth
27. The twenty-seventh
28. The twenty-eighth
29. The twenty-ninth
30. The thirtieth
31. The thirty-first

310.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304092515

91-5
L10

MANNA BANKA